

భారతి

సాహిత్య మాస పత్రిక

C. P. BROWN
MEMORIAL LIBRARY
Acc. No - 726
Date
CUDDAPAH.

141

జూలై 1959

వెంకటేశ్వర

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

జూలై 1959

సంపుటము - 36 :

: సంచిక 7

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

జూలై 1959

విశ్వనాథ మధ్యాహ్నములు		
శ్రీ గిరి శతకము	శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ	1
ఎఱ్ఱన గ్రంథచోరుడా ?	శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి	3
కాలంతెచ్చిన మార్పు	శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	11
చైనా ఆర్థికవ్యవస్థ: మార్క్స్ నవాదం	శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	17
ఆక్షేపము - సమాధానము	శ్రీ వర్ధుల చిన నీతారామశాస్త్రి	22
	శ్రీ నిడదవోలు వెంకటరావు	22
అనంతకృష్ణులు: అభిరుచి నిర్దేశము	శ్రీ సాశ్వత కృష్ణమూర్తి	26
దుర్గపథము	శ్రీమతి పి. అరుణకుమారి	32
పర్వ ప్రభావానుభవము	శ్రీ రాశ్వపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	33
గ్రీష్మవేగము	శ్రీ శనగన నరసింహస్వామి	41
తిరుగుబాటు : ఒడబాటు	శ్రీ స్టూవర్ట్ హాల్ రామ్మో	42
వార్తలు		48
ద్విపద భారతము: తిమ్మయ్య స్వతంత్రత	శ్రీ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మ	49
జీవించాలంటే...	శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ	56
నాగార్జునమతం బౌద్ధమదమే!	శ్రీ హరీత శివశర్మ	66
సుధాలహరి	శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు	73
కాశీఖండము : కావ్యత్వము	శ్రీ చిలుకూరి సావయ్యశాస్త్రి	76
సాహితీ సుగతుని స్వగతం	రామచంద్ర	81
మాధవవర్మ : అతని సంతతి	శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ	85
కలగూరగంప		89
గ్రంథవిమర్శనము		94
మనవి మాటలు		100

ఆగస్టు సంచికలో

శక్తి : శక్తము	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి
గయశాసనము జయశాసనమా ?	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ
అగుమంచి కథ	శ్రీ ఆరుద్ర
వేశ్యాకులం ఎందుకు పుట్టింది	శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి
మలయాళ మణిప్రవాళ కావ్యం	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు
రాశ్వపల్లివారి వచన రచన	శ్రీ సాశ్వత కృష్ణమూర్తి
విశ్వనాథవారి మేనకా విశ్వామిత్రము	శ్రీ ఎన్. వి. జోగారావు
భారతీయ వాస్తువిజ్ఞానము	శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మ
బిరుద నామధేయులు	శ్రీ విక్రాల శేషాచార్యులు

విశ్వనాథ మధ్యాక్షరాలు: శ్రీ గిరి శతకము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

త్రైవిధీరగ నిన్ను రెండుచేతులఁ దాఁకగావచ్చుఁ
గనులఁదోవఁగవచ్చు నిన్నుఁగొఁగింటఁ గ్రచ్చుకోవచ్చు,
నునికి నున్నట్లుగా వచ్చి మడి లేకయును గొల్వవచ్చు
సునిశితబుద్ధి శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

అప్రాధి నిందియంబులు వడిగ నిందియార్థంబులందు
నా ప్రయత్నము లేక సాగుచున్న వాగ్నాయీ ప్రియూ,
నా ప్రార్థన ఫలంబు లగుత సర్వాఘ నాశనంబు నీడ
సుక్రసన్నతయు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ఇప్పటి నాస్థితిచూడ నెడఁదలోఁ గోర్కులేమియు వెలికిఁ
గుప్పించి దూకెడు జాడ లేద మేన్మోన బర్హుగాఁగ
నవ్వు! యూహకు నందకుండఁ దెలియదయా జీవుఁడేమి
చొప్పుగలాడొ శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ఇది తపోయోగ్యమా తనువు నాచేత నెత్తించలేదు
ఇది భోగయోగ్యమా తనువు నాచేత నెత్తించలేదు
మది భోగవాంఛ కన్నడదు వేఱుజన్మ తపఃక్షమమును
రొదమాలి యీవె శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

వేదాంతములలోని వేదములలోని విమలార్థచయము
వాదించు నాకైత వాని శత్రువై వరలు నీజగ మ
నాది బంధుఁడ వీవు నిద్దఱుంగూడ నన్ను వేర్వరుపఁ
బ్రోది నాకెచట శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ

ఆవిల జాగ్రదవస్థయందు స్వప్నావస్థయందు
జీవుని యనుభవభేద మింతగాఁ జెందియు నొకఁడె
జీవాత్మ పరమాత్మ యటె భేదమ్ముచెందియు నొకఁడె
ప్రొవైన తెల్వి శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

అది యుత్తమము సీపు మధ్యమమును నే నధమమ్ము స్వామి
మదిఁ జిత్రమయ్యె సీ మధ్యమత యుత్తమత వంటిదయ్యె
నదిర నాయధమత సీదు మధ్యమతాంశ లేదాయె
సాద వేడు వినును శ్రీశైలమల్లి కాగ్ధున మహాలింగ !

కనుమూసినంత సీ గర్భగుడిలోనఁ గన్పించుచుంటిఁ
గనఁగ నేనే నాకు నిండనీల లింగంబు ముంగలను
తనువు వంచి శిరంబు పానవట్టంబు దగ్గరఁజేర్చి
సునిరతమూర్తి శ్రీశైల మల్లి కాగ్ధున మహాలింగ !

అట వ్రాలియున్నట్టు లభవ యూహించినప్పుడే నా ను
ఘటన నిత్యమ్ముగా నున్నదా మాయ క్రమ్మి నే నెఱుగ
నటులైన సీ నిత్యనన్నిధాన ధైర్యము వహించెదను
స్ఫుటము నేయఁగదె శ్రీశైల మల్లి కాగ్ధున మహాలింగ !

అటు వ్రాలియున్న వీపువై నెంద రభవ త్రొక్కదరొ
త్రుటివైన నొకభాధ కలిగినట్లుగాఁ దోచదు నాకు
నిటలాక్ష సీనన్నిధియును సీనేవ నెఱయువేఁడి తఱ
చుట తోచనీదొ శ్రీశైల మల్లి కాగ్ధున మహాలింగ !

ఎఱ్ఱన గ్రంథ చోరుడా?

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి

ఎఱ్ఱా పెగడ, ఆరణ్యపర్వశేషమును తాను రచించి నట్లు చెప్పుకొన్నాడుగాని, అది సత్యము కాదనియు, ఆరచన నన్నయదిగాని ఎఱ్ఱనది కాదనియు, నన్నయ కృతిలో అందంగు కొన్ని పదములు, పద్యములు; చిన్న చిన్న వచనపుముక్కలూ శిథిలములైయుండగా మాచి వాటిని పూరించి, ఆ భాగముంతయు తన రచనగా ఎఱ్ఱన తనపేర వేసుకొన్నాడనియు, అతడు గ్రంథ చోరుడనియు, శిరోమణి శ్రీ వేదాల తిరువెంగళాచార్యులవారొక వ్యాసము వ్రాసియున్నాడు. ఆ వ్యాసము “అంగ్ర భారత మహాపన్యాసములు” అను గ్రంథములో నున్నది.

నన్నయ మూడు పర్వములు

“నన్నయ మూడుకృతు లానర్చె” నని తిక్కనయ, “ప్రిపర్వము లానర్చె”నని తిక్కన శిష్యుడు మారనయ, “ఆ మూడు పర్వములలో” నని అప్పకవియు ననియున్నారు గావున, నన్నయ ఆరణ్యపర్వమును గూడా రచించెననుట స్పష్టమని యాచార్యులవారి వాదము. మరియు వారు, “తిక్కన అబద్ధమాడెనా? పరిశీలించుచో నన్నయ మూడు పర్వములు రచించెనను తిక్కనవాక్యము పరమసత్యమేనని దృఢపఱకపో” దనియు నన్నారు.

తిక్కన అబద్ధమాడనూలేదు; నన్నయ మూడు పర్వములను రచించినాడని సాక్ష్యము చెప్పనూలేదు. అది పొగడ్తమాట. అట్టిమాటను చరిత్ర చర్చావసరమున ప్రమాణముగా తీసికొనుట సరిగాదు.

ఎవరిని గురించియైనను మంచిగా చెప్పదలచుకొన్నప్పుడు, అతడు చేసినపని కొందమైనను గొప్పగా చెప్పటయు, చెడ్డగా చెప్పదలచుకొన్నప్పుడు, అతడు చేసినది ఘనకార్యమైనను, దానిని లాఘవపరిచి చెప్పటయు మానవస్వభావము. అట్లే, నన్నయను ప్రశంసింపబూనిన తిక్కన, నన్నయ రచించినది, నిజానికి— ఇందుమించు— రెండున్నర పర్వమేయైనను, మూడు పర్వములన్నాడు; “ఈషద్వైషమ్య మివశ్చీతమ్”

అన్నట్లుగా. అందు, అస్వాభావికతగాని, అసత్య దోషముగాని యేమీలేదు.

తిక్కన ఆ ప్రశంసాపద్యములో, “నన్నయ భట్టు రెండు పర్వముల మూడా వ్యాసముల నూటనలభై రెండు పద్యముల రచించె” నని, నికరముగా లెక్కచెప్పనవసరములేదు. అట్లు చెప్పట సంప్రదాయమునూ కాదు. అంత వివరముగా చెప్పట చరిత్ర వ్రాయునపుడై యవసరము.

సందర్భానుగుణముగా కవులు వాడు వాక్కులకు, కవి హృదయమును గమనించి మన మర్థము చెప్పికోవలెను. లేనిచో అనర్థమేర్పడును. ఇందుకొక్క తార్కాణము:

భాసకృతమైన ‘ఊరభంగ’ రూపకములో, దుర్యోధనుడు బలరామునితో

“ప్రతిష్ఠా వసితే భీమే గతే భ్రాతృ శతే దివమ్,
మయిచైవం గతేరామ! విగ్రహః కిం కరిష్యతి?” (88).

అంటాడు.—“నా తమ్ములు నూర్గురును గతించిరి; నా స్థితి యిట్లుండెను; ఇంకను యుద్ధ మెందు కయ్యి?” అని దుర్యోధను డన్నమాట. గతించిన వారే నూర్గురైతే, దుర్యోధనునితో ధార్తరాష్ట్రులు నూటొక్కరు కావలసివచ్చును గదా? అగుదురా?

ఎన్నటికిని కారు. ధృతరాష్ట్రుని కొడుకులు నూర్గురే. గతించినవారు తొందై తొమ్మిదిమందే. అయితే ‘శత’ శబ్దమెందుకు వాడబడినది అంటే, అది దుఃఖభార నూచకము. అంతేకాని, అక్కడ ‘శతము’ నకు ‘నూ’ రన్న సంఖ్యార్థము ప్రధానము కాదు. అది లెక్క చెప్ప సమయముకాదు. కావ్య భాష సంప్రదాయమును, మానవ మనస్తత్వమును, వ్యవహార సందర్భమును, గుర్తింపగలిగిన బుద్ధియుంతు లీ యర్థమునే గ్రహింతురుగాని, “భాసు డబద్ధమాడెనా? ధృతిరాష్ట్రుని కొడుకులు నూటొక్కరే అయ్యుండవలెను; పరిశీలించుచో భాసుని వాక్యము పరమసత్యమేనని దృఢపఱకపోదు” అనరు.

అంతదూర మెందుకు ; తిక్కనయే, అర్జునుని 'కుంతీసుత మగ్ధము' డనె నే ! దాని సంగతి యేమి ? తిక్కన అన్నాడుగనుక, పాండవు లైదుగురుకు కుంతీ సుతులే ననియు, అర్జునుడు వారిలో మగ్ధముడనుట పరమ సత్యమనియు మన మనుకొనవలసినదేనా ? ఆచార్యులవారైనను అనుకొందురా ?

తిక్కన లోకమర్యాదగా నన్నమాటను పట్టుకొని "నన్నయ మూడుపర్వములు రచించె ననుట స్పష్టము" అని వాదించుట సరిగాదు.

ఇక మారనమాట :—తన గురువైన తిక్కన "మూడు కృతులొనర్చె" నన్నాడు గనుక, మారన, తాను నల్లె "త్రిపర్వము లొనర్చె" నన్నాడు. అందు విశేష మేమన్నది ?

హాళే, మిగిలినది అప్పకవి వాక్యము :—అప్పకవి, 'నన్నయ మూడు పర్వములు రచించి నా'డనియే కాదు ; 'ఎఱ్ఱన ఆరణ్యపర్వశేషము రచించినా'డనియు, 'అంబలి మొదటిపర్వము స్ఫుర దరణాంకు అను ప్రారంభముగల' దనియును చెప్పినాడు. రెండు వాక్యములలోను, మనము గ్రహింపదగినది యేది ? మొదటిది, తిక్కన మారనలవలెనే మామూలుగా నన్నది. రెండవది, విషయ నిర్ధారకమైనది. ఈ రెండవ వాక్యమే, ఆరణ్యపర్వ శేష రచనా విషయమున ప్రమాణముగా తీసికొందగినది :

ఎఱ్ఱన ఆరణ్యపర్వశేషమును రచించినట్లు చెప్పినవాడు అప్పకవి యొక్కడే కాదు. అట్లు చెప్పినవా రెందరో యున్నారు చూడండి.—

(1) జక్కనకవి, తన విక్రమార్క చరిత్రలో

"ఈ త్రయిందాఁ బ్రబంధ పరమేష్వరుడై విరచించె శిబుడై చిత్ర నరణ్యపర్వమున శేషము....."

అన్నాడు. 'విరచించె' ననగా "శిఖిల భాగములను పూరించె" నని యర్థము కాదుగదా !

(2) ఎఱ్ఱన మనుమడు చదువాడ మల్లయ్య, విప్లవారాయా చరిత్రలో

నీ! "ప్రతిభితో నారణ్య పర్వశేషముఁ జెప్పె గవులకుఁ జెపుట పండువులు గాఁగ"

అన్నాడు. చెప్పట. యనగా 'రచనచేయుట'గాని, 'శిఖిల భాగములను పూరించుట'కాదు. ("విజ్ఞానే

శ్వరము జగతి వెలయుఁగఁ జెప్పెన్" అని శేతన ప్రయోగము.)

(3) శంకరకవి—'హరిశ్చంద్ర' కర్త,

క. "విమల కవిత్రయ నిర్మిత సమధిక రసవత్ప్రబంధ సాహిత్య కళా సుమనస్తటి నీ కల్లోలములం గ్రీడింతు నిష్కళంక ప్రతిభకా".

అన్నాడు. ఇందు ప్రబంధ శబ్దము 'పర్వ' బోధకము. భారతములోని ఒక్కొక్క పర్వ మొక్కొక్క ప్రబంధముగా పరిగణనము. కావున పగునెనిమిది పర్వములు కవిత్రయ నిర్మితములని శంకరకవి రచన కర్థము. అంతేగాని, ఇద్దరిచేత రచింపబడి, ఒకరిచేత శిఖిల భాగపూరణము చేయబడిన పర్వములని యర్థము కాదు.

(4) రాధామాధవకవి—ఎల్ల నాద్యుడు,

"భారత కావ్యహార మొక భాగము నన్నయభట్టనర్చము క్రొ రమణీయ వాక్యములఁ దక్కిన భాగము సోమయాజి సాం పార నొనర్చె, రెంటిఁ గల యన్ శివదాసుఁడు మగ్ధనాయక శ్రీ రచియించె కారద ధ

రింపఁ గవిత్రయ కీర్తి మించఁగన్."

అని భారతమున పూర్వభాగము నన్నయయు, ఉత్తర భాగము తిక్కనయు, మగ్ధభాగమును ఎఱ్ఱాపెగ డయ్య రచించినట్లు స్పష్టముగా చెప్పినాడు.

ఇట్లు ప్రామాణికులైన పూర్వకవులు పలువురు, ఎఱ్ఱన, ఆరణ్య పర్వశేషమును రచించినాడని చెప్పి యుండగా, ఈనాడు శ్రీ తిగువేంగళాచార్యులవారు "ఎఱ్ఱన శిఖిలభాగపూరకుడేగాని, రచయిత కా"డనిన చెబునా ! ఇది యేటి కెనుగిడుట కాదా !

ఆ భాగమును పెగడయే రచించినా డనుటకు ఇతరుల సాక్ష్య మనవసరము. పర్యాంతమున ఎ. గీ. "ఎఱ్ఱనాద్యుండు సకలలోకైక విదితుఁ డయిన నన్నయభట్ట మహాకవిండు సరస సారస్వతాంశ ప్రకీర్తి దమ్ముఁ జెందుటయు సాధుజనహర్ష సిద్ధిఁ గోరి."

క. "ధీరచిహ్నంబు తత్త్వవి

తారీతియుఁ గొంతవోడ దద్రదనయకా

నారణ్య పర్వశేషము

పూరించె గవింద్ర కర్ణ పుట పేయముగాన్."

ఎజ్జన గ్రంథచోరుడా?

అని యెజ్జనయే చెప్పికొనియున్నాడు. (అయితే ఆ చెప్పిన పద్ధతి, మరియొకడు చెప్పినట్లున్నది. అట్లు చెప్పట నన్నయను చూచియే. ఎజ్జన రచనకు నన్నయ భట్టు రచన ఒకవడి. ఇది విషయాంతరము. తరువాత చర్చకు వచ్చును.)

ఎజ్జన స్వయముగా చెప్పిన విషయమునకు, మరి యొకరి సాక్ష్యముతో జూడలేదు. కాని, ఆచార్యుల వారు తమ వాదముకొరకు పై రెండు పద్యములకును వివరితార్థములుచేసి “ఎజ్జన, శిథిలాంశపూరితమనియే యీ పద్యములలోని తాత్పర్య” మన్నారు. అది శోధ నీయమైన విషయము. పద్యముల నన్వయించుటలోను, పదముల కర్థములు చెప్పటలోను వారు, పండితుల కుచి తముగాని ‘పంథా’లో పోయినారు. ఆ విమర్శ యిక్కడ తెలుసునది గాదు. అందువలన వదిలి వేసినాను. ఇచ్చట చెప్పవలసిన ముఖ్య విషయ మొకటియున్నది. అది యేమనగా ఎజ్జన పెగ్గడ తనకును, ఆరణ్య పర్వశేష ప్రారంభపద్యమైన ‘సుధుర దరుజాంప’ నకును అక్షర చక్రము చూచుకొన్నాడట. అప్పకవియే చెప్పినాడు (చూ. అప. 2.804)

అక్షరచక్రము చూచుకొనుట గ్రంథరచనకు పూనుకొను వారి పనిగాని, యితరుల గ్రంథములో లుప్తములైన, అనగా శిథిలములైన పద పద్యాగులను పూరించువారి పనికాదు. కాబట్టి ఎజ్జన చేసినది ఆరణ్య పర్వశేష రచనగాని, శిథిలపద పూరణమకాదు. అందుకీ సాక్ష్యమొకటి చాలదా!

వింత ప్రశ్నలు

నన్నయభట్టు ఆరణ్యపర్వమును గూడా పూర్తిగా రచించినాడని సిద్ధాంతము చేయవలెనన్న పట్టుదలతో జొచ్చిత్వాసాచిత్వములను పైతము పాటింపక ఆచార్యులవారు కొన్ని వింత ప్రశ్నలుచేసియున్నారు. వ్యాసవిస్తరభీతి చేత ఒక మాడింటిని గూర్చి మాత్రమే ముద్దుటించుచున్నాను.

“తిక్కన, విరాట పర్వారంభమున, ‘పరమ పవిత్రులగు పాండవులకుల దరితం బుపాఖ్యాన సహితంబుగా వ్యాఖ్యానంబు నేయమండ వారల వనవాస సమ్యగవస్థానంబు సవిస్తరంబుగా విని జనమే జయుండు వైశంపాయన కిట్లకియె’ నని వెనుకటికథతో యోజించినాడు. ఆరణ్య పర్వములో సగముపై చిల్లర వ్రాయబడకుండే సేసి, పాండవుల వనవాస సమ్యగవస్థాన

నంబు సవిస్తరంబుగా వినుటెట్లు కుదురును? అది వ్రాయబడనిదే జనమేజయు డెట్లు వినును?” అని వారి ప్రశ్న.

ప్రశ్న వింతగా లేదా! వైశంపాయనుడు జనమే జయునకు పాండవుల వనవాస వృత్తాంతమును చెప్పటకు నన్నయరచనతో పనియేమి? నన్నయ్య ఆ భాగమును గూడా రచించినాడే యనుకొందము. జనమేజయుడు విన్నది నన్నయ రచన నేనా? అట్లు వినుటకు ఆరచన యెప్పటిది? జనమేజయుడెప్పటి వాడు? నన్నయ రచనా సంతరము గూడా జనమేజయు వైశంపాయను లున్నారనియు, ఆరాజున కాబుని నన్నయ్యగ్రంథము చదివి పురాణము చెప్పినాడనియునా ఆచార్యులవారి భావము? చారి దృష్టిలో వైశంపాయనుడు తెనుగు పండితుడు గాబోలు!

“నన్నయ యాభాగమును రచింపలేదని కదా వాదము. ఎజ్జన, యప్పటికి—అనగా తిక్కన విరాట పర్వము రచించునాటికి చుట్టినేలేదు గదా! పాండవుల వనవాస కథను జనమేజయునకు డెల్లన నెవరు తెల్పిరి?” అని వారి మరియొక ప్రశ్న.

“జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె” అని తెలుగు భారతములోనుండుట చూచి, ఆరాజున కా మని, ఆ కథను తెలుగులో చెప్పినట్లు శ్రీ వారు భావించినారు: పారపాటు. అనవ భారతములోను, కన్నడ భారతములోను గూడా అట్లేయుండునుగదా! మరి అప్పడో?

వనవాస కథ నేకాదు, పాండవుల యెల్లకథలను, తిక్కన సర్వగాథలను, కొన్నివేల యేండ్లక్రిందట జనమేజయునకు వైశంపాయనుడు తెల్పియున్నాడు. అంతేగాని, విరాటపర్వము రచించు నాటికేకాదు, ఈ నాటికిని ఆకథను ఆ రాజునకు తెల్లులో తెల్పిన వారెవరును లేరని ఆచార్యులవారికి నామనవి.

విరాట పర్వాదిలో నర్జునుడు సర్వరాజుతో

“సర్వశక్తవత్ నీను సత్కర్మమునకు

మెచ్చి యెంతయుఁ బ్రీతిమై నిచ్చినట్టి

వరము గలుగంగ మనమేమి వర్తనమున

నెచటనున్ను నొరులకు నెఱుగనగు నె?”

అనెను. ఈ వర్ణనానకథ ఆరణ్య పర్వములో చిట్ట చివర నున్నది. ఆభాగము రచితమే కానిదో ఆకథను ఈ విరాటపర్వములో పేర్కొనుట యెట్లు సంసరించును?” అని యింకొక ప్రశ్న.

ఇదియు నొక ప్రశ్నయేనా? మూలముల్లా ఈ క్రింది శ్లోకమున్నది.

“తస్యైవ వరదానేన
ధర్మస్య మనుజాధిప,
అజ్ఞాతా విచరిష్యేమో

సరాణాం నాత్ర సంశయః.”

శ్లోకములలోని భావమును, తిక్కన తెనుగుపద్యములలో చెప్పినాడు. అందుకు, అరణ్యపర్వము రచితమై యుండవలసిన అక్కరయేమో నాకు బోధపడలేదు.

ఇట్టి ప్రశ్న లింకనుగలవు. వాటినిన్నిటిని తడవుట ప్రాప్తమౌనపని యనిపించి యుపేక్షించితిని.

శ్రీవారిట్టి ప్రశ్నలతో నన్నయ మాకు పగ్యములు రచించినాడనియు, ఎఱువ గ్రంథచోరులనియు సాధింపగడగుట, ఇసుకతో దారము చేసబూనుట వంటిదని నాయభిప్రాయము.

ఎఱువ, భారతభాగమును రచించుట చేతనే భారతకవులు ముగ్ధులై ‘కవిత్వయ’మన్న ప్రసిద్ధి వచ్చినది. ఆచార్యులవా రా ప్రసిద్ధిని తప్పించి ‘కవిద్యయ’ మని పింపదలచినారు. అది తలకూడని తలపు.

వ్యంగ్యార్థ వాచ్యార్థములు

“స్ఫుగదగణాంకు రాగదచి

బొంపిరివోయి నిరస్తనీరదా
వరణములై దిశ్శ్రీముల

వైభవ జ్యంభణ ముల్లసిల్లును
ద్ధురతర హంససారస ము

ధువ్రత విస్తవముల్ సెలంగరా
గరము వెలింగ వాసరము

ఖంబులు శారదచేళఁ జూడఁగన్”

(ఆరణ్య. 4. 148)

ఈ పద్యానికి వాచ్యార్థముగాక, వ్యంగ్యార్థ మొకటి యున్నదన్నారు ఆచార్యులనారు. వారు రెండర్థములను సంగ్రహముగా ఇట్లు సెలవిచ్చినారు.

“స్ఫుగదగణాంకు-అను పద్యము, శబ్దశక్తి మూలకమున వ్యంజనాద్వారమున, ఇక్కడినుండి ఎఱువ కవిత్వముని తెలుపుటయేగాక, ఎఱువ శిఖిరాంశములను పూరించినవాడన్న సంగతిని కూడ వ్యంగ్యముగా తెల్పుచున్నది. అరుణకు=నూర్యకు, నీరదావరణములను తొలగించినాడని వాచ్యార్థము.

“అరుణకు=ఎఱువ, నన్నయ పద్యములకు పట్టి చెదలు దులిపినాడని వ్యంగ్యార్థము.

“కొన్నియెడల వ్యంగ్యము ‘మానిషాది’ శ్లోకములలో వాల్మీకివారై వ్యంగ్యము వివక్షితముకాకనే, అనశముగానే ప్రవర్తింతును. ప్రకృత స్థలములలో ‘అరణ్య’ పదము ‘ఎఱువ’ను వ్యంగ మొనర్చుటలలోను విప్రతిపత్తి లేదుగదా! అప్పుకవియు నీ వంకక మొగ్గుచున్నాడు. ఇక నీ ‘స్ఫుగదగణాంకు’ అనుచోట మేము నిరూపించినట్లు వ్యంగ్య ముండుననుటలో విప్రతిపత్తియేల? ఈ వ్యంగ్యార్థము ఇదివరలోనివారు గమనింపలేదు. మేము దానిని సక్రమముగా నిరూపించితిమి. ఇంతమాత్రమున నది లేకపోవునా?”

అని వారు సెలవిచ్చిన వాక్యములు. ఇక, వారి రెండర్థములను మనము విచారించవలసియున్నది. ప్రధానమైనది వాచ్యార్థముగనుక ముందు దానినే విచారించాము.

వాచ్యార్థము : (1) వాసర ముఖములను— అనగా ఉదయచేళలను, నీరదలు (= మేఘములు) ఆవరించుచున్నట్లును, నూర్య దువయించి వాటిని తొలగించినట్లును, అప్పుడు వాసరముఖములు వెలిగినట్లును వారర్థము లేర్పినారు. కాని, ఆ యర్థము సరియైపదికాదు. కారణమేమనగా:

అవి శారదచేళలు. అనగా అది శరత్కాలమున్న మాట. పద్యము శరద్భుతు వర్ణనము. శరద్భుతులలో మేఘము లుండవు. వర్షామేఘములు తొలగిపోవుటయు, నూర్యచంద్రులు—నిర్మిరోధముగా ప్రకాశించుటయు శరత్కాలములు. ఇది జగమెల్ల సెరిగిన సంగతి. కాబట్టి గ్రంథప్రయోగము చూప నవసరములేదు. లేకపోయినను పండితులతో వ్యవహారము గనుక సప్రమాణముగానే చెప్పవలెను. లేకున్న వారొప్పుకొనరు. కావున నా మాటకు ప్రమాణములు చూపుచున్నాను.

1. చంద్రా రామాయణము : “తథా దుర్దినా పాయే లంకాయాపి రాజహంస నిశ్చంక సంచారో భవిష్యతీతి మత్వాక్రిల భూమాన్యమసి సమజని రాజహంస నిశ్చంక సంచారః” (కిష్కిం. 70)

“తథా దుర్దినానాం మేఘచ్ఛన్న దివసానాం రావణ వధాపధిక దుష్ట దివసానాంచ అపాయే అపగమేనతి. ఏకత్ర శరదాగమనకా దనశ్రీత్ర శ్రీరామ విక్రాంతి వశాచ్చేతిభావః. లంకాయాం రాజహంసయో శ్చంద్ర నూర్యయో స్తథా రాజహంసానాం శ్రీరామాది రాజశ్రేష్ఠానాం... నిశ్చంక సంచారః భవిష్యతీతి...” (చాళిఖ్య)

ఎఱ్ఱన గ్రంథచోరుడా ?

2. రఘువంశము :

“నిర్వృప్తః ఘృభిర్కృమై,
ర్యుక్తవర్జ్యా సుగుస్పహాః,
ప్రతాప స్తస్య భానోశ్చ,
యంగప ద్వ్యానశే దిశః” (4.15)

8. ఆంగ భాగవతము : “జీవనంబులు విడిచి వినుల జ్ఞానశశంబున ముక్తులగు పురుషరత్నంబుల చెన్నున నన్ను వదలి మిన్ను విడిచి వాయువశంబులై వెల్లి విరిచిన మేఘంబులును, మేఘ పటల రహితంబును, కలశభవముని సహితంబును నై విజ్ఞానదీప విలసి తంబగు యోగి హృదయంబు చందంబున కుభ్రంతైన యభ్రంబును గలిగి... ధరణికిం దొడవగుచు శరత్కాలంబువచ్చె” (10. పూ. 765)

శరత్కాలమున మేఘములుండవనుట కీ ప్రమాణములు చాలవా?

చెప్పవలసినాను; ‘స్ఫురదగుణాంశు’ పద్యము క్రిందనే శర శ్రేణు విరోధమును చెప్పి ఈ క్రింది పద్యమున్నది.

“దానాంభః పటలంబునం బృథుపయో

ధారావళిం దాల్చి గ

జ్ఞా నిరోఽమము బృంతితచ్చలః బ్ర

చ్చాదించి ప్రావృట్టయో

దానీకంబు శరద్బయంబున ని గూ

ధాకారతన్ దిగ్దనాః

గా నొప్పారె మదోత్కట ద్విగద స :

ఘంబుల్ వనాంతంబునన్.”

ఇది అశవి యేనుగుల వర్ణనము. ఆ యేనుగులు శరదాగమమున మదమెక్కి (ఆ ఋతువున యేనుగులకు మదమెక్కుట సహజము) శరద్బయముచేతి మారు రూపములతాల్చి క్రిందికిదిగిన మేఘములలో యన్నట్లున్ననని వర్ణనము. (ఉత్పేక్ష.) మేఘములు శరద్బృతువునకు భయపడినట్లును, మారురూపములతో దిగినట్లును ఉత్పేక్షించుటకు కారణమేమి? అది మేఘములు రాదగిన కాలము కాదుగనుక నే.

ఇట్లు, ఈ పద్యమున శారదవేళకును మేఘములకును విరోధముం జెప్పిన ఎఱ్ఱాచెడగ, దీని చెప్పద్యమున వాసరముఖములు నీరదావృతములై యున్నవని చెప్పియుండునా? ఆచార్యులవారు తప్పుగా అర్థము చేసికొన్నారేగాని, ఎఱ్ఱ అట్లు చెప్పలేదు. శారదవేళయందు, (ఋతువ్యభావముచేత) నీరస్త నీరదావళములై యున్న వాసరముఖములు, స్ఫురదగుణాంశు రాగరుచిచేత, పాంపిరిపోయి (=అతిశయిల్లి), వెలింగను-అని

ఆ పద్యముననున్న యర్థము. వాసరముఖములు నీరదావృతములై యున్నట్లు ఆచార్యులవారు చెప్పట పొరపాటు. వారు మూలమును మార్చియున్నను, ఈ పొరపాటు జరిగియుండెడిదికాదు. ఇది మూలము :

“వినులాకాశ తక్షత్రా శరత్తేషాం శివా భవత్,
దృశ్యంలే శాంతరజః త్తపా జలద శీతలాః,
గ్రహనక్షత్ర సంఘైశ్చ సోమేనద విరాజితాః”

(2) వారు, “నీరదావళమును నూర్చుకు తొలగించినా” డన్నాడు. అదియును పొరపాటు. పొరపాటుకాదు; అది ప్రకృతి విరుద్ధ మైనమాట. నూర్చుడప్పు డప్పుడు మేఘములచేత ఆవరింప బడుచుండుట కలదుగాని, యితరవస్తువుల నావరించిన మేఘములను నూర్చుకు తొలగించుట లోకములోలేదు. తన్నెడగించిన మబ్బులనే తొలగించుకొనలేనివాడు, వాసరముఖముల నడ్డగించిన మబ్బులను తొలగించగలడా? నీరదావళమును నీర స్థముచేయగలవాడు వాయువుగాని నూర్చుకు కాదు. కావున ఆచార్యులవారు చెప్పిన యర్థ మొప్పుదు.

ఇది యిట్లుండగా “తమస్సుచే నావరింపబడి విచ్చిన్నప్రాయములైన పగళ్ళను నీర స్తనీరదావళములనుగా సరిగా సమన్వయించి దిద్దగల్గినది యగుణుడుగాక మరెవ్వడు?” అని శ్రీచారు సవాలాకటి చేసినారు.

ఈ ప్రశ్న సరియైనదిగా నాకు తోచలేదు. పగళ్ళను తమస్సు ఆవరించితే, అగుణుడు ఆ తమస్సును గదా నీరస్తము చేసుకలసినది. దానిని వదలి, నీరదావళమును నీరస్తముచేయుట యెందుకు? అదేనా సమన్వయించి సరిదిద్దుట?

అసలు తమస్సేమి? పగళ్ళ నావరించుటేమి? తమస్సనగా చీకటిగదా! చీకటి పగటి నాకమించునా? పగటిని చీకటియు, రాత్రిని వెలుగును ఆక్రమించునని యనువారుగాని, అనుకొనువారుగాని ప్రపంచమున నున్నారా?

ఎందు కెక్కువమాటలు? పగలు నూర్చుకుండునుగావున చీకటి తలమాపదు. నూర్చు డస్తమించిన పిమ్మటనే చీకటివచ్చుట. అప్పుడది రాత్రి. పగలు చీకటియుండదని పసివాండును ఎరుగుదు. అందుకు ప్రమాణమలెందుకు? “కావలెననువారికి కవుల రచనలు కొలగా నున్నవి. అంబోక్కటి మాత్రమే యుదాహరించుచున్నాను.

ఆ. “అంధకారమై నదిగుహంతర వీధులందు పగలు వెలచి డాగి యెడలవేచి సంధ్య నినుండు వృద్ధతనన్న వెడలె నగల గుహలు వెడలె గరులు”

(భాగ. 8.27)

అచార్యులవారి సవాలు సరియైనది కాదనుట కీ భాగవత పద్య మొక్కటి చాలవా? ఇంతటితో ఈ విషయమును వదిలివేతము.

ఇప్పటికి జరిగిన యీ వర్తలలో ఏమి లేలేనది? శారదవేళ, వాసరముఖములు నీరదావృతములై నవనియు, ఆ నీరదావరణమును నూర్చుడు తొలగించినాననియు అచార్యులవారు చెప్పిన వాచార్యము తప్పని తేలినది.

ఇక వారి వ్యంగ్యార్థము మాట యెందుకు? వాచార్యము తప్పిన తర్వాత, దాని ననుసరించి పుట్టిన వ్యంగ్యార్థ మొప్పునా? వాచార్యము గోడ; వ్యంగ్యార్థము దానిమీద చిత్తగుపు. గోడయే కూలినది. ఇక చిత్తగు వెక్కడ? దాని విచారణ యేల?

కాని, ఆ యబద్ధపు వ్యంగ్యార్థకల్పనలో శ్రీ వారు చేసిన సిద్ధాంతములు చిత్రాతిచిత్రములైన వున్నవి. విచక్షణలు విచారింప దగినవి; విని విన్నోదంప దగినవియను, కావున (మట్టసముగ నే) మనవిచేసెదను.

వ్యంగ్యార్థము

“అరుణ - యనగా ‘ఎఱున’ యనికదా! నూర్చు వాదకమున పై శిబ్దము తన నానార్థక క్రివలన ‘ఎఱున’ యని వ్యంగ్య మొనర్చును” అని వారి వాక్యము.

“అరుణ-యనగా ‘ఎఱున’ అనుట కాధారమేమి? నూర్చువాచకమైన ‘అరుణ’ శిబ్దమునకు ‘సంచరించువాడు’ అని యర్థము. ‘ఎఱునివా’డని కాదు. (ఇయ్యది గచ్చుతీ తర్జునః - అని పుస్తకప్రతి.) ‘ఎఱుపు’ ఆ శిబ్దములోనే లేనపుడు - అది, ‘ఎఱున’ అని యొట్టు వ్యంగ్యమొనర్చును?

‘అరుణ’ పదమును (ఎఱుపు-అని) గుణవాచకముగా తీసుకొన్నచో ‘అరుణుడు = ఎఱునివాడు’ అని యర్థమగును. కాని, ఆ యొట్టనివాడు ‘ఎఱున’ యను పేరుగల వ్యక్తికాదు. ఆ రంగుగలవాడగును. ఎఱుని వాడగుటచేతనే ‘ఎఱున’ యను పేరువచ్చినదని వాదమేని, ‘ఆ పేరుగల వారందరను ఎఱునివారే’ ననవలసి వచ్చును.

ఎఱునలు గ్రంథములలోనే యెందరున్నారో చూడండి:— (1) భాగవత పద్యస్మృంగక రయైన యేర్పూరి సింగయకవి వంశికుడు ‘ఎఱున ప్రెగడ’. (2) కొక్కోక్క గ్రంథకర్త ‘ఎఱున’. (3) దస్తపత్రి దుగ్గనకవి యన్న ‘ఎఱున’. (4) ‘ఎఱుపు’ యను నున్నది. (దుగ్గన కవి తల్లి పేరు ‘ఎఱుపు’.)

వీరందరు ఎఱునివారేనా? రంగునుబట్టియేనా ఆ పేరు వచ్చినది. ‘ఓ’ న ని అచార్యులవారైనను అనగలరా? తక్కిన యొట్టనల సంగతి యేమోగాని, మన ప్రెగడకు మాత్రము ‘ఎఱున’ యను పేరు, ఎఱు దనము వలన వచ్చినది కాదు. ప్రెగడ తాత పేరు ‘ఎఱు

పోతన’, తాత పేరు నీతడు ‘ఎఱున’ యైనాడు. ఈ సంగతి యొట్టనయే చెప్పికొన్నాడే.

“నను దనపేరివాడని మ

నంబున నెవ్వడు నాదరించుటన్

బనిచె గుణప్రసిద్ధియును

భవ్యసమృద్ధియుఁ జేరు పుణ్యపుం

బనియట మత్తితామహాఁడు”

(వృనింహ. పీఠిక, 24)

కాబట్టి, అచార్యులవారు “అరుణ - యనగా - ‘ఎఱున’ కదా!” యనుటయు, “అగుణశిబ్దము ‘ఎఱున’ యని వ్యంగ్యమొనర్చు ననుటయు” సరికాదు.

శారదవేళలో మేఘములు లేనూలేవు; అని వాసరముఖములను ఆవరింపనూలేదు; ఆ యావరణమును నూర్చుడు తొలగింపనూలేదు. అట్లే అరణ్య పర్య శేషమున వన్నయరచన లేనూలేదు; దానికి చెవిలు పట్టనూలేదు; ‘ఎఱున’ దులపనూలేదు. అంతా వట్టి భ్రాంతి. ఆ భ్రాంతిలోనే ‘అరుణ’ పదము ‘ఎఱున’ను వ్యంగ్య మొనర్చుటయు, ఆ యొట్టన శిథిలభాగములను పూరించుటయు, ప్రబంధపర మేశ్వరు డని పించుకొన్న ఆ మహాకవి గ్రంథవోరు డగుటయును, అంతేగాని లోకములో గా.

రచన - శిథిల పూరణము

“స్ఫురదరణంకు - అను పద్యము, శిబ్దశక్తి మూలకమున వ్యంజనాద్యారమున, ఇక్కడినుండి ఎఱున కవిత్వమని తెల్పుటయేగాక, ఎఱున శిథిలాంశములను పూరించినవా డన్నసంగతినిగూడా వ్యంగ్యముగా తెల్పుచున్నది.” అని అచార్యశక్తి. ఈ పద్యము వారికి ‘ఇక్కడినుండి యొట్టన కవిత్వము (=రచన)’ అనియేకాక, ‘ఇక్కడి నుండియే - యొట్టనచేసిన శిథిలాంశ పూరణము’ అనిగూడా తెల్పినదట! అట్లు తెల్పును? ఒక పద్యమే పరస్పర విరుద్ధములైన రెండర్థములను తెల్పునా? అట్టి పద్యమువలన ప్రయోజనమేమి?

ఇంతకును, ఎఱున చేసినది రచనా? శిథిలాంశ పూరణమా! అంతకు ముందొక రచనయుండి, అది శిథిలమై యుండిన నేగదా పూరించవలసినది! రచనయే యున్నచో, మరల నెఱునయేల రచించును? ఎట్టి రచనయులేక, తానే మాత్రముగా రచనకు పూనుకొన్నప్పుడు, శిథిలాంశము లేక్కడ? పూరించుకొక్కడ?

ఎఱున అరణ్యపర్య శేషమును రచించియైననుండవలె; లేదా, శిథిలమొప్పును పూర్వరచనను పూరించి యైన నుండవలె. రెండు పనులను ఏకకాలములోనే చేసినాడనుట “నిద్రపోతూ మేలుకొనివున్నా” డనుటవలె హాస్యాస్పద ప్రసంగమగును.

ఎఱ్ఱన గ్రంథచోరుడా :

పద్యార్థము గుర్తుపడనప్పడు, ఇట్టి విపరీత వ్యంగ్యార్థములు పాఠకట్టుచుండును. అంతేగాని, పద్యము లీవిధమైన విరుద్ధార్థముల నెప్పటికిని చెప్పవు. 'అరుణ' పదము 'ఎఱ్ఱన'ను వ్యంగ్యమొనరించుచున్న దనుకొనుట ఈ విరుద్ధార్థమునకు మూలకారణము.

ఇక్కడ చెప్పవలసిన గొప్ప విశేషమొకటి యున్నది. ఏమంటే—ఆ యాచార్యులవారి మతమున అరుణుడేకాదు, భాస్కరుడును 'ఎఱ్ఱన'యే. చిత్ర గిందండి, వారు లిఖించిన పంక్తులు.

“ఎఱ్ఱనయే యిట భాస్కరుడు”

1. “మహా మహిముల్ సోముడు భాస్కరుండు నెలయింపన” (వసునరిత్ర). ఇట భాస్కరుడు మన యెఱ్ఱన—అరుణుడేకాని, భాస్కర రామాయణకర్త హాళికి భాస్కరుడుకాదు. అతనికి సోమునితోడి సాహచర్యమే? హరివంశ రచనచే నాచన సోమునితో సాహచర్యము మన 'యరుణ'నకు—ఎఱ్ఱన కున్నది. కనుక యెఱ్ఱనయే యిట భాస్కరుడు—స్మరదరుణుడు.”

భాస్కరుడనగా—యెఱ్ఱనయేనట! ఎఱ్ఱన 'అరుణ' డేనట!! అదియును వట్టి 'అరుణుడు' కాదు; 'స్మర దరుణు'డట!!! చిత్రమైన సిద్ధాంతము కాదూ!

ఇంతే కాదు; వారిది మరియొక రాధాంతమున్నది. “ఎఱ్ఱన యాంధ్ర ప్రపంచమునకు మొదల వెలుగు నిడు నరుణుడే” అన్నారు. అదియెలు? 'ఆంధ్ర ప్రపంచ' మనగా 'ఆంధ్రభాష' యనియేగదా భావము. అయినప్పడు, ఆంధ్ర భాషా ప్రపంచమునకు మొదల వెలుగు నిచ్చినవాడు, వాగమౌనము—నన్నయభట్టరుగాని 'ఎఱ్ఱన' యెట్లుకాగలడు?

ఈ వ్రాత కంఠకును మూలము 'స్మరదరుణాంకు' పద్యమున వ్యంగ్యము అవశ్యముగా వచ్చిపడినదన్న భ్రమ. అందు ప్రధానము 'అరుణ' శబ్దము.

ఎఱ్ఱన—యనగా, ఎఱ్ఱనివాడినియు, సూర్యుడెఱ్ఱనివాడు గనుక సూర్యపర్యాయములైన అరుణుడు, భాస్కరుడు అను పదములతో ఎఱ్ఱనను పేర్కొనవచ్చుననియు వారుచేసిన యూహ. అది అపోహ.

యమిడు నలనివాడు గనుక 'నలన్న'— 'కృష్ణయ్య' అను పేరులుగల వ్యక్తులను 'యమి'వనిగాని, తత్త్వార్థములైన కృతాంతము, శ్రేష్ఠత—యను పదములతోగాని పేర్కొనవచ్చునా? నిజముగా నలని వాడే యొక శ్రీకృష్ణుడైనను 'యమి' డనవచ్చునా? అట్లెవరైనను అనియున్నారా? అనిన నెలునా? మరి ఆచార్యులవారు 'ఎఱ్ఱన'ను 'అరుణ' డనుటయు, 'భాస్కరు' డనుటయు నెలుచెలున? ఇకనా వ్యంగ్యార్థ కల్పనాకాళము! ఇట్టి కల్పనలతోనేనా 'ఎఱ్ఱ' పెదగ్రంథచోరు' డనిసిద్ధాంతము చేయవచ్చు!

తమ తీర్పునకే తిరుగులేదన్న గట్టి నమ్మకముతో

(1) “అప్రకృతియు నీవంక కే మొగ్గుచున్నా” డన్నాగు. ఎక్కడ మొగ్గు నాడు? ఎట్లు మొగ్గు నాడు? విశదపరిచినారా?

(2) “మేము నిరూపించినట్లు వ్యంగ్యముండు ననుటలో విప్రతిపత్తియే?” అని మరిల ప్రశ్నించి నారు.

ఇది పునరుక్తి.

(3) “ఈ వ్యంగ్యార్థము ఇదివరలోనివారు గను నింపలేదు” అన్నారు.

వ్యంగ్యార్థ మొకటి యుండినగదా యెవరైనను గమనించుటకు? నాలుగైదుపందలయేండుగా ఏపండి తులును గమనింపని పదము రహస్యమును తాము గమనించినట్లు వారు గట్టిగా ముడివేసుకొన్నారు.

(4) “మేము దానిని (వ్యంగ్యమును) సక్రమముగా నిరూపించితము. ఇంతమాత్రమున నది లేక పోవునా?” అని వారి తుది వాక్యము.

నా కర్తవ్యమేమి? “సక్రమముగా నిరూపించితి”మన్నారు సరే. అంతటితో నూరకొనక, “ఇంత మాత్రమున నది లేకపోవునా?” అనుట యెందుకు? “ఇంతమాత్రమున” అనగా ఎంతమాత్రమున? సక్రమముగా నిరూపించినంత మాత్రముననా? లేకపోవుట కది కారణముననా? అసలు ‘అ’ లేకపోవునా? అన్న సందేహము తమ కేల? తమ నిరూపణమున తమకే అపనమ్మికయా? అయిన లోక మెట్లు నమ్మును?

నన్నయ పద్యపాదములు

“రయనిచలత్తురంగము తి

రంగములన్ మరవాగనక్ర సం

చముములఁ జంచలచ్చటుల

సైనిక మత్స్యములకొ మహాన్నతం

బయి కురురాజచంద్రు నుద

యంబునఁ దద్దయుఁ బొంగెఁ బ్రహ్మర

ద్భయద మనోహర ప్రకట

భంగుఁ దప్పట వార్తి యున్నతిన.”

(ఆరణ్య, 6-58)

“ఈ పద్యములోని మొదటి రెండు పాదములును నన్నయవి. సభాపర్యములో ఒక పద్యము మొదట నున్నవి. కాబట్టి యిది నన్నయ పద్యమే. తక్కిన రెండు పాదములును నన్నయెందులచెత? ఎఱ్ఱన

1. ‘మహా మహాల్’ అని వానిల్ప ప్రతిపాతము— ‘మహాతేజస్సు గలవారై’ అని సోమకవి టిక. సూర్యచంద్రుల పక్షమున మహాము (=తేజస్సు)ను చెప్పట యుచితముగాని, మహిమ (=కీర్తనము)ను చెప్పటలో భౌతికత మేమున్నది?

ఆచార్యులవారు ‘మహిముత’ అనుటలో విశేష మేమో? అపాత మొక్కడివో?

పూరించినాడు. ఆ పూర్ణమున నన్నయ ధారాశుద్ధి లేదు. అరణ్యపర్వశేషము నన్నయ రచించినది కాకపోతే, ఆయనపద్యపాదము రెండుకున్నవి" అని ఆచార్యులవారి ప్రశ్న.

ఆ భాగ మాయన రచించినది కొడు గావుననే, ఆయన పద్యపాదము లందున్నవని నా సమాధానము. నన్నయ, అరణ్యపర్వశేషమునుగూడా రచించినాడనియు, వెనుకటి భాగములలోని పద్యములనే, అందు వాడుకొన్నాడనియు భావించుట యుచితముకాదు. ఎంతటి యసమరకవియైనను అట్టిపని చేయడు. మహాకవి నన్నయ చేయనా?

ఆ రచన యెఱునదిగాని నన్నయదికాదు. నన్నయ కవితయందలి ప్రీతిచేత, ఎఱున ఆ రెండు పాదములను గ్రహించి, తక్కిన రెండు పాదములను కథానుగుణముగా తాను వ్రాసికొన్నాడు. ఈ విషయగా మరి కొన్ని తావులలోను చేసియున్నాడు చూడండి.

"నారలుగట్టి కూర లత
నంబుగ నుగ్రవనంబులో దహఁ
భారమునం గృకుండయన
(బ్రాహ్మణుండు.....)"
(నన్నయ-ఆర. 2-829)

"నారలుగట్టి కూర లత
నంబుగ నుగ్రవనంబులో విప
దాభరము నొంది వండురిన
ఘటనుండు....."
(ఎఱున-ఆర. 5-849)

"ధ, రాత్రయ తమతవి మునులకు
నీ యింద్రియజయము గీ ర్తనీయము తండ్రి".
(నన్నయ-ఆర. 1-866)

"తేపయయి కడవఁ బెట్టిన
నీ పుణ్యచరిత్ర గీ ర్తనీయము తల్లీ."
(ఎఱున-ఆర. 7-274)

పరిశీలించినచో, ఇట్టి యనుకరణ లింకను కొన్ని దొరకవచ్చును. ఈ రీతిగా ఎఱున, నన్నయ రచన యందలి యభిమానముచేత ఆయన పద్యపాదము లందం దూపయోగించుకొనియు, ఆయన కూర్పు ననుకరించియు, ఆయన పలుకుబడి వృంధునకొనియు "తత్కవితాతీయు గొంత దోఁప" తన రచనను సాగించినాడు. అంతేగాని అరణ్యపర్వశేషము రచన నన్నయదికాదు ఎఱునదే.

నన్నయపద్యపాదములను తీసికొనుట గ్రంథ చార్యముకాదా? అని యందుకేహ; ఆచార్యుల నాడు. అది చార్యముకాదు. ప్రాచీన కృతులలో తమ కింపుగా లోచనరచనాంశములను కైకొను సంప్రదాయము కవిలోకమున నున్నది. గ్రంథపరిచయము గల వారి కిది సువిదిత విషయమే. అయినను ఆచార్యుల వారికొరకు కొన్ని యుదాహరణ లిచ్చుచున్నాను.

(1) తాళవృంథ పవన
ప్రేంఖిలన ప్రక్రియా
వసరోదంచిత సారసారభరస
వ్యాలోలకోలంబముల్" (హర. పీఠిక. 22)
"కృతాంతిరూప పవన
సప్రేంఖనప్రక్రియా
వసరోదంచిత సారసారభరస
వ్యాలోలకోలంబముల్"
(పిల్లలమఱి. కృం. కాకుంతులము)

(2) "ఉద్రామద్యుమణిన్మృతి వ్యతికర
ప్రక్రీడదర్శిపల
జ్వాలాజాలజటాల జాంగల
తటి నీహ్మ జాణియ్యయ్యః"
(అనర్థ రాఘవం)

"వీరంగనా నీ రెండయ
ప్రాలేయాహిత సంప్రదీప్తకరణ
ప్రక్రీడదర్శిపల
జ్వాలాజాలజటాల జాంగల తటి
వాచలకోయషియై" (హర. 7.109)

(3) "ముగరంగూర్చిన ముండదై వమునకున్
మోమోటలేదోసుమి" (భీమ. 8.6)
"ముగరంగూర్చిన ముండదై వమునకున్
మొక్కండు తేజమునున్" (విక్ర 8.80)
ఇట్లు పద్యపాదములనేకాదు, ప్రాచీనలభావముల నైతము గ్రహించుట కలదు.

ఈ క్రిందిద్విపదలు గౌరన నవనాథచరిత్రలోనివి:
"నుసలక చని మున్ను మదనాంతకునకుఁ
దెఱఁగొప్పఁ బాఠ్యతీ నేవి తపంబు
నెఱపిన తావును నీలకంఠయని
తాలిమఁజెరువఁ బంతముఁబూని యేమఁ
దూలగింపురు వచ్చి తుంటివిల్కొడు
అదిదేవుని నిటలాగ్ని చే శిఖల
బూదియగాఁ గాలిపోయిన తావు" (ఆ. 4)
ఈ ద్విపదలలోని భావము నే గ్రహించి, ఆంధ్ర

కవితా పితామహుడు
"పుష్పజీకతనంబు పోఁ బెట్టి గిరికన్య
పతిగోల్వ నాయాసపడినచోటు,
వలరావరాచవా రలికాక్షు కనువెచ్చు
గరగిన యల కనికరపుఁజ్ఞోటు"

అన్నాడు. ఇట్టివిన్నియో యున్నవి: ఇప్పటికే వ్యాసము పెరిగినది. ఇంకను వి సర మెందుకు? ఎఱున ప్రాగ్జడ, నన్నయరచనలోని యంశములను తీసికొనుటలో తవ్వలేదు. అది గ్రంథచార్యము కాదు. నన్నయ మూడుపర్వములు రచించినాడనుటయు, అందు కొంత శిథిలమైన దనుటయు, దానిని యెఱున పూరించినాడనుటయు, గ్రంథచోద డనుటయు సరికాదు.

కాలం తెచ్చిన మార్పు

శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం

యజ్ఞాధిపాత్ కర్మణోఽన్యత్ర లోకోయమ్ కర్మ బంధనః—అన్న వాక్యంమీదే నిలిచిపోయింది మనస్సు, గీతాపారాయణం చేసుకుంటున్న నూర్య నారాయణపంతులుగారికి. యజ్ఞార్థమైన కర్మ తప్ప తక్కినదంతా బంధనహేతువు; స్వార్థ రహితంగా చేసే కర్మ భగవద్విత్తమా, మోక్ష హేతుమా అవుతుంది... ఒక్కసారి గత జీవితమంతా కలగా కళ్ళి యెదుట తిరిగి, ముప్పై ఏళ్ళనాడు బడిపంతులు ఉద్యోగం వదిలి కాంగ్రెసులో అడుగు పెట్టినప్పటి నుంచీ తనుచేసింది యజ్ఞార్థమైన కర్మకాదా అనిపించింది ... పదిహేడేళ్ళ క్రితం తిరుణమయ్యుడైన కొడుకు స్వాతంత్ర్య యజ్ఞంలో ఆహూతి కావటం... తర్వాత కొడుకుపోవటం... మనుమరాళ్ళు విమల, స్వరాజ్యం, తన సంరక్షణలో పెరిగి పెద్దవాళ్ళుకావటం, వైద్య వ్యంగి ఇల్లుచేరిన కొమార్తె రుక్మిణమ్మ వాళ్ళకు మాతృస్థానంలో నిలబడటం... ఇన్ని కష్టాల్లానూ తను చలిచదక, నిర్లిప్తంగా దేశసేవలో నిమగ్నుడై, జీవితాన్ని అందుకే వినియోగించటం... ఒక్కసారి ఊహలో మెదిలి గీతావాక్యానుసారం బ్రదుకు నడిచిందన్న తృప్తి మనశ్శాంతినీ, భగవద్మరత్తినీ హృదయగతం చేస్తోంది.

“నాన్నా, ఇరుగో కాఫీ.”

పుస్తకంమూసి నెమ్మదిగా రుక్మిణమ్మ తెచ్చిన కాఫీ పుచ్చుకొని,

“పానకాలు కూరలు తీసుకొచ్చాడా, అమ్మాయీ?” అని ప్రశ్నించాడు.

“అర...” అని తలదాపి రుక్మిణమ్మ, కొంచెం సందేహిస్తూనే “అయితే నన్ను రాజమండ్రి ఎప్పుడు వెళ్ళివుంటారు నాన్నా?” అన్నది.

“అసలు నువ్వు వెళ్ళటానికి వీలేదమ్మాయ్. ఇవాళి వాళ్ళకు ఉత్తరం వ్రాయించు. పాపాయికి సుస్తీచేసి అంత తొందరగా వుంటే, యిద్దరు పిల్లల్ని తీసుకుని వెంటనే విమలను రైల్వేకి రమ్మని వ్రాయి. ఇక్కడికి వస్తే మన చేతనైన సాహాయ్యం చేద్దాం...”

అంతేగాని, యిలా ఎప్పుడంటే అప్పుడు వాళ్లు పిలవ గానే నిలుచున్న పళ్లెం గా ఇల్లు వదిలిపెట్టి పరుగెత్తడానికి యిక్కడ మరో మనిషి లేరని వాళ్ళకు ఆ మాత్రం తెలియాలి!”

ఆయన కంఠంలో తొంగిమాచిన కోపాన్ని గుర్తించిన రుక్మిణమ్మ బదులు చెప్పకుండా లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

పెద్దపిల్ల విమల చిన్నప్పటినుంచీ కూడా అంతే. ఏమంటావా? సరే కాస్త ఎదురు చెప్పకుండా, చిలవలూ పలవలూ పెట్టుకుండా పెరిగిన పిల్ల కాదు... ఇప్పటికీ యింకా తండ్రితాతల ఆదర్శాలేమిటా గ్రహించు లేకుండా ప్రవర్తిస్తూ వుంది... పెళ్లైన తర్వాత ఉన్న కాస్త వ్యక్తిత్వమూ నశించిందేమో! భర్తకు తెలికపోతే తనకు తెలిదూ! ఆదర్శాల పరిధిలో పెరిగి చివరకు యిలా తయారైంది. పెళ్ళిలో కట్నం యివ్వలేదట, అందుకని భర్తకు డిస్ట్రీక్టు మున్సిఫ్ ఉద్యోగం వేయించ కూడదా తాతగారు, తన పలకు బడినీ, గతంలో చేసిన దేశసేవనూ ఉపయోగించి? అని ఎడాదినుంచీ వాదిస్తూ వుంది! అలాఅడగటాని కే మాత్రం జంకులేదు! అందరూ చేసుకుంటున్నారట యిలాంటివి, తాతగారుమాత్రం ఎందుకు చెయ్యరారు? ఆనాడు కట్నం అవసరించేదనీ, తాను ఆదర్శాలకు బద్ధుడైన విద్యావంతుణ్ణనీ, దేశసేవలో కీర్తి గడించిన వంశం లోని పిల్లను పెళ్ళి చేసుకోవటమే తనకు గొప్ప అదృష్టమనీ వేమలువేసిన అబ్బాయి యివాళ నిజ స్వరూపం బయట పెట్టుకుంటున్నాడు! కట్నం బదులు ఉద్యోగం; లేకపోతే, కనీసం పాలంలో సగం యిస్తారా? లేదా? అని భార్యద్వారా బేరాలు పెట్టుతున్నాడు. ఏం ప్రయోజనాలు యీ కుట్రవాళ్ళు! వీళ్ళట్ట, దేశాన్ని భుజాలమీద మోసి, ఆకాశాని కెత్తుతారట!... పైగా బెట్టుచెయ్యటం మొకటి... పెళ్ళాన్ని రెండోకాన్నుకీ యిక్కడికి పంపించకపోవటం; రుక్మిణమ్మమాత్రం అవసరంవచ్చి వ్రాసినప్పడల్లా అక్కడికి వెళ్ళాలి! ఏడిసినట్లుంది ఆత్మగౌరవం! లాయరుగా పైకివచ్చే యోగ్యతలేక ‘ఉద్యోగం’

కావాలి!...దేశంలోని యువకుల్ని గూర్చి ఆలోచిస్తూంటే అసహ్యం, విరక్తి కలుగుతాయి!

“మ్యాప్, మ్యాప్,” అనుకుంటూ ఏమీ ఎరగనట్లు వాకిట్లో తొంగిచూస్తోంది పెంపుడుపిల్లి, క్రితం రాత్రి పాలన్నీ తాగి పారిపోయి.

“ఛీ, ఛీ, వెధవ దొంగబుడ్డి, నువ్వు” అని విసనకట్టి విసిరారు; కానీ తెలివిగా తప్పకొని పారిపోయింది పిల్లి.

వీధిలో ఎవరో పిలిచారు.

గ్రామంనుంచీ వచ్చినంత అలయ్య.

“ఏం, అలయ్య, ప్రార్థులే బయల్దేరానే, యిదేనా రావటం?”

“నీ తం బాబయ్య, మీతోనే కాస్త పనివుండి, మనవి సేసుకుంటామని,”

“ఏమిటది?”

“ఏం లేదు...మా రెండోవోడు వున్నాడు మాతారు! వాడు యిస్కూలు నడుపు ముగిసి యిప్పుడు తాలూకాఫీసులో గుమాస్తాగా వున్నాడు.. పని యింకా ఖాయంలేదు....శానా కట్టంగా వుండి, వదిలేసి పెనదుపు కెల్లానంటున్నాడు...మీరేం సెపుతారో, మీ సాయం కోరదామని ఒచ్చాను...”

“కష్టమంటే, నువ్వు కష్టం చెయ్యటంలేదా అలయ్య! బి. ఏ. చదివితే మాత్రం యిప్పుడున్న ఉద్యోగంకన్నా మంచి దొరకబోగు; అందువల్ల ఈ ఉద్యోగమే ఖాయమయ్యేట్లు ప్రయత్నం చెయ్యమని! దానికోక పరీక్ష వుంటుంది...సర్వీసుకమీషను పరీక్ష...ఆ పరీక్ష వ్రాయమని. ఉన్న ఉద్యోగం నిలుపుకోవటమే ఉత్తమం, అలయ్య!”

వ్యవసాయం విషయాలూ అవీ మాట్లాడి అలయ్య వెళ్లిపోయారు. ఒక నిట్టూర్పు విడిచి, చార్తా పత్రక చేతికి తీసుకున్నారు...“కౌలేజీ విద్యార్థుల సమైక్య” అని పెద్ద అక్షరాలలో వార్త! తేలిగ్గా డిగ్రీలు, ఉద్యోగాలు, జీతాలు, కావాలి పిళ్లందరికీ! పోమరితనం బలిసిపోతోంది దేశంలో...

“పోస్టు” అని గాపుకేక...క్రొత్తగా వచ్చిన తపాలాబంత్రాకు!...పాతపాడెప్పుడూ “పంతులు గారూ, ఉత్తరమండీ!” అనేవాడు.

గుంటూరు.....మెడికల్ కాలేజీలో వున్న స్వరాజ్యం దగ్గరనుంచీనా...కాదు, విశ్వనాథం వ్రాసినట్లున్నాడు...అమ్మాయి వారంగోజులుగా ఉత్తరం వ్రాయలేదు, కారణమేమిటో!...

“...మీకు విషయం సవిస్తరంగా వ్రాయనందుకు మన్నించి, ఏమీ అడ్డూరం పడకుండా ఈ ఉత్తరం చూడగానే బయలుదేరి గుంటూరు

రావలెను...అమ్మాయినిగురించిన ఒక ముఖ్యవిషయం మీతో ప్రస్తావించవలసి వుంది.. కొన్ని కారణాలవల్ల నేనక్కడికి రావటానికన్న, మీ రక్కడికి రావటమే ఉత్తమమని నిర్ణయించి, మీకు శ్రమ కలిగిస్తున్నాను.. నేను ప్రేమనుకు వస్తాను. సాయంత్రం ఒండకి తప్పకుండాగుంటూరు చేరగలనీ విశ్వసిస్తున్నాను...”

అమ్మాయిని గురించిన విషయం ఏమెవుంటుంది?...దానికి యీమధ్య ఆరోగ్యం సరిగా వుండటంలేదు..

అది కారణమే యింటికీ వచ్చివుండేదే? బాగా నువ్వీ చేసిందేమో...అయితే తెలిగ్రాం యివ్వలేక! విశ్వనాథం ఏదాదిన్నరనుచీ “అమ్మాయికి వివాహం చెయ్యకూడదా!” అని నలవో యిస్తున్నాడు...తాత గారికి వృద్ధాప్యం వచ్చి వుండటంవల్ల మనవరాలికి తొందరగా పెళ్లిచేసి బాధ్యత తీర్చుకుంటే మంచిని ఉద్దేశ్యం కాబోలు.. లేకపోతే ఇంజనీరింగు ప్యాసైన మేనల్లుడికి చెసుకుందామన్న కోరిక అయివుంటుంది... తనకీ కారణాలు రెండూ నచ్చవు...స్వరాజ్యం మనస్తత్వం తనకు బాగా తెలుసు...చదువు పూర్తి చేసుకుంటుంది; డాక్టర్, వ్యక్తిత్వాన్ని సంపాదించి, తండ్రి తాతవలె జీవితాన్ని ఆదర్శ ప్రాయంగా దిద్దుకుంటుంది; ఇప్పుడప్పుడే పెళ్లి, సంసారం లాంటి ఊచిలో దిగు...

....అటల్లోంచి పరుగెత్తించి, చెవిదగ్గర నోరు పెట్టి, ఏదో రహస్య మైనట్లుగా “తాతయ్య, నా బొమ్మకు పెళ్లిచేశా” అని మెల్లగాచెప్పి, తనముఖం లోకి చూసే అయిదేళ్ల చిట్టి...“మంచిని, వెళ్లి అతారింటికి పంపించు తల్లీ!” అన్నీ తనపనిలో తన నిష్ణా గ్నడైనా, చెవిదగ్గర ఆ స్వర్క, ఆ వాక్కు, ప్రతిస్పందిస్తూనే వుండి, మధురాన్న భూతి కలిగించేది... పదేళ్ల పిల్ల గా గాంధీజయంతిరోజు తనదగ్గర కూర్చుని మహాత్ముని “ఆత్మకథ” చదువుతూ.... ఒకసారి జ్వరం వచ్చినప్పుడు, “తాతయ్య, నాకీపాడు జ్వరం ఎందుకు వచ్చింది? నామాటంగా నీళ్ల విచారం!...ఇక పోతుంటే తాతయ్య!” అని తన్ను ఊరడిస్తూ...అహింసమీద చక్కని వ్యాసం వ్రాసే స్కూల్లో యిచ్చిన బహుమతీ తెచ్చి “తాతయ్య, ఇది నీకు బహుమతి!” అని పలుకుతూ.... ఇంటి శ్రీడియోలో తెలుగులో తప్పటంతో, తాతయ్య కోరిక ప్రకారం మెడిసికల్ ప్రవేశించటానికి ఒక్క ఏడాది ఆలస్యమే పోయిందన్న దిగులుతో అన్నం మనివేసిన చిట్టి...చిట్టిత్తలిది నవనీత హృదయం!.. ఆసుపత్రిలో రోగులుకొని, వీధిలో చిక్కి శిశువశిష్టులైన బిడ్డగాళ్లు కాని కంటపడితే చూచి సహించలేక బాధపడే మెత్తని మనస్సు... చిట్టి మానవసేవలో ఆదర్శమూర్తి అవుతుంది!.. చిట్టి డాక్టర్ల తన మనసరి

కౌలం తెచ్చిన మార్పు

తనతో మంచమీద... చిట్టి వైఫస్కోపుతో తన హృదయాన్ని స్పృశిస్తూ, మందు త్రాగినూ—తను చిట్టి ముఖంపై పు చూస్తూ... చిట్టి కీర్తిగీ, మంచినీ, అందరూ శాశ్వతా—తను తృప్తిగా సజల సేతాలతో అశీర్వాదిస్తూ... భగవత్సన్నిధిని చేరుకుంటాడు.

కళ్ళు తుడుచుకుంటూ లేచి, వంటింటి వైపు వెళ్ళారు.

“అమ్మాయ్, పెందలాడే వడించు, కాస్త విశ్రమించి, గుంటూరు బయల్దేరాలి.”

“గుంటూరా? ఇప్పుడా?”

“అం.. మూడింటి రైలుకి వెళ్ళాలి...నిం లేను, విశ్వనాథం నన్నొకసారి వచ్చి వెళ్ళమని ఉత్తరం వ్రాశాడు.. బహుశా ఏదో వాడి స్వచ్ఛందమే అయి వుంటుంది.. వివరాలు వ్రాయలేదు.. అమ్మాయిని కూడా ఒకసారి చూచి రావాలని వుంది.”

* * *

రైల్వే ప్రక్కన కూర్చున్న నలభైఏళ్ళ సిల్వర్ లాల్చీ వ్యక్తి కాస్త పటికి పలకరించాడు:

“ఏమండీ, అసెంబ్లీ సెషన్స్ కి హైదరాబాదు వెళుతున్నారా?”

ఖద్దరు బొప్పీ, ఖద్దరు దుస్తులు, కిట్టు చెప్పులు చూచి తనను కాంగ్రెసు శాసన సభ్యుడని అపోహ పడినట్లు గ్రహించి విసుక్కున్నార నూర్యనారాయణ గారు.

“కాదు...నేను రాజకీయాలనుంచి విరమించుకొని పక్షి కావాలి; కానీ పాతికేళ్లుగా అలవాటు పడ్డ యీ దుస్తుల్ని అలాగే వేసుకుంటున్నాను... తప్పంటారా?”

“అబ్బే కాదండీ!...మీ రింకా రాజకీయాల్లో ప్రవేశం కలిగి వున్నారనే అభిప్రాయపడ్డాను, అంతే!”

“ఒకప్పుడు వేశేవరకు చిన్నం, యిప్పుడు రాజకీయాలకు చిన్నం...అదీ మార్పు.”

“ఒకప్పుడు మంచికీ, యిప్పుడు అధికారానికీ! అని చిన్నగా నవ్వాడు అవ్యక్తి.

“ఏ చిన్నమైనా, ఆదర్శమైనా, ప్రజల్లోనే వుంది కదండీ, దానికి వాళ్ళిచ్చే విలువ, అర్థం! పూర్వం త్యాగాన్ని మెచ్చుకున్నారు; యిప్పుడు అధికారాన్ని గౌరవిస్తున్నారు, కానివ్వండి.”

అలా అన్నప్పటికీ, ఆ మాట తనకే ఎందుకో తృప్తిగాలేదు. ఏ కొరణంవల నేనా ఒక చిన్నానికి అర్థం, విలువ మారినప్పుడు దాన్నింకా వుండుకోవటమా, విస్మరించటమా? సమస్య తేటం లేదు.

స్వాతంత్ర్యం రాకపూర్వము సామాన్యుల్లో కూడా కనిపించిన కార్మిదీక్ష, నిజాయితీ యిప్పుడెక్కడా తనకు కనిపించటంలేదు. ప్రతిమనిషీ డబ్బు కోసమో, పదవి కోసమో ప్రాకులాడుతూ కనిపిస్తాడు ప్రస్తుతం; స్వాస్థ్యం, దానితోబాటు కపటం, మోసం, దేశంలోనే స్వేచ్ఛా విహారం చెబుస్తాయి. మధ్యవర్తుస్కుల్లోనే కాదు యీ విపరీతం; ఆదర్శాలు మోసులే తీవలసిన యువకుల్లో కూడా ఒక చెంప స్వాస్థ్యమో, అప్రయోజకత్వపు వెకిలి తనమో సుస్థిరమవుతుంది.

ఎదుటి కిటికీవద్ద, రేయన్ సాక్ చర్మ గాలికి రెపరెపలాడుతూ ఒక చేత డిటెక్టివ్ నవల, ఇంకొక చేత సిగరెట్టు...ఆ రెండింటిలో తీసుమైన యువకుడి వైపాకసారి చూచి దృష్టివరల్చుకున్నారు.

తనకౌలం అయిపోయింది. మంచి సమయంలో పడే శాడు పార్టీలో వర్గాలు ఏర్పడి క్రొత్త పార్టీలు ఉత్పన్నమౌతున్న తుణాల్లో విరళి చెంది విరమించుకున్నారు రాచకీయాలనుంచి. ఎన్నికలు ఒక వ్యాపారం.....దైవచింతన, పారమార్థికాలోచన, ఒషిక్ వుంటే గ్రామోద్ధరణ యితే తన లక్ష్యాలు అనుకొన్నాం! ఆ మాటే మిత్రులతో అంటే... “మీలాగ మంచి ధూవనతి, ఆదాయం వుంటే మేమూ అలాగే అనుకోవచ్చు” అన్నారు...వాళ్ళొకా తనకూ మధ్య ఒక అగాధంవుందని ఆ కోవ గుర్తించారు... తర్వాత ఆ అగాధం పెగుడుతూనే వచ్చింది.

గాంధీగారి ఖద్దరుదుస్తులు ఒక చిహ్నం...దానికి తానొక అర్థం, లోకం ఇంకొక అర్థం ఆహదించే క్రొత్తపరిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు, తానింకా ఈ భావ్యాచిహ్నానికి అంటిపెట్టుకోవటం సమంజసమా? వ్యక్తిగతమే నిల్చిన తన విశ్వాసాల్ని ఈ దుస్తులు వ్యక్తపరచలేనప్పుడు, వీటిని విస్మరించటమే కర్తవ్యమేమో!

గుంటూరులో రైలు దిగగానే విశ్వనాథం కలుసుకున్నాడు.

“ఏమిటి విశేషం విశ్వనాథం?”

“ఏంలేను బాబాయ్, ఇంటికి పదండి, సావధానంగా చెబుతాను.”

“చిట్టి ఖులాసాయేనా?”

“అం..”

భోజనాలైన తర్వాత విశ్వనాథం విషయం ప్రస్తావించాడు.

“మానడి స్నేహితుడు సత్యం అని యిక్కడ కాశీలో ఇదివరకు లెక్కరదుగా ఉండేవాడు. ఈ యేడాది తిరుపతి యూనివర్సిటీలో ఉద్యోగమే వెళ్ళాడు. అమ్మాయి స్వరాజ్యం ఇంటరులో అతని దగ్గరే చదువుకుంది...ఒకసారి మీరువచ్చినప్పుడు

ఆ అబ్బాయిని పరిచయంచేసినట్లు కూడా జ్ఞాపకం...మీకు గుర్తువుందో లేదో!"

"లేదు."

"ఆ అబ్బాయికి మన అమ్మాయి నివ్వటాన్ని గురించి మీ ఆభిప్రాయం ఏమిటంటారు?"

"మంచిచేత విశ్వనాగం!...కానీ సంబంధాలు దొరక్కకాదు నేను అమ్మాయి వివాహ విషయం శ్రద్ధతీసుకోక పోవటం...దాని చదువు పూర్తికావాలని నా ఉద్దేశ్యం...జీవితంలో తన లక్ష్యమేమిటో, ఆదర్శమేమిటో తన నిశ్చయించుకుని, నిర్వహించే అవకాశం ఉండాలి. చిట్టి దృక్పథంవేరు, అది అందరిలాకాదు...అందుకే వివాహాన్ని గూర్చి ప్రస్తుతం ఆలోచించటం లేదు...దానికి యిష్టం ఉండదు... సరేనా?"

"అలాకాదు బాబాయ్, అమ్మాయికి ఒక వేళ సత్యంఅంటే ఇష్టమే వుంటే వివాహానికి అభ్యంతరం ఏమిటి?"

"ఎం? అలా అడిగి తెలుసుకున్నా మేమిటి? అడిగితే ఎరుంటుంది; పెద్దలయిస్తే, అభ్యంతరం లేదనే అంటుంది...అంతమాత్రాన అమ్మాయి ఇష్టాన్ని పాడుచెయ్యటం నాకిష్టంలేదు."

విశ్వనాథం ఒక్కక్షణం ఆగి, మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

"బాబాయిగారూ, జీవితానికి లక్ష్యం యేమిటంటారు? తృప్తి, శాంతి, ఆనందం అనుకుంటాను నేను, ఏమార్గాన వచ్చినా అవకాశంకదా వ్యక్తికి... చివరకు అనే భగవద్విశ్వాసంకూడా అని అంటారు."

"కానీ తృప్తి, శాంతి, ఆనందం అనేవి నిస్వార్థమైన కర్మలకు లభ్యంఅయినప్పుడే వాటికి ఆ ఉదాత్తత, అనన్యరణుణమన్నా! అని అంతసులభం కాదు విశ్వనాథం...త్యాగం, సేవ—గీతలో 'యజ్ఞం' అంటాడు—ఆ దృక్పథం లేకపోతే ఆనందం, తృప్తి లభించవు; తాత్కాలికో 'జేకం తప్తం!'"

"మీ రన్నుది అక్షరాలా సత్యం; కానీ మీరు వ్యక్తియొక్క "మనోధర్మా"న్ని గురించి ఆలోచించటం లేదేమో అనిపిస్తుంది...సులభంకాక కష్టమైనదాన్నీ, తనకు అలవికాని పనినీ చెయ్యిమంటే బహిష్కరించుకొని, విరగ్గొంటుంటాడు. అంతేకాదు శిశువుకూడా భిన్నంగా వుంటాయి వ్యక్తులలో—ఒక శిల్పికి, ఒక వృద్ధిగికి ఎంతభేదం!... దేహధర్మం ఎలా ఒక అవధి నిర్ణయిస్తుందో, వ్యక్తిచేసే కర్మకు 'మనోధర్మం' కూడా ఒక అవధి నిర్ణయిస్తుందంటాను. త్యాగం చెయ్యలేనివాణ్ణి త్యాగం చెయ్యమని, ఒక వేళ భయపెట్టి, బలవంతపెట్టి చెయించినా దానికి విపరీత ఫలితం తర్వాత వుండనే వుంటుంది... ఎవరో ఒకరిద్దరు మీలాంటివాళ్లు తప్ప, దేశ

స్వాతంత్ర్యంకోసం త్యాగం చేశామనుకొన్నవాళ్ల తర్వాత ప్రవర్తన మనం యిప్పుడు చూస్తూనే వున్నాం. మీరు దివైతికపథాన్ని గురించి మథన పడుతూ వుంటారో, ఆ మార్పుతా త్యాగానికి ఒక 'ప్రతిక్రియ' (రి.యాక్షన్)గా తోస్తోంది నాకు... అందువల్ల ఆదర్శాల మేరకు వ్యక్తిత్వాన్ని సాగదీసి నాశనం చెయ్యటంకన్నా, వ్యక్తిత్వం మేరకు ఆదర్శాలను కుడిచివు చెయ్యటమే మంచికేమోనని నా ఉద్దేశం!...మెడిసిన్ చదువుకుని లోకంలో వ్యవహరించే ఆడపిల్లలు తప్పుకుండా వున్నారే; కానీ అలా చెయ్యలేనివారైన బావంతం చెయ్యకుండా వాళ్ల 'మనోధర్మా'న్ననుసరించి జీవితాలు చక్కదిద్దటం న్యాయం అనుకుంటాను, బాబాయ్."

"నువ్వు చెప్పింది బాగానేవుంది, కానీ చిట్టి విషయం వేరు...దయ, కార్యక్రమం చిట్టికి సహజ గుణాలు; బాధానివారణ, మానవసేవ బలవంతంగా తెచ్చిపెట్టుకుని చెయ్యవలసిన అవసరంలేదు చిట్టికి."

"బాబాయ్, నిన్న సత్యం యిక్కడికి వచ్చాడు. అమ్మాయి అతనికి బాగా తెలుసు...మాజేళ్లనుంచి అమ్మాయిమీద అతనికి అనురాగం; అంతేకాదు అమ్మాయిని చక్కగా అర్థంచేసుకున్నాడని కూడా తోచింది నిన్నటి రోజు అతనితో మాట్లాడిన తర్వాత...అమ్మాయికి అతనిపై అనురక్తి వుంది... కానీ ఇన్స్ట్రక్టు కారణంకాదు...రెండేళ్లనుంచి నేను అమాత్రయాలి గమనిస్తూనే వున్నాను...ఎంత సున్నితమైన మన సత్యం అంటే, బాత్రిగా బాధ, వ్యాధి, పీటని చూచి సహించలేదు; ఏదైతే జాగుర్నా కరంగా వుంటుందో దాన్ని తొలగించటానికి, బాధను నివారించటానికి మొట్టమొదట సహన దార్శనికం వుండాలి; అది అమ్మాయిలో లేదు. ఇంకొక అవసరమైన గుణం, నలుగురిలో తిరిగే వ్యవహార దక్షత, ప్రగల్భత, బాత్రిగాలేవు. మీరూహించిన డిక్షభారం వహించటానికి ఆమె అంగీకరించటం మీమీద వున్న ప్రేమ, గౌరవంవల్లే...చివరకు యిప్పుడేం జరిగిందను కొన్నారూ! సత్యాన్ని వివాహమాడటానికి అంగీకరించి కూడా ఆ సంగతి మీతో చెప్పే ధైర్యంలేదు... ఏడాదినుంచి మీకు తెలియజేసుటానికి ప్రయత్నిస్తూనే వుంది...చివరకు లాభంలేదని సత్యం రిజిస్టరు వివాహానికి బిప్లిచ్చాడు; అది మొన్నటిరోజు జరుగవలసింది...కానీ తనలో సంఘరణని ఎలా తేల్చుకోలేక అమ్మాయి మొన్న హాస్టలు వదిలి వెళ్లి పోయింది."

"ఆరె..."

"రాజమండ్రిలో వాళ్లక్కయ్య దగ్గరవుందని, నిన్న యిక్కడినుంచి వెళ్ళి కనుక్కుని చెల్లిగారి పంపించాడు సత్యం యివాళి...కానీ, ఆలోచించండి,

కాలం తెచ్చిన మార్పు

అమ్మాయి తనకు మించిన భారం మోస్తోంది... అది ఆమె సహజ ప్రకృతికి విరుద్ధం... నిన్న సత్వంతో చాలసేపు మాట్లాడాను. చాల యోగ్యుడు; అమ్మాయి వ్రాసిన రెండు ఉత్తరాలు తన దగ్గరున్నవి నా చేతికిచ్చాడు, వివాహానికి మీ అనుమతి కోరటానికి, మీకు నచ్చజెప్పటానికి... మీకు విషయమంతా సేను వివరిస్తానని హామీ ఇచ్చాను... వివాహం చేసుకుంటే నాకు కర్తవ్యం గా తోస్తోంది..."

"ఏమి ఆ ఉత్తరాలు?"

విశ్వనాథం ఉత్తరాలు తెచ్చియచ్చాడు.

"...తాతయ్య ముందు నిలబడి, ఆయనతో యీ విషయం ప్రస్తావించే కత్తి నాకు లేదు; కాని ఆయనకు తెలియకా వివాహం చేసుకుని తర్వాత ఆయన దగ్గరకు ఏ మేరకు పెట్టుకుని వెళ్ళను?... అంగవల్ల మీరు నాతో వచ్చేటట్లుయితే యిద్దరూ వెళ్ళి ఆయన అనుమతి, ఆశీర్వాదం పొందిన తర్వాతే అలా చెయ్యటం బాగుంటుందేమో! మీరు నాతో వుంటే వెళ్ళగల ధైర్యం వుంటుంది నాకు..."

రెండో ఉత్తరం ముద్రపడి రోజునే వ్రాయబడింది.

"...నిన్నటిరోజంతా యీ విషయం ఆలోచిస్తూనే వున్నాను... సేను వ్రాసినట్లు ముందుగా వెళ్ళటం అసలు సాధ్యం కాదనుకుంటాను... ఏమంటే తాతయ్య బాధపడితే, ఒక వేళ నిరాకరిస్తే అప్పుడు నేనేమీ చేయ... పోతాను. అది మీకు ఆన్యాయం కాదా!... వివాహం జరిగిపోయిందని తెలిస్తే తాతయ్య తప్పుకొనిపోతాడని నాలో ఏదో చెబుతుంది... అందువల్ల మొదటి ఏర్పాటు ప్రకారమే చేద్దాం..."

ఉత్తరాలు చదివి ముగించి, రుద్దకంతో "విశ్వనాథం, ఆలోచిద్దాం. నాకు అలసటగావుంది... ఇక విశ్రమిస్తాను" అన్నారు సూర్యనారాయణగారు.

* * * *

పడుకున్నారు కాని నిద్రపట్టలేదు. తాను నిలచున్న భూమి పొదాలక్రిందనుంచీ ఉన్నట్లుండి జారిపోయినట్లు... మనస్సు అయోమయంగా వుంది... ఏం జరిగింది?

ఆదర్శాల పేరకు వ్యక్తిత్వాన్ని సాగదీయటం కన్న వ్యక్తిత్వం పేరకు ఆదర్శాలను కుదించు చేయాలంటూ విశ్వనాథం.

కానీ, నీలాకాశంలో ఎగిరే పక్షిని రక్కసులు క్రుంచి నేలమీద పారవేసినట్లుగా అనుభూతి... ఇక మిగిలిందేమిటి?... ఎందుకీ శక్తి?... ఎందుకీ దుఃఖం?

దేన్ని గురించి ఆలోచించవలసిన ప్రమేయం ఇక లేదు... "దుఃఖే వ్యవస్థిగ్నువాః"... నిర్లి

ప్రతేకన్న కర్తవ్యంలేదే!... మనోనేత్రంముందు శ్రీ కృష్ణనిమూర్తిని నిలబుట్టినా కన్నులు మూశారు... భారతయుద్ధం ముగిసి విజయం చేశారిన తర్వాత కురుక్షేత్రంలో యుద్ధస్మృతులను గూర్చి ముచ్చటించుకొంటున్న కృష్ణార్జునులు... బంధుమృతి కోసం దుఃఖిస్తున్న అర్జునుడు, వైరాగ్యభావంతో "నన్ను నీలా చేర్చుకొమ్మ"ని కృష్ణపరమాత్మను అభిమన్నాడు... శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని గాంధీవంశపు వైపు వైపుచూచి, చిరునవ్వుతో "నాన్నీ విసరించు బావా! అప్పుడే నీ కోరిక సాధ్యం" అంటున్నాడు... గాంధీవంశపు మామకొని, గతాన్ని జ్ఞాపకం తెచ్చుకొంటూ అర్జునుడు "దీన్ని గురించునీ, యుద్ధం చెప్పుకునీ నువ్వే బోధించావే! ఇర్పానాధన చేసిన ఈ గాంధీవం నాలో భాగంకాదా?" అని సందిహిస్తున్నాడు... "దానితో ఒకప్పుడు ఇర్పానాధన చేసినా ఇప్పుడు ప్రతిబంధకమే" అంటున్నాడు కృష్ణుడు... అర్జునుడు మళ్ళీ గాంధీవంశపు, తనవైపు మామకొంటున్నాడు... సూర్యనారాయణ తనవైపు, తన దుస్తులవైపు మామకొంటున్నాడు. ఎదురుగా గాంధీగారు నవ్వుతూ ఏదో మాటాడబోయారు. అయినేళ్ళ చిట్టి "తాతయ్య! బొమ్మలపేరికి రావా?" అని పిలుస్తోంది... చిట్టిని ఎత్తుకున్నాడు "తాతయ్య, గాంధీని చంపేశారు" అంటోంది... "అవునమ్మా, అవును"... కన్నీళ్ళు ఆపుకోలేకపోతున్నాడు.

స్వప్నంనుంచి మెలకువ వచ్చింది... తెల్లవారు తోంది...

"నేనీ ప్రాద్దుటి బండికి వెళ్తాను. ఇంకా ఒక గంట ఆలస్యం వున్నట్లుంది."

"ఈ వూట వుండి వెళ్ళండి... బహుశా సత్వం ఇవాలే వస్తాడు. నిన్న మీకు ఉత్తరం వ్రాసేటప్పటికి అమ్మాయి రాజమండ్రీలో వుందని తెలియ, లేకపోతే నేనే సత్వాన్ని తీసుకుని మీ దగ్గరకు వచ్చేవాణ్ణి" అన్నాడు విశ్వనాథం.

ఆయన తన మనస్సేమిటో తెలియబరచలేదు. ఆయన మానం చూస్తే విశ్వనాథానికి అనుమానం కలుగుతోంది.

"అమ్మాయి విషయం చివరకేం నిశ్చయించారు?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఇందులో నేను నిశ్చయించేదేమీ కనిపించటం లేదు!"

"అలాకాదు, అమ్మాయి మీ మీదే పూర్తిగా ఆధారపడివుంది."

"అలా ఆధారపడలేదనీ, ఆధారపడకూడదనీ నువ్వేగా రుజువుచేశావు రాత్రి!"

విశ్వనాథం నొచ్చుకున్నాడు.

"బాబాయ్, నేనేమీ రుజువు చెయ్యలేదు... అమ్మాయి మీ అనుమతి లేనిది ఒక్క అడుగుకూడా

మంగుడు వెయ్యలేదనేగా తెలుస్తోంది జరిగినదాన్ని బట్టి!”

“విశ్వనాథం, నేను నిశ్చయాలుచేసే కాలం, పరిస్థితి దాటిపోయాయని గుర్తించాను. “స్వప్నా నిరసాం కారణం స శాంతిమే అధిగచ్ఛతి” అన్న ఉపదేశమే నాకు శరణ్యం...”

“కాని మీ రాశీర్వాదించ వలసినప్పుడు ఆశీర్వాదించకపోవటం కూడా ఒక నిశ్చయమే! అందులో మాత్రం మమకారం వుండ దంటారా?”

“ఎలానైనా వాదినా బోవచ్చు; నాకు వేరైంది విశ్వనాథం.”

“నేనూ వస్తాను పదండి.”

“వద్దు...నన్ను వెళ్ళివేయి.”

“అయితే నేను రేపు సత్యాన్ని తీసుకొస్తాను.”

రైల్వే కూర్చున్న తర్వాత వచ్చిన స్వప్నం గుర్తవచ్చింది. నూర్యనారాయణగారికి కన్నటి రోజు రైల్వే తన ఆలోచించిన సమస్యకు అదీ జవాబు :

చిహ్నాలను విసరించి తేకాని విమర్శ, భగవంతునితో విశ్వం సాక్ష్యంకావు... చిహ్నాలనేది బాహ్యచిహ్నాలేకావు, మనోద్వక్తు థాల్, ఆదర్శాలు కూడా చిహ్నాలే. జీవితరంగాలలో కర్మచక్రన్నంతినేపు త్యాగదృష్టి, మానవతేన గర్భ సాధనకు పరికరాలు, గాంధీవంశాగ...గురుసాసన అయిపోయిన తర్వాత వాటి నంటి పెట్టకొనాం, వాటి మీద మమకారం బంధనపాతవు...విశ్వనాథం అన్నట్లు తనలోనూ ఒక ప్రతిక్రియ లేకపోతే, మనుష్యుల్లో తనకు నిత్యమూ కనుపించేవి స్వార్థం, సంకుచితత్వం తప్ప మరొకటిలేదు! ఎందుకని? తనకూ మనుష్యులకూ మధ్య, చివరకు తనకూ చిట్టికి మధ్య యీ అపకృతి, తనలో ఈ అంశాంతి, అసహనం, రావటానికి కారణాలు తనమనస్సులో నిలిచి పోయిన ‘చిహ్నాల’. వాటి కొలతబద్ధలకు అందని మానవత్వం తనకు పనికిమాలిన దైవమైంది; కాని అందిన మానవత్వం ఎక్కడా కనిపించలేదు, తన ఊహలోతప్ప! తనలోమాత్రం తీసు, సహనం లోపించలేదా? జ్ఞానోదయానికి యీ పరీక్ష పెట్టాడు భగవంతుడు...అన్నీ కర్మలూ జ్ఞానంలో పర్యవసేస్తాయనీ, చివరకు జ్ఞానంకూడా ‘యజ్ఞ’ వస్తువుగా అస్తితం కావాలనీ గీత చెబుతున్న మాటకు యిప్పుడే అర్థం తెలిసినట్లైంది. జీవితానుభవంలో గడించిన జ్ఞానం సర్వం యిలా సమర్థగా అయినతర్వాత మిగిలే దెమిటి? శూన్యమా? కాదు, శూన్యమన్న భయం రాత్రి మనస్సును కలత పెట్టింది, కానీ కృష్ణభగవానుడు “శూన్యం కాదు, నేనే ఉన్నా”నన్నాడు...ఎక్కడ? జ్ఞానానికి అవతలి ఒడ్డున...“సర్వభూతానాం పరిత్యజ్య మామ్ నికమ్ శరణం వ్రజ” అని పిలుస్తున్న కృష్ణుని కన్న శరణ్యం ఏమివుంటుంది?

ఇల్లు చేరుకోగానే రుక్మిణమ్మ ప్రశ్నించింది : గుంటూరు వెళ్ళినకార్యం ఎమిటని. “చిట్టికేదో పెల్లి” సంబంధం వచ్చింది...ని అభిప్రాయ మేమిటి? అన్నాడు నీరసంగా.

* * *
“చిట్టికి తగిన సంబంధమంటే అపురూపమే... అలా అన్న విధాలా సరితూగితే, అమ్మాయి యిష్ట పడితే...అంతకన్న అద్భుతమా?” అన్నది రుక్మిణమ్మ. ఆమె ఉత్సాహం చూచి, నిట్టూర్చి, తనగదిలోకి వెళ్ళిపోయారు.

ఆరోజు నాయంత్రంబండ్రికి స్వరాజ్యం, విమలా, విమల పిల్లలూ వచ్చారు. రుక్మిణమ్మ సంతోషంతో ఏవో చెప్పతోంది వాళ్ళకు...

పడకర్నీలో కూర్చుని కిటికీ ఆవల మనుగు కొంటున్న చీకటిలోకి చూస్తున్నాడు...ఇంకా చంద్రోదయం కాలేదు...స్వరాజ్యంవచ్చి కుర్చీ ప్రక్కన నేలమీద కూర్చుంది...“తాతయ్యా...” జవాబులేదు...“తాతయ్యా, నన్ను తీసుకువెళ్ళి తాతయ్యా...నేను యీ చగవుమాత్రం మానేస్తాను...వివాహం ముఖ్యం కాదు...నేను డాక్టరు కావటంలేదని కోపమా తాతయ్యా...నన్ను నీదగ్గర వుండనియ్యి...తీసుకువెళ్ళి తాతయ్యా...” కంఠం వణికింది...తాతయ్యా బళ్ళీ ముఖం దాచుకుని దుఃఖాన్నాపుకోలేక పోయిన మనవరాల్ని...తల నిమరుతూ...చంద్రోదయమిది తిడకంగా చూస్తున్నాడు. చంద్రబింబం ద్రవిధూతమైపట్టుంది...దృష్టిని మార్చి వేరాయి కన్నీటి తెరలు...కళ్ళుమూసుకున్నాడు...పంద్రుడివగు “తాతయ్యా, బామ్మల పెళ్ళి చేస్తాను రావా” అంటున్న అయిదేళ్ళ చిట్టి యొక్క మూర్తి...అదే చిన్నికృష్ణుని ప్రతిరూపమన్న మహదనుభూతి హృదయంలో...

“మ్యామ్” అందిపిల్లి...కన్నీటి తెరలు...మనక చీకట్లా తెల్లగా పెంపుడుపిల్లి, స్వరాజ్యం వీపును ఆహ్వాయంగా గెరిసికొంటూ ‘మ్యామ్’ అని చూరాము చెబున్నది...

అప్పుడెన్నారూ నూర్యనారాయణగారు: “చిట్టి, దొంగతనం నేర్పించుకున్నావీట్లి యీమధ్య...”

ఆమె కళ్ళుతుడుచుకుని, పిల్లిని ఒడిలోకి తీసుకొన్నది.

“దానికి ఆకలిగా వున్నట్లుంది, వెళ్ళి పాలూ అన్నం పెట్టు” అన్నారాయన.

విమలవచ్చి గదిలో లెట్టువేసింది. పంతులుగా రామెతో “విమలా! రేపు విశ్వనాథం సత్యాన్ని తీసుకొస్తాడట!...సత్యం అంటే మన చిట్టి కాబోయే భర్త.”

స్వరాజ్యం పిల్లిని తీసుకొని పారిపోయింది.

చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థ : మార్క్స్ వాదం

శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు

ఒక దేశంలో సామ్యవాద విప్లవసాధనద్వారా పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని సమూలంగా ఎట్లు రూపుమాపాలో, ఆ విప్లవాన్ని వివిధ సాంఘిక తాత్త్విక, ఆర్థిక, రాజకీయ సిద్ధాంతాలు ఎలా సమర్థింపగలవో కారల్ మార్క్సుని చింతనగా తెలియబరచారు. అయితే విప్లవం విజయవంతమై, దేశంలో కార్యకర్తల నియంతృత్వం నెలకొన్నతరువాత, ఆర్థికవ్యవస్థను ఎట్టి ప్రణాళిక ద్వారా నిర్మించాలో మార్క్సుని విచరింపలేదు. సామ్యవాద వ్యవస్థలో ఒక సుస్థిరమైన కార్యక్రమాన్ని మార్క్సుని నూచించలేదు. కాబట్టి మార్క్సిజమ్ చూపేదారీ పెట్టుబడిదారీ విధాన వినాశనంతోను, శ్రామికవర్గ నియంతృత్వ సంస్థాపనతోను అంతమౌతుంది. సామ్యవాదవ్యవస్థ సిద్ధించగనే, పెట్టుబడి దారుల యాజమాన్యం నశించవలసిన శాంతిసౌఖ్యాల, ఆర్థికక్రేతుస్సు వాటంతటవే క్రమంగా నెలకొంటాయని, కడుగు నియంతృత్వప్రభుత్వం సహజంగా అంతర్మితమై అందరూ, అందరికొరకు శ్రమించి జీవనం గడపే అపూర్వ మహోత్సవమైన సామ్యవాద స్వర్గం లభ్యమౌతుందని కారల్ మార్క్సుని భావించారు. విప్లవ సాధనానంతరం, ఆయన “అజిగో ఆ పరమావధిని మనం చేరుకోవాలి!” అని ఒక లక్ష్యాన్ని చూపించారే కాని తత్సాధనమార్గాన్ని నూచించలేదు. కారల్ మార్క్సుని రచనల్లో ఇది ఒక పెద్దలోపంగా ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞులు భావించారు.

అయితే, ఒక ముఖ్యసిద్ధాంతం మాత్రం విప్లవానంతర ఆర్థికవ్యవస్థకు మూలాధారంగా నిలుస్తూనే ఉంటుంది. దేశంలోని ఉత్పత్తిసాధనాలన్నీ ప్రభుత్వ యాజమాన్యం క్రింద ఉండాలి అన్నదే యీ ఆధారసిద్ధాంతం. దేశంలో చిన్న, పెద్ద వివక్షలేకుండా పరిశ్రమలు, వ్యవసాయం, రవాణా, గమలు, విద్య, వర్తక వ్యాపారాల అన్నీ ప్రభుత్వయాజమాన్యం నేనడపబడాలి. పెట్టుబడి పెట్టేవాగ స్వంతపెట్టుబడి దారులు కాదు. స్వలాభాపేక్షలేని ప్రభుత్వమే పెట్టుబడి పెడుతుంది. శ్రామికులకు వేతనాలనిచ్చేదికూడా ప్రభుత్వమే. దేశంలోని ఆర్థిక రంగమంతా ప్రభుత్వ శాసనం

మూలకంగానే నడుస్తుంది. వ్యవసాయం విషయంలో కూడా అంతే. భూమింతా ప్రభుత్వ యాజమాన్యం నేర్పడం చేయబడాలి. ఈ సిద్ధాంతం కాక మరికొన్ని చిన్న విషయాలను కూడా మార్క్సు నూచన చేశారు. ఆయన దృక్పథంలో ఆర్థిక వ్యవస్థ డబ్బుమీద ఆధారపడరాదు. డబ్బు—అంటే కరెన్సీ ప్రతాల, నాణాలు, బ్యాంకు నోట్లు ఇవన్నీ కూడ—పరిపూర్ణ సామ్యవాద వ్యవస్థలో అంతరించి పోవాలి. అప్పుడే ఆ ఆర్థిక వ్యవస్థకు స్థిరత, సామ్యవాద తత్వం వస్తాయి. ధరలు వాతాత్మకంగా పెరగడం, ఆర్థిక రంగంలో మాంద్యం, పాటుపోట్లు, స్వంతలాభాలు ఇవన్నీ కూడా డబ్బు నెలకొంటే దోహదపలననే సంభవించుంటాయనీ, కావున సహజమైన వస్తు వినిమయ పద్ధతితో ఈ డబ్బు వ్యవహారం అంతమవాలనీ కారల్ మార్క్సుని నూచించారు. మరికొక విషయమేమంటే వివిధ రంగాలలో శ్రామికుల కీచ్చే వేతనాలు సమానంగా ఉండాలి. ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలో కొన్నిచోట్ల వేతనాలక విధంగాను మరికొన్నిచోట్ల మరొకవిధంగాను ఉండరాదు. అంతే, వేతన నిర్ణయం. శ్రామికశక్తి, గిరాకీ, సరఫరాలపై ఆధారపడరాదు. వివిధ సంస్థల నడుమ స్పర్ధమూలంగా వేతన నిర్ణయం, జరుగకూడదు. పెట్టుబడిదారీ విధానంలో స్పర్ధ, లేక పోటీ ఒక ముఖ్యనామం కాబట్టి ఆ దోహాన్ని సామ్యవాదవ్యవస్థలో ప్రవేశింపనీయకూడదు. కాబట్టి శ్రామికులకు ప్రభుత్వ మొసగే వేతనాలు, సరఫరా, గిరాకీల స్పర్ధ మూలంగా కాక వారి శ్రమపరిమాణంపై ఆధారభూతమై సమత్వం కలిగి ఉండాలి.

కాబట్టి మార్క్సిజమ్ను అవలంబించే దేశాలకు ఒక ప్రత్యేక ప్రణాళికను మార్క్సుని నూచించక పోయినా ఆయన మూలసిద్ధాంతమైన—ఉత్పత్తి సాధనాలన్నీ ప్రభుత్వ యాజమాన్యం వర్తించాలి—అన్నది ఆధారభూతంగా ఆయన దేశాలలో ఆర్థిక వ్యవస్థలు నిర్మింపబడాలి. మిగిలిన విషయాలు ఆ వ్యవస్థకు సమన్వయింపబడాలి. ఇక విప్లవాన్ని ఇటీవలే సాధించి (సం 1949 అక్టోబరు 1 వ తేదీ) మార్క్సిస్టు ఆర్థిక వ్యవస్థా నిర్మాణంలో నిమగ్నమైన చైనా విషయాన్ని మనం పరిశీలిద్దాం.

నిజం చెప్పాలంటే దేశకాల పరిస్థితుల దృష్ట్యా విప్లవాన్ని సాధించి సామ్యవాద సమాజాన్ని సాపించే ఆవశ్యకత, 1949 నాటికే కాదు, నేటికీ కూడా చెనా దేశానికి లేదు. ఈ వాదాన్ని సమర్థించేది పెట్టుబడిదారులు కాదు, సామ్యవాద మూలపురుషుడైన కారక మార్క్సిస్టు! ద్వంద్వ సంఘర్షణాత్మక భౌతికవాదం ప్రకారం, చరిత్రకాయన చేసిన భౌతిక వ్యాఖ్యానం ప్రకారం కూడా విప్లవావశ్యకత— పెట్టుబడిదారీ వర్గం, కార్మికవర్గం రెండు విభిన్న వర్గాలకైంద రూపొంది, పెట్టుబడిదారీ వర్గం స్వలాభం కొరకు రెండవ వర్గాన్ని అణగద్రోక్కే పరిస్థితులలో కలుగుతుంది. ఈ వర్గ సంఘర్షణకు, బీజం పారిశ్రామిక పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ మహత్తరంగా పురోభివృద్ధి చెందినపుడు కలిగి, వృద్ధిపొంది విప్లవానికి దారితీస్తుంది. కాబట్టి ఒక్క ముక్కలో చెప్పాలంటే సామ్యవాద విప్లవానికి అనువైన దేశాలు—ఇండియా, చైనా లంక, బర్మా, మొదలైన వెనుకబడిన వ్యవసాయక దేశాలుకావు; పారిశ్రామిక పురోగమనం పరాకాష్ఠ నంది, పెట్టుబడిదారీ వర్గం మహావృద్ధి సీతికి వచ్చిన జర్మనీ, అమెరికా, ఫ్రాన్స్, బెల్జియం మొదలైన దేశాలు! 1949 నాటికి చెనాదేశంలో పరిశ్రమల ప్రారంభదశలో గూడా లేవు. పరిశ్రమాభివృద్ధి లేనిదే ఇటు పెట్టుబడిదారీ వర్గం బలవత్తమైనది ఉండదు, అటు కార్మికవర్గం బలవత్తరమైనది ఉండదు. అసలు ప్రచోదనమైన పరిశ్రమలతో తులతూగి పోతూన్న దేశంలో కూడా పెట్టుబడిదారులంతా ఏకమై కార్మికవర్గాన్ని అణగద్రోక్కేస్తున్నారే అన్న పరిస్థితి ఏర్పడడం... అప్పుడు కార్మిక విప్లవం రావడమాను... కాబట్టి, మార్క్సిస్టు వ్యవస్థతో విప్లవే సాధ్యమే! చెనా విప్లవం అసహజంగాను, అకాలంలోను వచ్చినదిగాను తేలుతుంది. అదట విప్లవ కారకాలు కారల్ మార్క్సిస్టు నూనించిన ఆర్థిక, చారిత్రక, సాంస్కృతిక పరిణామాలు కావు. కేవలం రాజకీయ కారణాలు మాత్రమే!

ఇంతకూ చెప్పబోయే దేమంటే, చెనాదేశంలో సామ్యవాద ఆర్థిక వ్యవస్థకు ప్రథమ సోపానమైన విప్లవవిషయంలోనే ఆ దేశపు విప్లవనాయకులు మార్క్సిస్టానికి అడ్డుదాని ప్రాక్కొరని, ఇది మంచిదా, చెడ్డదా అనే విషయం చరిత్ర గతే తేలుతుంది.

ఇక విప్లవానంతరం జరిగిన సామ్యవాద ఆర్థిక సమాజ స్థాపన కృషిని పరిశీలిద్దాం. మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాన్ని ఉన్నదున్నట్లుగా ఆచరించడం ఏదేని

లక్షనా దుర్లభమైనదే! సోవియట్ రష్యాలలో లెనిన్ స్టాలిన్లు సహితం దానికి మార్కులు చేసుకోలేదు. అలాగే చెనా విషయంలోనూ.

కారల్ మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాలను తన దేశపరిస్థితులకు అంగీకరించినది చెనా నాయకుడు మావో-సే-టుంగ్. ప్రఖ్యాతి చెనా సామ్యవాద సిద్ధాంతి, ప్రస్తుత చెనా ఆర్యుని లీయూ-చి మావో-సు గురించి అన్న వాక్యాలివి—“అత్యంత కష్టసాధ్యమైన, చెనాలో మార్క్సిజాన్ని స్థాపించే కార్యాన్ని చేపట్టి, మహద్వృత్తంగాను, విజయవంతంగాను కృషి చేసిన మహాపురుషుడు మహా క్రామేడ్ మావో! చెనా పరిస్థితుల కనుగుణంగా మార్క్సిజాన్ని అన్వయించడంలో ఈయన చేసిన కృషి ప్రపంచ మార్క్సిస్టు చరిత్రలో అత్యద్భుతకార్యాలలో ఒకటి. ఈ అపూర్వ మహావృత్త విజయం 60 కోట్ల జన సంఘంతో విలసిల్లిన ఈజాతిలో అన్నిటి కన్నా పరమార్థవ్యమైన సత్యం. ఈ మహాకృషికి మనం ఆయనకు కృతజ్ఞులమై ఉండాలి.”

ఈ వాక్యాలు ముఖ్యుత్తిగా కనబడినప్పటికీ వాటిలో సత్యం ఉంది. అతి విస్తృతమై, 60 కోట్ల మంది బీద ప్రజలతో, స్పర్థలతో, దాడిద్రవ్యంతో— అనేక విభేదాలతో వందల సంవత్సరాలుగా పరదండయాత్రలతో, అంతర్యుద్ధాలతో సతమతమైన ఆ మహాదేశంలో సామ్యవాద ఆర్థిక సమాజాన్ని స్థాపించి 60 కోట్ల మంది జీవన ప్రయోజనాలకు ఉన్నత స్థాయిలోనికి లేవనెత్తే సాధ్యమైన పనికాదు. వివిధ ఆర్థికవిషయాలలో వారు సాధించిన సంస్కరణలను పరిశీలిద్దాం.

వ్యవసాయరంగంలో భూమిని సమాజపరం చేయడానికి మొదట వేలకొడి సమష్టి సంఘాలు స్థాపించబడినాయి. భూమి ఖామందల యాజమాన్యం నుండి చాల వరకు ఈ సమష్టి వ్యవసాయ సంఘాల యాజమాన్యం క్రిందకు తీసుక రాబడింది. మన దేశం లావలెనే చెనాలో కూడా వివిధ రంగాలలో అభివృద్ధికి విస్తృతమైన ప్రణాళికలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. 1949 నుండి 52 వరకు ఒక త్రివర్ష ప్రణాళిక దేశంలో అంతర్యుద్ధపు విషమ పరిస్థితులను చక్క పరచేందుకు, ఉత్పత్తిసాధనాలను స్వాధీనపరచుకుని దేశంలో భావి సామ్యవాద ఆర్థిక వ్యవస్థకు పునాదులు నిర్మించేందుకు కృషిజరిగింది. తరువాత 1952 నుండి 1957 వరకు ఒక పంచవర్ష ప్రణాళిక అమలుపెట్టబడింది. దీనిలో ముఖ్య పరిశ్రమల వృద్ధికి, వ్యవసాయం, నీటి

చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థ: మార్క్స్ వాదం

పొరుగుల అభివృద్ధికి కృషి జరిగింది. ప్రస్తుతం చైనాలో తృతీయ ప్రణాళిక అమలులో ఉంది. మొదటి రెండు ప్రణాళికలందూ వ్యవసాయరంగంలో సహకార వ్యవసాయ సంఘాల అభివృద్ధికి మహత్తరకృషి జరిగింది.

అయితే అంతటి విస్తృతమైన, జనసమ్మర్థమైన దేశంలో రైతుల అవసరాలకు ఈ సమష్టి వ్యవసాయ సంఘాలు చాలా పోషకంవలన, కేవలం వ్యవసాయంలోనే కాక వివిధరంగాల్లో గ్రామీణులకు నూతనవికాసం కలుగచేసేందుకు, ఈ సహకార సంఘాలన్నానే క్రమంగా ప్రజాసమాఖ్యల నిర్మాణానికి కృషి జరుగవలసిందిగా చింది. ప్రస్తుతం దేశవ్యాప్తంగా 23,884 ప్రజాసమాఖ్యలు ఏర్పడ్డాయి. ఇంకా రెండుమూడువేల సమాఖ్యలు ఏర్పడనున్నాయి. ఒక్కొక్క కమ్యూనిటీలో సగటున 4,797 రైతుకుటుంబాలవారు సభ్యులుగా చేరారు. ఒక్కొక్క తాలూకాలో సగటున 94 కమ్యూనిటీలు ఉంటాయి.

ఈ విధమైన కమ్యూనిటీ సంస్థాపన చైనాలో నూతన ఆర్థిక వ్యవస్థకు బలమైన పునాది అని చెప్పవచ్చు. ఈ కమ్యూనిటీవలన సహకారసంఘాలన్న ఎక్కువ ప్రయోజనాలు కలుగజూచాయి. గ్రామీణ శ్రామికశక్తి సక్రమ వినియోగానికి, గ్రామీణులభవం సరియైన రంగాలలో అత్యధిక శ్రేయోదాయకంగా వెచ్చింపబడటానికి, నూతన పరికరాల వినియోగానికి కమ్యూనిటీ బాగా ఉపకరిస్తున్నాయి.

గ్రామీణ ప్రాంతాలందు వివిధ రంగాలలో, సమైక్యమైన కృషిజరుగడానికి కమ్యూనిటీ వృత్తి బాగా వినియోగపడుతోంది. ఒకవంక వ్యవసాయంలో నూతన పరికరాలను, క్రొవీ ఎగువును, మేలైన విత్తనాలను ప్రవేశపెడుతూ ఈ కమ్యూనిటీ, రైతాంగ ప్రజలలో బుద్ధివికాసానికి, విద్యార్హాప్తికి, రాజకీయ పరిజ్ఞానానికి, సాంస్కృతిక అభ్యుదయానికి మరొక వంక కృషిచేస్తాయి. ఎవరివృత్తికి సరివడ్డవిధంగా, ఎవరి మనసుకునచ్చిన మార్గంలో వారికి సృజనాత్మకమైన విద్వేషభరితమైనదానికి కమ్యూనిటీ యాజమాన్యంలో పాఠశాలలు, కళాశాలలు నిర్మితమౌతున్నాయి.

కేవలం ఈ బహుముఖాభివృద్ధి, కమ్యూనిటీ పరమార్థేత్యంకాదు. ఈ అభివృద్ధితోబాటు క్రమంగా మార్క్స్ నిష్ఠాఆధార సమాజాన్ని స్థాపించడంకూడా చాలా ముఖ్యమైన విషయం. చైనాలో వ్యవసాయ శ్రేణి మంతా ఇంకా సంపూర్ణంగా ప్రభుత్వ యాజమాన్యం క్రిందకు రాలేదు. ఆ విధంగా రాలేని అంటే సమష్టి

వ్యవసాయ సంఘాద్వారా కన్న ఈ కమ్యూనిటీద్వారా కృషి ఎక్కువ ఫలప్రుక్షంగా ఉంటుంది. ఇంకొక విషయమేమంటే సమష్టిసంఘాలకన్న ఈ కమ్యూనిటీ ఆధికారికమైనవి. సంఘాలలోకన్న కమ్యూనిటీలో ప్రభుత్వ ప్రాబల్యం బాగా ఎక్కువగా ఉంటుంది. కమ్యూనిటీ వ్యవహారించే పరిధి క్రమక్రమంగా విస్తృతమౌతూ కడు దేశమంతా అవి నెలకొంటాయి. కమ్యూనిటీ కేవలం వ్యవసాయ రంగాభివృద్ధికి మాత్రమే సంబంధించినవి కాక సర్వతోముఖాభివృద్ధికై కృషి చేసేవికవలంవలన సమగ్రమైన, సక్రమమైన, సామ్య వాద ప్రణాళిక ద్వారా, మార్క్స్ మూల సిద్ధాంతాచరణ సులభపాధ్యమవుతుంది.

ఈ విధంగా చైనాలో ప్రజా కమ్యూనిటీ సంస్థాపన, వాటి విస్తృతి, మార్క్స్ నిష్ఠా ఆర్థిక వ్యవస్థకు దోహదకారి అనడంలో సందేహంలేదు. అయితే ఈ కమ్యూనిటీ ఉద్యమం పూర్తికాలేదు. కొద్దిసంవత్సరాలలోనే పూర్తి అవుతుంది. పూర్తి అయిన తరువాత క్రమక్రమంగా ఉత్పత్తిసాధనాలన్నీ ప్రభుత్వ పరంకావడం, కార్మికుల చేతనాలలో సమత్వం సిద్ధించడం జరుగుతుంది. ఈ చుహాద్యమ నాయకుడు చైనా కమ్యూనిస్టు పార్టీ నూత్రిధారుడైన జనరల్ మావోసే టుంగ్.

ఇక పారిశ్రామిక రంగంలో ఈ నూతన వ్యవస్థ ఏ విధంగా సాధింపబడుతోందో పరిశీలిద్దాం. చైనాలో నేడు వర్తకవ్యాపారాలు, పారిశ్రామిక సంస్థలు, రవాణా, మొదలైన వ్యవసాయేతర ఉత్పాదక శక్తులు పూర్తిగా ప్రభుత్వపరంకాలేదు. ఈ సంస్థలు ప్రభుత్వపరమయ్యేందులకు తీసుకొన్న ప్రథమచర్య సహకారోద్యమం, ప్రభుత్వ - వ్యక్తిగత భాగస్వామ్య వ్యాపారం. పారిశ్రామిక రంగంలో చైనాలో విప్లవం రాకమున పేలిన సహకారసంఘాలు నెలకొన్నాయి. విప్లవం వచ్చినతరువాత ఆ నేకపారిశ్రామిక సంస్థలు ఈ సంఘాలయాజమాన్యం క్రిందకు వచ్చాయి. అయితే ఇది, మార్క్స్ నిష్ఠా వ్యవస్థకు తొలిమెట్టుమాత్రమే! ఈ సహకార సంఘాల యాజమాన్యంనుండి అవిక్రమంగా ప్రభుత్వపరంకాలై. సహకార సంఘాలద్వారా కాక మరొకవిధంగాకూడా పారిశ్రామిక సంస్థలను ప్రభుత్వపరం చేసేకృషి జరుగుతోంది. ఇది ఎలాంటిదో, వ్యక్తిగత యాజమాన్యంక్రింద నున్న సంస్థలను ఒకేసారి కాక అచెలవారిగా ప్రభుత్వం తనపరం చేసుకొంటుంది. అనగా ఈ సంస్థలు మొదటిదశలో కొంత

వరకు ప్రభుత్వ యజమాన్యంకింద, కొంతవరకు వ్యక్తుల యజమాన్యంకింద ఉంటాయి. కాలక్రమానుగుణంగా ప్రభుత్వాధికారం విస్తృతంకావడం, వ్యక్తి అధికారం తగ్గడంతోపూర్తిగా ప్రభుత్వపరం కావడం సంభవిస్తుంది.

అయితే ఈ పారిశ్రామిక, వాణిజ్య సమాజీకరణ కార్యక్రమంలో (Socialist Transformation of the Private Industry and Commerce Programme) కష్టమైన విషయం, భరింపరాని పరిస్థితులను ప్రభుత్వపరం చేయడంలో కాక, అసంఖ్యాకములు, పరిమితులు అయిన చిన్నచిన్న సంస్థలను ప్రభుత్వ పరం చేయడంలో ఉత్పన్నంకావడం గమనార్హం. చిన్న సంస్థలంటే, గ్రామీణ పరిశ్రమలు, కుటీర పరిశ్రమలు, చేతివనరు, చిన్న అంగళ్ళు, ఒకరు లేక చాలతక్కువమంది భాగస్వాములందే అల్పమైన వర్తక వ్యాపారసంస్థలు మొదలైనవి. వీలన్నిటినీ సహజంగా పరిశీలించి, ఆయా వ్యక్తులకు నిర్దోషంగా సంభవించకుండా సంస్థలను ప్రభుత్వపరం చేయడం చాలా కష్టసాధ్యమైనపని. ఈ కార్యక్రమం పూర్తిగా సిద్ధించడానికి దీర్ఘమైన కాలవ్యవధి అవసరం.

అందుకే 1956 జూన్ 15 వ తేదీన ప్రారంభమైన ఐదేండ్ల జాతీయ ప్రజామహాసభ మూడవ సమావేశంలో మాట్లాడుతూ 'ప్లేట్ కోన్సిల్' ఉపప్రధాని అయిన ఛెన్ యన్ ఇలా అన్నారు. "ఈ బృహత్సమాజీకరణ కార్యక్రమంలో ఒకదాని వెనుక ఒకటిగా మనం పరిష్కరించవలసిన సమస్యలు అనేకం ఉన్నాయి. ఇవన్నీ పరిష్కరించుకొంటూ గమ్యాన్ని చేరుకోవడం కష్టసాధ్యమైనపని. తప్పకుండా అనేకం కలగవచ్చు. అయితే వాటిని వెనువెంటనే దీర్ఘకాలికంగా, ముందుకు సాగిపోవాలి."

ఇదే సందర్భంలో ఛెన్ యన్ ఈ సమాజీకరణంలో ఉత్పన్నమయ్యే అయిన ప్రధానమైన సమస్యలను పేర్కొన్నారు. "మొదటిది: చిన్న సంస్థలు, అంగళ్ళు మొదలైన వాటి యజమానులు తమ జీవనాధారాలను కోల్పోకుండా చూడడం. రెండవది: ఈ చిన్నతరహా సంస్థల యజమానులను పీడించే అనేక ఆటంకాలను తొలగించడం. మూడవది: మొదటి దశలో సంభవమయ్యే ప్రభుత్వ-వ్యక్తిభాగస్వామ్య సంస్థలందు ప్రభుత్వమునకు వ్యక్తులకు నడుమ ఉండవలసిన

సంబంధాలను నిర్ణయించడం. నాలుగవది: ఈ విధమైన భాగస్వామ్యసంస్థలందు, వ్యక్తుల అజమాయిషీకింద పనిచేసే శ్రామికులు వేతనాలను నిర్ణయించి వారి సంక్షేమాన్ని పరిరక్షించడం. అయినవది: వివిధ పరిశ్రమల పునర్వ్యవస్థీకరణం."

మొదటి తరగతికి చెంది ప్రభుత్వంపై ఆధారపడకుండా చిన్నతరహా సంస్థలను, అంగళ్ళను నిర్వహించుకొని జీవనాధారం చేసుకొనే కుటుంబాల సంఖ్య ఐదేండ్ల పాటు దేశమంతటికీ కలిపి మొత్తం 2,400,00. ఈ కుటుంబాలలో ఇప్పటికీ కొంతమంది వ్యక్తుల సహకారం సంఘ నిర్వహణలోనున్న సంస్థలలో చేరారు. వీరి సమస్యలను పరిశీలించి, వీరి కేవిగమైన కష్టనష్టాలు కలుగకుండా క్రమంగా సహకార సంఘాలలో వారిని చేర్చడానికి ప్రభుత్వం కృషిచేస్తోంది. ఇదేవిధంగా ఇతర సమస్యలకు కూడా పరిష్కారమార్గాలు విజయవంతంగా యోచించబడుతున్నాయి.

పరిస్థితుల కమలమైన మార్పు ఉండాలని ఐదేండ్ల నాయకులు సమర్థించారు. సిద్ధాంత విషయంలో స్థిరాభిప్రాయం, తదాచరణలో అవసరమైనంతవరకు వాస్తవిక పరిస్థితుల గమనిక ఉండాలని వారి అభిప్రాయం. దీనినే లియూహౌచి స్పష్టంగా వ్యక్తపరిచారు. "మనవత్తం (కమ్యూనిస్టుపార్టీ) సిద్ధాంత విషయంలో నిశ్చితంగా వ్యవహరించవలసి వస్తే, ఆ సిద్ధాంతాలను ఆచరించడంగా మార్పు చేయడానికి సంసిద్ధులమై ఉండాలి." కమ్యూనిస్టు, సహకార సంఘాలు, ప్రభుత్వ-వ్యక్తి భాగస్వామ్య సంస్థలు, ఇవన్నీ కూడా పై అభిప్రాయంతోనే సృష్టింపబడ్డాయి.

పై విధానాన్ని సరించడంవలన క్రమాన్నియమలైన అవసరసంస్కరణలను చేయడంవలన, ఆర్థిక రంగంలో చెప్తూకొనదగిన విజయాలను సవచ్చేనా సాధించింది. ఈ విజయాలను లెక్కకు తీసుకొనేటపుడు, మన దృష్టిని కేవలం ఆర్థికరంగానికి పరిమితం చేయడం అత్యవసరం అని గుర్తుంచుకోవాలి. ఈ సంస్కరణలు జరపడంవలన రాజకీయ, సాంఘిక, సాంస్కృతిక వాతావరణంలో ఎట్టి మార్పులు జరగకున్నాయో, అవి అభివృద్ధియమో, అనభివృద్ధియమో, మొదలైన వాటివంటి మన దృష్టి సారించకూడదు.

చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థ : మార్క్సిస్టు వాదం

వ్యవసాయరంగంలో చైనా మంచి అభివృద్ధిని సాధించగలిగింది. వరదలతో దేశాన్ని గంగపాలుచేసే నదులకు డాములనుకట్టి భూమిని సారవంతం చేయడంలో వాగు చాలవరకు కృతకృత్యులయ్యారు. వారి తృప్తి సంతోషానికి (1957-52) మొదటి సంవత్సరాంతానికి 7 కోట్లు 50 లక్షల ఎకరాలకు నీటివంతి కల్పిస్తుంది. గత సంవత్సరంకన్నా ఆహారధాన్యాల విషయంలో 60, 70 వంతుల అభివృద్ధి కనబడినది. దేశంలో ముందు సంవత్సరాంతానికి మిసిలి ఒక్కొక్కటికి సగటున 7 బస్తాలధాన్యం వస్తుంది. వారి ఆశ్రయ మరొక వత్సరంలో తలకు, సగటున 10 బస్తాలు రావాలని, బహుశా సాగ్యం కావడానికి అవకాశం ఉంది. అధికోత్పత్తి కొద్దారధూతాలైన నీటిపారుదల, ఎరువులు, భూసార పరిరక్షణ, మేలైన విత్తనాలు, లోతుగా దున్నడం మొదలైన విషయాలలో ప్రభుత్వం ఎక్కువ శ్రద్ధ తీసుకొంటుంది. అధికోత్పత్తికి నూతనవిధానాలపై పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి. ఉన్న పనిముట్లను పూర్తిగా వినియోగించడంలోనూ, ఎక్కువ సౌకర్యం కలిగిన నూతన పరికరాలను, కనిపెట్టడంలోనూ రైతులే ముందంజ వేసేట్టు కృషి జరుగుతోంది. తేయాకు, జనపనార, బీటు, పంచదార, చెరకు, గోధుమ, రామి మొదలైన వాణిజ్యపువంటలలోనూ అధికోత్పత్తి సాధింపబడింది.

పారిశ్రామిక రంగంలోనూ ఈ విధమైన విజయాలు సంప్రాప్తించాయి. చైనా, సోవియట్ రష్యా మాదిరిగా, పారిశ్రామిక పురోభివృద్ధికొరకు వ్యవసాయాన్ని నిర్లక్ష్యం చేయకపోవడం ప్రశంసనీయం. ఇనుము, ఉక్కు పరిశ్రమల్లో బ్రిటన్ ను అధిగమించడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. యంత్ర నిర్మాణ పరిశ్రమలు, రహదార్లు, రవాణా, లఘు పరిశ్రమలు ప్రభుత్వస్వరూపం పెంపొందుతున్నాయి. కమ్యూనిస్టుద్వారా ఒకవంక పురోభివృద్ధి, ఒకవంక సమాజీకరణం రెండూగా సాగుతున్నాయి.

చైనా ఆర్థికవ్యవస్థ ఈ రీతిగా ఇంకా నిర్మాణావస్థలో ఉండడంవలన, సంపూర్ణ మార్క్సిస్టు ఆర్థికవ్యవస్థకు ఇది ఏ విషయాలలో భిన్నంగా ఉందో సమగ్రంగా పరిశీలించడం అంతగా సాధ్యపడదు. అయితే స్థూలంగా కొన్ని తారతమ్యాలను మాత్రం

గమనించ వచ్చును. ఆదర్శవంతమైన మార్క్సిస్టు ఆర్థికవ్యవస్థలో డబ్బు యంత్రాంగం అమలులో ఉండకూడదు. అంటే, చైనా ఆర్థిక వ్యవహారములన్నీ ధనవినియోగపరికరాల కోసం వస్తువినియోగపరికరాల, శ్రమపరిహారాన్ని సరించి జరగాలి. కరెన్సీనోట్లు, బ్యాంకుపత్రాలు, నాణాలు వీటివలన వచ్చే ఆర్థిక రంగంలో పాటుపోట్లు రూపుమానిపోవడంకొరకు ఆవిధమైన డబ్బుకు ఆ ఆదర్శ వ్యవస్థలో స్థానం వుండదు. అయితే అట్టిదే కేవలం భావనాజగ్రత్తలోనే సాగ్యమవుతుంది. కొట్టి ఈ విషయంలో మార్క్సిస్టు భావానికి, చైనా ఆర్థికవ్యవస్థకు పొత్తు కుదురు. ఇంక రెండవ భేదం: శ్రామికులకు ప్రభుత్వ మొసగే వేతనాల విషయంలో అవతరిస్తుంది. వేతనాలు శ్రామికుల యధార్థ శ్రమ పరిమాణంపై కాక వారికిగల గిరాకీ, సరఫరాపైనే ఇంకా ఆధారపడుతున్నాయి చైనాలో. ఇవికూడా మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతానికి పాసగని విషయం. మూడవ భేదం ఏమంటే పారిశ్రామిక, వ్యావసాయక ఉత్పత్తిసాగనాలపై ప్రభుత్వపు సంపూర్ణ యజమాన్యాన్ని కొరల్ మార్క్సిస్టు ప్రతిపాదించారు. కాని వేటి చైనాలో ఇవి చాలమటుకు సమాకారసంఘాల యొక్క, ప్రభుత్వ-కృత్రిమశాస్త్ర్య సంస్థలయొక్క అధీనం ఉన్నవి. అయితే కరువుగా సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడి, కమ్యూనిస్టు అభివృద్ధి సాగ్యం కావడంతో ప్రైవేటాహారించిన చివరి రెండు భేదాలు అంతరించడానికి అవకాశాలున్నాయి.

ఈవిధంగా చైనా విప్లవారంభమే మార్క్సిస్టు భావాలకు కృత్రిమంగా సాగినప్పటికీ, ఆదర్శ మార్క్సిస్టు ఆర్థిక వ్యవస్థకు ప్రస్తుత చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థకు భేదాలు కనబడినప్పటికీ, ఒక విషయం మాత్రం నిశ్చయంగా చెప్పవచ్చు. సామ్యవాద పురోగమన పథంలో ఆర్థికంగా నవచైనా విజయాలను సాధిస్తోంది. చైనా ఆర్థిక వ్యవస్థకు సామ్యవాద సిద్ధాంత రీత్యా బలవంతమైన పునాదులు ప్రజా కమ్యూనిస్టు ద్వారా స్థాపింపబడినాయి. అర్థవైకోట్లయింది వేదజనుల జీవన ప్రమాణాలను నూతనస్థాయికి ఉద్ధరించడానికి మహత్తరకృషి జరుగుతోంది. అయితే ఒక దేశాన్ని ఈవిధంగా ఉద్ధరించడానికి అనేక మార్గాలున్నాయి. మన మార్గం వేరు, చైనా మార్గం వేరు.

ఆ క్షేపము - సమాధానము

క్రొవీచిన ఏప్రిల్ భారతి '54-60' పుటలలో శ్రీ నిమిషవోలు వేంకటరావు పంతులుగారు వాచించిన "ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వము"లోని యేడు ప్రయోగమును విమర్శించిరి. విమర్శనములు గ్రంథముల కుత్తేజకములుగాన వానిని బ్రమరించుట యత్యవశ్యకము. కాని లేనిపోని విషయముల నట్టి విమర్శనములలో వ్రాసురాదు.

"ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వము" ఆధునికముగ బాలవ్యాకరణమునకు శాఖ్యుని శ్రీ వేంకటరావుపంతులుగారు వ్రాసిరి. ఇది నిజముకాదు. "ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితాసర్వస్వ"మునకు ప్రాచీన తమములగు నన్నయసర్వకాారికలు మూలము. వానికి 'కల్పతరువు' అను వ్యాఖ్యయు వాచేరచితముయి యుండు జేర్పబడినది. బాలవ్యాకరణమును నొకవ్యాఖ్యచేటిచేయని తలచియు, జాలయింది దానిని జరిపి యుండునని యెంచియు దానినిగూడ నంగు జేర్చితిని, అంత మాత్రమున నా గ్రంథమున కది మూలమని వ్రాయుట సాహసము!

ప్రాచీన ప్రామాణిక ప్రయోగములు నాకు గనబడనపు డట్టి విషయము నందు వచించితిని, దానినొక తప్పుగా జూపుట సరికాదు.

ముద్రణ సంస్కర్తలు సంస్కరించి ముద్రింపించిన ముద్రణములను ప్రమాణముగా నెన్నుట విమర్శకృత్యముకాదు. అట్టి సంస్కర్తయుద్రణముల సాధుత్వాసాధుత్వములను విమర్శించుట విమర్శకృత్యము.

శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారు దాహించిన ప్రయోగములు సాధారణముగా నాధునికములు. అందుగా ప్రాచీనకవి ప్రయోగములను జూపునపు డవి కవి ప్రయత్నము లని విశ్లేషింపవలసి పాతములు. ముద్రణ సంస్కర్తలు ప్రామాణికులు కానేరరు. కాన వారు ముద్రింపించినంతమాత్రమున నవి ప్రామాణికములు కానేరవు.

I. కల్హరము:-ఇది ప్రాకృతశబ్దమనియు, సంస్కృతమున జూపవుచున్నారనియు నేను వ్రాసితిని. ఇది ప్రాకృతరూపమని వాచెయుదాహరించిన ప్రాకృత మంజరిశ్లోక మే తెల్పుచున్నది. "వహ్ని రస్వతీ కహ్లరం కల్హర మట్టణే చ తే." ఈ శ్లోకము ప్రాకృతమంజరిలోనిదని చెప్పదు కహ్లరశబ్దమునకు కల్హరశబ్దము రూపాంతరమని

శ్రీ వేంకటరావుపంతులుగారు వ్రాయుట మిక్కిలి వింతగానున్నది. నన్నిచోడనుహకవి "కలుహర" శబ్దమును సంస్కృతసమాసమధ్యమున నిల్పెననుట నిజముకాదు. సీ|| "జలజాతకైరవోత్పల ముకహరాది గంధంబు" అని కవి ప్రయుక్తపాఠము కానోపును. భాషాతత్వము నెఱింగిన మహా కవులు 'కలుహర' శబ్దము సంస్కృతమని భ్రమింపరు.

II. "చిగురాకు" శబ్ద ము ప శబ్ద మని నేను వ్రాయుచేలేను. దానికి మహాకవి ప్రయోగములను నేనును జూపితిని. నన్నయభారతమున నట్టి ప్రయోగము లేదు. తిక్కయజ్ఞయు "చందుర జిగురుబాకు" అని ప్రయోగించినేమో! "ఇతిరత్ర చ ద్విత్తి మా" అని కదా నన్నయ నూతించెను. "భిష్యుపమపుం జేసి" అని నన్నయ ప్రయోగించియున్నాడు.

III. "గ్లా-గ్లో, గ్లా-లో" శబ్దము లపశబ్దము లని నేను వ్రాయలేదు. ప్రసిద్ధముగు "గ్లా" శబ్దమునకుఁ బ్రయోగములు చూపనేల? "గ్లో" ప్రభృతులకుఁ బ్రయోగములను జూపఁగలరా? "గ్లా" శబ్దము డుమంతము కాదు గాన "గ్లానికులజులు" అను ప్రయోగము ప్రామాదికమని నేను వ్రాసితిని. "తెలుఁగుభాషా సంప్రదాయము ననుసరించి యిది సరియైనది" అని తేలిపోవుట ధర్మమా? దీని సాధుత్వమునకు ప్రయోగములు చూపఁగలరా? లక్షణ సమ్మతిని జూపఁగలరా?

IV. 'దంష్ట్రా' శబ్దము పుంలింగమును గలదని ప్రాధవ్యాకర్త వ్రాసెను. అది యప్రమాణమని నేను వ్రాసితిని. పుంలింగమున నది యున్నదని ప్రమాణమును జూపఁగలరా? 'దంష్ఠ్రము' అని యున్నదిగాన నది పుంలింగముననుట సరియో? 'కంధరా' శబ్దమునకును 'కంధరము' అని రూపము లేదా? కంధరాశబ్దమునకు పుంలింగము కలదందురా?

V. "దృష్ట-కోటు-పిప్పళి" అని సంస్కృత శబ్దములకు "ఉల్లోపము" చెప్పరాదని నేను వ్రాసితిని. వేంకటరావు పంతులుగారు చూపిన ప్రయోగము లన్నిటను నేను వ్రాసినట్లు "దృష్టి, పిప్పలి" అని జాత్యేకవచనము నిల్పనగునుగదా. ఇక కోటు అని పండితారాధ్యదరిత్రమునఁ గలదందులేమో? అచట 'కోటుల్' అని నిల్పనగును. సోమనారాధ్యుడు

“గగమును” నూర్యగణముగ బ్రయోగించినవాడు.

ద్వీ. ప్రేమంబెల్లంగ భృశ్యేకరాగః

నామినోదంబయన దగువు నిష్ఠించి (బస 106 పు)
పాఠకశ్రుతి రసాన్ భక్తస్య జిహ్వ

గ్రేయనియే ప్రాద్దు మ్రోయుఁ గావునను (బస 164 పు)

VI. లోపుశబ్దము లోకముల కెక్కలేదన్న మాట నిజమే, వేంకటంపు పంతులుగారు చూపిన నన్ని చోడుని ప్రయోగములో “దోషాదగులగు వెలి లోను గలదె చతురాననుడా” అని కవి ప్రయుక్తపాతము కానోపును.

VII. ‘ఈపుత్రన్ అనుచోటి ‘వు’ కారమును నిర్వహించు ప్రాసాదిఘటితి ప్రామాణిక కవి ప్రయోగములేదు’ అని నేను వ్రాసితిని. దీనికి శాసనపద్యమును బ్రమాణముగా జూపుట యుక్తమే? శాసన కవులను బ్రామాణికులే యన్నచో యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనములోని “అభరనుండు - మలివరు, పట్టు, అయ్యారల” మున్నగునెల మహా కవి సమ్మతియులే యందురా? వెంకటరావుగారు చూపిన శాసనేతిర ప్రయోగములలో ‘ఈపుత్రన్’ అనుచోట్లెల్ల “ఇచ్చు తిన” అని నిల్వనగున గదా?

వరుల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రి.

సమాధానము

ఆంధ్రవాక్యకరణ సంహితా సర్వస్వము బాల వ్యాకరణమునకు విప్రులవ్యాఖ్యాన గ్రంథమని నేను వ్రాసిన దానిని నిర్దేశించుటకు నేతెత్ గ్రంథ కర్తల యాక్రింది వాక్యములే ప్రయాణములు.

“ప్రకృతిగ్రంథము విద్యార్థిలోకమున విద్యల్లోకమునఁ బ్రసిద్ధమైయున్న బాలవ్యాకరణపు వరుస ననుసరించి నకుపఁబడుచుండుటండేసి, నూంఁద శిబ్దచింతామణి క్రమమును వీడి బాలవ్యాకరణక్రమమున యథా పూర్వముగ సందర్భ పఱుపఁబడుచున్నది.”

(పుట 1821. ఆ. వ్యా. సం. స.)

అదియునుంగాక, సంహితా సర్వస్వమున బాల వ్యాకరణ పరిచ్ఛేదముల తీగుననే ప్రకరణ విభాగ ముండుటయు, అప్రసక్తముగ ‘బా. సంజ్ఞ. గ’యనెను కీర్తిక గ్రంథాధినుండి పగు నాటుపుటల వఱకు నూచింప బడియుండుటయు, వికృతి, విగణములని బాల వ్యాకరణ నూత్రిముల యొద్ద ముద్రింపబడి యుండుటయు, నూత్రిములకు వ్యాఖ్యానములేని చోటుల “గృహ నూత్రిమునకు ౨౦౦ III విషయమునందును... VII విషయమునందును మూలోదాహృతియు వాఖ్యా

నము చేయబడెను.” అని 1774 వ పుటలో వ్రాయబడి యుండుటం బట్టియు, సంహితా సర్వస్వము బాలవ్యాకరణమునకు విప్రుల వ్యాఖ్యాన గ్రంథమని నేను వ్రాసితిని. కేయలరి క పుటనుండి 1794 వ పుట వఱకు సరిపుటలుండును ప్రసర్జితమైనది బాల వ్యాకరణ వ్యాఖ్యయగు సంచీనీ వ్యాఖ్యయే. కల్పతరు వ్యాఖ్య కిందు ప్రాముఖ్యమే యగుపడును. అందులకు నేనుదాహరించిన పై శాస్త్రులవారి వాక్యములే ప్రమాణములు.

వ్యాకరణ సంహితాసర్వస్వమున చూపబడిని ప్రయోగముల పరిశీలనమే నా పూర్వ వ్యాఖ్యేక్షమని వ్రాసియే యుంటిని. దానినొక తిప్పగ గ్రహించిన వాగు శాస్త్రి గారే!

నేనుదాహరించిన ప్రయోగములు సాధారణ ముగా నాధునికములట! అందుగా ప్రాచీనకవి ప్రయోగములను జూపుకపుటవి కవిప్రయుక్తములని విశ్వసించదగిన పాఠములట!

అట్లు నేనుదాహరించినవి సాధారణముగా ప్రాచీన ప్రయోగములు. అవి నన్నెచోడ, పాల్కురికి సోమన, తిక్కన, శ్రీనాథ, బమ్మెరబొత్తన, మఱికి సింగన, తాళ్ళపాక పెద తిరుమలయ్య, వెన్నెలకంటి నూరిన, తైనాలిరామకృష్ణ, చేమకూర వెంకటకవి మొదలైనవారి గ్రంథములనుండి యెత్తిచూపబడినది. ఇక అరుదుగా అధునికములనబడినవి చెళ్ళపిళ్ళె నరసకవి, కోటిరఘునాథరాయలవి, చిన్నయనూరిచే నువాహృతిమైన చికిత్సాసారసంగ్రహము లందలి నాలుగు ప్రయోగములు మాత్రమే. మఱి సంహితాకర్త యు 1794 పుటల బృహద్గ్రంథములో ప్రాచీనారాధించిన శిబ్దార్థ విషయ గ్రహీత ముగా పేర్కొన్న ప్రయోగముల వింతిత్తిగున గ గ నింపుడు :

(1) “ఈక్రింది యర్వాచీన కవిప్రయోగములను మాత్రమే ప్రమాణము లనదగును.

ద్వీపద : విదపప్స వట్టుదు నిలఁ బరశ్రీభ

మీదఁ గన్నార్పకుమీ బసవన్న”

(బసవ. 1 అ 593) ఆ. వ్యా. సం. స. పుట. 286.

ఈ పట్టికలో రాఘవపాండవీయమునుండియు, ఉ. వారి వంశీయముండియు గూడప్రయోగము లివ్వఁబడినవి; శాస్త్రులవారి దృష్టిలో సోమనాథుఁ డర్వాచీనుడని కదా తేలుచున్నది. కాని, సంహితాసర్వస్వము 96 వ పుటలో “తిక్కనకుఁ బూర్వులు, నన్నియ తర్వాతి వారు నగు సోమనారాధ్యుడును, నన్నెచోడును నిట్టికను స్వరూపమును ప్రయోగించియున్నారు” అని తిక్కనకు ప్రాచీనుఁడుగా సోమనారాధ్యుని పేర్కొని యున్నాడు.

(2) సంహితా సర్వస్వము 287 వ పుటలో “ప్రాచీనులగు కేతన పెద్దన లీసందర్భమున”ననియు, అదేపుటలో “ప్రాచీనులగు పెద్దనకేతన లీవయమున” ననియు, ఆంగ్రభాషాభాషణకర్త కేతనను బ్రాచీనుడుగా ఘోషించి, 854 వ పుటలో “అర్వాచీన కవులు విశేషముల పుంపులమీఁద నైతము ‘టుక్కు’ను పేక్షించుట గలను. ఆముపాకు (ఆం. భూ 126 పద్య)” అని కేతనను అర్వాచీనకవిగా నుదాహరించిరి.

(3) 180వ పుటలో “అర్వాచీనకవులు కొందఱు వ్యాకరణిక పదములలోని” అని చుడికి సింగన పర్వపురాణము, అనంతని భోజరాజీయము నుదాహరించి, అనంతని అర్వాచీనునిగా జేసి, తిరిగి 816 వ పుటలో “ప్రాచీన లాక్షణికులు నిత్యయతి సంగీకరింపవలసిన బ్రసక్తియే లేకుండెడిది ఆ. వె. ఏనిపదంబుగో అనంతు. ధంవో ఆ 1-108” అని ప్రాచీనునిగా జేసిరి.

(4) చేయేల ఆంగ్రవ్యాకరణసంహితా కర్తలకు నన్నయ మహాకవియే అర్వాచీనుడైనాడు. సం. స. 1672 వ పుట త్రిప్పిమాడుడు.

“అర్వాచీనులు వీని నాగమనార్థమండెకొక ‘పోవు’ అను గమనార్థమునంగను ప్రయోగించి యున్నారు. ద్వివిప్రయోగములు నిట జూపబడుచున్నవి. వ...ప్రభాసతీర్థంబునం బండ్రెండు దినంబులు పంచాగ్నిచుగ్ధంబున పవనాంబుభక్షకుండె... ఆ. వె. దాని నెఱిగి రామదామోదరులు వృష్టి, వగుల తోడన బ్రీతినగుచుంచి, కనిరి... (ఆర. 8. ఆ. 159)”

నన్నయ ఆరణ్యపర్వమును చతుర్థాశ్వాసము 142 వ పద్యమువఱకు రచించినాడు కదా!

కాబట్టి వ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వమున బ్రామాణికములని యుదాహృతములైన ప్రయోగములలో నేని అర్వాచీనకవిప్రయోగములో, యేని ప్రాచీనకవిప్రయోగములో గ్రహించుట కష్టము.

ఇక సంహితాకర్తలు విమర్శించిన అంశములను చర్చింతును.

I. అడిదము నూరకవి కవిసంశయవిచ్ఛేదమున ‘కల్లార’ శబ్దమునకు ‘కలువ’ తప్పవరూపమని తప్పవ తరంగమున జెప్పియున్నాడు. నూరకవి చూపిన ప్రకృతులన్నియు సంస్కృత శబ్దములా? ప్రాకృత శబ్దములా? ‘కహారము సుశబ్దము, కల్లార ముపశబ్దము’ని వైయాకరణ పారిజాతమున (85 వ పుట) వ్రాసిన శాస్త్రులవారే సం. సర్వస్వమున (80-వ పుట) దీనిని ‘నూతన శబ్దము’గ పరిగణించుట వింత! సం. సర్వస్వమున (80-వ పుట) జాపరబడిన పట్టణ, డులీ

శబ్దములకు శాస్త్రీగారు ప్రయోగములను జూపి యున్నారు. కల్లారమునకు జూపలేదు. కాంగము నూర్వారాయాంగ్ర నిఘంటువున కల్లారము చూపబడక పోవుటయే. అసలు శబ్దగత్నాకరమున ‘కహార’ శబ్దమే లేదు. కవి ప్రయోగములు లభించుచున్నప్పుడు వాని సాధుత్వా సాధుత్వమును చర్చింపవలెను గదా! లభించుచున్న ప్రయోగములను నేను చూపగా, వానిని తిను యిచ్చవచ్చిన రీతిని దిద్దివేయుట న్యాయమా? నన్నెచోడ మహాకవి ‘జలజాత కైరవోత్పల కలు హారాది’ అని ప్రయోగించినగా, దానిని ‘జాజాతకైరవోత్పల సుకహారాది గంపంబు ...’ అని లేని పోని శ్రోత ‘సు’ యను నక్షరము సృష్టించి దిద్దివేయుట అత్యంత సాహసముగదా! ప్రాసఘటితమైన ‘కాశికా-పట్టా శంభుమార్దు’ (కాశి. 6-262) అను శ్రీనాథ ప్రయోగమునందలి ‘పట్టా’ శబ్దము సంస్కృతమని ధిమంపరా!

II. సంహితా కర్తలు ‘చిగురాకు’ శబ్దమున శబ్దముగా వ్రాసినారని నా వ్యాసమున వ్రాయలేదు. ‘చిగురాకు శబ్దము సాధువు కొదవరాదు’ అని వారే సంజెహయతో సం. స. 854 వ పుటలో వ్రాయగా సంజెహ నివారణార్థము భారత ప్రయోగ మొకదానిని జూపిరి. వారు “‘చిగురాకు’ అను టుగాగమరూపము భారతమున గన్పట్టేద”ను దానికి నేను తిన్న భారతప్రయోగమును జూపగా వారి సమాధానమున, ‘నన్నయ భారతమున నిట్టి ప్రయోగము లేదు’ అని సవరించుకొనిరి. అపైగా నేనుజూపిన తిక్కన ప్రయోగము ‘చెందుల జిగురాకు జించి గూడుచు’ నను దానిని “చందు జిగురూకు అని ప్రయోగించె నేమో!” అని సంజెహము వలెబుచ్చిరి. చిగురాకు సాధువు కొదవరాదని శాస్త్రులవారికి నిశ్చితాభిప్రాయమే అయినచో, తిక్కన ప్రయోగమును సవరింప నెల? తిక్కన సోమయాజి ప్రయోగమును దిద్దినట్లే సోమన పంజీతారాధ్య ప్రయోగమును దిద్దినచో గణ భంగమును.

III “క్లౌగ్లో—రై అను వానికి సంయతము కవి ప్రయోగము లభింపకున్న నవి సాధువులకుటకు నన్నయభర్తా నూత్రములై పరమ ప్రమాణము లగుచున్నవి” అని సంహితా కర్తలు 607 వ పుటలో వ్రాయుటచే నాకు లభించిన క్లౌశబ్ద ప్రయోగములను జూపితిరి. నేనుగాని, సంహితా కర్తలుగాని వాని నశబ్దము లని వ్రాయలేను.

అక్షేపము - సమాధానము

IV. దండ్రియు పులింగమని నేను వ్రాయలేదు. నాసికా దండ్రి (గ్రీవా పాదు కోల్కా శబ్దములకు ముక్కొంత రూపములు శబ్దరత్నాకర నూర్వరాయాంధ్రనిఘంటువులందు చూపబడలేదని వ్రాయుచు సంహితాకర్తలు 612 వ పుటలో నాసికము ఉల్కయు కంఠరము అనువానికే ప్రయోగము లిచ్చి, 'దండ్రి'యునకు ప్రయోగము లిచ్చుకొనిడిచిరి. నేనా 'దండ్రి'యునకు ప్రయోగమును జూపితిని. శాస్త్రీగారు సం. సర్వస్వము 612 వ పుటలో "శబ్దరత్నాకరమున నాసికా దండ్రి (గ్రీవా పాదుకోల్కా శబ్దములకు ముక్కొంత రూపాంతరము చూపబడకుండుట వింత! దాని ననుసరించుటచేత గావలయు నేటికి బ్రదురింపఁబడెన నూ. రా. నిఘంటు సంపుటములందు నాసికా దండ్రి (గ్రీవా పాదుకోల్కా శబ్దములకు ముక్కొంత రూపాంతరములు చూపబడలేదు" అని వ్రాయుట సరికాదు. నూర్వరాయాంధ్రనిఘంటు ద్వితీయ సంపుటము పుట 18 లో 'కంఠరము', 886 వ పుటలో 'గ్రీవము', ప్రథమ సంపుటము అనుబంధము 2 వ పుటలో 'ఉల్క'యు' (ఇది కంఠరములలోనిది) అని ముక్కొంత రూపాంతరములు గా కొన్ని జూపబడినవి.

V. ఒక చోటనే గాక పలుతావుల ప్రయోగింపబడిన శబ్దములనెల్ల దిద్దుట సాధ్యపడని విషయమే గాక, సంప్రదాయవిగ్రహముగూడ. 'దృష్టు' రూపము సోమనాథుఁ డంత్యానుప్రాసములో వాడియున్నాడు. ద్వీపదల పాడుట కనువగురీతి సంశయలెను గదా! 'దృష్టు, అట్లు' అని ద్వీపదపాదాంతమున సోమనవాడియున్నాడు. 'పిప్పళ్ళు' అను ప్రయోగము కూచిరాజు ఎఱ్ఱన కొక్కొకములో బహువారములు వాడినాడు. ఇక 'కోటుల్' అని నిలుపుట యెల్ల చో జెల్లదు.

"అందుఁ గులపర్వతేంద్రంబు లైదు వాని
చుట్టుఁగలిగిన కొండలు కొట్ల సంఖ్య"
వరాహ. 10.158.
"ఇట్లు కడలేక బహ్మంజకోట్లు మెఱును
విష్ణుపురాణము 3-153.

'కోట్లు' అన్నరూపము ప్రాసఘటితమై మహాకవి ప్రయోగముల నగుపడుచుండుటంజేసి యంగీకరింపక తీరదుగదా! కాబట్టి సోమనారాధ్యుని ప్రయోగములను దిద్దివేయుటకు పూర్వాపరప్రయోగ పరిశీలన మవసరమని తేలుచున్నది.

VI చిగురురాకు శబ్దమును చిగురుటాకు గా దిద్దిన వారికి లోపు శబ్దమును లోనుగా దిద్దుట సుకరమేగదా!

VII "ప్రాచీనశాసనములు ప్రాచీన భాషా స్వరూపమును గ్రహించుటకు ప్రయోగము లని అంగీకరింప తీరకున్నను" అని ద్రవిడభాషా పరిశీలన ప్రథమ సంపుటములోని 185 వ పుట యందు వ్రాసిన శాస్త్రులుగారే 'పు'కార ప్రాసఘటితమైన 'ఈపుత్ర' అనురూపమును ఏల యంగీకరింపగోరెలేదును. 'ఈపుత్రన్' అనురూపమునకు 'ఇచ్చుతన్' అనురూపము ప్రాచీన కావ్యములందు ప్రాసఘటిత రూపముగా శాస్త్రులవారు చూపెట్టినచో బాగుండెడిది. అసంఖ్యాకములగు ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములందు ఈపుత్రన్ అను రూపమే కన్పడుచున్నది. కాన దిద్దనవలయులేదు.

ప్రాచీనాంధ్ర కావ్యముద్రణ సంస్కరణ విషయమున సంహితా కర్తల యనుభవమెట్లు బ్రదర్శితమైనదో నేను వ్రాసిన 'బసవపురాణ ప్రయోగముల సమర్థన' అను వ్యాసమున నిరూపితమైనది. అది ఆంధ్ర ప్రతిక వికారి యుగాది సంచితలో బ్రకటితమైనది. దానిని సంహితా కర్తలు పరిశీలించి సంస్కర్తముద్రణముల సాధుత్వాసాధుత్వములను విమర్శించి విమర్శక కృత్యమేదియో దానిని కూడ నిరూపింతురు గాక!

నిడదవోలు వెంకటరావు.

[ప్రయోగశరణాః వైయకరణాః — అన్నది పండితోక్తి. కాని, ఈ వివాదంలో ప్రయోగాలను దిద్దివేయవచ్చునని ఒకరి మతం, 'పలుతావుల ప్రయోగించబడిన శబ్దములనెల్ల దిద్దుట సంప్రదాయ విరుద్ధ'మని మరొక మతం అయినట్లు స్పష్టం. కనుక ఈ వివాదాని కిక స్పష్టి. —సంపాదకుడు.]

ఆనంతకృష్ణులు : ఆభిరుచి నిర్దేశము

శ్రీ సాక్ష్య కృష్ణమూర్తి

సామాన్యముగ లోకమున సర్వ విషయములందును 'పుట్టెకొక బుద్ధి జన్మకొక రుచి.' కాలానుగుణముగ దేశమున క్రొత్త క్రొత్త రంజన పద్ధతులు కూడి వచ్చినపుడు ప్రజలు వానిని కోరి అనుసరించుట కూడ కరు. ఈ రెండును గాక ప్రతివిషయమునందును పథ్యమైన మార్గముకంటి యుండును. ఆత్మత్వప్రీతి, సంఘమున చెలామణి, వ్యక్తిత్వమున క్రమముగా వీని ఫలములు. తన మనసు నే నమ్మి నడచుటలో అపథ్యమార్గభయ మొకటి ఉన్నది. ఇంక క్రొత్తదనుచు కొలువబడెడు రంజన మార్గములన్నియు తాత్కాలికములే. ప్రాతబడి పనికిరాకపోవుట అని తమపాలిట తామే వ్రాసిపెట్టుకొన్న తలవ్రాత. వానితో తాత్కాలికమగు అభిరంజన మగు నేమోకాని నిరంజనత సాధ్యముకాదు. తక్కిన వానిపట్ల ఇదంతయు ఎంత నిజమో సాహిత్యముపట్ల అంతకంటె ఎక్కువ నిజము. ఆనందసాధనకు కావ్యమెట్లు నిమిత్త సాధనమో పాకకుని అభిరుచి పరిపాకము గూడ నట్టిదే. అంతరంగ వాసనల నక్కరగా పండించుటయే అభిరుచి పరమార్థము.

తెలుగు సాహిత్యమున కడచిన ముప్పదేండ్లలో కాలానిక కవిత, అధివాక్యక కవిత అని రెండు ప్రస్తావములు వచ్చి పారాదేశం. వీని రాకతో వీనికి తగిన అభిరుచి మార్గములుగూడ ఏర్పడినవి. వీనిలో క్రొత్తదనమేకాక సిద్ధాంతభేదముండుటతో అందులో మరల రెండు చీలికలు. ఈ వెలువ పాలపములో ప్రాచీనమైన భారతీయ కవిత, దానికి సంబంధించిన అభిరుచి మార్గము చెడిపోవు పరిస్థితి రాగా సమయమునకు సరిగా దాని నొడ్డుకొని స్థితి స్థాపకత్వమును నిర్వహించినవారిద్దరు. ఒకరు శ్రీహను రాళ్ళపతి అనంతకృష్ణ శర్మగారు; రెండవవారు కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. విడుచేసినది స్థితి స్థాపకత్వమే కాదు; కవిత్వాభిరుచి తీర్చిదిద్ది నడిపించినదరు నాణెముల పరికిలలలో నాజూకుదనము చూపినవారు. సహృదయ విమర్శకులని శర్మగారిని, సాంప్రదాయక పండిత కవియని సత్యనారాయణగారిని అనుకొనుట అందఱెఱిగినదే గాని శర్మగారి కవిత్వమును, సత్యనారాయణగారి రుచిసాంద్రతను గురించి తగిన

తగా తలపోసినవారు తక్కువేమీ అనుకొందును. చెప్పవచ్చిన దేమనగా కవిత్వము—అభిరుచి అను ఈ రెంటియందును ఈ యిరువురుగూడ చాలవరకు తమ ప్రభావమును చూపినవారు. అభిరుచి విషయము నొక దానినే ఆలకించి చూచినపుడు వారిమార్గముల కెన్నో చాళి భేదము గనిపించుట మనము వారితోపాటు సమకాలమున నున్న దాని ఫలము. నిజమునకు, అంతయో ఇంతయో, ఉన్న భేదము చాయలకు సంబంధించినదే గాని చాళికు సంబంధించినది గాదు. తత్వమున నిర్దోశకే. కవిత్వచూసం దెట్లో అభిరుచియందును అట్లే ఇద్దరకును ఉపదిష్ట మార్గమున అభినివేశ మెంత యున్నదో, ఉద్యుక్తమైన అభినవత్వమునం దాదరము గూడ అంతయున్నది. శర్మగారు తాము నమ్మి అనుసరించి, వ్రాసి చూపిన ఆ అభిరుచి మార్గమును, దాని ప్రకృతిగూర్చి యిండుక తడవుట నాయీ వ్యాసోదేశము.

శర్మగారు జగమెఱిగిన బ్రాహ్మణులు. భగవంతుని గూర్చిన కల్యాణగుణభావన, భక్తితో గూడిన సేవనగుణము, ఆచార్యనిష్ఠ ప్రపత్తిలోని దేశిక విశ్వాసము, వీని కనుబంగుముగ నున్న వినయభరము చేరి ఆయన వ్యక్తిత్వమునకే ఒక మాధుర్యము సహజముగా నల్పి వచ్చినది. ఆ వినయసంగతికి ఎగుటివాని యహంకారమునుగూడ చంపునంత పదను; మాధుర్య సంగతికి ఆనందవివర్తమైన లీలాలలత ఫలము. సంస్కృతముతో పాటు లలితములైన ప్రాకృత తెలుగు కన్నడ తమిళాంగముల భావవాహినులలో ఈదులాడుటయే గాను సంగీతగంగాలో కొట్టులు వైచిన వారాయన. అన్నిటికంటె ముఖ్యముగా భావానుభవమునకు వలసి సత్వసంపద ఆయనకు జన్మసిద్ధము. ముందహాస తుండలమైన మాటనల. వార్తకమైన వాక్యరచన. ఇంతటి సాధన సంపత్తితో తమ యనుభవమును నమ్మి దాని యాధార్థ్యమును, మంచిచెడ్డలను తామే తెల్పుకొనెను శర్మగారు అనుభవరసికులు గాక వివేక ప్రధానులగు శుష్కవిమర్శకులలో నెట్లు చేరుదురు! కవిగా ఆయన ప్రకృతి గాథాస ప్రకృతి అనువాదమే తార్కాణ. రఘువంశము ననువదించియుండి ఏదో తెలియని యొక నిర్వేదచ్ఛాయలో బడి దాని నొకనాడు తమ యెదు

అనంతకృష్ణులు: అభిరుచి నిర్దేశము

టనే చించివైచిరని నా మిత్రులొకరు చెప్పినారు. ఆయనచేతి అనునాద మిట్లంతరించుట తెలుగు సాహిత్యమునకు తీరనిలోటు.

శర్మగారు చేయివేసిన ప్రతిరచనలోను నిస్వయ ధర్మమొంటి నిమసినులాడుచు కొనించును. ఇతరులు చాలించుదిలో లోపించెడి సమ్యక్ దృష్టి, లోకజ్ఞత, వారిలో పుష్కలముగ నుండుటయే వారి రచనలలోని జీవమునకు, విలక్షణతకు, సమగ్రతకు కారణము. చిత్రవృత్తినిబట్టి చూచినచో స్వస్థాన వేదభాషాదికము నందు ప్రీతి, స్వాతింత్ర్యము, పుగుషార్థ సాధనయందు నిష్ఠ, లోకజ్ఞత, జౌహర్యము మొదలగు గొప్ప గుణములు సాధింప నక్కరలేకయే సహజముగ వచ్చినవి. ఆయన ప్రకటింపజేసిన మూడు పుస్తకములలో 'నాటకోపన్యాసములు' కళలనుగూర్చి ఆయనకుగల అభిప్రాయములను తెలుపును; 'వేమన' చారిత్రక పరిశోధకుల కాదర్శప్రాయముగా నుండనగిన అతిశయోక్తులు లేని, అసత్యమును కాని, సమ్యక్ దృష్టిగల రచన; 'సారస్వతాలోకము' చక్కని చిక్కని చెక్కనతీర్పుగల విమర్శగ్రంథము. స్వజీతాభిమానముతోడి స్వాతింత్ర్యప్రీతి ఆయనను సమకాలీన సంఘ విమర్శకుడుగ మార్చివైచినది. రాయల వైదుర్యమును గూర్చి రాయలవాటి రసికతను గూర్చి వారు వ్రాసిన వ్యాసములలో మన ఈవాటి సంఘము సత్వహీనతను చచ్చుదనమును పుచ్చుదనమును మొగమువిడ కొటిసలు చాటి చెప్పి పుగుషార్థ సాధనకు పురికొల్పినారు. రంగనాథ రామాయణ ప్రచురణను గూర్చి వ్రాసినచోట రంగనాథుని కర్తృత్వ విషయమున తమ అభిప్రాయమును నూచించి తదవసర సత్యనిష్ఠ, పరిష్కరించిన ప్రభాకర శాస్త్రిగారి షీకే బయలుకురాని పరిస్థితుల బంధారము బయలుపెట్టిన ప్రజ్ఞ, మేధావులలో మేధావి యనిపించుకున్న రామలింగారెడ్డి గారంతవారిని 'ప్రాచీనుల దగ్గిత్యమును సమమో విషమమో చూచుటకు కొవలసిన ప్రత్యగ్దర్శిత్యము నిచ్చు సులూచకములు' రెడ్డిగారింకను ధరింపలేదని చెప్పగలిగిన ధీరత--చాలించుదికి సాధ్యము కాని విషయములే అనుకొందును. ఇంక తెలుగునకు సహజమైన, తేటయైన పద్ధతిలో చేయి తిరిగిన రచన చేయగల సిద్ధనాస్తులలో శర్మగారిొకరు. అది ప్రత్యేకముగ వ్రాసి చర్చింపదగిన విషయము. శర్మగారి ఆసక్తి ఒక్క సాహిత్యము మీదనో, సంగీతము మీదనో మాత్రమే నిలువక; కళలన్నిటిమీద కన్నాకుగా సాగినది. ఇవిగాక తత్వము, యోగము, మతము, చరిత్ర, హాస్యము, రసవాదము మొదలగువానిపై వారికి శ్రద్ధ. 'వేమన' లో పురాణములలోని అతిశయోక్తుల పొల్లు చూపించుచునే ఆధునిక చరిత్ర పరిశోధకుల సమ్యక్

ర్వసములేని శాండసత్యము! చాళి లో అసత్యములు ముందుకు వచ్చుచున్నవని మొగమెట్టుమి లేక వ్రాసినవ్రాత, వేమన తిండి యొకడుండినాచని చెప్పటకు సామ్యములు లేనపు డుండలేదని తలచుటకే ఆధునిక చరిత్ర పరిశోధకులు స్వీకృతులగుచు చేసిన వ్యంగ్యచిత్రణ చదివినవారు మరచిపోవాలిసవి కావు. నయముతోడి హాస్యము మనమింకను శేర్వకలసి యున్నదియు విమర్శించు పట్టగూడ గాయపుమందు కత్తికేపూసి కొట్టి నట్లుండవలెననియు అభిప్రాయపడిన శర్మగారు వేమన పద్యములను కూర్చి మార్చి ప్రకటించిన బందరు ప్రచురణకర్తలను విమర్శించుచు వారిచేతిలో 'సుత్తిదబ్బలు ఆకురాయి కోతలు వేసిన చాల తిన్నా' జాతి వార్తక మైన హాస్యపు విసురు చూపినారు. అంతేనా? మరి, మతము వ్యక్తికి సంబంధించిన విషయమని నమ్మెడి శర్మగారు అద్వైతము 'హరిని గాని, హరుని గాని ప్రత్యేకముగ గొలుచు ననుకూలము తప్పి, యిద్దరికి మొక్కలు చేల్లించుట, ఇద్దరికిని దేవతలు కట్టుట మొదలగు పనులలో ద్వితీయశ్రమ వ్యయములకు పాల్పడవలసి వచ్చె'నని సానుభూతి చూపి హాస్యమాడి నారు.

సిద్ధాంత దృష్టితో శర్మగారి శిష్టాభిరుచిని పరిశీలించుటకు ముందు కళలు శాస్త్రము న్యా యధర్మములు లోకజ్ఞత అనువానిని గూర్చి ఆలోచనాపటపులైన ఆయన అభిప్రాయముల నించుక గమనింతుము. 'నాటకోపన్యాసములు'లో కళలను గూర్చి వారిట్లు వ్రాసినారు: 'ఉండునది ఉండవచ్చునది ఉండవలయునట్టిసదియు నగు వస్తువును బ్రదర్శించుటతోడనే కళలన్నియు మొదలుపెట్టును. సాధ్యమైనంతవరకు ప్రతి కళయైన స్వతంత్రముగా నుండవలయు నందుచేని యొకరును కాదనక. కాని ప్రతి కళకును అసాధ్యములైన ప్రమేయములు కొన్ని కలవనియు వానినట్లే వదలుట కంటే ఇతర కళల తోడ్పాటుతో సాధించుట ధర్మమనియు అంగీకరించక తప్పదు. కళలో బహిరంగముల ఫలము చాల తక్కువ; మన చిత్రవృత్తిని వసువిశేషముగ అంతరంగము వగ కీడ్చుకొనిపోయి విడిచి తాము వెనుకబడును. కళాకారుని ముఖ్యముగ పని ఆ చిత్రవృత్తిని ఆ చోట ఏకాగ్రముగ నిలుపుటయే కళకు అనుకరణము సాధనము. సాధ్యము చిత్రకాగ్రత, ఫలము శాంతి' 1 సాక్షాత్తులు గూడ ఈ విషయమున ఇంతకంటె నెక్కువగా చెప్పిన వివేకులు లేరు. పుబ్బిలో పుట్టి మఖలో మాయమగు తుణిక ప్రస్థానముగా, ఊహలు వారిలో ఎక్కువగా కొనించుటకు వారి స్వాతింత్ర్యబుద్ధి కారణమని ఎంతగా అనుకున్నను

1. చెనుగుగా నున్న ఈ వాక్యములను సేనిచట చేర్చినాను.

జీవితమున నెప్పుడీ చాలనితన మొకటి గూడ ఒక బల మయిన కారణమేనని అనుకొనక తీరదు. ఆ నెప్పుడీ తోము వస్తుసంపదతో వచ్చునది గాదనియు ఆత్మసంపదతో రావలసిన దనియు నేను చెప్ప వలెను.

ఇంక, శాస్త్రము వగవును విభజించు మార్గము; కళ వాని నన్నిటిని ఒకటిగా జూచి విశ్లేషభావన చేయుట అని శర్మగారి మతము. కీ॥ శే॥ కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారు 'వ్యాసముంజరి'లో నొకచోట 'శాస్త్ర' మనునామమునకు; కళ యనుభవమునకు' అని చెప్పినారు. అనుష్ఠానము వేరు అనుభవము వేరని భావించిన రెడ్డిగారి చూపునకును కాన్పించుట, కదసి యను భవించుట ఒకటిగనే యుండవలెనను శర్మగారి దృష్టికిని ఎంతభేదమో చెప్ప బలెను. శర్మగారి విషయమున వ్యక్తిచేష్టకు శిష్టాచారమునకు భేదముండరాదను ధైర్యబలమే బ్రతుకులో తత్వమును బంధుముగా చూడవలెననియు ఒకటి వస్తువులలో రెండవది పుష్కములలో నుండరాదనియు తలచిన తలపునకు కారణమైనది. అందుకే ఆయన అనుభవరసితము కాగా రెడ్డిగారు వివేకి మార్గమునకు చేరిన విమర్శకులై వారు.

కళకు నీతికి సంబంధము లేదను పరమార్థవాదులు కొందఱున్నార గదా! దంతపు చావళ్ళలో తలుపులు మూసుకొని కూర్చొన్నవారి మాటలు 'వివేదనఫలము కాదని శర్మగారి నిర్ణయము. ఆయన నేలమీద సాము చేయువాడే కాని నే-విడచి చేయువాడు కాదు.

సత్వ సంపద (empathy) గల శర్మగారు న్యాయమనునది దయ, బౌద్ధాభ్యుయ మొదలగు ఉదార భావములతో నిర్ణయింపబడునది అనియు ధర్మము ఒక జాతికో వ్యక్తికో యోగక్షేమములు కలుగవలెననియు తప్పక ఆదరింప వలసినదిగా పెద్దలు విగ్రహించిన నియమ మనియు, నిర్ణయించుకొని న్యాయమువై పు మొగ్గు చూపినారు. 'న్యాయమున కిహలోకమంగు దృష్టి, ధర్మమునకు పరలోకము. మొలటిది సార్వకాలికము. రెండవది దేశకాలముల బట్టి మారుచుండును.' ఇట్టి ఉపాధిలతో శర్మగారు రసీకత యన నేమో వివరించి, న్యాయాన్యాయముల ధర్మాధర్మముల వివక్షణ అంతగ పాలింపక తాను కోరిన దనుభవంప జూచుట—అని చెప్పిన మాట లందరికి తెలిసినవే. కాని అవి సత్వ సంపద ఉండవలెనన్న దృష్టితో దాని కుపలక్షకముగా చెప్పిన మాటలని మరచిపోయినచో మనము శర్మగారి కన్యాయము చేసిన ఆదర్శ రసీకులమే అగుదుము! ఆత తాయితనము దానికి ఫలమగును.

శర్మగారి దృష్టిలోను రచనలోనుకల మరయొక గొప్ప గుణములోకజ్ఞత (Commonsense). 'శక్తిర్ని పుణతాలోక శాస్త్ర కాన్యాభ్యవేక్షణాత్, కావ్యజ్ఞ

శిక్షయా భ్యాస ఇతిహేతు స్తనుద్భవే' అని అలంకారి కులు కవిత్వమునకు లోకజ్ఞత విడదీయరాని కారణభాగ ముగ చెప్పినను విమర్శకుల కది అంతకంటె నెక్కువ ఆవశ్యమని గమనింప వలసియుండుట అటుండగా అసలక్కర లేనట్లుగా శుష్కవాదములు చేయుట అలవాటైనది. మనలో చాలామందిమి బుద్ధిజీవులముగట బ్రతుకుతో లంకెపడిని మన చగువుల ఫలము. ఎంత యెక్కువగా చదువుకొన్న లోకజ్ఞత అంత తక్కువగుట మన వ్యక్తిత్వ వికాస మార్గమున కన్వయించు నూత్రము. పాశ్చాత్య పండితులు తమ తమ కళా కలాపము లన్నింటి యందును తక్కిన తమ భిన్న భిన్న సిద్ధాంతములతో బాటు దీనికి గూడ అర్హాసన మిచ్చి ఆదరించివారు. ఆదరించుట యేమి, ఏ శాస్త్ర మార్గమున ఆయా వాని హెచ్చుతక్కులు నిర్ణయంప బూని నను లోకజ్ఞత తో చూచి తీరవలెనని దానికొక దర్శన ప్రతిపత్తి నే కలిగించినారు.

తత్వమున వ్యక్తభాగముకంటె అవ్యక్తభాగ మెక్కువ. కళలో తెలిసిన భాగముతో నెక్కువగా సంవాదము నెరపును. అంతమాత్రమున పూర్తిగా తెలియని, తెలియరాని అవ్యక్త తత్వమును వదలుట న్యాయ్యముకాదు. అన్ని కళలలోను, ప్రతిపాదంప బడు వస్తువేదనను, ఫలరూపమైన వస్తువు ఆనంద మొక్కటే. ఈ దృష్టితో శర్మగారు నాటకములందు నృత్యము, పాటలు — పద్యములు ఉండదగినవని వాదించినారు. అపును మరి—తాళియంత్యకమైన నృత్యమే ఆనందకాగి కాను? భావ ముంశీరీతవలె నను మొండితన మెందుకు? నటరాజు చేసినది నృత్యమే గదా? ఆయన అభినయించిన భావమేది? మనసు పొంగి కుణిసి యాడెను పసిపిల్ల లే భావము నభినయించు చున్నారా? 'గుణయోద్ధీపిత గురునాననుడ'ని పోతన్న గారు చెప్పిన ఆ ఆనందచెతన నృత్యమున లేదా? కాని జరిగిన భారభాటెప్పుడో జరిగినది. ఏనాడు పరమ శివుని సమక్షమున నే నృత్యము పూర్వంగ పరిమితముగ నంగీకరింపబడినదో ఆనాడే దానిపై చిన్న చూపు మొదలైనది. ఆ పరిమితికి లోబడినంతమట్టుకైన మనము దాని నాదరింపవలయుట మన అక్కరయేగాని దాని యక్కరగాదు. ఇంక పాటలు—పద్యాలమాట చెప్పవలెనా? విజ్ఞాన శాస్త్రాభివృద్ధితోపాటు కళలు గూడ మేధోమార్గ లలితములుకాగా హృదయమును కాక బుద్ధినిమాత్రమే న మెట్టిది స్వభావవాదులు పాటలు పద్యములు పసికిరావందురు. కాని అది అనుభవమునకు పొసగరాని హేతువాదమార్గమని అందరికి తెలిసినది.

అనంతకృష్ణులు: అభిరుచి నిర్దేశము

ఇంక శర్యగారు తాము నేర్చి, భిన్నప్రస్థానముల తాత్కాలిక రంజనమార్గములకు లోపదిన మనలోని చాలమందికి నేర్పజూచిన అభిరుచికి మూలమైన సిద్ధాంతము నించుక పరిశీలింతుము. ఆయనది శర్యదమైన రసమార్గము. అనాదిగా తత్త్వముతోపాటదియు నున్నదే; ఉన్న నేగాదు, అదే తత్త్వము. 'రసోవై సః'. 'ఉన్న అభిరుచికి ఉదాహరణ లెప్పువారేకాని వానిని సరియైన త్రోవలో మార్చి తిద్దగలిగిన ధీగులు లేరై'ని శర్యగా రొకచోట వ్రాసినారు. పూర్వకవుల మాట యెట్లున్నను ఆయన మాత్రము సమకాలమువారి అభిరుచిని సరియైన త్రోవలో తీర్చి దిద్దిన ధీరులనుట వాస్తవము. ఆ తీర్పుటలో ఆయన చేసిన పనియేమనగా పథ్యమైన ఆ శాస్త్రమార్గమును మన బ్రదుకున కెడము కాసిక జోడించి అందించుట. కళల ఫలమును రసమనియో అనందమనియో అలంకారికుల పరిభాషలో చెప్పక సామరస్యమని, శాంతియుని బ్రదుకు చాళ్ళలో పడునట్లుగ చెప్పట శాస్త్రమును మనకు లొంగిన ఉపకరణముగ చేసి లొంగదీయుట. శాంతి యున్న నే అనందము, ఈ నాటి మనకు శాంతి యున్న చాలను. అనంద మదియే రాగెదు. ఈ రెండును పర్యాయపదములే అనుట అనుభవ మార్గమున తెలిసి రావలసిన విషయమైనను ఆ తెలివిదోహదు నిర్వ్యాకులత, నెమ్మది తనము, ఇంద్రియోపశమనము, ప్రకృతి నీతి, దుఃఖ రాహిత్యము, అనందముగా అధికారి భేదమునుబట్టి ఎన్నియో మెట్లుండుట గమనార్హము.

వైద్యులకు రోగిజేహగోగ్యమునై ఎంత శ్రద్ధ ఉండునో విమర్శకులకు పాఠకుల మానసికరోగ్యమునై అంత శ్రద్ధ ఉండవలెను. రసము మాట దేవుడెగుగునుగాని మనకు జీవితమున శాంతి సామరస్యములు ఉండి తీరవలసినవే అన్న కొంతమంది నేటి మన సంక్లిష్టజీవనఫలము. శర్యగా రీ దృష్టితో పథ్యమగు-రసమార్గమునే పేరు మార్చియో మారకయో మరల మన కందించినారు. కావ్య విమర్శలలో ఆయన దృష్టి ఈ సిద్ధాంతజన్యములైన మరికొన్ని నూత్రములకు కట్టుబడి నిడిచినది.

ఇంతకును రసమార్గమునకు చెందిన ఈ అభిరుచిని నేర్పవలసివచ్చుటకు మన కధనాతన కాలమున వచ్చిన కాల్యనిక, అధివాస్తవిక కవితా ప్రస్థానములు నిమిత్తములు. ఈ రెండును పాశ్చాత్యుల భిన్న తత్త్వ దర్శనముల నాశ్రయించి మేధోమార్గలలితములైనవి. తత్త్వము (Spirit), పదార్థము (Matter) అను వానిలో తత్త్వము ప్రధానమని నమ్మిన కాల్యనిక కవిత ఏకతావాదము (Idealism) నాశ్రయింపగా,

పదార్థమే ముఖ్యమని చెప్ప భౌతికవాదమున కాలిడిన అధివాస్తవిక గతితార్కిక భౌతికవాదము నండగా జేసికొని ర్యమును యాత్రాత్రిక దృష్టితో జూచునదైనది. దృష్టి, ప్రయోజనరూపములైన దీని సిద్ధాంతము లుండగా ఇందలి కవుల చిత్రివృత్తులు రచనామార్గములు కూడ వేరు వేరుగా నున్నవి. కాల్యనిక కవుల మతమున తత్క్షణ భావానుభవమే ప్రధానము. సమ్యక్ దృష్టిని సమకూర్చుకొనుట కిది సాహాయ్యకారి యని వారి విశ్వాసము. శిబ్దమును వాడుటలో గూడ వారు ప్రాయశముగ వాద్య లక్షణాలను కొంతవర కందరించి వట్టి శిబ్దకంఠము నాశ్రయించియే రచనల నెక్కువగా నడిపినారు. వీరి నిశ్చేతుక— అభవా ప్రతీకమాత్రమైన— దుఃఖము కవుల విషయమున ఎట్లున్నను పాఠకుల భావానుభవము విషయమున మాత్రము వివరిత చిత్తవృత్తిగా పరిణమించినది. అధివాస్తవిక కవులు అవ్యక్త తత్త్వములోని తైజస (Unconscious), విశ్వతైజస (Dream) తత్త్వముల నవలోచనచేయు సమకట్టి శిబ్దకంఠులే నశింపజేయు నుద్యుక్తులై శిబ్దమును నేయార్థమున సంకేతమాత్రముగ వాడజూచినారు. వీరికి గూడ ప్రాయశముగ సిమిత మనస్కతలే వివాదకారకమైన విప్లావక చిత్తవృత్తి యొకటి యున్నది. కాగా, ఈ కవితామార్గముల ప్రయోజన రూపమైన సిద్ధాంత మెట్టిదైనను, ఇవి చిత్రశాంతిని సాధింపగలిగినవికావని, మానసికరోగ్యమునకు భంగము కలిగింపవచ్చునని అనుకోక తీరదు.

రసమార్గమునందలి మేలిమి, వీనియందలి లోటు గమనించుటకు మనస్సునుగూర్చి మన స్తత్త్వశాస్త్ర మేమి చెప్పినో చూతము. మనదంతయు బట్టి నరాల బ్రదుకు. మనస్సు (Mind) అనునది మెదడులోని నాడుల కూర్పులో వచ్చు సంచలనమున కలుగు విశిష్ట ప్రవృత్తి. సాధారణముగా ప్రతివాని మనసులోను ప్రధానముగా కొన్ని సౌమనస్య (Appertencies) వైమనస్యములుండును. ఇంద్రియమార్గమున ఒక నూత్నమైన ప్రేరణ (Stimules) కలుగగానే అది ప్రశోప పరిణతిమై ఒక విలక్షణత (Charecter)ను సంతరించు కొని భావమార్గమున క్రియాపర్యవసితమగును. దీనినే ఉద్రేకము (Impulse) అందుము. ఇటువంటి ఉద్రేకాలు కొన్ని ఒక్కొక్కవిధముగా అమరికకు వచ్చి నప్పుడు ఒక్కొక్కవిధమైన చిత్తవృత్తి (Attitude) ఏర్పడుట జరుగుచున్నది. చెప్పట కిదంతయు ఇంత తేటగా స్పష్టముగా నున్నప్పటికిని క్రియలో ఎంతో సంక్లిష్టముగా జరుగును. ఒక్క చిన్న ప్రేరణవల్ల ఎన్నో వాసనావిధులు కదలిపోవును. ఆయావాని అభి

ముఖ్యమైన ముఖ్యములకు సంఘర్షణ కలుగును. వీని కన్నింటికీ సామరస్యమును సాధించినప్పుడే చిత్ర శాంతి సాధ్యము. అంతేకాదు అన్ని వాసనలను తృప్తి పరుపవలసిన బాధ్యతకూడ ఒకటి ఉన్నది. ఈ రెండును జరుగనప్పడు మనస్థిరతతోగలయు చెడి తోగయు కలుగుట తప్పదు. శిర్మగా రసభవనము లుటవల్లనే కళల ఫలమును ఈ దృష్టితో శాంతి, సామరస్యము, ఆనందరూప్యము అను మాటలలో వ్యక్తపరించినాము.

మరి, మనుష్యజీవితము భౌతిక సాంఘిక శక్తుల చేత నియమితమై నడచునని గమనించిన శిశువుగారు రసమార్గము నుపదేశించుచునే నీతినిగూడ చేపడరాదని యిట్లు చెప్పినారు: “ప్రతి రసముగూడ హృదయిని తర్వాత అసహ్యమునకు...రసము ననుభవించి యానందించు మన మనస్తత్వముగూడ తక్కిన ప్రకృతి ధర్మములకు లోపదీనదేకాని కేవలము స్వతంత్రముకాదు. రసమేదియైనను మనసు సహజముగా చేర్చుచుకొన్న నీతి, ధర్మము, ఆనందరూప్యము, సామరస్యము మొదలగు హృదయ విజ్ఞానములతో దాని ఫలముగ ఆనందమును మన మనుభవించవలయును.” శిర్మగా రెంతసేపును ‘సరాల బిగువు హెచ్చించే’ సత్త్వమునుగూర్చి చెప్పటలోని నీతిని విడరాదనటగాని ఆరోగ్యదృష్టి ఇట్టిది.

కాని అభిరుచి పథ్యముగా నుండవలెనన్నంత మాత్రమున తీరినదిలేదు. ఈ దృష్టితో విమర్శకుడు కావ్యముయొక్క ‘సతా’ (Value) నిర్ణయింపవలసి యుండును. విమర్శకమాత్రములను సాధికారముగ చర్చించి విడిచిన రిచర్డ్స్ అను పాశ్చాత్య పండితుడు విమర్శకున కుండవలసిన మూడు ముఖ్య లక్షణముల నిట్లు చెప్పినాడు: He must be an adept at experiencing, without eccentricities, the state of mind relevant to the work of art he is judging. Secondly he must be able to distinguish experiences from one another as regards their less superficial features. Thirdly he must be a sound judge of values. మన ఆలంకారికులు చెప్పిన సహృదయ నిర్వచనము లోని ‘విశదీభూతే మనోముకుతే’ అన్న మాటలకు సమ్యక్ దృష్టి, సత్త్వసంవాదములని అర్థము చెప్పకొనవలసియుండుగా మనము సమ్యక్ దృష్టిని మరచినాము. ఇంక కావ్యము సదస్యతల మాట. దీని నెట్లు నిర్ణయింపవలెను. ఆనంతరకాలములో పాఠకునియందు

కలుగు శాంతి సామరస్యములనుబట్టి చిత్రవృత్తినిబట్టి నిర్ణయింపవలెను. కావ్యముయొక్క ‘సతా’ తాత్కాలికములైన ఉద్దేశకాలకు అడుగున వీర్పడే చిత్రవృత్తుల పాండిక, కూర్పు అనునానితో లంకెపడి యుండును. కావ్యము చనువునప్పడు గెలిచిగా మన మనుభవించెడి భావతీతతనుబట్టికాని, పాంశునుబట్టికాని, హృదయమునుబట్టి కాని, నునకు కరగుటనుబట్టి కాని ‘సతాను’ నిగారణమేయరాదు. ఉద్దేశకాలము (Impulses) పాండికగా అయిరించి కృత్రిమిని చిక్కపడకుండా చేసి ఎంతవరకు విస్తృతిని సమగ్రతను అనుభవమునకు సాధించిన అంత మంచిననుకొనవలెను. తాత్కాలికమైన పారవశ్యమును పట్టికిని ఈ ‘సతా’చాలని అనుభవప్రపంచ మెంతో ఉన్నది. భావానుభవసమయమున వీర్పడే విలక్షణత (Character) తాత్కాలికముగా మంచిదిగా కన్పించినా ఆ అనుభవమును కలిగించిన ఉద్దేశకాలము (Impulses) గూడ నుంచివే అని తిరుగులేకుండా నమ్ముట కష్టము. కనుకనే కావ్యమును చదివి ఆనందించే సమయమునకంటె ఆనంతరకాలములో పాఠకుని చిత్రవృత్తి ఉద్దేశకాలకు సామరస్యము నెంతవరకు సాధించిన అంతవరకా కావ్యము సత్కావ్య మనవలసినదవును. రచనయొక్క శాశ్వతత్యముగూడ ఈ సామరస్య సాధనాశక్తిపై ఆధారపడి యున్నది. భావము, వస్తువు, రచన—అను మూడు ప్రధానలక్షణములుగల కవిత్వామర్గముల స్పృశించి శిర్మగారు రచన ప్రధానమై తాత్కాలిక చమత్కారకానియైనదాని నవరమని చెప్పి, ‘త్విష్టి’ని కలిగించు వస్తురచన నొక్కసారికమాత్ర మెప్పుకొని భావప్రధాన మగు కవిత నే ఉత్తమునుట ఈ ఆనంతరకాల ఫలస్పృష్టితోనె.

శిర్మగారి రసమార్గాభిరుచి రచనల విషయమున గూడ ఆధునికులకు తగినట్లుగనే మారినది. రసము లెన్నియనుచింత ఆయనకున్నట్లే తోచును. ఏమనగా ఆయన ‘అనంత వైరసా’ అను మార్గానికి చెందినవాడు. ఆధునికుల ఉన్నతకాభివృద్ధియున ఆయన కాదర మున్నదంటిని. వీరి విపరీత చిత్రవృత్తులకు దూరముగ తొలగితేకాని ఖండకావ్యరచనపై ఆయన కిష్టము మెండే. మునుపెప్పుడో ఖండకావ్య రచనలోని సాధకబాధకములనుగూర్చి ఆయన వ్రాసినట్లుగూడా జ్ఞాపకము. అంతేకాక ముక్త రచనపెగూడ అభిమాన మెక్కువ యుటకు ఆయనయే అనువదించిన గాథా

అనంతకృష్ణులు: అభిరుచి నిర్దేశము

సప్తశతి సాక్ష్యము. ఆయన రసలోలపతచేత నే 'అనంతా వై రసాః' అను ఘోరమును అవలంబించినను ఆయన పద్ధతి మనకౌలమునకు శక్తికి రసానుభవమునకు గల వసతికి తగినట్లుగా నమరి వచ్చినది. ఏమనగా సంక్షిప్తమైపోయిన నేటి నాగరక జీవితమున ఆసనములది అన్ని విషయములలోను భ్రమరవృత్తి అయినది. అస్తు.

రసమార్గమునం దభిగుచి ఇట్లు ఆధునికులకు అవ సరమై పశ్యమైనదిగా తలచిన శర్మగారు తమ విమర్శలను ఈ మార్గమున పుట్టి వచ్చిన మూడునాలుగు సూత్రముల ననుసరించి నడిపినారు. వీనిలో మొదటిది కవిలో విశిష్టమైన ప్రతిభ ఉండవలెనేకాని వ్యక్తిగా విపరీత చిత్తవృత్తులుండరాదు. అనగా భావస్వరూపులన్నియు సహజమైన పాళ్లలో నుండవలెను. కాలానిక, ఆధివాస్తవిక కవులలో ఈ సహజత తక్కువ యని గమనించితిమి. రెండవది కవిలోగాని పాఠకుని లోగాని ఏ చిత్తవృత్తిగూడ (Attitude) వ్యర్థముకొరదు. ఇది కళాస్వరూపు. అనగా కావ్యములో వ్యర్థచిత్తవృత్తులకు కారణమైన దేదియు ఉండరాదనుట. ఇచ్చట కళలలోని — ముఖ్యముగ కవిత్యములోని — శిల్పముమాట యిందుక ఆలోచింపవలెను. ఇచ్చటనే శర్మగారి దృష్టికిని కవిసమ్రాట్టుల దృష్టికిని కొంత సహజమైన భేదమున్నట్లు కనిపించును. శర్మగారు రసలోలపతచే నిరంతర మననకీర్తి; పాఠకులకు ప్రతినిధి. విశ్వనాథవారు నిరంతరకావ్యనిర్మాణ వ్యగ్రులు; కవులకు ప్రతినిధి. శర్మగారు కావ్యానంద మందే కాక దానికైన ప్రయత్నము పొదుపుగా నుండవలెననుటలో అభినివేశము. చితనిర్మాణవ్యగ్రతచే విశ్వనాథ శిల్పమునుగూడ ఎక్కువగా జూతురు. సంగీతమువలె సాహిత్య మాపాతమధురముకాదు; ఆలోచనామృతము. అందుచేత కావ్యము శిల్పనిగా నుండవలసి వచ్చును. శిల్పము ఆనంద సాధనకు తోడ్పడునంతవరకు కావ్యములలో నుండకతీరదనియు కళలో అదియొక ముఖ్యభాగమనియు శర్మగారు రొప్పుకొనక తీరదు; ఒప్పుకొందురు గూడ. కాని ఆశిల్పమే పరమార్థమై ఒక వృధాచిత్తవృత్తిని పెంపుచేసి కవిత్యమునుండి భావానుభవమును దూరముచేసి బుద్ధిగమ్యత నాపాదింపరాదనుటయు నిజమే. రచనలో భావమున కది యొడిగియుండి చర్యణతో తేటపడవలసినది యనియు, ఆ తేటపడుటలోని ప్రోతోసుగము (Spon-

tanity) సరిగా నున్నంతవఱకు శిల్పదృష్టి కళాభిహితమే అనియు అనుకొనవలసి యుండును. ఇంతకును శర్మగారు రెంత రసబుద్ధులూ విశ్వనాథవారంత రసబద్ధులనాదత్తులు. వారి అభిరుచి భేద మిట్లు చాలకొంచెము. శర్మగారు రిట్టిదృష్టితోనే నాచన సోముని గుఱించి వ్రాసిన వ్యాసములలో ఎఱ్ఱన పద్యములను మెచ్చుకొనుటయు సోమునిపద్యముల తీసివేయుటయు జరిగినది. సోముని 'ధనవాంఠఃపుర తారహారము' లన్న పద్యమున ఏర్పరాగాఁగ చెప్పిన శిల్పము వృధాచిత్తవృత్తి హేతువు. 'చందమ్మి విరులలోఁ జిందు లేనెవోలే' అన్న పద్యమున కవి సహజచిత్తవృత్తిని (Normalcy) మాపక చమత్కార లోభమునకు పాల్పడినాడు.

గారు ముఖ్యముగా పాఠించెడి యాడవ సూత్రము: కవిత్యమేకాడ రచన విదైనను సంకేత దూషితముకొర దనునది. ఆయన వ్రాసిన వ్రాతలలో నెక్కడగూడ పారిభాషికపదజాలమును వాడక పోవుట గమనార్హము. విమర్శలలోనే యెట్లుండగా నిక కావ్యమున సంకేతపదముల నెట్లు వాడవచ్చును? సంకేతము నెఱుగుట సాధ్యమే అయినను అది పని చేయగల రంగము విస్తృతి చాలకొద్ది. భావస్పందము కల్గించుట కది పనికిరాదు. మనుష్యుల చిత్తవృత్తుల మార్పులకు, సామరస్యము కల్గించుటకు భావమార్గమే నూత్నము నిపుణమును అగునుగాని సంకేతమార్గము కాదు.

గారు తమ అభిరుచిలో అనుసరించి అనుభవించిన రసమార్గము మనలోని అంతరంగ వాసనల నన్నిటిని పండించునది; మన మనసులోని సౌమనస్య వైమనస్యములకు సామరస్యమునుగూర్చి శాంతిసోపన నది. ఇది పశ్యమైనదని చెప్పుచున్నను అంతకంటె మనసు లోగొనగల మార్గము లేదనుట అంద రెఱిగినదే; తియ్యని తేనెమను - సత్త్వముగలవారికి మాత్రమే అది యనుభవింపసాగ్యము. తక్కి నవారు మాటలతో తృప్తిపడవలసినదే.

కావ్యావృత్త ఫలసంఘృష్టాత్
రసాలాదిత బాలకైః,
లోభ్యతే బహుభిః, తైస్త్వితే
భుజ్యతే సాత్త్వికైః ఫలమ్.

పర్వ ప్రభావానుభవము

శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

ఏమికారణమో కాని, దాదాపు రెండుదశాబ్దముల క్రిందటి కథలకంటే ఆకస్మికముగా ఇష్టము జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. 'భారతి' అనుగ్రహమున పాతక మహాశయాలకు దానిని నివేదించుటకు సంకల్పించితిని. నాదృష్టిలో, అదియొక అసాధారణమగు అనుభవము. దానితో జ్యోతిశ్శాస్త్ర నూత్రములకు కొంత సంబంధమున్నదని నా నమ్మిక.

“అస్మాకం బదరీ చక్రం
యమ్యైకం బదరీతరుః,
బాదరా నణ సంబంధో
యూయం యూయం వయం వయం.”

అనురకపు సంబంధము కాబోలునని భావించుకొనెదా? ఎట్టిదే నాసరే, చగువగులకు విన్నవించుచున్నా, నా హృదయభారము తగ్గును.

ఆ దినములలో సేనోక పురమున దండనాధికారిగా పని చేయుచుంటిని. కార్యస్థానపు పనులకు అంతరాయము కలుగకుండునట్లుగా, విరామకాల మంతయు నా వాడుకచొప్పున జాతకశాస్త్ర వ్యాసంగముండే కడపుచుండెడి వాడను. అసాధారణములగు అనుభవ విశేషములకల జాతకములను వ్యయప్రయాసల కోర్చి సంపాదించుట, వానిఅనుభవములకు శాస్త్ర దృష్టితో కార్యకాండ సమన్వయము చేయుట, దైనికజాతక యోగములకు వ్యక్తిజీవిత సంఘటనములతో కల సంబంధమును పరికిలించుట, ఇత్యాది కార్యములతో కాలక్షేపము జరుగుచుండెను.

అక్టోబరునెల 28 వ తేదీనాడు రానున్న అమావాస్య (రవిచంద్ర సంయోగము) నాయన తులారాళిలో 29¹/₂ వ భాగలో వచ్చునని రహరమి పది దినములకు ముందుగానే గమనించితిని. నా జాతకముందు కుజుడు ఆ తులారాళి 29¹/₂ వ భాగలోనే ఉండుట. చతుర్థ లాభాధిపతియైన దశమశేంద్ర ముఖ్యమందున్న గ్రహము ఈ కుజుడు. గ్రహరాజగు రవితో నిండుగా (త్రికోణ) ప్రత్యక్ష మిత్రత్వస్థి, లగ్నధనాధిపతియగు శనితో (శేంద్ర) గుప్త శత్రుదృష్టి ఈ కుజునికి కలవు. అధికారుల ఆదరము, ప్రజల విశ్వాసము, సంపాదించి ఇచ్చు శక్తిగల రవి కుజమైత్రి

ఉద్యోగ కార్యముల విషయములో మాత్రము హితమైనదే కొవచ్చును. కాని, కాయక్షేత్రము, ద్రవ్యనష్టము, ప్రవాదిములు, మున్నగునవి నూచించు కుజశని శేంద్రదృష్టి కొంతఅయినా, అహితకరము కాకబోదు. నారాజ్యస్థానపు కుజుని కార్యములలో ఈ దృష్టియోగముల సమష్టి ఫలము చూడవలసియుండును. ఇట్టి కుజుడు జన్మకాలమున తన ప్రభావమును తులారాళిలో 29¹/₂ వ భాగలో నిలిపినాడు. ఆ చోటనే ఇపుడు పర్వము పడుచుండుట! పర్వకాలమున రవి చంద్రకిరణ సంయోగమువలన ఆకాశరంగమునం దుద్భవించి భూమిపై ప్రసరించు ప్రచండశక్తి ఆ తులారాళి 29¹/₂ వ భాగయందు నిశ్చితమైయున్న నా జాతక కుజధరణియు బాగుగా రగులుకొలిపి రచ్చకిడ్డగలదు కదా?

ఇది స్ఫురించి నంతనే, కొంచెముగా, గుండె జలదరించినది. పర్వము విధిచేరితము, వలదనినారాకమానదు. నా కుజస్థానమును అది ఉండేకింప చేయుట సహితమవును. ఈ ఘర్షణమువలన ఫలము ఏదో రూపముగా నా జీవితములో అనుభవమునకు రావలసినదే? “కాలోపి దుర్మిత్రమః” అను అభియుక్తసుభాషితమునకు అర్థమిదే.

నా దశమంగారకుని స్థానమునకు రానున్న ఈపర్వఘర్షణమువలన ఉద్యోగధర్మములో ఆందోళనము, క్లేశము, నష్టము, కలుగవచ్చునని సామాన్య నూతన. ఏ రూపముగా ఈఫలము వ్యక్తముగనో, కర్తవ్యమేమో, అనునవి సమస్యలు. “కేవల తం లంఘయితుం న శక్తః” అను సంప్రదాయముపై అభిమానము కలవాగు పైతము రానున్న మంచిచెడ్డలను గూర్చి ఏమియు ఆలోచించక చేతులు కట్టుకొని మూల కూర్చుండుట సామాన్యముగా అసంభవము. యోగసిద్ధులమాట ఏమోకాని, అట్టి చర్య సామాన్య మానవ ప్రకృతికి విరుద్ధమైనది. తత్త్వజ్ఞానమో, విరక్తియో, ఎంత ముదిరినా, కర్తవ్యమును గూర్చి ఆలోచించక ఉండవలయు. “తనబలముతో, తన వీర్యముతో, తన తేజస్సుతో, తన కర్మతో, తానే, తనకొరకే, తన ప్రీతికై, భగవంతుడు ‘నాతో’ ఈ కార్యమును చేయించుచున్నాడు.” అని సంకల్పించి,

సాత్విక త్యాగముచేయు పరమేశ్వరమును సమీక్షించుచు
'నా' అను పదమును వదిలలేదు. వదిల లేదనగా.

పోనిండు. ప్రకృత సందర్భమున దెవళ
ప్రబలమైనది.

“ఏకర కలాంశగతో,

యథోక్త ఫలద శ్శక్తి గ్రహవశేన.”

అని వ రా హా మి హి రా చా ర్యుడు చెప్పినట్లు,
నా కుజస్థానమునందే నికరముగా పడుచున్న
ఈవ్యవస్థ పూర్వ ఫలమును జూపకపోదు. దైవికముగా
పరిస్థితులలో ఏమాద్యులు వచ్చునో, ఏమాతన సన్నివేశములు ఏర్పడునో, ఊహించుట కష్టము. సన్నివేశములు,
పరిస్థితులు మన అధికారమునకు లోబడినవికావు. వానిని
మనము అదుపులో నుంచుకొనజాలము మన ఇంద్రియములే మన మనస్సే మన అధీనములో నుండుట కష్టము
కదా ? కనుక పట్టుదలతో ప్రయత్నించినచో, మనకు
సాధ్యమగునది మనపురుషకారము మాత్రమే. దీనికి
మనోనిగ్రహము, సంకల్పవాద్యము కావలసియుండును.
దైవము ఆయత్తపరమ పరిస్థితులలో హితమగురీతిని
ప్రసరించుటకు పురుషకారమును జరుపుట మాత్రమే
మన కర్తవ్యము.

సరే. పరిస్థితులలో, సన్నివేశములలో ఏ మాద్యులను
దైవము తెచ్చిపెట్టునో చూడవలసియున్నది. ప్రమాదముల కవకాశమిచ్చు ప్రయాణముల సందర్భము
కానరాలేదు. అనవసర కష్టమునకే నా కారణములు
చూపబడతారు. కుటుంబములో అందరి ఆరోగ్యము
తృప్తికరముగా నుండెను. ఉద్యోగ ధర్మములో
కార్యక్రమము తొందరలేక జరుగుచున్నది. మరి
పర్యవసానము ఉద్రిక్తముకాగల కుజప్రభావమును ఏరీతి
సమన్వయ పరచుకొనవలయునో బోధపడలేదు. ఆలోచించు నే యుంటిని.

అమావాస్య మూడుదినము లున్నదనగా తలవని
తలపుగా తిప్పులులో మనఃశోభము కలిగించు సమాచారముకట్టి వచ్చెను. పర్యవసానము ఉదయము పది
గంటలకు మంజుల దండనాధికారి ఆగ్రామమునకు
వేంచేయుగడంబు! దైవము సిద్ధపరచిన సన్నివేశము
మిది! లోగడ ఆ ఉద్యోగమును నిర్వహించుచుండిన వ్యక్తి
నెలదినముల క్రింద మరీపోయి, క్రొత్తవ్యక్తి ఆస్థితమునెక్కియుండెను. అతడధికార
స్వీకారముచేసిన కుభదినమున మంజులమండలి అధికారులు
లందరు హారములు, పూలగుత్తులు, పండ్లబుట్టు సేవకు
లతో మోయించుకునిపోయి, అతనిని సందర్శించి
ఉపాయమును లర్పించి, పరిచయభాగ్యమును సంపాదించుకొనియుండిరి. సాధారణముగా, ఇట్టి సందర్భము

లకు వెళ్లుట నాకు గుచ్చించినది. మంజులమండల దండనాధికారి హోదాకృతిని ఉద్యోగుల లండరిలో ఆఉత్సవమున పాల్గొనని అభ్యాసము నేనొక్కడనే! గర్వముని
కొందరు, దౌదాసీన్యముని మరికొందరు, అవివేకముని
వేగకొందరు, నన్ను గూర్చి అచట రకరకములుగా
వ్యాఖ్యానము చేసిరట! ఆనాడు తన సందర్శనమునకు
రాని ఉద్యోగి నేనొక్కడనే అని ఆ సూతనాధికారి
కర్రపుటములకు నెత్తము సోకినదట! నాపైన అకారణ
వాత్సల్యముగల తోడిఉద్యోగులు కొందరు సమయమును కనిపెట్టి యీ పుణ్యమును కట్టుకొన్నారు.

ఆఉత్సవమున పాల్గొన్నవారిలో నా మిత్రుడొకడు తరువాత కొన్నాళ్ళకు నన్ను కలుసుకున్న
ప్పుడు ప్రస్తావనశీలమున పైవిషయములు నాకెరిగించి,
నేను పొరబాటు చేసినదని మందలించినాడు. ఆక్రొత్త
అధికారికి ఫరిపాలనములో ఇతర విషయములపైన శ్రద్ధ
లేదట! దండనాధికారిగలపై ప్రతిదినము విదారీతిగా
దండయాత్ర సాగించుటమాత్రము అతని ఆదర్శముట!
తీర్మానములను అతనినితముగా సనకల్య పరిక్షుకు గురిచేసి తీక్షణముగా విమర్శించుచు, ఆకస్మికముగా
కార్యస్థానములకు వెళ్ళి విదోషకటి తవ్వపట్టటం,
అనునవి అతని దినచర్యయందలి కార్యక్రమములు!
కొపము వచ్చినపుడు అతని వాగ్దోషికి హద్దులేదనియు,
అప్పటికే ఇద్దరిగొడ దోషాదోహాద చేసినాడనియు,
నా మిత్రుడు వర్ణించి వర్ణించి చెప్పెను.

“వాను దర్శనమునకు పోయియుండలేదు
కాబోలు?” అని ప్రశ్నించితిని.

“రాకేమి కే వచ్చియుండిరి.”

“మరి, నజరానా సమర్పించలేదేమో?” అంటిని.

“అదే వింత! అందరికంటే వారిదే పెచ్చెయి.
స్వయముగా బెంచుకొనిపోయి మేలురకపు జరీకుచ్చుల
పూలహారాలు, శ్రేష్ఠమైన సీమరసపండ్లు, కాబూలు
ద్రాక్ష మొదలగునవి సమృద్ధిగా తెచ్చుకొనియుండి
సమర్పించినారు. వారి ధారాళమునకు మేము కొందరు
సిగ్గుపడితిమికూడ.” అని నా మిత్రుడు దుఃపస్యనించెను.

“మరి, దాని ఫలమేనా ఈ అనుగ్రహము?”
అంటిని. నా కేలనో చిన్నగా నవ్వు వచ్చినది.

“వారి గ్రహచార మందువు. సరే లెమ్ము.
అయినా, మన జాగ్రత్త మనది.” అని నా మిత్రుడి
కథ చాలించెను. అతని సానుభూతికి కృతజ్ఞతను తెలిపితిని.

మంజులాధికారి రాకనుగూర్చిన సమాచారము
వచ్చిననాడు నాకీవిషయమంతయు స్ఫురణకువచ్చినది.
ఆనాటి పాయంకాలమున తాలూకా అధికారి

పర్వ ప్రభావానుభవము

నాకడ కొక రాయబారిని సంపెను. సంజయునికంటే చతురుడా రాయబారి; మహాయుక్తిపరుడు. వీమేమో విషయములనుగూర్చి మాటలాడుదు, సందర్భమున మండల దండనాధికారి రాకను ప్రస్తావించి, అతడు వచ్చినప్పుడు సముచిత గౌరవ సత్కారములు జరుపుట స్థానకాధికారుల ధర్మమని నిరూపించి, అతడధికారి స్వీకారము చేసిననాడు నేను వెళ్ళియుండిని కారణమున అతనికి నాపట్ల కొంత అత్తుప్రీతి కలిగి యుండుట సహజమని నూచించి, ఆ దోషమును నివర్తించే నోనుట ప్రాపంచిక దృష్టితో నాకు హితమని సిద్ధాంతీకరించి, అందుకొరకై తగిన రీతిగా ఫల పుష్పాదులు తెప్పించి అతడు వచ్చినప్పుడు సమర్పించుకొరకమునకు నేను పూనుకొనుట యుక్తమని ఉపన్యసించినాడతడు. ఇది అంతయు తాలూకా అధికారి చేసిన చాణక్యతంత్రమని అర్థమైనది. ఇట్టి సందర్భములలో ఇతరులతో చందాలు ప్రాగుచేసి మెలకువతో స్వామి కార్యమును స్వకార్యమును జరుపుకొను ప్రజ్ఞాశాలి అతడని ఎరుగుదును. ఇట్టి పనులు నాకు రుచించినవి కొంత కలుపుగానే ప్రతి చెప్పితిని. ఆ రాయబారి ముఖమింతిచేసుకొని చప్పగా వెళ్ళిపోయినాడు. తాలూకా అధికారియొక్క అనూయ తప్పదను కొంటిని.

సరే. పర్వకాలమున గ్రహస్థితి ఎట్లుండునో, పరిశీలించునని కుండలినీధిపరచితిని. ఆచక్రము ఇదే:-

	శి 18-27 (వ)	వ 16-28 శి 18-34	
I 22-45 గు 22-25	(సాయనము)	పర్వకాలపు గ్రహభావస్థితి	య 1-27
కు 3-56 X 1-0	బు 7-47 రా 18-34	ర } చ } 29-16	ఇ 22-16 కు 28-49

రవిచంద్ర సంయోగము నా జన్మకుజానిపైన వచ్చుచున్నదని మనవి చేసి యుంటిని కదా? అది

యట్లుండగా, ఆనాటి వరుణకేతువుల సరిసదుమ నా జన్మదండ్రుడు నిలుచుట మనశ్శాంతికి భంగకరము. సప్తమాధిపతియై పంచమభావములో నా చంద్రుడుండుట కుటుంబ విషయకముగా అశాంతి కలుగవచ్చునేమో! లేదా, భార్య పుత్రులకు భేదము కలిగించు ఆకస్మికప్రయాణాకేతమైనా కలుగవచ్చును. ఆనాటి వరుణుడున్న భాగ హత్యలకు సంబంధించినదని పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులు వ్రాసిరి. నా ఉద్యోగ ధర్మములో అప్పుడప్పుడు హత్యాప్రసంగములువచ్చుట సామాన్య విషయము. అట్టి సందర్భమొకటి సిద్ధము కావచ్చును. కాని, దానిచే నా మనస్సు కలవరపడుట సాధారణముగా సంభవించదు. మరి ఏ అసాధారణ స్థితి రాగలనో? జన్మకాలమున నా కుజశలలకు కేంద్రవేధ కలదు కదా? ప్రశంసలలో నున్న పర్వము ఆ కుజ శని వేధాఫలమును సయితము వికారిత అయినారలకు కొలుపక తీరదు. ఇట్లుండగా, ఆనాటి యముడు నా జన్మశని మీదనే ఆహవానముగట పులిమీద పుట్రవంటిది. ఇది ఏదో ప్రమాదసూచకము. మొత్తముమీద, ఉద్యోగమునకు సంబంధించిన కార్యక్రమములో అశాంతి, గొప్ప సంచలనము, విషమ పరిస్థితి, ఆకస్మిక సంఘటనము, ప్రమాదకరముగ ప్రయాణము, ఉద్రిక్తస్థితివలని ఆందోళనము, ద్రవ్య నష్టము నూచితము లగు మన్నన వనవచ్చును.

ఆనాటికి దైనిక జాతకమును సాధించిచూచితిని. దైనికలగ్నము కన్యారాశిలో 29^వ భాగకు వచ్చును. ఏమి విధి నిలసితిమో ఇది? ఆ పర్వము నా జన్మకుజాని ఉద్దేశింపవలయు చుండగా ఆనాటికుజాని దైనికలగ్నము నే చేరుకొవలయునా? “ఏకాంశద్వైపై తునినే ఫలం స్వాత్” అను జ్యోతిష న్యాయరీత్యా, పర్వ ప్రేరితుకు కుజఫలము ఆనాడే అనుభవమునకు రావలసియుండునని సారాంశము.

దైనిక లగ్న దశమాధిపతి బుధుడు. దైనిక లగ్న మందలి ఇంద్రునితో అబుధునికి ఆర్థకేంద్రవేగ! అడికలు, అసత్యములు, కూటసాక్ష్యములు, మోసము, దోహదు ఇత్యాదుల సంబంధము నీయోగము నూచించగలదు. మండలాధికారియొక్క అవిశ్వసనీయ చిత్ర వృత్తినైనా ఇది తెలుపవచ్చును. లేదా, ఎవరయినా మహానుభావులు నాపై అతనికి కొండెములు చేస్తారు లేమో? దర్శనమునకుపోని లోపముకంటే నాలో నున్నది కదా? తన రాయబారమును తిరస్కరించితిని తాలూకా అధికారికి అత్తుప్రీతియన్నది. ఇట్టి అవకాశము ఉపయోగించుకొను చాతుర్యములో అతనిది అందచేసినచేయి!

మండల దండనాధికారి ఆనాడే నా కార్య స్థానమునకు రావచ్చును. ఉన్నదో, లేనిదో ఏదో

తప్ప పట్టవచ్చును. నాకు రక్షోక్షేతకము కలిగించు మాటలు పట్టవచ్చును. ఆకారముగ తప్ప పట్టినచో మాత్రము పరిణామ మేముయినానో, తగిన పతిచెప్పక ఊరకుండుట నాస్వభావము కాదు. ఏమిచెప్పినా 'చిత్తిమని' తలయొద్దుట నా దశమభావ మందలి కుజ వరుణులు నేర్పనిదన్య. ఏ అధికారినికాని 'జీవరా' అని సంబోధించి ఎరుగను. వారితోటి సంభాషణమంగు సర్వదా మగ్ధము పుగవకు మారు ప్రధమ పుగవ నే ఉపయోగించుట నాలలవాటు. కాని, మండలధికారికి నావంటి ఉద్యోగులపైన సర్వాధికారము కలదు. అతడు పగవచ్చినా, నిస్సంశయముగా కష్టమే.

అయినా,

“వరాకోపి కంఠీరవః కిం ద్వితీయః.” అని

జ్యోతి త్వాస్త్రవే తలచే ప్రశంసించబడినవాడు రాజ్య స్థానమందలి కుజుడు. పైగా, ఆ కుజునికి గ్రహరాజు నుండి పరిపూర్ణ మిత్రవృత్తి. నేనాపతికి రాజానుగ్రహము సమృద్ధిగా నున్నప్పుడు అతని అధికారమునకు లోపమేటు రాగలను? కనుక, ఉద్యోగ విషయమున గౌరవహీన రాగలదను భయము సాధారణముగా నాకు లేదు. కుజ శని వేదా ఫలముగా, కష్టమో, నష్టమో రావచ్చును. తలవని తలంపుగా, క్షిప్ర పరిస్థితులన్న గ్రామాంతరమునకు నాకు మార్పు రావచ్చు నేమో?

తాజక సంప్రదాయము ననుసరించి ఆ నాటికే దినజాతకమును గుణించి చూచితిని. దిన ప్రవేశకాలములో లగ్నము సింహరాశిలో 24^వ భాగకు వచ్చి నది. పుణ్య సహమును నికరముగా వరుణుని కేంద్ర వేగలోనుండును. ఆకస్మికముగా పుణ్యమునకు దెబ్బ తగులు నేమో? పర్యక్షణమున ఉదయించు బృహస్పతి దినలగ్నమునకు సప్తమ భావములో నుండగలడు. గురుదృష్టి యోగ్యమే కాని, అతనికి ఆ దినజాతకములో మృత్యుభావాధిపత్యమువచ్చుట మాత్రము రుచి కరముకాదు. “కళత్రదోషాత్ మృతిర్నవేత్ నూనం.” అను నూత్రము అప్రమాధిపతియొక్క సప్తమ భావ స్థితికి గుప్తఫలమును చెప్పుచున్నది. భార్యదోషము వలన మరణము రావచ్చునట! శ్రీమతి ఏమైనా పొర బాటుచేయునేమో? కాని, నా జాతకమున లగ్నాధిపతి సప్తమభావమందుండుటచే, “లగ్నేకే సప్తమే యస్య తస్య భార్యా వివస్యతి” అను పరాశర వలన శ్రీమతికి సాభాగ్యము ఉడుసంభవము మాత్రము లేదను ధైర్యమున్నది. “కళత్ర మను పదమును ఉపేక్షణముగా గ్రహించినచో, ప్రబల శత్రువులవలనకాని, చోరులవలనకాని, ప్రయాణమువలనకాని, కాయశ్రేకము సంభవించవచ్చునను అమ్మ సిద్ధించును. అట్టి శత్రువులేమో నాకు లేరు, ఇక చోరుల విషయమూ, ఊహకు మించినది. ప్రయాణ

క్షేతము రావచ్చును. ఇది ఇటుండగా ధనాధిపతియగు బుధునికి ఇంద్రుని అర్ధకేంద్రస్థితి ద్రవ్యవస్తుమును నూచించగలను. ఆనాటి శని (షష్ఠ సప్తమాధిపతి) యుండు మేవరాశి 18^వ భాగ “లిండి తీర్థ”ములకు సంబంధించినదట! ఆ శనికి నా జాతకముదలి ఇంద్రుని నుండి అర్ధకేంద్రవేధ నికరముగానుండును. దోష యుక్తమున ఆహారమో, అనాహారక్షేత్రమో, ఆరోగ్య భంగమును తెలుపును. “లంఖనా పరమాదధం.” అను రీతి ఆ దినమున ఉపసనించుటే క్షేమము కాబోలు. తేలిక దేవునగా శరీరక్షేత్రము, ఆశాంతి, కష్టము, వీధి రూపముగా రావలయునని దైవము నూచించిన దనుట.

ఇట్టి పరిస్థితులలో ఆనాడేక్షురదగు మండలధికారిని ప్రప్రథమముగా చూడవలసి వచ్చుట నా అభాగ్యమహిమ. పగ్యము నూచించు ఫలములకు అతని రాకతో సంబంధము ఉండితీగననుట నిస్సంశయము. ఆనాడు అతడురానిచో, మంచిలే. కాని, అతనిని రాకుండ చేయుట సాగ్యము కాని పని. వచ్చిన తీరణ ముండే అతని దర్శనము చేయుట కూడ తప్పనిది. ఇదే ప్రబలదైవము తెచ్చిపెట్టిన చిక్కు. ఆనాడు అతనిని చూడకుండుట సాగ్యమైనచో, చాలవరకు పీడ తొలగినట్లే. కాని, నా ఉద్యోగ స్వభావములో కార్యస్థానమును వదిలి గ్రామాంతరములకు బోవుట సాధారణముగా సంభవించదు. ఇక, సెలవునకు వ్రాసుకొని వెళ్ళినచో, ఉద్దేశపూర్వకముగా ముఖము తప్పించుకొంటినను అప్రీతాయము పుట్టుటకే అవకాశమున్నది. చెప్పకొనుటకై నా, అత్యనసర కార్యభారము నాకేదియు కానరాలేదు. మరి, తాలూకా అధికారి ఇష్టానుసారము హారమో, గీరమో, తెప్పించినచో, ఉద్యోగపు కారణమున ధన నష్టమును ఫలము వచ్చినట్లే అగును. కాని, ఈ నజరానాపద్ధి నాకు గిట్టనిది బోగా, ఇంద్రబుధుల యొక్క, చంద్రవరుణుల యొక్క వేదాఫలము ఏమెనలు? నాకు రుచించని ఫలమునకు మార్పు వచ్చునా?

దైవగతి అపరిహార్యము. దానికొక్క స్వరూపము కల్గించుట మాత్రమే పురుషకారపు పని. ఉన్న పరిస్థితులలో సాగ్యమయినంతవరకు హితమును రీతిగా, సహ్యమగునట్లుగా, దైవఫల మనుభవించుట యుక్తము. ఉద్యోగధర్మములో మండలధికారితో మాటపడరాదని నా సంకల్పము. సాగ్యమయినచో, మార్పు రాకుండ వలయుననియే నా కోరిక.

ఆలోచించిన కొలది, అమావాస్యనాడు మండలధికారిని చూడకుండుటే హితముని తోచినది. కాని

పర్వ ప్రభావానుభవము

దీనికి తగిన ఉపాయము పొడగట్టలేదు. కౌలము కడచి పోవుచుండెను. ఏది నిలచినా, కౌలచక్రముమాత్రము నిలువదుకదా?

అంతలో చతుర్థి రానేవచ్చెను. మరుదినమే పర్వము. ఆందోళనము అధికము కాసాగినది. నా సంకల్పము నెరవేరుటకు ఉపాయము కానరాలేదు. రెండు మూడు దినములుగా తపాలులోపచ్చిన విన్నపములు, సభను సమాచార లేఖలు, పోలీసు రిపోర్టులు, విమర్శించి చూడసాగితిని. దొంగతనములు, ద్రోహములు, కొట్లాటలు, ఘాతాలు, ఆకస్మిక మరణములు, విశ్వాస ఘాతకచర్యలు, అక్రమ ప్రవేశములు, మున్నగు నేరములకు సంబంధించిన వ్రాతలవి. వానిలో ఆత్మహత్యకు సంబంధించిన శవపంచాయతీ రిపోర్టు ఒకటి. దాదాపుగ 85 మైళ్ళ దూరమందలి ఒక పల్లెలో నిండు యగ్వనములోనున్న ఒకానొక కాపురంజులు, ముట్టుకుట్టు బాధ సహించలేక, ఇంటిలోనే దూలయినవకు త్రాడుకుట్టి ఉరివేసుకొని మరణించినవట! ఇట్టి మరణములలో అనేకములు మూసి పెట్టబడిన హత్యలనుట సుప్రసిద్ధ విషయము. కాని, మరణించిన వ్యక్తియొక్క సన్నిహిత బంధువులు, గ్రామాధికారులు, ఇరుగుపొరుగు వారును, ఏకవాక్యముగా ఆత్మహత్యయని సిద్ధాంతీకరించినచో, నేరపు ప్రశంసయే వుట్టదు. సాక్ష్యములేని కారణమున, న్యాయము జరుగదు. ఇది సయితము అట్టిదే కావచ్చును. పంచాయతీ రిపోర్టునందలి వివరములను శ్రద్ధతో పరిశీలించితిని. ఉరివేసుకొనుటవలన కలుగు మరణ చిహ్నము లన్నియు తు. చ. తప్పక వ్రాయబడియుండెను. భర్త అత్తనామలు, ఇతర బంధువులు, ఎవరుకాని ఆత్మహత్యను సంఘటించలేదు. శవముపైన ఇతరములయిన ఘాత చిహ్నము లేమియులేవు. కాని, ప్రత్యక్ష సాక్ష్యములేని కారణమున శవము డాక్టరు పరీక్ష కొరకు పంపబడినదట! సంఘటన కారణములేమియు గోచరించలేదు. కాని, నేలమట్టముమీద శవము ప్రేలాడుచుండినపుడు, ఉరిత్రాటి పొడవు, శవపు కొలత, మొదలగునవి గమనించినచో, ఆ ఇంటి మిద్దరమారవి 18 అడుగుల ఎత్తులో ఉండవలయునని తేలివచ్చినది. పల్లెటూళ్ళలో కాపులఇండ్లు, సాధారణముగా, అంత యెత్తుగా నుండవని నా అనుభవము. ఈ కథలో ఏదో “కుంభకోణము” ఉండుననితోచినది. అవకాశము లభించినదని తపాలున స్ఫురించెను. ఈరహస్యమును భేదించవలెనని సంకల్పించితిని. దానికొరకు ఆ గ్రామమునకు వెళ్ళినచో, పర్వమునాడు మండలాధికారిని చూచుట తప్పదు. ఈ ప్రయాణము నేను చేయవలసిన అవసర

మేమీలేదు. చేయమని నాకు చెప్పినవారులేరు. చేయనిచో నన్ను తప్ప పట్టువారునులేరు. అయినా, నెళ్ళవలయుననియే నిశ్చయించితిని.

ఏదో బాడుగ మోటారుకారు సంపాదించుకొని, అమావాస్యనాడు తెల్లవారక పూర్వమే మోటారుపట్టిగా ఆపలేక బయలుదేరినని, త్రోవలో ఒకనదిలో ప్రవాహమున్న కారణమున ప్రయాణమునకు కొంత ప్రతిబంధకమయినది. ప్రక్కపల్లెనుండి పల్లెజతల ఎడమ రప్పించి, వాని సాహాయ్యమున పది రూప్యముల వ్యయముతో, మోటారుకారును ఆవరిగట్టునకు లాగించునప్పటికి మధ్యాహ్నము మీరెను. తోడనే ప్రయాణము సాగించగా, సాయంకాలము 8 గంటలవేళకు గమ్యస్థానము చేరుకొగల్గితిని. ప్రశంసలో నున్న ఇంటికిపోయి చూతునా, ఆత్మహత్యకథ అచ్చముగా “విశ్వామిత్ర స్మృతి” అని స్పష్టమైనది. నా ప్రయత్నము నిరర్థకముకాలేదని ఎంతో ఉత్సాహము!

ఆ ఇంటి మిద్దెపై 9 అడుగులు మాత్రమే. శవము ప్రేలాడుచుండినదన్నచోట, కాళ్ళకు అంగుబాటగు ఎత్తున, రెండు ధాన్యపు గాడెలుండెను. మరణ కారణము ఉరి కాజాలనుట స్పష్టము. ఆత్మహత్యగాథ విశ్వాస్యార్హముకాదు. మరి, హత్యానా? నడియూరిలో మిట్టమధ్యాహ్నపువేళ, సొంతఇంటిలోనే హత్య! ఎంత ఘోరము!

పంచాయతీ రిపోర్టు వ్రాసిన పోలీసు అధికారిని, పంచాయతీదారును సహా, పిలిపించితిని. ప్రతిగా కొలతలు వేయించి ఆ ఇంటి నక్షా సిద్ధమచేసి, హాఠిలోనే వానాశ్రయములు వేయించితిరికూడ.

“మేము లోపలికి వెళ్ళి చూడలేదు. మాకేమీ తెలియదు. పోలీసు అధికారి ప్రేలాట చేయమనగా చేస్తామి.” అని పంచాయతీదారు తపబడు స్వరములతో పెదవులు తడుపుకొనుచు చెప్పి, తమ బాధ్యతకు జలాంజలి ఇచ్చిరి. పోలీసు అధికారికి చేతులు కాళ్ళు వణుకుచుండెను. వోటి మాట వెలువడుటే కష్టము. “ఇంటివారు, ఇగురుపొరుగులు, ఆత్మహత్య అంటే, నమ్మి మోసపోయినాను.” అన్నాడతడు. ఇంటివారు ఆత్మహత్య అని సాక్ష్యమిచ్చుటకే సిద్ధుగా నుండిరి. లాభము లేదని వారినందరిని అచటనే వదిలి, ఒంటరిగా గ్రామములోనికి వెళ్ళి రహస్యముగా కొందరు స్త్రీలను, పిల్లవారిని, ప్రత్యేకముగా విచారించి, ఆశ్చర్యకరములగు ఆవిషయములు గ్రహించితిని. ఇంటి యజమానునికి గతిచిన యువతి భర్త దత్తుకుమారుడని, కామాంధుడై

ఆమెను లోబరచుకొనదలచి మూడు నాలుగు సంవత్సరములుగా దుష్టుడగు మామ ఎన్నియోమాడు ప్రయత్నించినా, ఆ కిలవతి అతని ఆటలు పాగనియ్యక తిరస్కరించుచు వచ్చినదని, ఈరహస్యము తెలిసి యుక్తిమంతురాలగు అత్త భర్త దంపతులచేత ఫలము కౌనరాకుండుటచే, అతనికి అవకాశము లభించకుండునట్లుగా కోడలిని కాపాడుచు వచ్చినదని, ప్రశంసాదిన యన మధ్యాహ్నము వేళ, కోడలు ఇంటిలో కొర్రలు దంచుచుండగా, ఏదో అత్యవసర కార్యముండి అత్త గ్రామములో బంధువుల ఇంటికి వెళ్ళుట గమనించి మామ ఇంటికి వచ్చి కోడలిని నిర్బంధించి, ఆమె నిరాకరించి కూతలు పెట్టిగా, కోపముతో ఆమె చేతిలోకలిపే లాగుకొని ఎదపై మోదినంగున ఆమె పడిపోయినదని తెలిసినది. తగు వాత, అత్త ఇంటికివచ్చిచూచి, పొలములోనున్న కుమారుని రప్పించి, బంధుమిత్రులతో సంప్రదింపులు జరిపి, గ్రామాధికారుల సాహాయ్యముతో, ఉద్రితాటికథ అల్లినదట! కోడలిని కోలుపోయినదివాలక, మొగునికి సైతము ముక్తిమార్గము చూపుటకు, పాపము ఆ ఇల్లాలు ఎట్లు పూనుకోగలను? సరేకాని, నీతిని నీటకలిపి కోడలి నిండు ప్రాణము నిట్లు నిలుపువ హతమార్చిన ఆ నీరుకు సంఘటనలో నుండుట కర్తృకుకాదు. వివరములు తెలిసినకోలది నాకు కల్గిన ఆరాటము చెప్పనలవికొనిది. ఎన్ని ఘోరహత్యాపరాధము లిట్లు మూసిపెట్టబడుచున్నవో? హృదయము తల్లడిల్లినది.

సత్యము లేనదేకాని, న్యాయస్థానమునకు కావలసిన సాక్ష్య సాహగ్రీ లభించనిది, దోషి శిక్షించబడుట అసంభవము. విశ్వామిత్ర సృష్టికి ఇంత ఆస్పదము కలిగినతరువాత, న్యాయస్థానములో సత్యమునకు వెలయుండదు. అయినా సత్యమున కింత ద్రోహము జరిగినదని బహిరంగపరచుట నాకర్తవ్యమని భావించి ముఖ్యులగు సాక్షులను విచారించి వాక్యాలమును వ్రాసుకొన నారంభించితిని. కోడలిహత్యకు మారుదే బాన్వతముని చెప్పటకు పూనుకొనువారు లేరు. తనభర్త శీలవంతుడు కాదనియు, అవిద్యమున అతనిని తాను దండించినది సత్యమనియు అత్త చెప్పినది. దత్తులండ్రిపై దోషారోపణ చేసినదో, అతడు తనకు ఆస్తి దక్కినీయ డనుభయమున మృతవ్యక్తిని తన కేమీ తెలియదనెను. తుదకు మామనుపిలిచి ప్రశ్నించితిని. అప్పటి అతని స్థితి వర్ణించుట సాధ్యము. ప్రమాణము చెయ్యనగా, అతడు గడ్డ గడ్డ వణుకుచు ఆకా

శము చూచి గుటుకలు మ్రింగుచు, నోటి మాటలేక చెతులాండించుచు, ఎదబాగుకొనుచు, ఊర కాలము వికార చేస్తులేనే, తటాలన “పాపియుండ! నా నెత్తిన రాయి వేసి పోయినది. నే నేమి చెప్పగలను?” అని నిలుపున కూలి, ఉన్నత్యునివలె నిలచుచు “అయినది. నాపని అయినది” అని నేలపైపడి పొరలాడి, కొంత సేపటికి లేచి కూర్చుండి, తలపై చేతులానించి, “మాట వినలేదండి. వినలేదు. రాక్షసి! షేలీమని బలముగా నా చెంపకు కొట్టినది. తల తిరిగిపోయి నేనూ కొట్టితిని. కోపమువచ్చి రోకలితో నే స్త్రీని నిర్భాగ్యురాల! పడిపోయింది. నే నేమి చేతును? వ్రాసుకొండి. మీ ఇష్టము వచ్చినట్లు వ్రాసుకొండి. నాకొంప కూలిపోయినది.” అని కూతలు పెట్టెను.

నా గ్రంథము ముగియునప్పటికి రాత్రి 11 గంటలు మిరినది. ఆహారము లేదు. ఆ గ్రామములో త్రాగుటకు దిగువబావి నీరే. ఉరిలో ఎండరో నారి పుండ్ల కట్టతో నుండగా సాయంకాలము చూచి యుంటిని. కనుక ఆ నీరు త్రాగుటకు ప్రయత్నించలేదు. తాంబూలముతోనే ఆకలిదప్పలకు కొంత సమాధానము చెప్పచు పని జరిపితిని. కాని, సన్ని వేశము వలని ఉద్రేకముతో, రహస్యము భేదించగలిగినను ఉల్లాసముతో, నాకు క్లేశము తోచనేలేదు.

అర్ధరాత్రి వేళ స్వస్థానమునకు మోటారుకాడలో ప్రయాణ మారంభించితిని. ఉదయమునకే గ్రామము చేరుకొవలయునని ఉత్కంఠ. కాళికాదేవి ఆలయమునకు తీసుకొనిపోబడుచున్న మేకవల ‘కం. కిం.’ అనక పోలీసు అధికారి కాడలో ఒకమూలకు ఒదిగి నిశ్శబ్దముగా కూర్చుండియుండెను. అతని స్థితి చూడగా కర్మమనిపించుచుండినది. ఉపకాత వేతనమునకు అర్హమయిన వయస్సు! అమాయకత ప్రతిబింబించు ముఖము! పాపము! గ్రామాధికారులను నమ్మి మోస పొయినాడు కాబోలు? మండలాధికారిని చూచి నపుడు అతని ప్రశ్నల కెట్లు సమాధానము చెప్పవలయునో, హత్యాపరాధమునుగూర్చి ఎట్లు వివరించవలయునో, పరిణామమేమో నాలో నేను అలోచించుకొనుచుంటిని.

కారు వేగముగాపోవుచు మైళ్ళు చాటుచున్నది. రాత్రి రమారమి ఒంటిగంటకు 10, 12 మైళ్ళుదారి సాగియుండెను. తిరిగివచ్చు ప్రకాశముతో గాఢాంధకార

పర్వ ప్రభావానుభవము

మును చీల్చుకొనుచు కారు పోవుచుండినది. అది బాటకొడు, పల్లెటూరు బండ్లదారి. చూచుచుండ గనే, రెండు గుట్టల నడుమ కట్టబడియుండిన చెరువుకట్టమీద ఇగకుదారిలో కారు ప్రయాణము సాగుచుండెను. కట్టనగము దాటునప్పటికి నార్గము కొంత ఎగుడుదిగుడై గనుకులు కలిగినవి. “జగత్త” అని సారథిని హెచ్చరించితిని. వెంటనే “కిక్రూ”మని ప్రేకుల శబ్దము వినవచ్చెను. అంతలో ఏమి దుద్దైవ ఘోషమయో కాని, అకస్మికముగా కారుదీపము లారిపోయి కటికచీకటి ఆవరించినది. గుండెలులు ఆగి పోయినట్లయ్యెను. కారునిలవ లేదు. పాతాళ లోక మునకు ప్రయాణము చేయుచున్నట్లు తోచినది. అంతే జ్ఞాపకము!

నాకు తెలివి వచ్చునప్పటికి ఎన్ని నిమిషములు పట్టెనో, చెప్పలేను. పరిస్థితి అర్థము కాలేదు. కొంత సేపటికి తడిదమ్ము వదలినది. ఏదో ప్రమాదము జరిగిన దని, నేను బ్రతికియున్నానని, బోధపడినది. కారులో మూల్గులు వినవచ్చుచుండెను. ఎవరివరు ఏమైయుండిరో తెలియదు. నా కుజుని అనుగ్రహము కాబోలు, నాకుమాత్రము ఏమీ చెప్పలు తెలియించలేదు. చుట్టును తడవి చూతునా, కారు ప్రక్కవాటనపడి యుండెననియు, పై ప్రక్క తిలపు నిలవును పట్టుకొని యుంటిననియు తెలిసినది. ఎట్లో ప్రమాదపడి కొంతకాలము సాముచేసుగా, బైబునండిన దత్తూరి చెట్ల ముండ్లకంపలపై పడితిని. ఆకాశమున మినుకు మినుకుమని మెరియుచున్న నక్షత్రములు నన్ను చూచి నవ్వుచు కన్నులు మిటికరించుచుండినట్లు తోచినది. బడిలోనివారి గతి ఏమైనదో? వరియొక శవపంచాయతీ చేయవలయునేమో అని భయమైనది. పలుకరించుగా, ముందిరివైపున నుండిన సారథి, సేనకుడు, మూర్తి నారు. బలమయిన గాయములు తగిలిన వల! పోలీసు అధికారికి ముగి చెప్పలుమాత్రము తెగిలి యుండినవి. అతి ప్రమాదంతో అతనిని చేయిపట్టి ఎట్లో బైటికి లాగితిని. సారథి ‘దాహ’ మనుచుండెను. కాని, నీరెండున్నది? చుట్టును చూడగా సుమారు 8, 4 ఫర్లంగుల దూరమున ఏదో దీపమొకటి మినుకు మినుకు మనుచుండినది. ఆ ప్రాంతములో ఏదో పల్లెయుండునని ఊహించి, గత్యంతరము కానక, పోలీసు అధికారిని మంచి

మాటలతో ప్రోత్సహించి, అచటికి పంపితిని. గంట ప్రాద్దునకు పైగా కాచుకొని యుండునప్పటికి, రెండు పెట్రోనామ్మ దీపములు, పాలు, నీరు, త్రాళ్లు, గడ్డార్లు, పారలు, తీసుకొని పని ఎద్దులతో విబదిమంది పల్లెటూరి వారు వచ్చినారు. ఆ దీపముల వెల్లురులో చూతునా, గుండెలు గుఱలు మసేను. చెరువులోపలి వైపున ఒక గుంతలో కారు ప్రక్కవాటను పడియుండినది. ఎట్లు మృత్యుదేవతనోట దుమ్ము కొట్టగలిగితిమో, దైవమాయ!

“త్యయి రక్షతి, రక్షకైః కిమన్యైః

త్యయి చారక్షతి, రక్షకైః కిమన్యైః.”

అని సర్వద మాయాశంభవంతుని స్మరించితిని.

పల్లెటూరి వారు పట్టి కారును పై కెత్తినారు. అద్దము ముక్కులు ముక్కులయి యుండినది చక్రము పైని ఇనుప రేకొకటి విరిగిపోయి యుండెను. దీప మొకటి ముక్కులై పడియుండినది. సేవకుని, సారథిని వెలికి తీయించి చూడగా, వారిగుడ్డులు రక్తముతో తడిసి యుండినవి. సారథికి మూకునాలుగుచోట్ల బల మయిన గాయములు తగిలియుండెను. అతనికి దాహము తీర్చి, పాలుత్రావించి, కట్టు కట్టించితిని. అతి ప్రమాదంతో కారును చెరువుకట్టమీదికి ఎత్తించునప్పటికి రమా రను 4 గంటలకాలమగుచుండెను. ప్రక్కపల్లెలలో తొలి కోళ్ళు కూయుట గడియకు పూర్వమే వినియుంటిమి. వారుచూసిన అకౌరవ కరుణకై ఆ పల్లె జనులకు కృతజ్ఞతను తెలిపి పంపితిని. తెల్లవారి వెలుతురు వచ్చు వెళ్ళకు సారథి కొంత తెప్పరిల్లి కారును పరీక్షించి ఇంజనుమాత్రము చెడలేదని కనుగొని ధైర్యముతో ప్రయాణము సాగించెను. 10 గంటలకు ఎట్లో స్వస్థానము చేరికొన గల్గితిని.

మూడువార్లు మండలాధికారి నా కొరకు సేవ పని పంపియుండెననియు, అతనికి ఆగ్రహము వచ్చి యున్నట్లు వింటిననియు చెప్పి ఇంటిలో శ్రీమతి చాలా కంగారుపడినది. సేవకుని రక్తపుగుడ్డలచూచి వానిని ప్రశ్నించి, దారిలో జరిగిన ప్రమాదమును తెలుసుకొన్నప్పుడు, ఆ ముంగిటికి కలిగిన భయము, అందోళనము చెప్ప నలవికాదు. ఎక్కడె, ఎప్పుడు, ఎల, అని మున్నగా వివేచన నూరుప్రశ్నలు చెప్పినది. “నీ మంగళనూత్రము భద్రమైనది.” అని నవ్వుచు సమాధానము చెప్పితిని. తప్పాటలో డాక్టరు రిపోర్టు వచ్చి

యుండినది. ఎదలో ఒకవైపున ఎముకలు ముక్కుపై యుండినవియు, ప్రబలముగ ఘాత మరణకారణ మనియు, అతడు అభిప్రాయమిచ్చినాడు. నాపరిశోధన ఫలితమునకు ఇది గొప్పచేయూత. మండలాధికారితో ధైర్యముగా మాటలాడ వచ్చునుకదా?

త్వరలో స్నానపానములు తీర్చుకొని వసతి భవనము నకుపోగా బైబలరాండాలో పాదచ్ఛాయలు వేయచుండిన "సమయనాణిక్యము" తాలూకాధికారి నన్ను చూచి మండవసముతో "ఏమండీ! నిన్న ఎక్కడ?" అనెను. నాచిగునవ్వే ప్రత్యుత్తరము. నారాకవిని మండలాధికారితో నాకు "మంగళహారతి" అగునని భావించి, ఆ దృశ్యమును కన్నులారా చూచి ఆనందించుటకై ముంగుగావచ్చి కాచియున్నాడతడు. ఎంత ఆనందగ్రహమో నాపైన?

మండలాధికారిని సంసర్పించినపుడు, గ్రామము వదిలిపోయిన కారణ మేమని, గూతుదృష్టితో చూచుచు కటువుగా ప్రశ్నించినాడతడు. ఇది నేను ఊహించి యుండినదే.

"హత్యాపరాధమును పోలీసువారు అణచిపెట్టి యుండగా వాస్తవమును పరిశోధించుటకై ఆకస్మికముగా పోవలసి వచ్చినది." అని, సవినయముగా, తొట్టుపాటులేక ప్రతి చెప్పితిని.

"ఏమి! హత్యయా? అణచియుండిరా? నీకెవరు చెప్పిరి?"

"ఎవరూ చెప్పలేదు. శివపంచాయతీ రిపోర్టు చగువగా, ఆ మరణము ఆత్మహత్య అయియుండదని సందేహించి, వెంటనేవెళ్లి స్థలవిచారణ చేయగా, అది హత్య అని ఏర్పడినది." అంటిని.

అశ్చర్యముతో నన్ను ఎగాదిగా చూచినాడతడు. అతని ముఖవైఖరి నూరినది. కథ అంతయు అమూల్యముగా కార్మికారణ సమన్వయ పూర్వకముగా నెమ్మదిగా వివరించి చెప్పితిని. సాధనముగా వినినాడతడు. సాక్షులవాజ్యాలనులను, ఇంటినయ్యలును, డాక్టరు అభిప్రాయమును జాగ్రత్తతో పరిశీలించినాడు. రానురాను అతని ముఖము ఎర్రవారినిది. కిటుము లదిరసాగెను. నాపైనుండిన కోపము నూరంతలుగా పెరిగి, మహాప్రవాహమై, పోలీసుకాఖ్యవైపునకు పారినిది. వెంటనే తాలూకా పోలీసుఅధికారిని

అతడు పిలువనంపి నోటికిని దీరునట్లు ఆ అధికారికి సహస్రనామపూజ సమర్పించి, అంతటితో నిలువక స్వయముగ తానేవచ్చి విచారించవలయునని, రాష్ట్రీయ రక్షకశాఖాసర్వాధికారికి తంత్రివార్తపంపినాడు; తరువాత ప్రసన్నముఖముతో నన్నుతో అభినందించినాడుకూడా. నన్ను గ్రామాంతరమునకుమార్చు ప్రమేయముకంటి కలిగియుండినవియు, ప్రస్తుత పరిస్థితులలో తానాభిప్రాయమును మార్చుకున్నాననియు, అతడు చెప్పగా కృతజ్ఞత తెలిపితిని. తరువాత కథ మన కనవసరము. మండలము విడిచిపోవునంతవరకు అతడు నాపైన విశ్వాసము చూపుచుండె ననుట చాలు.

పాతకమహాశయముకొకమనని. దైవస్వభావమునకు పురుషకారముతెచ్చిన స్వరూపమును వారు గమనించియుండురు. ధనవ్యయము, ప్రయాణశ్రేయము, ఆహారభావము, ఉద్యోగకార్యభారము, హత్యాపరాధ పరిశోధనము, నాహనప్రమాదము-ఇవిఅన్నియు గ్రహయోగ ఫలమునకు తగియేయున్నవికదా? కొని శ్రమ అని తోచలేదు. పైగా పూలు పండ్లులేక నే మండలాధికారి ఆగ్రహమును అనుగ్రహముగా మార్చగలిగితిని కొంత సంతోషమే.

ఇవి అన్నియు స్వయంకృతాపరాధముయొక్క ఫలముకదా? అని హేళనము చేయువా రుండుకేమో! వాస్తవమే. ఈ కష్టనష్టములన్నియు నేనుకొరితెచ్చుకున్నవే! ఆ పగ్యకాలమున నేను మండలాధికారిని చూచియుండినచో, ఈ దైవఫలము విగూఢమున అనుభవమునకువచ్చియుండునో, ఎవరి ఊహకు తోచినట్లు వారు నిర్ధరించుకోవచ్చును. నేనుకొరినఫలమేమో నాకు లభించినది. చెప్పదలచిన విషయములే!

ఉండనిండు. పురుషకారము ననుసరించి దైవఫల స్వరూపము మార్పు చెందగలదుటకై, ఉదాహరణార్థము ఆత్మకథను వ్రాయబూనిన నా చాపలమును పాతకమహాశయము తీమింతురుగాక.

"అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణంచ పృథగ్విధం,
వివిధాభి పున శ్రేష్ఠాః దైవం వైచిత్ర్య పంచమం.
శరీరవాన్మనోభి ర్యత్ కర్మ ప్రారభతే నరః,
స్వాధ్యాయోవా విపరీతంవా పంచైతే తస్య హేతవః"

(భగవద్గీత)

గ్రీష్మ వేగము

శ్రీ శనగన నరసింహస్వామి

ద్యుమణి ప్రచండరూపమున దోచె వియత్పథమందు, గౌముదీ
భ్రమణము గోరె భూజనము, వారిచయమ్ము సదావగాహన
క్షమత వహించె, మన్మథుడు శాంతిని బొందెను, రమ్యమయ్యె లో
కమున దినాంత, మిట్లు శుచికాల ముపాగతమాయె, ప్రేయసీ !

ఒకఁగి తారకాప్రియ తమోదయధూత తమస్తమస్వతీ
నికరము, నొక్కచోట కమనీయ పయోమయయంత్రమందిర
ప్రకరము, నొక్కనాడు మణివర్గవిశేషము, నార్ద్రచందన
మొక్కయెడ లోక సేవనము నొందు నిదాఘమునందు, సుందరీ !

వాసితరమ్య హర్మ్యతలవాన సుఖమ్ము, ప్రియాముఖాంబుజో
చ్చావ్విన వికంఠ్యమాన మధుసార పరీచయ భాగ్యమంగజ
ధ్యానవిలాసదీపన సుతంత్రసుగీతము; నర్ధరాత్ర మీ
వేసగి వేళయం దనుభవించురు కాముకు లంగనామణీ !

సురుచిర శుభ్రహర్మ్య సుఖసృష్టమ్మగీచకితేక్షణా ముఖాం
బురుహవిలోకనోత్సవము బొంది, చిరమ్ము, భృశమ్ముగా, నిశో
దరములయందు; పాండురత దాల్చు నిశాక్షయమందు యామిసీ
కరు డతులత్రపాయుత వికారుడు వోలె, విసీల కుంతలా !

అరుణగభస్తి చండజర తాతపతస్త, మనహ్య వాత సం
చరణ నిరంతరోద్ధృతరజఃపటలీవికటికృతమ్ము, దు
ష్కరము నశక్య మయ్యె కనగా, మహి యెల్ల ప్రియావియోగ దు
ర్భర దవదగ్ధ చిత్తులు ప్రవాసుల, కర్ధనిమిలితేక్షణా !

కంజహిత ప్రచండకర ఘర్మనిరంతరతస్త, మాత్ర తృ
డ్భంజిత శుష్కతాలు వికటమ్ము కురంగబలమ్ము, ముందు భి
న్నాంజన సన్నిభమ్మును నభౌంచలముంగని, తోయశంక త్రా
వం జెవలమ్ముగా పరుగువారు వనాంతరమందు, మౌనిసీ !

(ఆంధ్రీకృత 'బుతుసంహార' కావ్యమునందలి)

రుగుబాటు : ఒడబాటు

శ్రీ స్థూవర్ హోల్ రౌండ్

సాధించడానికి చాలిన లక్ష్యాల్లో దొరకని నిరాశతో మేము తిరుగుబాటుదార్ల మైనామని మా తరంవారినిగూర్చి సాధారణంగా అనేమాట. మేము తిరుగుబాటు అయితే చేశామట. కాని మా ఆవేశాలు ఆక్రోశాలు ఊతచేసుకొని ఏలూటి సార్థకమైన ప్రయోజనం కాని సాధించలేమని మాకు తెలుసునట. దానితో మా ఆవేశాలు, ఆక్రోశాలు పెప్పుపెరిగినవట. ఇక జనసామాన్యంలో ఉన్న అభిప్రాయం ఏమంటే మా తరంవారు మోటుసునువులని, మాకు కొట్టవచ్చినట్లుగా కొండంత అహంభావం ఉన్నదనీని.

కలలు కలలుకొగా ఆనందవిహీనులుగా ఉన్నవారని, దిక్కుదివాణం లేనివారని, కోపిష్టులని ఒక తరంవారినిగూర్చి చెప్పవచ్చు. సాంస్కృతిక వాతావరణంలో భావోద్వేగకాలంలో సంభవించే కొన్ని పరిణామాలను నూచించడానికి ఇన్కో సులభమైన పద్ధతి. కాని తరానికి తరానికి ఉండే అంతరాలను పుస్తకాలలో చెప్పినట్లుగానే పరిగణించినప్పుడు తొలిపడమైన వ్యాఖ్యలు అపోహలకు దారితీయగలవు. ఈనాడు మనమందరము—యువకులు వృద్ధులుకూడా—ఒక వైపునకే ఈడుకపోతున్నాము. వేర్వేరు తరాలను గూర్చి ఎంతయినా చెప్పవచ్చు. ఏమైనా నేటి మనస్థితిని అర్థంచేసుకొనడానికి అది రవంతకూడా ఉపకరించదు. చివరకు మనకు మిగిలేది ఒక అత్యవసరమైన పరిస్థితి. ఈ పరిస్థితి అందరికీ సంతృప్తిమైనది. దీనిని ఎదుర్కొనేడంలో మానవులు కొందరు కొందరు కొన్ని కొన్ని విధాలుగా ప్రవర్తించే అవకాశం ఉన్నది.

ఈనాడు వేరువేరు తరాల రకరకాల మానవుల జీవితాలు ప్రపంచభవితవ్యంతో పెనువేసుకొని ఉన్నవి. ఈ భవితవ్యాన్ని నిర్ణయించే సమస్యలు అతి మాత్రమైనవి; అతిజటిలమైనవి. ఈ భావమే ప్రాయశః అన్ని తరాలవారిని రకాలవారిని బంధించే ఏకైక మాత్రం కావచ్చు. యువచ్చక్తిని ధారపోసి సాధించే కృషిచేయడానికి నాతరంవారికి ఒక లక్ష్యమంటూ లేదు. వస్తుతః లక్ష్యాల్లే లేకపోవడం దానికి కారణంకాదు. పరిస్థితి బ్రహ్మాండమైనది. ఉన్న లక్ష్యాల్లేమో దానితో పోల్చడానికిమా తగనిది.

నా తరంవారికి ఒక లక్ష్యమంటూ లేకపోవడానికి ఇదే కారణం. 1956 వ సంవత్సరం ఆఖరిలో రష్యా ఆధిపత్యంనుంచి విముక్తి చెందడానికి హంగేరి ప్రజలు తిరుగుబాటుచేశారు. అది విఫలమైనది. ఆ తరువాత మధ్యతరానికి చెందిన ప్రసిద్ధ బ్రిటిష్ రచయిత ఒకరు యువజనులను కూడగట్టుకొని నిరసన వెలిబుచ్చే నిమిత్తం హంగేరి సరిహద్దులవరకు నిరసన ప్రదర్శనం జరుపడానికి ప్రయత్నించారు. ఎందుకు అన్న ప్రశ్నకు ఎవరూ సమాధానం చెప్పలేకపోయారు. దానితో ఆ ప్రయత్నం విఫలమైనది. ఇరవై ఏండ్లక్రిందట ఉన్నట్లుగ కేవలం నిరసన వెలిబుచ్చడానికే నిరసన వెలిబుచ్చే ప్రయత్నాలకు ఇప్పుడు అంతగా ప్రజాదరణం లభించడంలేదు. నాతరంవారిలో రాజకీయాలపట్ల బాగాసీన్యం ఉన్నదని అనుకొంటున్నారు. ఇది నిజంకాదు. ప్రపంచంలో జరిగే సంఘటన లేవి ఎటుపోతున్నా దేనితోనూ మాకు సంబంధం లేదనే భావమే మా తరంవారిలో ఉన్నది. ఆర్థిక రాజకీయశక్తులు బ్రహ్మాండమైన హిమానీనదాలవలె అమానుషమైన విధంగా దేనినీ లక్ష్యపెట్టక క్రమంగా తమ దారిని సాగిపోతూ ఉంటవి. మానవుడు దీనిని అర్థంచేసుకొనలేడు. నిరాధించడానికి అజిక్తుడు.

వ్యక్తిగతమైన అనుభవంద్వారా తెలుసుకొని ఆమోదించిన విలువలు కొన్నిటిని సమాజానికి వర్తింపజేయడమే సమస్య. ఆ విలువలను సమాజానికి వర్తింపజేసి, వైయక్తికమైన జీవితానికి సామాజిక జీవితానికి నిరంతరాయమైన సంబంధం ఉన్నదని భావించలేని స్థితి ఏర్పడితే మానవుడు సమాజంనుంచి విరమించుకొని కేవలం తనకుమాత్రమే సంబంధించిన లోకంలో జీవితం సాగించడం సంభవం. అది దురహంకార పూరితమైన ఉద్దేశాలతో నిండిన లోకం కావచ్చు. లేదా వ్యక్తిగతమైన ఆధ్యాత్మిక అనుభూతితో కూడిన లోకం కావచ్చు. ఏమైనా ఆతడు తాను ఏ సమాజంలో జీవిస్తున్నాడో ఆ సమాజానికి ఏ విధంగానూ బాధ్యత వహించడు. ఒకవేళ ఆ సమాజానికి సంబంధించిన రాజకీయ వ్యవహారాలపట్ల ఆసక్తి ఏమైనా చూపినా తిరుగుబాటు చేయాలనే నిశ్చయం దృఢతరం అవుతుండేకొని ఆతనికి సమాజంతో ఏకీభావమాత్రం ఏర్పడదు.

సజీవము, సృజనాత్మకము అయిన సంబంధం ఉన్నాడే సమాజంలో కాని ప్రకృతితోగాని ఇతర మానవులతో కాని నాకు ఏకీభావం ఉండగలను. అంటే నేను అర్థంచేసుకొన్న విలువలను వారికికూడా తెలియజేసి వాటిని వర్తింపజేయగలిగినప్పుడు మాత్రమే నాకు వారితో ఏకీభావం ఉంటుంది. వాటిలో నిరంతరాయంగా ప్రవహించే జీవనప్రవంతిలో చైతన్య వంతము, సృజనాత్మకము అయినవిధంగా పాల్గొంటున్నాననే భావం నాలో ఏర్పడడం ఆవశ్యకం. నేటి పరిస్థితిమూలంగా ఆవిధంగా పాల్గొనడం అసంభవం అవుతున్నది. నేటి ప్రపంచ రాజకీయ జీవితంలో న్యాయమైన విధంగా పాల్గొనడానికి నాకు ఒక్కటే మార్గం ఉన్నది. పూర్తిగా వ్యతిరేకించడమే అది. కొన్ని చర్యలను నేను గర్హించగలను; విమర్శించగలను. వైయక్తికమైన నా విలువలను సమాజానికి వర్తింపజేయడంలో అంతకుమించి నేను చేయగలిగినది లేదు. కాదనగలనేకాని అవుననలేను. కనుకనే ప్రపంచంలోని రాజకీయ ఘటనాక్రమాలతో చైతన్య విలసితము, సృజనాత్మకము అయిన సంబంధం ఉన్నదని భావించలేను.

పలువురు యువజనులు ఈనాడు సమాజంలో తమకు ఏలాంటి సంబంధము లేదని తలచడానికి ఇదే మూలకారణం. 1980 లలోకూడా మనుషులు ఏమైనా ఒక అభిప్రాయానికి వస్తులే దానికొరకు పోరాడే వారు. తమ పోరాటం ప్రపంచప్రగతికి అనుకూలమైనదని, దానికి తగిన ఫలితం ఉంటుందని విశ్వసించే వారు. ఏమైనా ఈనాడు అభిప్రాయాతుగాని, ఆదర్శాలకుగాని ఆదరణలేదు. తత్పరిణామంగా ఈనాడు రాజకీయంగా కేవలం రెండు సమంజసమైన వైఖరులుమాత్రమే అవలంబించడానికి అవకాశం ఉన్నది. ఆదర్శాలతో ముడిపెట్టకుండా నిర్దిష్టము పరిమితము అయిన లక్ష్యాలను కోరుకొని అంగీకరించడం ఒకటి; తిరుగుబాటుచేయడం రెండవది.

సుస్పష్టంగా నిర్వచించుకొన్న విలువలు కూడా ఉన్నట్లయితే తిరుగుబాటు ప్రపంచ ప్రగతికి అనుకూలమైనది కాగలదు; సృజనాత్మకమైనదికూడా కాగలదు. కాని ఈవిధమైన సైతిక ధిక్కారం నేడు కనుపించదు. వాతావరణం ఆవేశాలతో హింసతో నిండి ఉన్నది. అయితే ఆ ఆవేశాలకు హింసకు మూలం సైతిక కారణాలు కావు. అవి వ్యక్తిగతమైన సైరాశ్యంలోనుంచి అన్యాయంలోనుంచి ఉద్భవించినవి. ఈవిధమైన రోదనమే నేడు మన సమాజంలో వినవస్తున్నది. మనసమాజం శిథిలావస్థలో ఉన్నదని

చెప్పడానికి అదే తార్కాణం. సమాజంలో భాగమైనవారు వ్యక్తిగతమైన కారణాలకొక ఇతర కారణాలు పురస్కరించుకొని సామాజిక జీవితంలో పాల్గొనడము, వ్యక్తుల ప్రయోజనాల సంఘర్షణకొక సైతికము వైయక్తికేతరము అయిన ప్రయోజనాలే సామాజికజీవితాన్ని కాసిం చడము సామాజిక స్వాస్థ్యానికి చిహ్నాలు. దురదృష్టవశాతు నేటి విప్లవ కాలంలో పలువురు మనఃపూర్వకంగా సైతికపు విలువలకు కట్టుబడిన వారు కాని, సునిశితమైన రాజకీయ విమర్శకులు కాని కారు. వారు వర్తనభేదాలకు లోనయి పగతీర్చుకొనడానికి ప్రయత్నించే అభివృద్ధి నిరోధకులు మాత్రమే. ఏమైనా "ద్రష్టులుకాని మానవులు నశిస్తా"రంటూ బైబిల్లో చెప్పినది ఈనాటికి వర్తిస్తుంది. ఎవరయినా వేరొక చింతలేకుండా ప్రత్యేకమైన ప్రయోజనాలు కోరినప్పుడు సమాజంగానే ఆతనిదృష్టి చాలా సంకుచితం అవుతుంది. ఆతనికి సమగ్రమైన దూరదృష్టి వైయక్తికేతరము, సువిశాలము అయిన సైతిక దృక్పథంకాని ఉండవు. మనం ఆక్రందిస్తూ, ఆక్రందిస్తూ అతిహేయమైన విధంగా అంతరించకుండా ఉండాలంటే అలాంటి దూరదృష్టి, దృక్పథం అత్యంతావశ్యకాలు.

భియత్నాలిపోగా తొలుత కలిగిన ఆశాభంగాన్ని ఇచ్చినట్లే విస్మరించి, రాజకీయ విషయాలు గురించి నిదానంగా ఆలోచించగలుగుతున్నాను. ప్రపంచ చరిత్రలో ఎన్నడూ ఎరుగనంతటి ఇంత గడు కాలమే గనుక ఈనాడు దాపురించి ఉండకపోతే రాజకీయాలతో నాకు ఈమాత్రం సంబంధం కూడా ఉండేదికాదు. ఏమైనా థామస్ మన్ చెప్పినది నన్ను చిన్నతనంలోనే ఆకర్షించినది. "మన కాలంలో మానవుని మనుగడను రాజకీయాలే నిర్ణయిస్తూన్నవని ఆయన అన్నారు. ఆతరువాత సంవత్సరాల తరువాది ఆలోచించాను. అనుభవం గడించాను. తద్వారా థామస్ మన్ మాటలలో ఎంత నిజంఉన్నదీ మరింత బాగా గుర్తించగలుగుతున్నాను. కొన్ని సంవత్సరాల క్రిందటనా దినపత్ర గ్రంథంలో ఈదినకు వేర్కొన్న విధంగా వ్రాశాను.

"ఈనాడు మానవజాతి మనుగడను రాజకీయాలు నిర్ణయిస్తూన్నవని థామస్ మన్ చెప్పాడు. ఇది నిజమే. అయినా మనుషుల మనుగడ మాట ఏమిటి అని ప్రశ్నించగోరుతున్నాను. నా భవితవ్యం, ప్రపంచంలో ఉన్న ప్రతి ఒక్కరి భవితవ్యం కూడా రాజకీయాలపైనే ఆధారపడి ఉన్నవా? లేదు. ఆవిధంగా ఆధారపడిఉండడం సాధ్యంకాదు. ఏమంటే మేము కేవలం రాజకీయ పక్షాలమాత్రమే

కాము. మేము కేవలం కాలానికి ప్రపంచానికి మాత్రమే కట్టువడి మా మనుగడ సాగించడం లేదు. శాశ్వతము పరమాత్మత్వము అయిన వానితో కూడా మాకు సంబంధం ఉన్నది. ప్రపంచభవితవ్యంతోను మానవజాతి మనుగడతోను నాజీవితం సైవ వేసుకొని ఉన్నది. కాని పూర్తిగాకాదు. ఆ రెండింటితోను సంబంధంలేని భవితవ్యము, మనుగడ నాకు ఉన్నవి. అందుచేతనే ప్రపంచం ఎంతటి సంతకట పరిస్థితిలో ఉన్నది పూర్తిగా అర్థంచేసుకొన్నప్పటికీ నేను ఎప్పటికీ నెరాశ్చంద్రంలో మునిగిపోలేను."

ఈలా వ్రాసినప్పుడు ప్రపంచ భవితవ్యంతో ఉన్న సంబంధం కాక నామట్టుకు నాకు ఒక భవితవ్యం ఉన్నదని, మరిదేనిని లక్ష్యపెట్టకుండా నావిభవితవ్యాన్ని రూపొందించుకోవాలని నేను భావించేవాడిని. ఈ రెండింటికి ఎక్కడో సంబంధం ఉన్నదని కూడా అంగీకరించేవాడిని కాను.

వ్యక్తిగతమైన భవితవ్యం సఫలం కావడానికి సమాజంతో నిమిత్తం ఉన్నదని భావించలేనప్పుడు, సమాజం ఆమోదించిన మార్గం ఏమీ గోచరించనప్పుడు, దాని సాఫల్యానికి సమాజం ఏధంగానూ దోహదం చేయనప్పుడు మాత్రమే సమాజంతో సంబంధంలేదనే భావం ఏర్పడుతుంది. కాని అప్పట్లో ప్రపంచంలోని రాజకీయవర్గస్థితిగురించి దానితో సంబంధంలేదని కాక అంతకుముందు భావమే నాకు ఉండేది. నేను మహాశక్తికంతో దానిపై తిరుగుబాటుచేశాను. అయితే అది వట్టి తిరుగుబాటు మాత్రమే. ఆ పరిస్థితి చక్కబరచే ప్రయత్నాలతో నాకు ప్రమేయమేమీలేదు. దానికి నేను ఏలాంటి బాధ్యతకాని వహించలేను. ఆ పరిస్థితి నాకు భీతిగొల్పినది. కనుక దానిని ద్వేషించాను. అలాంటి పరిస్థితి ఏర్పడడానికి కారణమైన వారందరినీకూడా ద్వేషించాను. అది ఏవిధంగా ఉన్నప్పటికీ నామట్టుకు నేను అభిగ్రహించదానికి, ఆనందించడానికి తగిన ప్రశాంతిని మాత్రమే కోరుకున్నాను. అలాంటి సంతకటం ఏర్పడడానికి కారణమైనవారు తమంతట తాముగా దానిలో నుంచి బయటపడవచ్చు. అందుకొరకు వారు నా స్వేచ్ఛను ఏమాత్రం హరించకూడదనే నా కోరిక. వారుచేసిన పొరపాటుమూలంగా నా జీవితం ప్రమాదానికి గురికావడం అన్యాయం. అదిచాలు. అలాంటప్పుడు వారిమూలంగా ఏర్పడిన పరిస్థితికి నేను బాధ్యతవహించాలని ఎవరయినా కోరడం సమంజసం కాదు. వాదితోకాని, వారి సిద్ధిప్రపంచంతోకాని

నిమిత్తంలేకుండా నేను నా భవితవ్యం రూపొందించుకొన్నందుకు ఎవరూ నన్ను నిందించడానికికూడా వీలులేదు.

అప్పట్లో ఈలాంటి వైఖరిని చెదగకుండా నిలబెట్టుకొనడం సులభంకాదు. ఎవరు అయినా సమాజంతో సంబంధమేమీ లేకుండా తన ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధికి పాటుపడడం అనేది సాధ్యంకాదు. తమ జీవితానికి విహికము తాత్కాలికము అయిన పరమార్థమేగాక శాశ్వతమైన పరమార్థం కూడా ఉన్నదనే భావం ప్రతి ఒక్కరికి అవసరం. అయితే అన్నివిషయాలలోను అనిశ్చితమైన అభిప్రాయాలు ఉన్న కారణంచేతనే ఆకాలంలో నామనకు ఆలాంటివైఖరికి అంకితమైనది. కేవలం వ్యక్తిగతమైన నా అనుభవానికి ఉన్న విలువను ప్రాధాన్యాన్ని గురించి మాత్రమే నాకు అప్పట్లో నిశ్చితమైన అభిప్రాయాలు ఉన్నవి. కనుక తిరిగ్గా అన్నిటిని త్రోసిపుచ్చి వాటినే ఆధారంచేసుకొని ఆలాంటి వైఖరి అలవరచుకొన్నాను.

అయితే ఈనాడు మానవజాతి అంతా ఒకే భవితవ్యానికి కట్టువడి ఉన్నది. అంగుబాటులో ఉన్న ఆయుధాల సన్నిధిని ప్రయోగించి యుద్ధం సాగించితే మానవజాతి అంతా నశిస్తుంది. ఈ సత్యాన్ని గురించనివాగ అంధులని చెప్పక తప్పదు. నేను ఈ ప్రపంచంలో ఉన్నాను. ఈ ప్రపంచంలో పెట్టిన అడుగు వెనుకకు తీసుకొనలేను. తలసంగ నానూ ఉండలేను. నేను దేనికి అనుకూలంగా ఉన్నానో దేనికి ప్రతికూలంగా ఉన్నానో స్పష్టంగా నిర్వచించుకొనవలసి ఉన్నది. తలసందంగా ఉండడం అసంభవం. ఏమంటే తాటస్థ్యం మూలంగా కొన్ని పరిణామాలు సంభవించగలవు. అవి నష్టదాయకమైనవి. మానవజాతి మనుగడనే కోరుతూ ఉన్నట్లుంటే అందుకొరకు కృషిచేయడానికి నేను సంసిద్ధంగా ఉండక తప్పదు. కృషిచేయకపోతే దానిని మనం సాధించలేము. దానిని సాధించకపోతే దానికి భిన్నమైన పరిణామం సంభవిస్తుంది. మానవజాతి నశిస్తుంది. అయితే మానవజాతి మనుగడకొరకు నేను కృషిచేసేవిధాన్ని బట్టి స్వేచ్ఛమైన భవితవ్యం రూపొందించుకొనే ప్రయత్నంలో నేను కొన్ని త్యాగాలు చేయవలసిన అవసరం ఏర్పడవచ్చు. అలాంటి త్యాగాలను నేను చేయాలా అన్నదే ప్రశ్న.

1956 లో నూయిజ్ హాంగ్కరి కల్లోలాల సమయంలో ప్రపంచయుద్ధమే సంభవిస్తుందని పలువురు భావించారు. ఆ తరువాత అదివారంనాడు వెలువడే ఒక వార్తా పత్రిక ప్రచురించిన వ్యాసం చదవగా అతంత. ప్రధానమైన ఈ ప్రశ్న నన్ను

ఎగుర్కొన్నది. అప్పట్లో దానినిగురించి నా దిన చర్య గ్రంథంలో ఇలా చర్చించాను.

తాను ఇటీవల నిర్మించిన అధునాతనమైన ఆయుధాలతో బ్రిటిష్ సైన్యాలను సుదృఢతనం చేసు దానికి ఆ మెరికా సైన్యం గా ఉన్నట్లు నిన్నటి వార్తా పత్రికలో ఒక క్లిష్ట ఉద్ఘాటన వున్నది. ఆ పత్రికలోనే అవ్వస్త్రాల్లో యుద్ధం చేయడం మూలంగా సంభవించడానికి ఆచకాశం ఉన్న పరిణామాలను గూర్చి ఒక వ్యాసం కూడా ప్రచురితమైనది. ఆ వ్యాసంలో అంచనాకు మారుగా ఇండిత మైన ప్రకటన చేయడం ఆంగ్లాశన కరంగా ఉన్నది. “మొదటి బాంబు పేలడంతో పది లక్షలమంది మృతిచెందుతారు” అని దానిలో పేర్కొన్నారు. దీనిలో ఇప్పుడు ఏమైనా సంశయం ఉన్నప్పటికీ కాలం గడిచే కొద్దీ సంశయాలికి ఆస్కారం ఏమీ ఉండదు. ఇది యాధి అవుతుంది. ఈ నాడు ప్రతినిధిచయ కూడా మానవజాతి అంతా నశించే ప్రమాదం ఉన్నదని - నేను అన్నాను. “అవును నిశ్చయమే. పితుకుపడే మనం మృతి చెందినప్పుడు, లేకపోతే నీకం అంతా మహా మార్కె గురిఅయి నశించవచ్చు” అని ఆయన నిర్దిష్టంగా సమాధానం చెబుతున్నారు. దేశంలో కల్లాప్రముఖులు అయిన తాత్త్వికులూ ఒకరుగా మనం పరిగణిస్తున్న వ్యక్తి అంతగా నేటి సరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన లేకపోవడం నాకు దిగ్భ్రాంతి కలిగిస్తున్నది. బ్రిటిష్ వారు ఎన్నడు నిజంగా కష్ట ఎగుగరు. శిశువులు తమ దేశంలో అడుగుపెట్టకుండా జాగ్రత్తి పడ్డారు. 1917 లో రష్యా దేశము, 1930 లలో జర్మనీదేశము ఏలాంటి కష్టనష్టాలకు గురి అయినవో ఉహామాత్రంగా అయినా అవగతం చేసుకొనగలిగిన శక్తి కూడా వారిలో చాలాతక్కువమందికి ఉన్నది. భవిష్యత్తులో యుద్ధం మూలంగా సంభవించే కష్ట నష్టాలకు గతంతో పోలిక లేదని బ్రిటిష్ వారు గుర్తించినట్లు కూడా కనుపించరు. జాగ్రత్తగా లేకపోయినా ప్రకృతిలో అరణ్యజను బాంబులు పేల్చితే ఈ ద్వీపం నామరూపాలు లేకుండా పోతుంది. మనఃను పేరేచి నిరాయుధీకరంపై విశ్వాసం పెంపొందించు కొనడానికి దోహదమిచ్చే పూర్వాయ భవం ఏమైనా మనకు ఉన్నదా? గతంలో ఎప్పుడైనా యుద్ధానికి సన్నద్ధం కావడానికి చాలా కాలం కృషి చేసిన తరువాత ఉభయ పక్షాలకు సద్భాగ పూరితమైన విధంగా ఒప్పందం కుదిరడం కాని తమ తమ ఆయుధాలు అన్నిటిని సముద్రగర్భంలో కలిపి వేయ

డానికి ఉభయపక్షాలవారు అంగీకరించడం కాని ఎన్నడనా ఎరుగుదుమా? ఈలాంటి సంఘటనలు జరగాలని ఆశించడం మానవ నైజమే పూర్తిగా మార్పు చెందాలని ఆశించడం వంటిది. అయినా ఏలాంటి గమ్యం చేరుకొనడానికి మనం ఈ గూత్ర సాగిస్తున్నాము? తిరిగి పశుత్వం, రాక్షసుత్వం చిక్కబట్టుకొనడానికా? అయితే నేటికీ కూడా వైతన్యమంతులుగా ఉంటూ, పశుత్వంలోనికి గాని దానికి ప్రథమావస్థ అయిన జైదాసీన్యంలోనికి కాని దిగజారకుండా ఉన్న మానవత్వం కొలదిమంది మాట ఏమిటి? మేము చేయవలసినది ఏమిటి? “సుదృఢమైన విశ్వాసం కలిగినవారు అయితే కూలిపోయే ఇండ్లకప్పులను, మృతిచెందే పసిపిల్లలను చూచి విచారించడం ఎందుకు?” అని సెయింట్ అగస్టీన్ సరళంగా చెప్పారు. హిప్పోను వాంఛలేని (జర్మనులు) ఆక్రమించు కొన్నప్పుడు అగస్టీన్ మృత్యు శియ్యువిన ఉన్నారు. మేము యువకులం. అగస్టీన్ వలె మృత్యుశియ్యువిన లేము. ఆలాంటిప్పుడు ఆయన మాటలు మననం చేసుకొంటూ ఊరక ఉండగలమా? ఆలా వైఖరి అవలంబించడానికి తగిన మత విశ్వాసం నామట్టుకు నాకులేదు. అయితే వర్తమానం ఏమిటి? ఈ పగిలిపోయే సంబంధం పూర్తిగా తెంచుకొనడమా? లేక నామట్టుకు మాకు ఏలాంటి అపాయము సంభవించకుండా జాగ్రత్తపడుతూ, ఈలాంటి సంకటస్థితి తెచ్చుకొన్న మానవజాతి నశించనీ మాకేమి అనుకొనడమా? ప్రాయశః మేము చేయవలసినది అనే ఆయిఉంటుంది. ప్రళయం సంభవించినప్పటికీ ఏలాగో ప్రాణాలు దక్కించుకొనడానికి ప్రయత్నించడము, ఆతరువాత తిరిగి ప్రపంచానికి ఒకరూపం కల్పించడము మేము చేయవలసినది కావచ్చు. లేక మేము ఇతరులను హెచ్చరించాలా? కాదు. వాగ్డర్ నృత్యనాటక ప్రదర్శనం మధ్యలో గుండునూది పడేస్తే ఎంతశబ్దం అవుతుందో మేము హెచ్చరించినా అంతేశబ్దం అవుతుంది. అయితే ప్రాచీనమైన గ్రంథాలు చదువుకొనడంవల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి? తత్త్వశాస్త్రంలో తాత్త్విక విశేషంవల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి? నిన్న వార్తా పత్రిక చదవడానికి ముందు కొటలన్ రచనలు చదివాను. భావలు నేర్చుకొనడం ఎంతటి అసంబద్ధమైన విషయమో ఆమాటకువస్తే ఎవరిముఖం వారు బ్రతికడం ఇతరులకు సహాయపడడం మినహా గాదేనిఅయినా నేర్చుకొనడం ఎంతటి అసంబద్ధమైన విషయమో

నామననుకు గట్టిగా హత్తుకొన్నది. అయితే ప్రళయం సంభవించకనే పోవచ్చు. అది సంభవించ వచ్చుననే అభిప్రాయంతో మనం కనుక ప్రపంచంతో ఈనాడు మనకు ఉన్న సంబంధాన్ని తెంచుకొని ఆధారం లేకుండా చేసుకొన్నట్లుంటే స్వల్పకాలికమైన వినాశకర్మానికి మారుగా దీర్ఘకాలంలో క్రమంగా నశించిపోయే ప్రమాదం తేచ్చుకొన్నవారం అవుతాము.

నేటి పరిస్థితి కొంచెం ఇంచుమించుగా 1956

అక్టోబరులో పరిస్థితివంటిది. అయితే ప్రపంచయుద్ధం సంభవించడానికి ఆనాడు ఉన్నంతవరకాకం ఈనాడు లేకపోవచ్చు. ఏమైనా ఆయాదేశాల బూబలాలు ఆ తరువాత పూర్తిగా మూసవన్నమాట నిశ్చయం. ప్రపంచంపట్ల అవలంబించవలసిన వైఖరి నిర్ణయించుకొనడానికి సంబంధించినంతమట్టుకుమాత్రం పరిస్థితిలో మార్పుఏమీ రాలేదనే చెప్పవచ్చు. 1956 లో కార్యచరణకు నాకు రెండుమార్గాలు గోచరించినవి. ప్రపంచంతో సంబంధం తెంచుకుని వ్యక్తిగతమైన నా భవితవ్యం రూపొందించుకొనడానికి ప్రయత్నించడం ఒకటి. ప్రవక్తస్థానం ఆక్రమించుకుని ప్రపంచాన్ని హెచ్చరించవలసినదం రెండవది. అయితే ఈనాడు ప్రపంచ పరిస్థితి, స్వరూపం దృష్ట్యా మొదటిమార్గం అనుసరించడం అసంభవమని నాకు స్పష్టమవుతున్నది. ఇక రెండవమార్గం అనుసరించడం నిర్ధారం; లేనిగొప్పతనం ఆరోపించుకొనడంవంటిది; ప్రపంచ ప్రగతికి దోహదమివ్వనిది; అకవసరంకూడా అని స్పష్టం అవుతున్నది. (ఏమంటే పలువురు ఇప్పుడు చెప్తున్నది అనే). అయితే నేను వ్యవహరించవలసినవిధం ఏమిటి? ప్రస్తుత ప్రపంచప్రగతితో నాకు ఉండవలసిన సంబంధం ఏమిటి? నాకు రాజకీయంగా ఉన్న వ్యక్తిత్వాన్ని తిరిగి నిలబెట్టుకునేమార్గం ఏమిటి? ఇంతవరకు ప్రపంచంతో ఏలాంటి సంబంధము లేదనే భావం మూలంగా ఎమిచేసుకొన్నానో నేను అత్యవసరమైనది. ఆభావాన్ని తొలగించుకునే ఉపాయం ఏమిటి?

ఈనాడు నిర్దిష్టమైన ఉద్యమాలకు జీవితాన్ని అంకితం చేసుకొన్నామో లేక తిరుగుబాటు చేయడమో మినహా రాజకీయాలలో మరి ఎలాంటివైఖరి అవలంబించడంకాని సమంజసంకాదని మొదటగా చెప్పాను. ఏదైనా ఒక తత్వానికిగాని, రాజకీయతానికికాని కట్టిపడాలనే సిద్ధాంతాన్ని అంగీకరించలేకపోతామే ఈలాంటి నిర్ణయానికి రావడానికి ముఖ్యకారణం. రాజకీయాలలో వర్తవ్యవస్థలనుంచి పార్టీవ్యవస్థ

ఉద్భవించినది. పార్టీవ్యవస్థ యీనాటికి ఆ వర్తవ్యవస్థతోనే ముడిపెట్టుకుని ఉన్నట్లు నాకు కనిపిస్తున్నది. తోడివారిలో అధికసంఖ్యాకులవలె ఏదో ఒక ప్రత్యేకమైన వర్గానికి చెందాననే భావం నాకులేదు. పైగా సమాజంలో ఏదో ఒక్కవర్గంక్షేయంకాని నాకు ప్రధానమైనది కాకపోవడంచేత నాదృష్టి సంకుచితంకాలేదు. ఇటీవల రాజకీయ వ్యవహారాలయెడల తిరిగినాలో ఆసక్తి కలగడానికి ఇదే కారణం అనుకుంటాను.

ఆ కారణంచేతనే నేకంలోని ప్రధానమైన రెండు రాజకీయపక్షాలతోన్న మితమాదుల(లిబరల్స్) తోనే అధికమైన సాన్నిహిత్యం ఉన్నదనే భావం నాకు ఉన్నది. వర్గప్రయోజనాలతోగాని పెట్టుబడిదారుల లాభాలతోకాని మితవాదనకీ విధానాల అంతగా కలుషితం కా లేదు. అంతేకాదు, సుస్పష్టంగా నిర్వచించుకొన్న తాత్విక నైతిక దృక్పథం ఆ విధానాలను ఇతరపక్షాల విధానాలకన్న ఖండితమైన విధంగా నిర్ధారిస్తున్నది. ఒకానొక పరిస్థితిలో గర్భితమైఉన్న ధర్మశాస్త్రాలు అర్థం చేసుకొనడంపై నిర్దిష్టమైన ఉద్యమానికి కట్టుబడడం అయినా తిరుగుబాటుచేయడం అయినా ఆధారపడి ఉండవచ్చు. (దానిపైనే ఆధారపడి తీరాలని నా అభిప్రాయం.) ప్రస్తుత ప్రపంచ పరిస్థితిలో నిరీక్షమైన వైఖరులపైగాని, ప్రయోజనాలపైకాని ఆధారపడిన రాజకీయాలవల్ల నష్టదాయకమైన పరిణామాలు మాత్రమే సంభవించగలవని అనుకొంటున్నాను. జోక్యం చేసుకొనకుండా ఉండే విధానంవల్ల కూడా తర ప్రయోజనం చేకూరదు. ఒక ప్రయోజనోద్దిష్టంకాని ఏ విధానం అవలంబించినా అది ప్రళయం మరింత వేగంగా సంభవించడానికి మాత్రమే తోడ్పడుతుంది. ఇక అచంచలమైన తాత్విక దృక్పథంపైనా, చారిత్రకాభినివేశంపైన ఆధారపడిన విధానాలు ప్రగతికి దోహద మిచ్చేవి అయినప్పటికీ, అంతకన్న నష్టదాయకమైనవి. ఇప్పటి అశాంతి, కలలోలం ఏదో ఒక నూతనవ్యవస్థకు, మానవసమాజ నిర్మితికి తొలి మెట్టుయితే, అది వర్గప్రయోజనాలకు, పెట్టుబడిదారుల భావాలకు అతీతమైన ధర్మశాస్త్రాలకు సమాజానికి దారి తీయవలసివుంటుంది. ఆ నూతనవ్యవస్థ పోటీకన్న సహకారము ఉత్తమమైనదనే సిద్ధాంతం పట్టుకొమ్మగా, నైతికధర్మాలుపై ఆధారపడిన వ్యవస్థగా ఆ నవసమాజం రూపొందిగలదు. ఏమైనా ఒక రాజకీయతాన్నికాని విధానాన్నికాని బలపరచడానికి నేను కట్టుబడి ఉండలేను. అయినప్పటికీ ఈ సత్యాన్ని

గుర్తిస్తే సమాజానికి జీవితాన్ని అంకితం చేసుకొనకుండానూ ఉండలేను. సమాజంలో వచ్చే అభివృద్ధి ఏమైనా అది నైతికమైనదే కావాలని తెలుసుకొనగలిగిననాడు నిర్దిష్టమైన పరిస్థితులలో గర్వికమైన నైతిక పరిణామాలను అవగతం చేసుకొనడము, ఆ పరిస్థితిలో ఏ విధంగా వ్యవహరించడం సక్రమమని అభిప్రాయపడితే ఆ విధంగా వ్యవహరించడము నా కర్తవ్యం అయిఉన్నది. ఆ విధంగా నేను ఒక్కొక్కప్పుడు తిరుగుబాటు చేయవలసి వస్తుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు కొన్ని ఉద్యమాలకు అంకితం కావలసి వస్తుంది. ఉదాహరణకు : ప్రపంచ ప్రభుత్వ స్థాపనకు, యూగోవు ఆర్థికవ్యవస్థ స్థాపనకు సాగే ఉద్యమాలను నేను బలపరచవచ్చు. కన్ఫెడరేటివ్ పార్టీ, లేబర్ పార్టీ అనుసరించే ఆర్థికరక్షణ (ప్లాటెక్స్ నిష్ఠ) విధానాలను, నూయిజ్ యుద్ధము, అణ్వస్త్ర పరీక్షలు మున్నగు ధర్మాలను ప్రతిఘటించవచ్చు. అలాంటి పరిస్థితులయొక్కాని విధానాలయొక్కాని అవలంబించవలసిన వైఖరిని నిర్ణయించుకొనడం అంటూ జరిగితే నేను నిజంగా సమాజానికి బద్ధుడైనట్లే. అది చాలనట్లు ఏదైనా రాజకీయపక్షంలో సభ్యుడు కావడం ద్వారాకాని మరొక విధంగా కాని నేను సమాజానికి కట్టుబడాలని కోరడం రాజకీయాలలో నా ఆలోచనలన్నిటికీ రాజకీయవ్యక్తిగా నా మనుగడకు కూడా మూలమైన నైతిక దృక్పథానికి విరుద్ధంగా వ్యవహరించమని నన్నుకోరడం అవుతుంది.

నేను ముందుచెప్పినట్లుగా వ్యక్తిగతమైన నా విలువలను సమాజానికి వర్తింప జేయడానికి ఉన్న ఇబ్బంది ప్రధానంగా సమాజంతో సంబంధమేమీ లేదనేభావం మూలంగా ఏర్పడినదే. అయితే వ్యక్తిగతమైన అనుభవమే ఒకవిలువఅని చెప్పడానికి, వ్యక్తిగతమైన అనుభవం ద్వారా మానవజాతికి అంతిమికి వర్తింప విలువలను అన్వేషించడానికి భేదంఉన్నది. ఆ భేదానికి ఈచర్చలో ప్రాధాన్యం ఉన్నది. మానవ జాతి నశించే ప్రమాదం ఉంచి, క్రమంగా అంతరించే ప్రమాదంఉంచి నా దినచర్యాగ్రంథంలో వ్రాసినప్పుడు వ్యక్తిగతమైన అనుభవమే ఒకవిలువ అన్న భావాన్ని అంగీకరించడానికి నా అభిప్రాయాలు సుముఖంగా ఉండేవి. ఆకాలంలో నేను రాజకీయాలకు వ్యతిరేకినని, అరాజకవాదనని ప్రకటించుకొన గలిగి ఉండేవాడిని. కాని ఆతిరువాతి కొన్ని విలువలను తెలుసుకొన్నాను. అవి నూలంగా నైతికము, తత్త్వికము అయినవి. అయినప్పటికీ ప్రపంచంలో ఉత్పన్నమయ్యే నిర్దిష్టమైన రాజకీయ ఆర్థికసమస్యలయొడ అవలంబించ

వలసిన నిర్దిష్టమైన వైఖరులను, అనుసరించవలసిన నిర్దిష్టమైన విధానానూ నిర్ణయించే అవే.

ఈ విలువలు ఆధారంగా నేను తిరిగి రాజకీయంగాను, సామాజికంగాను ఒకవిధమైన మనుగడ ఏర్పరచుకొన్నాను. నాకాలానికి నా సమాజానికి చెందిన జీవితంలో సార్థకమైన విధంగా పాల్గొంటున్న భావం సంతరించుకొన్నాను. చిన్నాభిన్నమైన నా జీవితంలో నుంచి బయటపడి కల్లోలీతమైన ప్రపంచంలో అడుగు పెట్టి ఆ కల్లోలాన్ని మోచి దిగ్భ్రమం చెందాను. అయితే ఇప్పుడుమాత్రం ప్రపంచంలో నాకుకూడా చెప్పకొనదగినస్థానం ఉన్నది; ఈ ప్రపంచానికి చెందినవాడినని కూడా చెప్పకొనవచ్చుననే భావం నాకుఉన్నది. నిర్వాణాత్మకమైన విధంగా కృషిచేయడానికి అలాంటిభావం ఉండకతప్పదు. వ్యక్తిగతమైన నా జీవితానికి, సమాజంలో భాగమైన నా జీవితానికి అనున్యాయమైన సంబంధం లేదనేభావం ఇంతకాలమూ నన్ను నిరోధించి ఏమిచేయడానికి అశక్తుని చేసినది. ఇప్పుడు అలాంటి ప్రతిబంధం ఏమీలేదు. సమాజంలో సుస్థిరము, సౌఖ్యదాయకము అయినస్థానం కన్పించుకొనడం ద్వారా నేను సమాజంలోలేను. అయినప్పటికీ సచేతనమైనసంబంధం ఉన్నదనేభావం, సామాజిక జీవితంలో పాల్గొంటున్నాననేభావం ఉండడం మూలంగా సమాజానికి చెందిన వాడననే నమ్మకంమాత్రం నాకుఉన్నది. మనకాలంలోని సమస్యలు ఎంతజటిలమైనవో తెలుసుకొన్నాను. ఈ సమస్యలు పరిష్కరించుకొని ముందుకు సాగడం అత్యవసరమని గుర్తించాను. జటిలమైన ఈ పరిస్థితితో సంబంధం పెట్టుకొనకుండా ఎలాగో పక్కకుదాటి ప్రశ్నయం తిరువాతకూడా నామట్టుకు నాకు ఒక సురక్షితమైన ప్రదేశం ఏర్పాటు చేసుకోవాలనే కోరికతో ఇప్పుడు సంతృప్తి చెందడంలేదు. మేగా అలాంటి సురక్షితమైన ప్రదేశం చేరుకొనడానికి ఉన్న అవకాశాన్ని అవసరమైతే త్యజించి అయినా జటిలమైన సమస్యల పరిష్కారానికి ఒకమార్గం అన్వేషించడానికి నా యావచ్ఛక్తి సామర్థ్యాలను వినియోగించి తీరాలనే నిశ్చయానికి వచ్చాను. సుదృఢనిశ్చయం, మేధాశక్తి, పట్టుదల, దూరదృష్టి ఉండి రవంత అదృష్టంకాని, దైవసహాయంకాని కలిసివస్తే—అదం చలాదర్పవాదులు కలలుగన్న, ఇంకా కలలుకంటున్న శాంతిభావం, నిరంతరం నిర్వాణాత్మకకృషిలో సమాజం నిమగ్నమైనలోకం అంతిమంగా చేరుకోగలమనే ఆశాభావం నాకు సర్వకాల సర్వావస్థలలోను తోడునీడగా ఉండనే ఉంటుంది. [ఎన్ కౌంటర్ నుంచి]

వార్తలు

స్వతంత్ర పార్టీ

శ్రీ రాజగోపాలాచారి అధ్యక్షతన జూన్ 4-వ తేదీన మద్రాసులో జరిగిన ఒక సమావేశంలో 'స్వతంత్ర పార్టీ' అనే పేరుతో నూతన రాజకీయ పక్షం నెలకొల్పబడింది. ఈ పక్షానికి శ్రీ యన్. జి. రంగాచార్య నాయకత్వం వహించారు. ఆయన కాంగ్రెసు సభ్యత్వానికి రాజీనామా ఇచ్చాడు. ఆగస్టు నెలలో అహమదాబాదులో ఈ పార్టీ మహాసభ జరుగుతుంది.

నేర్ రామకృష్ణ దాల్మియాకు శిక్ష

భారత్ ఇన్స్యూరెన్స్ కంపెనీ మజీ అధ్యక్షుడు, ఆ కంపెనీ ప్రధానాధికారి అయిన శ్రీ రామకృష్ణ దాల్మియాకు ఆ కంపెనీ తాలూకు 2 కోట్ల 85 లక్షల రూపాయల మొత్తాన్ని దగాచేసి, దుర్వినియోగ పరచిన నేరానికి ప్రత్యేక న్యాయవాది శ్రీ హెచ్. ఆర్. ఖన్నా రెండున్నర సంవత్సరం కారాగారవాస శిక్ష విధించాడు. ఆయన ఈ తీర్పుపై సుప్రీం కోర్టుకు అప్పీలు చేసుకొని, జామీనుపై విడుదలయ్యాడు.

సింధు జల వివాదం

సింధుజలాల వివాద పరిష్కారానికి ప్రపంచం బ్యాంకు చేసిన నూతన ప్రతిపాదనలలో రాజస్థాన్ కాలవకు, భారతదేశం తవ్వకునే ఇతర కాల్వలకు నీటిని పారించుకొనడానికి బియాస్ నదిపై ఒక జలాశయం నిర్మించుకొనడం, ఇక పది సంవత్సరాల తర్వాత రావి, బియాస్, సల్తేజ్ నదుల జలాలను పూర్తిగా భారతదేశానికి ఇవ్వడం ప్రధానమైనట్లు తెలుస్తున్నది.

కేరళలో ప్రతిపక్షాల ఉద్యమం

కేరళ ప్రభుత్వం విద్యాశాసనానికి నిరసగా నాయర్ సంఘం, కాథలిక్కుల సంఘం జరుపుతున్న ఉద్యమానికి దోహదంగా ప్రతిపక్షాలు జూన్ 18 నుండి ప్రత్యేక చర్య ప్రారంభించాయి. ఇంతవరకు కొన్ని వేలమంది అరెస్టు అయ్యారు.

ఆంధ్ర ప్రభుత్వోద్యోగుల జీతాల హెచ్చింపు

ఆంధ్ర ప్రభుత్వం జూన్ నెలలో ఎన్.జి.వో. లకు కొత్త జీతాల స్కేళ్ళు ప్రకటించింది. దీనివల్ల 5 గూఢాయులు మొదలు 40 వరకు జీతాలు పెగును తాయి. దీనితో ప్రభుత్వానికి 4½ కోట్ల రూపాయల అదనపు ఖర్చు తగులుతుంది.

ఉచిత నిర్బంధ విద్య

తృతీయ ప్రజాశిక్షా మొదటి సంవత్సరం నుంచి రాష్ట్రంలో అమలు జరుపదలచిన నిర్బంధ ప్రాథమిక విద్యాపథకం కింద అయ్యే ఖర్చులో నూటికి 75 వంతులు భరించవలసిందని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని కోరడానికి ఆంధ్ర ప్రభుత్వం నిశ్చయించింది. ఈ పథకం అమలుకు 27 కోట్ల 24 లక్షల రూపాయలు ఖర్చు కాగలదని అంచనా.

అల్పసంఖ్యాక వర్గాలకు అవకాశాలు

ప్రభుత్వోద్యోగాలకు, విద్యాలయాలలో ప్రవేశానికి సంబంధించినంతవరకు అందరికీ సమానమైన అవకాశాలు ఉండాలని, భాషా పరీక్షల ద్వారా ఏకైక భాషావర్గానికి లేనిపోని ప్రాతినిధ్యం కల్పించరాదని అల్పసంఖ్యాక వర్గాల కమిషనర్ రాష్ట్రపతికి అందజేసిన నివేదికలో స్పష్టం చేశారు.

బరిస్సాలో మిశ్రమ మంత్రివర్గం

బరిస్సాలో కాంగ్రెస్-గణతంత్ర పక్షమిశ్రమ మంత్రివర్గం మే 22 వ తేదీన ఏర్పాటైంది. దీనిని శ్రీ మారకొప్ప మహతావే ముఖ్యమంత్రి. ఇండియన్ రిపబ్లిక్ లో మొదటి మిశ్రమ మంత్రివర్గం ఇదే.

నేపాల్ లో ప్రజా ప్రభుత్వం

శ్రీ బిశ్వేశ్వరప్రసాద్ కోయిరాలా నాయకత్వాన నేపాల్ లో ప్రజా ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. సంపూర్ణంగా ప్రజల ప్రతినిధులతో ప్రభుత్వం నెలకొనడం ఇదే తొలిసారి.

ద్విపద భారతము : తిమ్మయ స్వతంత్రత

శ్రీ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మ

[గతనంచిక తరువాయి]

4. పెంపకము:- సముద్రమథన వృత్తాంతము భారతములో నొక మనోహరమైనఘట్టము. ఆ సంవిధాన మంతయు తిమ్మయ 'అతి సేర్పగా' నిర్వహించినాడు. ఈతని రచనలో ఆ యితీవృత్తిమొక మధుర కావ్య ముగా రూపొందినది. అందును బృహస్పతి రాయ భారము, హాలాహలోత్పత్తి యనంతరము శివుని రాసిం చుటకై దేవతలచేయు సంప్రార్థనము, ఆ పరమ శివుని ఆగమన సన్నాహము, అటుపై సమృత ముదయింప దానిని పంచియిచ్చుటకై విష్ణువు మోహినీరూపము దాల్చుట మున్నగు సన్నివేశముల నన్నిటిని-మూలమున నూచనా ప్రాయముగా నున్నవానిని తిమ్మయ పెంచి ప్రాసినాడు. (ద్వి. భా. ఆ. ప. 40-50 పుటలు). వీనిలో కొన్నిటిని మాత్ర ముదాహరింతును.

i. బృహస్పతి రాయభారము :-

"అయ్యవసరమున నటబృహస్పతియుఁ
జయ్యన నేఁగి.....
.....ఆదైత్యుగాఢులతోడ
ననియె నేర్పినఁగ

అమరకల భుండు మీయందఱతోడ
సముచితముగఁ గూడి చరియింప దలచి
వవిపాణి మీతోడఁ బలకు మన్నటి
వివరంబు చెప్పెద వినుఁడు మీరెల్
తాము నేమును నన్నదమ్ముల మయ్య
నీ మాడ్కి ననోన్య మిసుగా నేల!
జగతి సేప్రాద్దో గోచార న మనకు
జగడంబు వచ్చినఁ జనునె పాయంగ?
ఉభయ వాదులము గూడుండిన మనకుఁ
ద్రిభువనంబుల నెదిరింపంగఁ గలరె!
యెనరంగ మన మెల నొక్కపై దివిజ
దనుజ భటాలిచేఁ దడయక యిప్పుడు
తోయధి మథియింప దొఱకును సమృత;
మా యమృతము ద్రావినంత నె మనము
చావును దెవులను జరయును నెవ్వ
భావింపఁగా రాక భాసిలఁ గలము
మా యెగు లేమియు మదిలోన నిడక
యాయెడ మీరెల్ల రీకార్యమునకు
దొడరుఁడు.....

కించిత్తు పేలును గీడును లేదు
పంచుక యనుభవించఁగ గీర్తిగలుగు."

(40. పుట)

దుర్వాసశ్వాసమున అమర వైభవ మంత యును అభిప్రాయమిది. అది మథించినగాని దేవ తలకు తినతిండియు కట్ట గుడ్డయునులేదు. దానవులు సాముపడినగాని సముద్రమథనము కేవలము దేవతలకు స్వాగృహమనియుగాను. అంగులకై వారి సాయ మపే షించి, ఆజన్మ విరోధులైన యా సోదరులను గువ్వ వ్రోవలోనికి దెచ్చుటకై బృహస్పతి నెరపిన రాయ భారమును తిమ్మయ యెంత సమయోచితముగా పెంచి ప్రాసినాడో పై మదాహరించిన ద్విపద పంక్తులవలన గ్రహింపవచ్చును.

ii. కద్రువినత లుచ్చైశ్శృంగపు వాలము నీలి మనుగూర్చి దానీత్యము పఱముగా పంచెములు వైచిరి. కద్రువ పంచెమున నోటమి కలుసేమాయని భయపడి, తలపై పడనున్న దానీత్యమునకు తలకి, కుమారుల రావించి

"నగుఁబాటు మాన్వరే నను గటాక్షించి
చని హయవాల మచ్చట నల్పచేసి
చను దెండు మీరు....."

అని మిగుల దైన్యముతో బ్రతిమాలును. కాద్రవేయు లపు డెట్టి యగ్ర్యమునను 'కాదుకూడా'దని తల్లికి బోధింతురు. ఈ ప్రసంగమును — 'తద్వాక్యం నావ మన్యంత' అని యొక్క మాటలో వ్యాసుడును, 'తల్లి వని చెనని యగ్ర్యపు నేయంగనగునె! యెఱుకగలరె మరువలెను!' అని మరి రెండు మాటలలో నన్న యయు ముగించిన దానిని తిమ్మయ పరికించివాడు. సందర్భము నంతయు ఆకళింతుకు దెచ్చుకొనినాడు. స్వార్థపరులగు పెద్దలూ, అగ్ర్యకార్యాచరణమున కొక వేళ నీయోగించునపుడు, బుద్ధిమంతులగు పిన్నలు తా మట్టి చెడ్డపనులు చేయకుండుటయేగాక, వినయ ముతో వారినీగూడ నా పనినుండి విముఖులజేయు సన్నివేశమును భావించివాడు.

యకార్యంబు
నొనరింప నేరక యిట్టి

పని యధర్మస్థితి భావించిమాడ.
చామకొ యిటుసేయఁ జనునె యెవ్వరికి ?
క్రమమెప్పు నెచట ధర్మమె జమంబనుచుఁ
బలుకు నేదంబు లేర్పడ మున్ను విననె !
వలవదు తల్లి, నీ వాక్యంబు లేము
వలనొప్పుఁ జేయనివారముగాము.
తలపోయఁ గపటకృత్యంబులచేత
బలిమి మిక్కిలి యిహపరహీన చేయు.

తప్ప లెన్నుటగాదు తల్లి, మాచి త
మొప్పు దీ పనిసేయ నుచితంబుగాదు.
నీకుఁ బ్రియంబని నిజములు కల
లేక్రియఁజేయుదు మిది మాకుఁదగునె !”

(62. పుట)

అని వినయముమెయి బోధింపజేసినాడు.

iii. తుదకు కర్కటకుని కపటోపాయమువలన
వినతకు దాస్యము తప్పినదిగాను. తల్లి తోపాటు గరుడు
డును క్రమము వరపుడముసేయుచు పాపకొదమల
పీపున మోయుచు తమకు వాటిల్లిన హీనస్థితికి వగచి
యొకనాడు “నాకు నీపనిం, బాయక తొమ్మునందవడు
బాముల మోకను వారికిం బనుల్ నేయను నేమి కార
ణము నెప్పు” మని తల్లి నడుగును. పై నన్నయ రచన
యందు గరుడుని గొప్పదనమును అట్టితనకు దాస్యము
కల్గినందుకు విచారమును మాత్రము చూచింపబడినది.
అంతియేగాని, యాతనితల్లి దాసీత్వమును గూర్చి
యంతగా తడవినలేలేదు. ఆ తమడకు కురూరుడు తన
తల్లిదండ్రులకు సంభించిన యిడుమలకు విచారించి,
తొలఁత వానిని పోగొట్టుటకు యత్నించి, తరువాత
తనవిషయము చూచుకొనునా. తిమ్మయ ఈ యాచిత్య
మును భావించి:

“తల్లి, నిన్నిదియేమి తనిలి మీవార
లిల్లాదిగా వీరి కిచ్చిరా వెలకు?
కాదేని, నీకొండుకడ దిక్కులేమి
నీదశపొంది నీవిడుచు పొందెదనా?
కాకున్న ననదవై కడుపుకూటికిని
ఈ కర్మవకు బను లిట్లు చేసెదనా?
అదిగాక, ప్రతిపక్షనెఱ్ఱాని తగవు
పాటించి యిట్లుండవలసెనో నీకు?”

అని తల్లిని ప్రశ్నించి తొలఁత నామెదాస్యమునకు
వగచి తరువాత,

“కులిశసన్నిధి పట్టు క్రూరతుండ్రగ
దలిత నిష్కర ధరాధరుడనై వీరి
జేపట్టి కుచ్చితు చెలువువసేను

నీపాప కొదమల నిట్లు మోచుటకు
బనియేమి చెప్ప మేర్పడ...”

(70. పుట).

అని గగడుడు తన దురవస్థకు దురపిల్లనట్లు పెంచి
ప్రాసినాడు తిమ్మయ.

iv. పవనపథపు సత్యపథముజూచినన్నయగారి
పరాశరుడు మోహపరవశుడైనాడు. వ్యాసుని పరా
శరుడు:

“అతీవహుపసంపన్నాం సిద్ధానా మపి కాంక్షితాం,
దివ్యాంతాంవాసపీం కన్యాం రంభోగుం మునిపుంగవః,
దృష్ట్యైవద స తాంధీమాన్ చక మే చాదహాసిసిం.”

అని యామెను జూచినంత నే యొడల జలదరింప
నించుక దలించివాడు. తిమ్మయ ఆసన్ని వేశమును తన
భావనాబలుచు నూహించి ఓడనడపు జాలరిపడుచు
సహజ సౌందర్యమును, ముగ్ధ మనోహరరూపమును
పాతకుల కన్నులకు గట్టినట్లు వర్ణించి పరాశరునకు
నోరూరజేసినాడు:

“భామిని వలకేలు ప్రాపుగాబట్టి
యంచితాసనంబుననుండి, యాయతివ
కుచముల సాబగును కురులతేలయును,
ప్రియదర్శనంబైన పిఱుంగు, పిక్కలును,
మంగింగు లెగఁద్రొచి మోకరించుటయు,
తొంగలిం చెడి మిసిమి తొడల క్రొమ్మించు,
దర్శించే నదకంబు దస్మించునపుడు
పర్వకానగవచ్చు బాహుమాలములు,
బలవున మునిశ్రేష్ఠుల బలక త్రొక్కుటయుఁ,
దలదిండ్లులైన పాదములు పెంపులును,
గిన్నెరక్రమితివాడు కృష్ణారాపాలె
వెన్నున విహరించు వేణీయుఁజూచి
కాతుకంబున నోడ గడపకయుండఁ
జేతులు మునిపట్టి.
అతివలావణ్య ప్రవాహంబునందుఁ
బతితుండై యాకాశపథము చూచును
చాపలంబున బ్రహ్మదర్శ్య ధనంబు
తీపి విల్కొండను తేక్కలికి.....”

(106-పుట)

అని చుమత్కరించివాడు. మత్స్యగంధి వ్యాసుని రచ
నలో నొక లైవకన్య. నన్నయ యాంధ్రీకరణములో
రాజపుత్రయైనది. ఆమెయే తిమ్మయచేతిలో పల్లెపట్టు
లంగు మనము నిచ్చులుచూచు ముగ్ధమనోహరమును
జాలరిపడుచుగా రూపొందినది. ఇది యితని దేశరచనా
వైశిష్ట్యము.

v. ధర్మరాజు జననానంతరము, పాండురాజుతో
వేటకువచ్చిన వైస్యవంతయును వెనుకకుపోయి ఆతని
కాపవృత్తాంతమును ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పినట్లును,

ద్విపద భారతము: తిమ్మయ స్వతంత్రత

అతడందులకు విచారపడినట్లును ఇందు కొంచెము పెంచి వ్రాయబడినది.

vi. శరద్యంతుని తపసు చెరచుటకై యింద్రుడు పంపిన జాలపదియను దేవకన్య విలాసప్రదర్శన వర్ణన మంతయు నిందు పెంపకమే.

vii. ద్రౌపదీ స్వయంవరమునకు వచ్చు రాజుల ప్రయాణసన్నాహము, వచ్చిన రాకుమారులను గూర్చి గృహ్యగ్రంథము ద్రౌపదికి చూపి చెప్పబడు నన్నయ రచనలో నామమాత్రముగా నున్నది. ఇందాభాగము లతి మనోహరముగను విపులముగను కూర్చబడినవి అందును—

“మలయాజగంధి, యీమత్యేస్థింక జూడు
మలవఁ ముత్యాలహరముల్ వైచి
పన్నగపతివోలె బాహువిన్నపి
నున్నవాండ్రెడకు పొందుగ్గడు నిరజాక్షి!
కుంతలపతి వీడె కుటిలకుంతలుల
చింతాస్థులలగాని చెయఁడు విడిది.
రాకేందువదన, జరాసంధుఁ జూడు
కైకొనఁడివిల్లు కసవునకైన,
వాడె నువిశ్రుండు, వత్సరా జితఁడు
వాడె చూడుము పొండె వాసుదేవుండు
శ్రీనిధులడె చంద్రనేన సముద్ర
నేన శుభాంగద చెకితానులను.”

(888-885 పుటలు.)

అదిగా గృహ్యగ్రంథము ద్రౌపదికి రాజకుమారులను పేర్చిన చూపిచెప్పిన ఘట్టము కాళిదాస రచనలోని యిందుమతీస్వయంవరమును, నైషధ మందలి దమయంతీ స్వయంవరమును దలపించుచున్నది.

viii. మత్స్యయంత్రమేసి యజ్ఞుడు ద్రౌపదిని డక్కగొనిన తరువాత ననూయచే రాజులోక మంతయు నాతనిపై పోరాటమునకు తలపడును. ఆ సందర్భములో తిమ్మయ :

“అనోన్యస్య శరధార లనలుబులీనఁ
గన్యా వివాహగ్నిగతి మండుచుండె;
లాజలగతి హరలతలండుఁ దునిపె;
రాజరక్తం బాజ్యరాశిగాఁ దొలఁగె;
విసిరి భీముండు వ్రేయ విఠిగినరథము
లననున సమిధలై యాయగ్నిఁ బడియె.”

(887. పు).

నని స.మ రా యు ధా గ్ని ని వైవాహికాగ్నిగా, యుద్ధపరికరముల హోమసాధనములుగా నిరూపించి, సందర్భానుకూలముగా పెంచినారు. ఈ విధముగా నవసరమును దౌర్బల్యమును అనుసరించి పెంచి వ్రాయుటలో నచ్చటచ్చట కొన్ని విషయములను

గ్రంథాంతరములనుండి గైకొని యందు చొప్పించినాడు.

ఓ. ఆహారణము:—వ్యాసరచనయందును కవిత్రయమువాదమునందును దుర్వాసశ్వాపవృత్తాంతము కనుపడదు. ఆ గ్రంథములలో సముద్రముధనవృత్తాంతము హతాత్మ్యంభవముగా చూపట్టును. దానికి తగిన కారణమును సందర్భశుద్ధియును గలిగింపజేంచి తిమ్మయ యీ వృత్తాంతమును విష్ణుపురాణమునుండి గైకొని యిందు చొప్పించినట్లు తోచుచున్నది. ఈ ద్వీపద భారతాదిపర్వములో సముద్ర మథన మొక మనోహర ఘట్టము. అందును దుర్వాసశ్వాపవృత్తాంత మింకను మనోహరమైనది.

అతని శాపముచే స్వరరాజ్యలక్ష్మీ సముద్రముపాలైనది. ఈ ఘట్టము చదువునపుడు ‘అరరే! యెంతటి యమరవైభవమున కెట్టి దురవస్థ పట్టినదని జాలిపడని రస హృదయు ముండవనుకొందును. అది యంతయు నిచట ప్రసాదించి గ్రంథవి స్రవ మొదలుంపలేను. కాని యొక్కచూట మాత్రము చెప్పక తప్పదు.

విగతవైభవులైన యమరులెల్ల విష్ణునొద్దకేగి మొరవెట్టుకొందుగు. దుర్వాసశ్వాప మంతయును నెరిగింతురు. విష్ణు వన్నియు విని యాయనర్థములకు మూలమైన యింద్రుని మందలించిన విధాని మెంత సహజసుందరముగా నున్నదో గమనింపుడు :

“మధుదైత్య మథనుఁ డమృతపువు నీక్షించి
యేమి చేవేంద్ర, నీ వెఱుంగ వే యకట!
యామూర్తు నతిక్రూరుఁడని జనుల్ వలక.
పిన్న బిడ్డవే నీవు పెరిమ వేన్నడఁచి
నిన్నింక బుద్ధులు నేర్పదనున్న!
ఒక యొక నీళి మా యున్నెడ కతఁడు
వికలుఁడై యున్మృత విధమునవచ్చు
అప్పుడు నేమెల నాకుటిలాత్ముఁ
డెప్పుడు పోవునో యిటనని యాత్మ
జలదరింతుము, కాని స్వస్థత మడికిఁ

గలుగదా తపసి దిగ్గవఁబోవుదాఁక.” (87 వ పుట)
ఈ విధముగా సముద్ర మథనమున కుపస్కారకముగ నీ ఘట్టమంతయు ప్రతిపద రసాయనము. దాని నూచముట్టుగా చదివి యానందింపవలయునేగాని యుదాహరించి చూపుట అలవిగాని పని. గ్రంథాంతరముల నుండి సందర్శించితముగా విషయాంశరములను గైకొని పెంచి వ్రాయుటలో కవికిగల నేర్పును గుర్తించుట కీ యొక్క యుదాహరణము చాలుననుకొందును.

6. కల్పితము:—వ్యాస నన్నయ భారతములలో లేకున్న సందర్భానుసారముగా కవి తానె స్వతంత్రించి కల్పించిన విషయములను కొన్నిగలవు.

i. పాండురాజు వేటకేసు సందర్భములో ఆట విధులు రాజనొదకు వచ్చుట, వారు అడవిజంతువులను గూర్చి రాజుతో చెప్పట ఆదిగాగల మృగయావర్తనలు మూల భారతభాగములందు చూపబడుచున్నవి. అట్టివానినెల్ల కవి సమయోచితముగా కల్పించి, ఆ యా ఘట్టములను సర్వాంగముందరములగా సంతరించినాడు. (198 పుట.)

ii. గురుదక్షిణకై యర్జునునిచే పరాభూతుడైన ద్రుపదుడు యజ్ఞ మొనర్చుటకు పూర్వము శివునిగూర్చి తప మొనర్చినట్లును, (389 పుట)

iii. కుంతియు పాండవులను ఏకచక్రపురము పీఠాసపుడు గృహయజమాని నేగాక, ఆ గ్రామముంబలి బ్రాహ్మణుల సందర నా మంత్రము చేసినట్లును, మూలములలో లేని విషయము లిందు కల్పింపబడినవి. మొదటిదానివలన తిమ్మయ శిఖర క్రియు, రెండవదాని వలన నాతనికిగల యేక గ్రామవాసులగు గృహస్థుల మర్యాదా పరిజ్ఞానమును వ్యక్తము లగుచున్నవి

iv. ద్రౌపదీ స్వయంవరమునకై పాండవు లేగు సందర్భములో: 'కాంచీరి మణిసామ్య కాంచన రమ్య సంచితసురపురీ సమభాసురంబు' (376 పు.) ఆదిగాగల కాంపిల్యపుర వర్ణనము సందర్భోచితముగా నిందు పొందుపరుపబడినది.

v. స్వయంవరానంతరము ద్రౌపదీసమీతులై యున్న పాండవులను చూచు వేడుకతో బలరామ కృష్ణు లరుదించి వారల నభినందించి వెడలిన తరువాత:

"అప్పు డింద్రుజు గెల్పు నాత్మసంభవుని నొప్పియుఁ జూచి మనోవ్యధనినుఁడు జగము నిర్వాణంబు చాలించెననఁగ మొగిసింటఁ బశ్చిమాంబుధి చాయడిగ్గ.

.....
రథము నగంబు సారథి పిమ్మకుంటు రథికుఁ డట్లయ్యుఁ జేరఁగవచ్చె నన్ను, అని ప్రతీతికాంత యనుర క్తి నెఱపెఁ దనువెల్ల ననఁగ సంధ్యారాగ మనఁగ.

.....
చంద్రాన్వయల పెండి సంభ్రమంబునను జంద్రు నెచ్చెలులై సంప్రీతిగనుట

తగవని వికసించె దత్తైరవములు." (406 పుట)
ఆదిగాగల సూర్యాస్తమయ, సంధ్యారాగ, చంద్రా దయాది వర్ణనలు మూలములోలేని వయ్య కల్పించి యిందు వ్రాయబడినవి సందర్భోచితములై ప్రస్తుత వస్తువ్యవస్థ గర్భితములై చక్కగ నిర్వహింపబడినవి.

vi. మాధవ్యుని పత్నియగు నాలాయని కాళి రాజు కూతురై జన్మించి:

"అల్ల నఁజెరిగి తన్ను డెగడివారి కెల్ల కాలంబును నెగురులు చూచి కానక యంతతోఁ గన్నీయ ముదిసి కానకుఁబోయి శంక గనకుఁ దపము."

నేయును, ఆమె తపమునకు మెచ్చి శివుడు ప్రసన్నుడై వర మొసగును. ఈ సందర్భములో:

"వేదాంత సీమల విహరింపనేగ్గు మేదుర ప్రభగలు మృదుల పాదములు విసమునఁ గసపైన విపులకంఠరము, పసని యెమ్ముల పేర్లు భాసిల్లునరము
చలిలేమ విడిసిన చదురుకెంజడలు మెఱయు చిన్నెలపువ్వు మేకొన్న వేయి చెఱంగుల తలపాగ చెలువైననూలి." (418-419 పు)

ఆదిగాగల పరమశివ వర్ణనమును, నాలాయనీ కృత శివ స్తవమును మూలమున లేనిది యిందు కల్పింపబడినవి. ఇందుల కీతని 'సదాశివభక్తి'యే కారణమైయుండును.

vii. తీర్థయాత్రాపర్యటైన యర్జును ను నులాచి గంగాద్వారమున నాగలోకమునకు గొంపోవును. అచటి

"పానఁగ నింద్రుని వింటిపూచెలో యనఁగఁ బసారెఁ బరివ్రాసె ఘోరత్యురులు,

వేవేగ కేమని వేదశాస్త్రములు భావించి వినుచున్న బాలసర్పములు." (447 పు)

మున్నగు నాగకుల వర్ణనము మూలమునలేదు. కాని నాగకుల దృశ్యమును కవి కన్నులకుగట్టినట్లు భావించి యా భావనను గ్రంథస్థ మొనర్చినాడు.

viii. అర్జునుడు తీర్థయాత్రలు చేయుచు వేంగి దేశమును దర్శించిన తరువాత, చిత్రవాహనుడు పాలించు మణిపూరునకు వెడలినట్లు నన్నయ, తిమ్మయ శ్రీకైలము, విజయవాడ, రాజమహేంద్రవరము, దక్షిణరామము, అహోబిలము, కాళహస్తి, వేంకటగిరి మున్నగు నాంధ్రదేశ తీర్థములను, కంచి, అరుణాచలము, శివగంగ (తంజావూరు), చిదంబరము మున్నగు దక్షిణదేశ తీర్థములనుగూడ దర్శింపజేసినాడు. (450-451 పుటలు).

ix. "ఇచ్చతోఁ బరమాత్మ మృదయంబులోనఁ జొచ్చిన ముఖమిందుఁ జొచ్చినఁ గలదె! కదలిన నిది పువ్వుకము బోలకున్నె! కదలక యదివోలఁ గనకొది గుహల." (811 పుట)

ఆదిగాగల జుత్కాళా వర్ణనమిం దధికముగా గూర్చ బడినది.

ద్వీపద భారతము: తిమ్మయ స్వతంత్రత

x. ఖాండవ దహనానంతరము, ఇంద్రుడు వచ్చి సరసారాయణుల గీర్తించి, యర్జునునకు దివ్యాస్త్రలభి మొదలించి వెడలివట్టు నన్నయ, తిమ్మయ శివునిగూడ ప్రవేశపెట్టి యింద్రు నూరడింపజేసి కృష్ణార్జునులను బొగడించి, తత్కృత పరమశివ స్తోత్రముతో ఆదిపర్వ రచనను సమాప్తము చేసినాడు.

7. అనుకరణ:—ఇది యీతని రచనయందు రెండు తెరగులుగా గోచరించుచున్నది. 1. సంస్కృత కావ్యానుకరణము. 2. ఆంధ్ర ప్రబంధానుకరణము, ఇందు మొదటిదానిగూర్చి తొలుత వివరింతును. కవి సంస్కృత కావ్యసాహిత్యమున కడముట్టు చదివి వాని రచనా ప్రాశస్త్యమును, అందలి భావసంపదను జీర్ణింప జేసికొనినవాడు గాన, తన హృదయమున హత్తుకొని యున్న తననోహర సన్ని వేశములను భావములను తన రచనలో చొప్పించినాడు. అట్టివాని నొకటి రెండు చూపుదును.

ఆదిపర్వమునందలి శకంఠలోపాఖ్యానములో దువ్యంతుడు కణ్యాశ్రమప్రవేశమునకు పూర్వము లేడినిగాంచి దానిని వెంటాడి బాణప్రయోగమును చేయఁజూచును. అప్పుడు మును లడ్డమువచ్చి “ఇది యాశ్రమ మృగము దీనిని చంపదగ”దని వారించి, ఆతని నాశీర్వదించి యరిగినట్లు వర్ణింపబడినది. ఈ సంవిధాన మంతయును కాళిదాస శాకుంతలమునుండి గ్రహింపబడినట్లు స్పష్టము. విషయము నే గాదు అందలి కొన్ని శ్లోకముల భావమును కవి యనుకరించినాడు.

i. “చనదు చంపఁగ దీనిఁ జాలునీ యలుక
అనఘాత్మ, యిది మదీ యాశ్రమ మృగము.
ధూర్జలఁ దెగటార్చు దొడరు నీ బలిమి
యార్జుల రక్షింప నందంబు గాదె!”

(ద్వీ. భా. ఆది. 8-145, పు)

అను రచన—

“తత్సాధు కృత సంధానం
ప్రతి సంహర సాయకం,
ఆర్తత్రాణాయ వ శ్శస్త్రం
నప్రహర్తు మనాగసి.”

అనెడి కాళిదాస శాకుంతలమునందలి శ్లోమునకు అను కరణము.

ii, “చిత్రే నివేశ్య పరికల్పితసత్వయోగా
రూపోచ్చయేన మనసా విధినాకృతాను.”

అన్న కాళిదాస రచన సెమరునకు రాగా—

“చిత్రంబులో బ్రహ్మ చెలువొప్పుదలఁచి
హత్తింపబోలు నీ యెబలరూపంబు.”

(85-4 పుట)

అను ద్వీపద వ్రాసినట్లు చెప్పకయే తెలియుచున్నది.

iii. “శృంగార రసమెల్ల జెలుపుగాఁగూర్చి
యంగజాఁ డివ్వోట యంత్రించెఁ గాక
వితత వేదాభ్యాస వికలుఁడైనట్టి
చతురాననున కిట్టి చతురత గలదె!”

ఆదిగాగల రచన—

“అస్యా స్ఫర్గవిభాప్రజాపతి రభూ
చ్చంద్రోను కాంతప్రభః,
శృంగారైకర సస్వయన్న మదన
మహాను పుష్పకరః
వేదాభ్యాసజహః కథన్నవిషయ
వ్యావృత్త కాటూహలా
నిర్మాతం ప్రథి వే నృనోహర మిదం
రూపం పురాణో మునిః.”

అను విక్రమశ్లోకమున కనుకరణముని సులభముగా గుర్తింపవచ్చును.

iv. అట్లే మేఘసందేశముందలి—

“ఆనందోత్థం నయన సలిం
యత్ర నాన్యై ర్మిమితైః
నాన్యస్తాపః కుసుమశరజా
ద్విప్రసంయోగ సాధ్యాత్,
నాప్యన్యస్తాత్ ప్రణయ కలహ
ద్విప్రయోగోపపత్తి
ర్విత్తేశానాం నద ఖలు వయో
యావనా దన్యదస్తి.”

అను శ్లోకభావమును మనసున నిడుకొని—

“సతులతోఁ బతుల యచ్చావృత్తిదక్క
నితర యచ్చావృత్తి యిలమీఁద లేక.”

ఆదిగాగల పంక్తులు వ్రాసియుండును. ఇట్లే కాళి దాసుని కుమారసంభవమునుండియు ననుకరణలు కాన వచ్చుచున్నవి.

v. “నాగేంద్ర మాస్తా స్వచి కర్కశత్యా
దేకాంతశైత్యా త్కదలి విశేషః,
లభ్యాపి లోకే పరిజాహి రూపం
జాతాస్తదూర్వో రుపమాన బాహ్యః.”

అన్న కుమార సంభవముందలి పార్వతీరూప వర్ణన—

“అతి కర్కశంబులు హస్తీకుండములు
సతత కేతలములు ఇతి నరంబు
కాపున నీభావ కలితంపుఁ దొడ
కీవిధంబున సవతెన్నంకవచ్చు.” (85-8 పు)

నని తన గ్రంథముందలి నాయకల కొపాదించినాడు.

ప్రబంధానుకరణము:—దీనినిగూర్చి వివరింపవలసిన విషయ మెంతయేని గలదు. ప్రస్తుతియు పర్యాప్తముగా మాత్రమే పేర్కొందును. కాని, యేతద్విషయ పరిశీలనకు పూర్వము తిమ్మయకాలమునాటి వాఙ్మయ వ్యవస్థ నించుక గనునింపదగును. అది పశునారక శతాబ్దము. మన వాఙ్మయచరిత్రలో ఆ కాలము ప్రబంధ యుగము. రసవత్ ప్రబంధరచన లెన్నియో పుంఖాను పుంఖముగా వెలిసిరిన సమయ మని. ఎల్లవారును తత్ ప్రవాహములో మునిగి తేలకతప్పదు. కవులమాట పేర చెప్పవలె! కవిత నేర్పి గంటునుపట్టిన ప్రతి కవియునే “చిలర మలర” ప్రబంధమునో రచింపవలయునని యుబ్బలాటపడెను. అనగా, కాలప్రభావము కవులపై ప్రసరించునమట. అట్టితన, భారతము వంటి మహాగ్రంథమును రచించు సామర్థ్యముగల తిమ్మయకు మాత్రము ఆపాటి ప్రబంధరచనాసత్కాహలము ఉండకపోవునా? ఉన్నదిమాడ; అయితే, నితడు ప్రత్యేకముగా ప్రబంధములేరియు వ్రాసినట్లు కన్పట్టదు. కాని, ఆ యభిరుచి యీతనికి భారత రచన వలననే నెఱవేరినది. ఇతని చేతిలో నిండిలి యొక్కొక పురాణ పుణ్యమల చరిత్ర యొక్కొక సుందర ప్రబంధముగా రూపొందినది. ఒక్కొక్క కథాఘట్ట యొక్కొక్క రసవత్కావ్యరూపమును సంతరించుకొన్నది. ప్రత్యేకవాచారణము లీయవశిష్టమో గ్రంథమంతయు తిరుగదొడవలయును. కావున నాయాఘట్టముల కేర్లను మాత్రము పేర్కొందును.

సముద్ర మథనము, నేడవ్యాసావతారము, యయాతి చక్రత్ర, శకుంతలపాఖ్యానము, భీష్మ ప్రతిజ్ఞ, పాండురాజు పాలన, తపతీ సంవరణము, ద్రౌపది స్వయంవరము, అర్జును తీర్థయాత్ర మున్నగునవి. ఇవి తిమ్మయ రచనలో ప్రత్యేకముగా నిలువదగిన రసవత్ కావ్యములు. వానిని వేరుచేయువచ్చును; చూలముతో కలపవచ్చును. ఇది యితని గంటమునుండి కాలప్రభావముచే వెలువడిన ఖండ కావ్యములు.

ఉపరిదర్శ పురప్రాంతమందు కుక్తిమతియను నది ప్రవహించుచున్నట్లును, దానిని కోటాహలమును కొండ యడ్డగించినట్లును, వ్యాస సన్నయ భారతభాగములందు గలదు. తిమ్మయ ఆరెండిటియందును నాయితా నాయకత్వ ముగొనించి యిచ్చిన రచన సాగించినాడు. అందు కుక్తిమతియందు విలీనవతి ధర్మములను నిరూపించి యొనర్చిన వర్ణన ప్రతిపద మనేహరము:

“ఆరయ నొక్కయే రాతినిపురము
చేదవఁబాటు విశేష సంపదల
చూచు నొక్కొకమాటు సుకుమార మీన

లోచన సుభంగులలోలదృష్టులను
పలుకు నొక్కొకమాటు ఒకచక్రవాక
కలహంస మధుకర కౌంచనాదముల.”

(ద్వి. భా. 2 ఆ. 101-102 పు)

అదిగాగల సంక్రమ చూచినచో వసుచరిత్రమందలి క్తిమతీ కోటాహలముల వర్ణన మనసులో నిడుకొని తిమ్మయ యీ రచన సాగించినట్లు పోల్చుకొనవచ్చును. చూపవలెనన్నచో నిట్టిపల్లెన్నేని గలవు.

8. మార్పు:—ఉదంతుకు పాశ్యునియొద్దకు వెడలి, గురువత్తికి కానుకలుగా నొసగుటకై యతని రాజీకుండలముల నర్పించి గొనవచ్చుచుండ, మార్గములో తక్షకుడు వాని సవహరించి పాతాళమునకు గొంపొవును. మునియు వాని వెన్నంటిపోయి ముప్పతిప్పలు పడి యా కుండలముల మగల గొనివచ్చి గురువత్తికొనగి యింటికివచ్చును. మరె కొంతకాలమునకు తక్షకునిపై పగ దీర్చుకొననెంచి యుదంతుకు జనమేజయునియొద్ద కేగి పరిశీతుని కాపకారణ మెరిగించి, యాతనికి సర్పయోగ సంకల్పము గలిగించినట్లు సన్నయ భారతము.

తిమ్మయ దీని నంతయు విడిచి, జనమేజయుడు వాజపేయాది యాగములు చేయుచుండ నుదంతుడు చూడనేగి, రాజుతో: “నీవు చేచదగినది సర్పయాగము గాని సత్రయాగము గాదనియు, తక్షకుడు నీ తండ్రిని గరచి చంపెననియు, నాతడు తాను గుగళవత్తికై తెచ్చు కుండలముల నవహరించెననియు” చెప్పి, యాతనికి నాగకులముపై పగదీర్చుకొను పట్టుల గలిగించినట్లు మార్పు వ్రాసినాడు. అట్టి మార్పు ఈ సందర్భమున నెంతయు దగియున్నది.

ii. వ్యాస సన్నయ భారతములందు జరత్కారు చక్రత్ర, జనమేజయుని సర్పయాగమునకు పూర్వము, అతిగా వర్ణింపబడినది. జనమేజయుడు చేయు సర్పయాగము మాన్యవచ్చి, అసీకుడు, తన తండ్రియగు జరత్కారు చక్రత్ర మాతనితో చెప్పినట్లందు మార్పు వ్రాయబడినది. విషయ బాహుళ్యమును తగ్గించుటకై తిమ్మయ యీ మార్పు చేసియుండును.

iii. శిర్షిష్ట, వృషపర్యడను దానవరాజు పుత్రి. దేవయాని, ఆ రాజునకు గురువగు శుక్రని కూతురు. ఒకనాడు వానిగృహము వాహ్యుని వెడలుదురు. ఏదియో వాక్కోహములో శిర్షిష్ట రాజసముతో దేవయానిని నూతబడద్రోయును. వేట వచ్చిన యగూతి భటుల వలన నా విషయ మెరిగి కూపముననుండి యామ సుద్ధరించును. తరువాత శుక్రదేవతకు వచ్చి తనయ నోహరియింటికి పోదము రమ్మనును. పరాభవ భిన్నయైన

ద్విపద భారతము: తిమ్మయ స్వతంత్రత

యామె నగరమునకు వెడలక యందేయుండి తప మొనర్చి శర్మిష్ఠుడై పగసాధింతునని వట్టుపట్టగా, వృష పర్వ దా విషయమెరిగి యటకు వచ్చి “తన తనయ చేసిన తప్పు తుమింపు”మనియు “నందులకు పరిహారముగా నేడేది గోరుకొ”మ్మనియు సహాయానిని బ్రతి మాలును. అంతట నామె “దాసీ సహ సమయో శర్మిష్ఠ తనకు దాసియై యుండజేయు”మని కోరును. ఇది నన్నయ రచన.

తిమ్మయ రచనలో నట్లుగాక రాజపుత్రికచే కూతునకు గలిగిన పరాభవము దానివలన తండ్రయన కుక్రు డెరిగి యామె యొద్దగిరి :

“ఓ బాల, నీకేల యుగ్రతపంబు !

ఈ బామ లేనుండ నెట్లురావచ్చు !

సాహసంబెల్లఁ

గర్వవశేంచి తె కందంగ వలదు.

ఇల్లవఁబుము, నీకు నిచ్చొట్టనుండఁ

దల్లి, గర్వముగాదు తరుణిని నీవు.”

అని యొకబరుచుచుండ, సంతలో దానవ నాయకుడగు వృషపర్వ తంతయు విని

“తన తనయ చేసిన దంటతనంబు

మనమున నెరిగి యుక్తువునక దొడ్డొనుచు

వచ్చి యాగురు నభినందించి...

...మా శర్మిష్ఠ యాయంతి కెన్న

లోనరించె దీని నెలుఁడు దాసిగాఁగ.”

(2-126 పు)

అని పల్కి, గురుపుత్రియగు కేవలూనికి తన కూతుగు చేసిన యపరాధమునకు శిక్షగా దానరాజు తానే యామె నామెకు దాస్యమునీయ నియమించినాడు. ఇట్టి మార్పుచేసి రచించిన తిమ్మయ రచనయందలి యాచిత్యము నేను చెప్పటకన్న సహృదయులగు పాఠకులే యూహించుకొనుట సరసమైన పద్ధతి

iv. వ శిష్ట మహిమను వర్ణించుటయులలో బ్రాహ్మణాపాదీప్తుడగు కల్యాణపాదుడను రాజు వశిష్ట కుమారుడగు శక్తియనువానిని భక్షించినట్లు చెందు భారతములలోను గలదు. ఇందు మాత్రము:

“కపటాత్ముడైనట్టి కాళికమాని

చపలాత్మ నోక దైత్యుఁ జలమొప్పఁ బిలిచి

పలికె నోరాక్షస, పదక నీవు

బలిమిమైఁ గల్యాణపాదులొక జొచ్చి

యావశిష్టాత్మజ...నఁగింపు.”

మని వేరొక తీరుగా నున్నది. మనసికుమారుల చంపిన దోషము రాజగు కల్యాణపాదునకు చెందుట మన సాప్రక కాబోలు కవి బుద్ధిపూర్వకముగా నాపాపము నొక కల్పిత రాక్షసున కంటగట్టియుండును.

v. “తె సందర్భములొకే “ఒక్క నాడు రాక్షస రూపధర్మజైరాదాకారంబున వచ్చు కల్యాణపాదుఁ

జూచి యదృశ్యంతి వెలచిన దాని నోడకుండు”మని నన్నయవశిష్టకు బుజ్జగించును. తిమ్మయ రచనలో:

“అంతట నొక్క నాడహ్లాని కొడ

లెంతయు జలములు కే తెంచుచోట

ఘనకల్పఘండైన కల్యాణపాదుఁ

డైనను నా మునికొంతనేచి మ్రొంగంగఁ

జనుడేరజూ చదృశ్యంతి తలంకి.”

(ద్వి. భా. ఆ. ప. 6-864 పు)

యని నీటికేగు నదృశ్యంతిని కల్యాణపాదుఁడు మ్రొంగ జూచినట్లు మార్పుబడినది. దీనికి కారణముగాని మూలముగాని గుర్తంప విలువలేదు. వ్యాసుడనుకూడ:

“సతు దృష్ట్యైవ తం రాజా

క్రుష్ణ ఉత్తామ భారత,

అవిష్టో రాక్షసోగోణ

ఇయేనాత్మ మధాజనా.”

అని కల్యాణపాదుడు వశిష్ఠుని మ్రొగుటకు వచ్చినట్లును, అది చూచి తన్నుగూడ నాటడు చంపవచ్చు నేమో యని భయపడి

“త్రాహి మాం భగవత్ పాపా

దస్మాద్దాహుఁ దర్కనాత్,

రాక్షసోత్తు మహాపాపాయా

న్నాన మేత చ్చిక్షిత్త తం.”

అని యదృశ్యంతి, రాక్షసునివారి బహుండ రక్షింపు మని మామయజు వశిష్ఠుని బ్రార్థించినట్లును రచన సాగించినాడు.

ఇట్లువాహరించుచు బోయినచో నెంతవేరీ వ్రాయవలసినది కలదు. కాని, తిమ్మయ రచనా విధాన మెగులు కీపాటి చాలననుకొందును. పై చూపిన విషయములవలన నీతని కైలీలింగానమును గూడ చాల వాకు గుర్తింపవచ్చును. వర్ణన సందర్భమున నాతని కైలీ యెంత యాలంకారికముగ నుండునో, ప్రసంగ ముల నిర్వహించుటయందంత సహజ మనోహరముగా నుండును కథ సజుపుటలో, పాత్రల చిత్రించుటలో రసహావణ మొనర్చుటలో తిమ్మయ సిద్ధమగుడు. వీని నన్నిటిని సోవాహరణముగా చూపి చెప్పవలయు నన్నచో ప్రత్యేక మొక గ్రంథమగును. కాని యొక మాటమాత్రము చెప్పి ప్రస్తుత వ్యాసము ముగింతును. మార్గక్రమలలో నన్నయ కట్టి సాసముకలదో, దేశిక్రమలలో అందు ద్విపద కావ్యకర్తలలో తిమ్మయ కట్టి సాసముగలదని నా భావన, వ్యాసభారతమును రుచిరొ ర్మముగా ఆంధ్రమునకు దెచ్చిన మహాతపస్వి యాతడు. కావ్యత్వ ముడివోకుండ తేటతెలు మగు దేశరచనలో వెల యించి యాంధ్రుల కందరకు సందుబాటులొనికి దెచ్చిన మహాసభాపు డీతడు. ఆతనిది మార్గకవిత. ఈత నిది దేశికవిత. ఈభయ రచనలను మన కుపాదేయములే. ఈభయలును మనకు పూజ్యులే.

జీ వి ం చా ల ం వే ...

శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ

[గతసంచిక తరువాయి]

రెండవ రంగం

(తెర లేచేసరికి దండ్రం పజిలులోను, నూర్యం నాటకం పైలోలోను లీనమవుతారు. గోపాలరావు ఇద్దరికీ మధ్య సులభమంచం మీద గడ్డంక్రింద చెతులు పెట్టుకు కూర్చుంటాడు. తి నేసిన స్టేట్లు గ్లాసులు వారి వారి ప్రక్కనే ఉంటాయి.)

(తెర లేచాక చెరియొక భింక సీత తోను, సావిత్రి, సాభాగ్యం వస్తారు. వెనకాలే మల్లాడు కుంటూ మూర్తిగారు కూడా వస్తారు.)

సాభాగ్యం: (తలవంచుకు సరాసరి లోనికి వెడుతుంది)

సావిత్రి: అదికాదు మాస్తాయా! పోనీ మీరే చెప్పండి.

మేము ఎప్పుడేనా వీధిలో కొచ్చుకున్నామా?

తప్పనిసరి అయి ఆ చెగువుకు సీతకు వెళ్ళడం తప్ప...మరి తమకుమల్లే నాకరసు పెట్టుకునే తాహతు మా కెక్కడుంది చెప్పండి.

సాభాగ్యం: (మళ్ళీ వచ్చి వదినగారి బిందెకూడా తీసుకుని లోనికి వెడుతుంది.)

మూర్తి: వాళ్ళకేటబుమ్మ. పైగా బడిపంతులంటే ఊళ్లో అందరికీ లోకువ.

సావిత్రి: ఇంతకూ మా గ్రహచారం రెండి. మొగుడికి లోకువైతే మా ధూకరపాడికి లోకువే అన్నట్లు మొగుడు తీసుకువెళ్ళక పోబట్టి ఎవళ్ళిష్టమొచ్చి నట్లు వాళ్ళు అంటారు. వాళ్ళకేం బాసలున్నాయో అన్నమాట అక్కరలేదు.

మూర్తి: ఆమాత్రం విదక్షణజ్ఞానం వుంటే యింకే వమ్మ?

నూర్యం: ఏమిటి వదినా అది? (కుర్చీలో నుంచి లేస్తాడు.)

సావిత్రి: అదికాదు మాస్తాయా! ఏమో ఎందుకు వదిలే కాడో, యిబిడో చేసిందో, అనడంలో అవిడ ఉద్దేశం యేమిటి చెప్పండి...ఇన్నాళ్ళూ గౌరవం గానే కాలక్షేపం చేస్తున్నాం గాని ఇలాటి చూటలు ఎవరితోను అనిపించుకు ఎరగము.

నూర్యం: ఎవరన్నార వదినా?

గోపా: ఎవరైనా అంటారు. మనరోజులు మంచివి కానప్పుడు ఎవరైనా అంటారు బాబూ!

సావిత్రి: పోనీ ఎప్పుడేనా మా సాభాగ్యం గుమ్మం దాటి బయటికెళ్ళడం చూశారా మాస్తాయా!

ఉన్నదేనా తిని ఇంకోయింటి కెళ్ళకుండా కాలక్షేపం చేస్తున్నాం గాని తమకిమల్లే ఎక్కే గుమ్మం దిగే గుమ్మం కాదుగదా. డబ్బుందిగదా అని వాళ్ళ యిష్ట మొచ్చినట్లు మాట్లాడడం బాగుందంటారా మాస్తాయా!

మూర్తి: ఎవరంటారమ్మా బాగుందిని...వాళ్ళకేమిటి? హోదా గలవాళ్ళకునే అసూభావం ఒకటి, బడిపంతులనే లోకువ రెండవది. ఏం జేస్తాం అమ్మా?

నూర్యం: ఏమిటి మాస్తాయా యీ గొడవ?

మూర్తి: ఆ...ప్రెసిడెంటుగారి భార్య మీ చెల్లెలు విషయం అడిగింది.

నూర్యం: ప్రెసిడెంటుగారిభార్య అయితే మాత్రం నోటికి వచ్చినట్లు మాట్లాడితే ఎవ రూరుకుంటారు మాస్తాయా!

మూ: ఊగకోక మనం చేసే దేమిందీరా నూర్యం?

నూ: ఎంగుకు వదిలేకాడో, యిబిడో చేసిందో, అనడంలో అవిడ ఉద్దేశం...ప్రెసిడెంటు గారి పెళ్ళాముయితే ఎవరికెక్కవ. కాకపోతే మొగుడు తో చెప్పి అన్నయ్యని యీ పూరుసుంచి ట్రాన్స్ ఫరు చేయిస్తుంది. అంతేగా...

సా: నూర్యం! అనవసరంగా నోరు పారెసుకోకు. గోడలకి ఇవులుంటాయి.

నూ: ఏమిటి వదినా లేకపోలేను. తమకిమల్లే యింటింటికి మా చెల్లెలు పికారు చెయ్యడం అలాంటి లేదని తెలియదు కాబోలు.

మూ: ఒకేయే నూర్యం నువ్వు వట్టి ఆవేశపరుడవురా. మీ వదిన చెప్పినట్లు మొగుడు తీసికొని వెళ్ళినప్పుడు ఆమెదాన్ని గురించి ఎవళ్ళిష్టమొచ్చి నట్లు వాళ్ళు చెప్పకుంటారు. అంతమాత్రాన్ని మనం కంగారుపడితే ఎలా చెప్పి. పైగా మన దీ పూరు కాదు. మీ అన్నయ్య పొట్టుకోసం యిక్కడ కొచ్చాడు. నీమాట నామాట వినేనా రెవరికొకడ. నోరు జారితే కష్టంరా.

నూ: అవునురెండి అమాటా నిజమే. ఇంతకీ మా గ్రహచారం బాగుండలేదు.

సా : (లోపలికి వెళుతూ) సౌభాగ్యం ఎంగుకమ్మా? నువ్వేడుసా వెండుకు? (లోనికి వెళుతుంది)

మూ : ఏడుపు గోకపోతే యేముంది? ఆడదాని బ్రతుకు అంతతో ఉంది.

సూ : అందుకే మాస్తారూ! భర్తతో విడాకు లిప్పించేసి చెల్లాయికి మళ్ళీ పెళ్ళి చేద్దామంటే అన్నయ్య వప్పుకోడు. చెల్లాయికి యిష్టం లేదు. ఈ కరువు రోజుల్లా! ఒకటి అన్నయ్యకి బరువు. రెండు లోకులతో మాటలు పడడం. ఏం బాగుంది చెప్పండి.

మూర్తి : ఒరేయ్! మాస్తూ మాస్తూ మన ప్రాచీన సంప్రదాయాలని చెండనాడెం ఆటే మంచి పని కాదురా సూర్యం! కట్టుబాట్లలోనుండి ఈవలికివచ్చి విడాకులుచ్చుకున్న పురుషుడు గాని స్త్రీగాని తర్వాత వివాహం చేసుకుంటే మాత్రం మానసికంగా ఆనందం అనుభవిస్తారనకుంటున్నావా? ఎప్పుడూ కాదు. ఆ తర్వాత చిన్న కారణానికి కూడా విడాకు లివ్వడానికి ప్రయత్నిస్తూంటారు.

సా : (లోపలినుంచి వస్తూ) ఎంతసేపూ విడాకులు, మళ్ళీ పెళ్ళి, అంటాడు మా మరిది గారు మాస్తారూ. ఆ వేశాలతో కూడిన నూతన భావాలు. ఆచరణ కనువుగాని భావ కవిత్యం. ఊహకందని ఆకాశాధిలో ఊగుతూ ఉంటారు మాస్తారూ మా గరుడు లిద్దరూను.

మూర్తి : చిన్నతనం కదమ్మా. ఇంతికి అన్నయ్య, వదిల మంచివాళ్ళు గనుక వాళ్ళు అటలు సాగు తున్నాయి...అయి పోయిందేదో అయి పోయింది. ఇంక ఆ గొడవ తలపెట్టకండి. వాళ్ళతో పేచీ పెట్టుకు న్నెళ్ళేం. వసూరమ్మా. ఒరేయ్ సూర్యం అసికేషను పంపించడం మరచిపోకండి—(నెడతాడు.)

సా : (లోపలికి వెళుతుంటుంది.)

సూ : ఇంకే వంది వదినా! వెసిడెంటుగారి పెళ్ళాం.

సా : (వెనక్కు తిరిగి) ఏం? యుద్ధాని కెళ్ళిస్తావా?

సూ : యుద్ధం కాదుగాని వదినా! చెల్లెలు మూలంగా వీధిని బడవలసి వస్తోంది యానాడు. ఇన్నాళ్ళ నుంచి యీ వూళ్ళో వుంటున్నాం ఎవ్వరి తోనూ మాట అనిపించుకు ఎరగము.

సా : చెల్లెలు మూలంగా అన్న మాటేవిటి వన గ్రహ స్థితి అనుకోవాలిగాని...పాపం అనేం చేసింది. అది అసలే కుమిలి పోతోంది. దాన్నేవీ అనకు బాబూ. (లోనికి వెళుతుంది.)

గోపా : మాటాడితే దాన్ని తిడతావేమిగా సూర్య! పాపం అది మాత్రం యేం చేస్తుంది చెప్ప

సూ : ఏం జేస్తుందా? మొగుడు వెళ్ళునుంత

మాత్రాన్ని యిక్కడికి రావడం పొరబాటంటాను.

గోపా : ఆడది అంతెన్న యేం చెయ్యగలదురా. పుట్టింటివిద ఆళి పోతుందా బాబూ! ఒక కడుపున బుట్టారు. మీ దగ్గర చేకపోతే ఎక్కడి కెడుతుంది. మాటాడితే అన్నయ్యకి బరువంటావు. ఇందులో బరువుకానిదెవరు? అది చెప్పినట్లు గోళ్ళు గిల్లకుంటూ కూర్చున్న మొగాళ్ళకీ పెడుతున్నాడు అన్నయ్య. ఏం చెయ్యను. నా అవస్థ యిల్లా వచ్చిందిగాని లేకపోతేనా మీలాంటి కుటుంబాలను నాలి గింటిని పోషిస్తును. మొదట్నుంచీ మీ చదువుల కోసం అన్నయ్య బాధపడుతుంటే మాస్తూ ఊగుకోలేక పోయాను. ఏదో వ్యాపారంలో సంపాదించి కాస్తా కుటుంబానికి కొంత, కాంగ్రెసులో గొప్పలకోసం వాళ్ళకీ చీళ్ళకీ సహాయాలు చెయ్యడంకోసం కొంతా మొత్తం తగ్గలేకున్నాను. ఇప్పుడు వాడి రెక్కలమీద ఆధారపడవలసి వచ్చింది. అన్నయ్యకి బరువు కాని దెవరుబాబూ! మాస్తాగు చెప్పినట్లు వాడు గనుక నే యీడు కొస్తున్నాడు.

సూ : ఇంతికి యీ కొంపలో ఆందరికీ మేము యిద్దరం సంపాదించకుండా మొద్దుల్లా కూర్చున్నామనే బాధ

గోపా : ఎవరికి బాబూ బాధ? నేను మాత్రం మొద్దులా కూర్చోవడం లేదూ.

సూ : అయితేం. నీ ఆస్తి కొంత యీ కుటుంబంకోసం ఖచ్చ పెట్టావు గనుక నిన్ను పోషించి తీరవలసిందే మా అన్నయ్య.

గోపా : అదేవన్న మాటలే. ఇదేం నిర్బంధమా? అల్లి మానమున్ని మొగాడు గనుకనే అవతలికి పామ్రనలేక పోతున్నాడు నన్ను.

సూ : ఒరేయ్ చంద్రం! మాస్తారు మట్టుకు మాస్తారు ఇన్ని బాధలుపడూ మనల్ని మళ్ళీ ఆట్రయి నింకుకే వెళ్ళుమంటారు...ఈ మాస్తారి చేసే వాళ్ళకి యిదొక జబ్బనుకుంటానురా. ఎదటి వాళ్ళుకూడా చాలీ చాలని జీతంతో తమకు మలేనే బాధ పడుతుంటే సంతోషిస్తారనుకుంటాను.

చం : ఏవైనా జీవించాలి అంటే డబ్బే ప్రధానమునుకుంటానన్నయ్యా!

గోపా : అహ! కాదు. జీవించాలి అంటే మీ పెద న్నయ్యలాటివాళ్ళు వెనకాల ఉండడం చాలా అవసరం అంటాడు మీ చిన్నన్నయ్య.

సూ : (కోపంగా) బాబాయ్?

గోపా: నామీద కోపం యెందుకురా బాబాయ్? మీ అన్నయ్యలాంటి వాళ్ళుండగా నీకేం లోటు చెప్పి.

నూ : అంటే బాబాయి నన్నొక శుద్ధ బడుద్దాయి క్రింద కట్టేశావన్నమాట నీ దృష్టిలో. అన్నమొంది బాబాయి. ఒరేయ్ చంద్రం పెండి లోడే ఏదో సంపాదనలో పడకపోతే చివరికి అన్నయ్య యింట్లోంచి అవతలికి పొమ్మంటా

గోపా: వాడొక్కనాటి కనడు. అట్లా అంటే మీరు బాగే పడుదురు.

నూ : పోనీ బాబాయి. అన్నయ్యతో చెప్పి అనిపించడానికి ప్రయత్నం చెయ్యి బాబాయి.

చం : మళ్ళీ నన్ను చంపేస్తున్నారు. ఈ పజిలు యీ రాత్రి మెయిలుకి అందించాలి. ఇవొక్కటే పూర్తి కావడంలేదు. జీవించానీ అంటే ఒకశుడబ్బు అంటారు, ఒకశు నీతి అంటారు. ఒకశు మానాభిమానాలు వదిలేయ్యాలంటారు. అంతట్లోనే మళ్ళీ అన్నయ్యలాంటి వాళ్లు ఉంటారట. ఒకటి అర్థం కావడంలేదు నాకు. ఏది రాసి పంపాలో అంతకన్న తెలియడంలేను. బుర్ర పాడయిపోతోంది. టైం కాస్తా హారతి కర్పూరంలా మారిందిపోతోంది. ఈ పాటికి మెయిల్ వచ్చేస్తోంటుంది.

నూ : సున్నేవీ అర్థం చేసికోవడానికి మంచి వాగుతావురా చంద్రం. (పడక కుర్చీలో కూలబడతాడు)

చం : అర్థం చేసుకోవడానికి మంచి అన్నయ్య! భూమి సుందంగా ఉండడంచేత ఏ విషయం మాట్లాడుకున్నా ఆఖరికి జీవించాలంటే అన్న సమస్య దగ్గరకే వచ్చి దాంతోపే అంత మవుతోంది. ఆరి వీడి తన్నా దియ్యా! ఈ పజిలులో ఈ సమస్య చాలాదూరం అలాగించేయిచ్చాడన్నయ్య! అయితే యీ ఒక్క విషయంతోనే మన ముగ్గురి బుర్రలు ఖరాబు అవుతున్నాయి గనుక తేలే సారాంశం ఉంది చూశావు... పజిల్ ఆల్ కరెక్ట్ సంబంధం లేదు.

గోపా: ఒరేయ్ చంద్రం. ఎందుకొచ్చిన పజిలురా. ఆ పజిలు పెట్టినవాడు బ్రతుకు తెరువుకోసం పెట్టాడురా. అంటే... జీవించాలంటే... అన్న సమస్యే వాడికి యెదురై ఒక నిర్ధారణ కొచ్చి యీ పజిలు పెట్టాడు. వాడి సమస్యని వాడు అతిసుశ్రద్ధగా సాల్వు చేసికొని ఆ సమస్యని నీలాంటి వాళ్ల కంటగిటి వాడు

బాగానే జీవిస్తున్నాడు. ఆ మాత్రం నువ్వు గ్రహించలేక అందులోపడి కుడితి గోరెంటో పడ్డ ఎలకలా కొట్టుకుంటున్నావు. ఒరేయ్ చంద్రం ఈనాటి జీవితమే ఒక పజిలురా అబ్బాయి. వెనకటి జీవితానికి, ఇప్పటి జీవితానికి తేడా చాలా ఉంది. వెనక జీవించాలంటే... అన్న సమస్యలేదు. ఈనాడది ప్రబలమొంది. అయితే యీనాటి జీవితంబాటలో ఒడుగుడుకు లెక్కవ. నెగ్గాడా పర్వత శిఖరాన్ని అందుకుంటాడు. ఓడి పోయాడా అగ్రహారాల్లో కంటో అడుగు పెట్టాడన్నమాటే... అబ్బాయి జీవితమే ఒక పజిలురా.

రఘు: (జంటిక తింటూవచ్చి) తాతయ్యా! ఇవెందుకో చెప్పకో.

గోపా: నీ మొఖం? అదేం ప్రశ్నరా! అవి తినడానికీరా.

రఘు: కాదు తాతయ్యా! రేపు నా పుట్టిన రోజు.

గోపా: అల్లాగరా బాబు!... వెర్రి నాయనా..... ఈ కంట్రాక్టుయినా రైటయి తగులాడలేదు. ఏదోవిధంగా కొంత డబ్బును తెచ్చును. నీవు క్రొత్త బట్టలేనా కుట్టిదును.

రఘు: ఎందుకూ. మా నాన్న యీ సాయంత్రానికి ఎంత ప్రార్థనపోయినా సరే కుట్టించు కొస్తానన్నాడుగా. లేకపోతే నాన్న గారిని యింటికి రానివ్వనని చెప్పేశానుగా. (వీధిలోకి వెళ్ళి పోతాడు.)

గోపా: ఏమిటో వాడుమాత్రం యేం కుట్టిస్తాడు. ఆ వచ్చే జీతం కాస్తా ఎన్నిటి కొస్తుంది. అందరి దగ్గిదాలు ఒక్కలాగే ఉన్నాయి.

నూ : అంతకన్న బాబాయి! దరిద్రులంతా ఒక్కచోటికే చేరారంటే బాగుంటుందేమో.

చం : అదికూడా కాదు అన్నాయ్. అన్నయ్య జీతంలో ఉన్న మహత్వమే అది. ఎన్నో అవసరాలు కనిపెట్టుకు కూర్చుంటాయి జీతాలొచ్చే రోజుకు.

గోపా: ఇంతకీ మన అవసరాలు అట్లా అనిపిస్తున్నాయి.

నూ : అంటే బాబాయి! ఇందులో ఇంకో విశేషం కూడా ఉందనుకుంటాను. అవసరాలు తీగుస్తున్న అన్నగారున్నాడు గనుక అవసరాలు ఎక్కువవుతున్నాయి అనుకుంటాను.

గోపా: ఏమాట కామాటే చెప్పకోవాలి. తండ్రికి తయ్యకంయినా తండ్రిలాగే చూచుకుంటున్నాడు కేశవరావు.

జీ వి ం చా ల ం టే....

చం : ఏదో విధంగా ఇవ్వాలి యీ పజిలు పంపించి తీరాలి.

నూ : పోస్ట్ లైం కాస్తా దాటిపోతే యెట్లా పంపుతావురా?

చం : కవరు లేకుండా ఫీజు అంటించి మెయిలుకు అందిస్తాను.

నూ : మరి రూపాయి యెట్లా పంపుతావు?

చం : కవరులో రూపాయి నోటు పెట్టేస్తే సరి.

నూ : పోస్ట్ లో వాళ్ళకి అనుమానం తగిలి చూచారంటే అదొక పెద్ద కేసు.

గోపా : అవన్నీ వా డాలోంచిస్తే సిద్ధిలో లేదు. వా అదుర్దా అట్లా అనిపిస్తోంది.

చం : ఏదైనా పంపించి తీరాలి. పైగా ఏదైతేలు వస్తూంటే ఎన్ని కేసులు పెట్టుకుంటేమాత్రం మేం అన్నాం! అన్నయ్య తప్పకుండా యిస్తాడు రూపాయి. ఎందుకయినా మంచిది. వస్తున్నాడేమో చూస్తాను. (వీధిలోనికి వెడతాడు.)

నూ : స్కూలునుంచి అలా బజారుకు వెళ్ళిఉంటాడు. లేకపోతే యంత అలస్యం యెందుకవుతుంది?

గోపా : రేపు రఘు పుట్టినరోజు కను. బట్టలు కుట్టిగనడానికి వెళ్ళాడేమో.

చం : (లోనికి వస్తూ) ఎక్కడా జాడా జూబులే... అన్నయ్యకి ప్రార్థనలు జ్ఞాపకమేనా చేశాను గాను. తీరా ఆ జీతం కాస్తా బాకీలకి సర్దేసి చేతులాడించుకుంటూ రాడుగదా.

నూ : ఎంత యదయినా ఒక్క అరరూపాయేనా ఉండకపోతుందా యేమిటి? తెలికొగితాలు కొని నాటకం థియేటర్ రాయడానికి.

చం : సిగోల నీది. ఒక్క రూపాయి ఉంటే ముంస నాకే యిస్తాడు. ఎంచేతనంటే ఈ పజిలు నెగ్గితే...నెగ్గితే ఏమిటి నా మొఖం...పంపితే నెగ్గవన్నమాటే...నెగ్గితే...ఏమిట?... ఏదైతేలు...ఒకటూ రెండూ. ఈ ప్రారంతా ఒక ఊపు ఊపామ్మ.

గోపా : కాని అన్నయ్యదగ్గర కనీసం పావూయేనా మిగలకపోదు.

చక్ర : (సరాసరి లోనికివచ్చి) ఏం బాబూ! కేశవరావు గారు యింకా రాలేదా?

నూ : మాకన్న కంగారుగా ఉండే నీకు.

చం : నూ అత్యవసరాల తాలూకు డబ్బులేనా ఆయన దగ్గర మిగులుతాయో లేదోనని మేమే అనుమానించి చస్తూంటే మధ్య నువ్వేవిలయ్య!

చక్ర : అదికాదు బాబూ! ఈతనం దాటిపోతే యేవుంది. ఎంత పెద్ద ఉద్యోగముడు దగ్గరైనా జీతాలు వచ్చినరోజున తప్ప మర్రాడు చిల్లికొని ఉండదు. అలాంటిది బోర్డుస్కూలు మాస్టరు దగ్గర ఉంటుందా బాబూ! అదిగాక ఇండాక స్కూలుదగ్గర మీ అన్నయ్యగారు, కిరాణీకొట్టు సూరయ్యగారు, పుల్లల అడితీ ఎల్లయ్య ఏదో ఘర్షణ పడుతున్నారు.

నా : (లోపలినుండి కంగారుగావచ్చి) ఏమిటి బాబూ

సాభా : (వదిలతో కూడా వచ్చి వింటూఉంటుంది.)

చక్ర : అబ్బే! కంగారు ఏమిలేదమ్మా.

నా : మరి యెందుకు ఘర్షణ.

చక్ర : ఏవుండమ్మా! నా బాకీ చీదాగా యిస్తేనేగాని వల్ల కాదంటాడు కిరాణీకొట్టు సూరయ్యగారు. ఆరు నెలలనుంచి యిట్లా తిప్పుతున్నారు. మొత్తం బాకీ యిస్తేనేగాని కదిలనని ఎల్లయ్య కూర్చున్నాడు.

చం : అయితే జీతాలు వచ్చాయన్నమాటే.

నా : తరువాతి యేం జరిగింది బాబూ!

చక్ర : ఏమంది జంగడానికి. పాపం కేశవరావుగారు ఏదో సరి చెబుతుంటే కిరాణీకొట్టు సూరయ్య ఎగిరిగిరి పడుతున్నాడు. అంత తీర్పులేనివాడవు వాడుకు నేటప్పడు తెలవదా అని విచితురేబో నోటికి వచ్చినట్లు వాగుతున్నాడు.

నా : (కళ్ళనీళ్ళు తిరిగియి. తుడుచుకుంటోంది.)

నూ : ఏకేకాడు దొంగవెనక. వా డిప్టమొచ్చినట్లు అణాకే చేజిసుకుని దొంగపద్దులు రాస్తాడు.

నా : సూర్యం! ఎందుకు నోరు పారెసుకుంటావు?

చక్ర : తరవాత నలుగురూ బొగయి ఆ కిరాణీకొట్టు సూరయ్యనే తిట్లారనుకొండి. పాపం కేశవరావుగారు యీ పూళ్ళో యిన్నాళ్ళనుంచి మాస్టరి చేస్తున్నారన్నమాటేగాని ఎవ్వరితోనూ ఒక్క మాటపడి యెరుగకేమో పాపం కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకున్నార.

నా : (ఏడుస్తుంది.)

సాభా : ఊరుకో వదినా! ఏమిటి యింతమాత్రానికే. (తనకూ కళ్ళనీళ్ళు తిరిగితే తుడుచుకుంటోంది)

నా : (ఎవ్వరిముఖం చూడలేక లోపలి ప్రక్కకు తిరిగి) సూర్యం! అలా స్కూలుదగ్గరకు వెళ్ళి వస్తానా యేమిటి ఒకసారి.

నూ : ఇప్పటిదాకా స్కూలులో ఉంటాడా యేమిటి వదినా!

నా : ఏమో బాబూ! నాకు భయం వేస్తోంది. వెళ్ళేటప్పుడు రఘు క్రొత్తబట్టలు కుట్టించుకు రాక

పోతే యింటికే రానివ్వనన్నాడు కూడాను.
ఏం బాపడుతున్నారో.

గోపా: ఏం ఘరవాలేదమ్మా! స్కూలునుంచి అలా
బజారుకు వెళ్ళిఉంటాడు. వాడే వస్తాడు
సా: (లోనికి వెళ్ళింది.)

సాభా: (వదినతో కూడా లోనికి వెళ్ళింది.)

[క్షణం నిశ్శబ్దం]

చం: అన్నాయ్! జీతాలు రావడంమాత్రం సత్యం.
ఒక్క రూపాయి అయినా మిగల్చకుండా వస్తా
డంటావా అన్నయ్య.

నూ: ఏమెలా బాబూ! నాకంతా అగమ్యగోరంగా
ఉందిరా బాబూ.

చం: ఏవండీ చక్రధరరావు గారూ! పరిచయం లేక
పోయినా యిట్లా అశుభున్నానని ఏవీ అనుకో
కండి. మీదగ్గర ఒక్క రూపాయి ఉంటే
యిసారా? మా అన్నయ్య రాగానే తీసుకు
యిచ్చేస్తాను. ఆమాత్రం మిగలకపోదులండి మా
అన్నయ్యదగ్గర.

చక్ర: నాదగ్గర ఏవీలేదండి.

నూ: రూపాయిదాకా యెంగుతుగాని ఒక అర్ధరూ
పాయి ఉంటే చూడండి.

చం: మళ్ళీ యింతట్లోనే నాకు సువ్యు పోటీయా,
ఆంధ్రుణ్ణిపించావన్నయ్య! చక్రధరరావు
గారూ! అర్ధరూపాయి లేకపోయినా పాపలా
ఉన్నా చాలు. మా బాబాయి పెళ్ళి అదైదు
తీసికొని వెళ్ళి కంట్రాక్టు రైటు చేసుకువస్తాడు.
చూడండి ఒక్క పాపలాయేనా.

చక్ర: అసలు ఏవీలేదు బాబూ నా దగ్గర. ఇవ్వాలే
మీ అన్నయ్యగారు ఏమైనాయి సే పట్టుకు
వెళ్ళాలి. బియ్యం కొనాలి. ఇవ్వాలే ప్రొద్దుటి
నుంచి మా యింట్లో అందరూ పస్తే బాబూ!
సిగ్గుపడించి చెబుతున్నాను.

చం: మరి జీతాలు రాగానే మాచేవాళ్ళెవరూ యింక
లేరన్నమాట మా అన్నయ్య తప్ప.

చక్ర: ఎవరికి కావాలి బాబూ! ఎక్కడికి వెళ్ళినా
మీ సూర్యం అన్నయ్య అన్నట్టే అంటారు
బాబూ. ఆ మహాతీలి మీ వదినెగారు మళ్ళీ
రమ్యనమ్మారని వచ్చానుగాని లేకపోతే రాను
బాబూ...పిల్లలు ఆకలిబా:కు తాళుకోలేక
ఏడ్చేస్తున్నార బాబూ! (కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి)
చెప్పకపోవడమెందుకు. అప్పుడప్పుడు జీవితం
మీద రోతపుడుతూ ఉంటుంది...ఒక్కొక్క
ప్పుడు యింత విషం తెచ్చి పిల్లలకి భార్యకు
యిచ్చి నేనుకూడా పుచ్చుకుందామా అనిపి

స్తుంది బాబూ! (ఏమన్నా) మొదట్లో అతనిమాట
తీసె న్యులేక ఆ చిన్ని వేషం చెయ్యడంవల్ల
ఇంత ముస్సవచ్చింది. అక్కడినుంచి పెరిగిన
గౌరవచుర్యాదల మాటను యిరుక్కుపోయాను.
ఈవరికి రాలేక జీవితాన్ని నాశనం చేసు
కున్నాను.

నూ: చచ్చాం పో. అందర్నీ ఒక్కచోటికే కూర్చా
డురా భగవంతుడు.

సా: (లోపలినుంచి పళ్లెంలో బియ్యం తెచ్చి మంచం
క్రిందనున్న అరటి కాయలు కూడా చేర్చి
యిస్తూ) బాబూ! చక్రధరరావు గారూ! ముందు
యీ బియ్యం అరటికాయలు మీ ఆవిషకిచ్చి
వంటచేయించుకుని భోజనం చేసి సావకాశం గా
రండి. మరేం ఘరవాలేదు. నేను చెబుతాలండి
మీరు వచ్చి వెళ్ళారని.

సాభా: (లోనుంచి వచ్చి చక్రధరరావు గారిని చూస్తూ
నిలచుంది.)

చక్ర: (బియ్యం కూరలు తీసుకుంటూ) అమ్మా...
(కన్నీళ్ళతో) చివరికి నాస్థితి యీగతికివచ్చింది.

సా: అశేషమృతాలండి. మన మధ్యతరగతి కుటుం
బాలే అంత. మీరేం బాధపడకరలేదు. ఇం
టింటాఉండి మంటిపాయియ్య. మా యింటాఉంి-
అనే సామెత గా మనవంతా ఒక్కమదిరిగానే
ఉన్నాము. మేము మాత్రం గడిచి గట్టె
క్కాము? ఏరోజు కే సితి వస్తుందో ఎవరు
చెప్పగలరు బాబూ!

చక్ర: (ఏమన్నా చెప్పలేక చెప్పలేక) నూరేళ్ళూ...
బతుకుతే వస్తూ...పిల్లల ప్రాణాలు నిలబెట్టావు.
వస్తావమ్మా...వస్తా సూర్యం బాబూ...(వెడ
తాడు.)

సాచి } : (కళ్ళనీళ్ళు ఇద్దరూ ఒక్కసారే తుడుచు
కున్నాడు.)
సాభా }

నూ: సుమాస్తాపని చెయ్యలేడట పాపం...వదినలాంటి
వాళ్ళే యిలాంటిగాళ్ళని సోమరిపోతులుగా
తయారుచేస్తున్నారు.

సా: సూర్యం (కోపంగా) ఆ కళాపిపాసిలో రసలు
తున్న అగ్నివర్షతగి నీ కోహకుకూడా అందదు.
అట్లాంటి ఆవేదనే క్షణకాలంలో ఆవేశంగా
మరి ఆత్మచాత్యకు వెనుదియగు. గౌరవ చుర్యా
దల మధ్య, పరువు ప్రతిష్ఠలమధ్య నలిగిపోయే
మధ్యతరగతి కుటుంబీకుని అవస్థ నీ హృదయపు
బంచుల్ని కూడా తాకలేకపోతోంది. నువ్వేవీ
అనుకోకుండా ఉంటే అందుకు కాంఠంకూడా
చెబుతాను. మీ అవసరాలు తీర్చి అన్నగారు

ఉండవలం మూలంగా అటాంటిక్ కథాకారుని ఆనే దనను గ్రహించలేకపోతున్నావు. వయస్సొచ్చి కొద్దో గొప్పో విజ్ఞానం ఉండి బాధ్యత అనే పదానికి అర్థం తెలిసికోలేకపోతున్నావు.

నూ : అంతే.

నా : ఎవరి బాధ్యతలు వారు గుర్తించాలి అన్న పదాన్ని అర్థం చేసుకుందుకు ప్రయత్నం చెయ్యి. (లోనికి వెళుతుంది. సాభాగ్యం సూర్యంవంకే చూస్తూంటుంది. చంద్రం యధాప్రకారం కూర్చుని సూర్యంవంక చూస్తూంటాడు. సూర్యం పచారు చెప్తుంటాడు. ఊణకాలం నిశ్శబ్దం.)

నూ : ఒరేయ్ చంద్రం!

చం : (సూర్యంవంక చూస్తాను.)

నూ : మాట్లాడ వేరా!

చం : వినబడుతోందిగా.

నూ : ఇందాక నేను చెప్పినదానికి సరిపోయిందిగా- అంతే వదిన ఉద్దేశం... మన మెక్కడ బాగు పడిపోయి వాళ్ళ ఆయనకన్న యెక్కువ సంపాదించేస్తామోనని ... అర్థమవుతోందిగా వాళ్ళ ఆయనకు మలేచే ఆ బడిపంతులు పనిచేస్తూ ఆ నాలుగు గోడలమధ్య కుమిలిపోతూ చాలీచాలని జీతంతో కాళ్ళిప్పుకుంటూ ఘటాన్ని యింటికి జేరవేస్తే సంతోషించును వదిన.

సాభా : చాలే అన్నయ్యా! ఇంక ఊగకో. ఎ... నా వింటేను నవ్విపోయేను. వదినను అంతవరకే అర్థం చేసుకున్నావన్నమాట.

నూ : ఏమిటి లేకపోతే ఎవరి బాధ్యతలు వారు అర్థం చేసికోవాలా?

చం : అవును అన్నాయ్! వదిన అన్నమాటల్లో ఏమి తప్పలేదంటాను.

నూ : ఇంకేం డబ్బుక టుచ్చుకుని చాటించరా.

చం : వదిన నుంచి తనం మనం చాటించకుండానే ఈ ప్రావివారందరికీ తెలుసు. వదిలే గనక ఆనుకోక పోతే మన పరిస్థితి ఎట్లాఉండేదో అని ఊళ్ళో వాళ్ళందరూ అంటుఉంటారు. అన్నయ్య నుంచివాడయితే సరే యేమిటి? వదిన చూచి యం నుంచి గనక నే మన ఆటలు సాగాయి. తిలికన్న ఎక్కువగా చూస్తోంది.

నూ : అందుకుని మాటలంటే యెవరు పడతారు.

గోపా : అదికొదురా సూర్యం...

నూ : నీకు తెలియదు బాబాయి. నవ్వుగకో... ఎవరి బాధ్యతలు వారు అర్థం చేసికోవాలట. అంత విజ్ఞాన శూన్యులుగా లేము, మాకూ సంపాదించ

వం చేతనవును. ఈవిడ సామ్రాజ్యం పెట్టే సున్నటు మాట్లాడుతుందే? చాలాయి! ఆవిడతో చెప్పి. మా అన్నయ్య సంపాదించింది మేము తింటున్నాం గాని ఈవిడ ఆస్తి మేమేం తినడం లేదని చెప్పి.

గోపా : ఒరేయ్ సూర్యం...

నూ : ఏమిటి బాబాయి! ఈవిడే పెట్టి పోషిస్తున్నటు మాట్లాడుతుందేమిటి బాబాయి! వెళ్ళు చాలాయి చెప్పి ఆవిడతో.

నా : (లోనుండి చంటిబిడ్డను పొత్తికొని వెళ్తున్న వస్త్రం) అవును. సాభాగ్యం యెందుకు సుధ్య చెప్పడం... అన్నీ వాకే వినిపించాయి. కాని సమయం వచ్చింది గనక అడుగుతున్నాను. నా ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పి... రఘు తిర్వాత పుట్టినబిడ్డకు ఒక నాడు పాలబాబ్బా కొనడానికి కూడా డబ్బులులేక రాత్రి తెల్లవారూ పాల కోసం యేడ్చింది జ్ఞాపకం ఉందా? ఏవరకు జబ్బుచేస్తే డాక్టరు వ్రాసియిచ్చిన మాత్రలు కొనడానికి డబ్బులేకపోయింది జ్ఞాపకం ఉందా? నీకు (ఏమన్నా) ఆరాత్రి కడుపునొప్పితో బిడ్డ విలవిలిస్తున్నప్పుడు జ్ఞాపకం ఉందా? చివరకు వైద్యసహాయంలేక అంతే ఆ కడుపునొప్పికి మాత్రలు కొనలేకపోవడం మూలంగా తెల్లవారే సరికి బిడ్డ చేతుల్లోనే చచ్చిపోయింది జ్ఞాపకం ఉందా బాబూ సూర్యం? తగువాత యీ బిడ్డ పరిస్థితి యిల్లా ఉండడానికి కారణం యేమిటి? కనీసం పాలబాబ్బాయేనా కొనగలుగుతున్నారా మీ అన్నయ్య? నేను యీ అకుసులకుడైతే రెండోగడ్డ యెరుగుదురా? మీ అన్నయ్య ఆ రెండు పంచెలు ఆ రెండుచూక్కలు తప్ప మూడోగడ్డ యెరుగుదురా! దీనికింతకూ కారణం యేమిటి? మీ అన్నయ్య తెచ్చే జీతంతో నేను ఆయన నా బిడ్డలు బ్రతికేపోదురా?

నూ : అయితే అంతా నేనే తిన్నానంటావా?

నా : మాటకుమాట బదులు చెప్పడమే ఘనతగా భావించు. చిన్నప్పడే మీ అమ్మగారు చచ్చిపోతూ మీ ముగ్గురి నాకు వప్పగించారు. అప్పటి నుంచి మీక్కడ లోటానుండోనని మీ ముగ్గురి నా బిడ్డలకన్న యెక్కువగా పెంచాను మీ అన్నయ్య డా ఆ ఉద్దేశంతోనే తినో తినకో మీకు చదువుచెప్పించారు త్రొనింగుకు వెళ్ళమంటే ససేమిరా ఆ బడి పంతులు పని నేను చెయ్యనన్నావు. పోనీ అని పైకి చెప్పిస్తే ఇంటర్ ఫేలయ్యవు. చంద్రం మట్టుకు చంద్రం యస్. యస్. యల్. సి.

ప్రాయం నీపాతే నేర్చుకుని బడిపంతులు పని చేయనన్నాడు. ఇద్దరూ గోళ్ళు గిలుకుంటూ యింటో కూర్చున్నారు. మీరూ రెక్కలాచ్చాయి. కేవలం చిన్నపిల్లలుకారు. మీరూ కూడా కొద్దో గొప్పో సంపాదించి అన్నయ్యకి తోడుపడతే మన సంసారం ఎంత బాగుండును? నీ బాగ్యతను నిన్ను తెలుసుకోమన్నందుకు వదిలను బాగా అర్థంచేసుకున్నావు. మీరు బాగుపడడం నా కష్టంలేదని మాట్లాడుతున్నావు. ఇంకం ఉండో లేనో ఆ భగవంతుడికే తెలుసు. (లోనికి వెళ్ళిపోతే.)

నూ : లేనిపోని బరువులన్నీ అన్నయ్య నెతిమీద పెట్టుకోబట్టి యివ్వాలి యితే కష్టం అవుతోంది.

సా : (వెనక్కు తిరిగి) లేనిపోని బరువులంటే నీ కళ్ళకు కనిపించేది సాభాగ్యం... అంతేగా... నువ్వు దండయాత్ర పోవేది సాభాగ్యంమీద. మాట్లాడితే విడాకు లిప్పించి మళ్ళీ పెళ్ళి చేయించుంటావు. నీకు చేతనయింది అదేగా. అది మన సంప్రదాయానికి విరుద్ధం. ఏమో అతిని పరిసేతులు బాసపడకూడదా? సాభాగ్యాన్ని మళ్ళీ తీసుకువళ్ళకూడదా? అంత మాత్రాన్ని కన్నబిడ్డమరిగా పెంచుకున్న సాభాగ్యాన్ని ఆ జేబాలో వూరదూర్చి యెక్కడో తాకట్టుపెట్టి చేతులారా బయటికి గంటలేను. ఇంక పోతే మీ బాబాయి జీవిత చరిత్ర తెలుసుకుంటే ఇట్లా లేనిపోని బరువు అన్నముక్క అనలేవు. మీ నాన్నగారు మీ బాబాయి శరీరాలు వేరుగాని ఆత్మలు ఒకటే. మీ బాబాయి సర్వం మీకోసమే త్యాగం చేశారు. ఇప్పుడు దాన్ని ఆచరించడం మీ అన్నయ్య కనీస ధర్మం... ఇప్పటికైనా నువ్వు, చంద్రం మీ బాగ్యతలేవిటో గ్రహించడం చాలా అవసరం. లోనికి బిడ్డను తీసుకువెళుతుంది.

సాభా : అన్నయ్యా! తల్లిలాంటి వదన మనస్సు అనవసరంగా కష్టపెట్టావు.

నూ : నోర్యయ్య సుప్రతి.

సాభా : నన్ను సుప్రతి నోర్యయ్యయన్నా ఒక కడుపున బుట్టాం గనక పెద్దన్నయ్య మంచిచెడ్డలు అలా చంచలసిన బాగ్యత మీ యిద్దరిమీదా ఉందని చెప్పడానికి ఏమీ వెనకాడను. అన్నయ్య పక్షే బాధ మీ కిద్దరికీ తెలియడంలేదు. ప్రాదురు విం వెడతాడో రాత్రి తొమ్మిదిగంటలవరకు రాదు గద. బడి, బడి వదిలిపెడితే స్రయివేట్లు. ఇంత

కష్టపడా అప్పలవాళ్ళతో మాటలు తప్పడం లేదు. మీ రిద్దరూకూడా ఉద్యోగం చేసి అన్నయ్యకు కాస్త ¹⁰⁰⁰⁰⁰⁰ 2500000 ఇవ్వాలి. ఇంకం చెప్పకూడలేదు. నువ్వీ కొంపలో అడుగట్టకే అన్నయ్యకి బాగులు యెక్కువయ్యాయి.

సాభా : నేను రాకముందు అన్నయ్యకి బాధలు లేవన్నమాట.

నూ : లేవు సరికదా వరస యెప్పుడూ మాపట్ల యంత కఠినంగా ప్రవర్తించలేదు. నీమీద కోపం మామీద చూపిస్తోంది వదన. నిన్ను మీ ఆయన వదిలొడవి యేమీ అనలేక ముక్కుతొలి అంటోంది. లేకపోతే యివ్వాలి కూర్చున్నామీ మేమిట్లాగ?

సాభా : (కన్నీళ్ళతో) ఇదంతా నిజంగా నా తలనే అంటావా అన్నాయ్!

నూ : ముమ్మాటికీ. చచ్చినా బ్రతికినా నీ మొగుడి దగ్గరే నువ్వండడం న్యాయంకాని వెళ్ళి మన్నాడు కదా అని పరుగెత్తుకుగావడమే వుట్టింటికి! ఈ కరువునోజుగ్గా ఆ మనిషి కామనిషి యెంత బరువో తెలుసుకోలేకపోయావు. ఆయనకేం కులాసాగా కూర్చుని మంచీచెడా లేకుండా ఇవతల వాళ్ళ బాధలు తెలుసుకోకుండా ఇక్కడికి పంపేసి ఊరుకున్నాడు.

సాభా : అన్నయ్యా! ఆయన్నేమీ అనొద్దని నీకు యిందాకే చెప్పాను.

నూ : ఎందుకే ఆ పౌరుషం? అంత పౌరుషమున్న దానవు ఇక్కడి కెందుకు రావడం? అక్కడే చావకపోయావా?

సాభా : (ఏమనూ) అవును. ప్యేరేయ్యని నీకే యంత బరువైపోతే అన్నయ్య కెంత బాధగా ఉంటుందో! వుట్టింటాకే వసులుకోలేక కష్ట సమయంలో తోడు నీడ అన్నారగదా అనుకుని వచ్చానేగాని ప్రకాంతంగా ఉన్న మీ జీవితాల్లో మీ వదినా మరుదుల మగ్గు కలహాలు రేకెత్తిస్తానని అనుకోలేదు అన్నయ్యా! అన్నీ నావల పొరబాడే. తమిం చగలిగిన ఒకకి నీకు భగవంతుడి నే తమిం చు అన్నయ్యా! ఎక్కడండవలసినవాళ్ళు అక్కడ ఉండాలిగాని పరిసేతులు బాసపడలేదుకదా అని యిక్కడకు రి వడం పొరబాడే అన్నయ్యా! (ఏమనండి.)

చం : (కళ్ళనీళ్ళు తిరిగితే, తుడుపుకుంటున్నాడు.)

నూ : (కళ్ళనీళ్ళు తిరిగియి) ఎందుకు అనవసరంగా యేడుస్తావు? నీమూలం గా యేడవలసినవాళ్ళం మేము. లేనిపోని అపవాదులకూడా వసు

న్నాయి. మేము నలుగురిలోను తలెత్తుకు తిరగలేము.

సౌభా: అవును. చూస్తూ చూస్తూ గుక్కెడు ప్రాణాన్ని పోగొట్టుకోలేకపోయాను. (ఏడుస్తుంది.)

నూ: (ఏడుస్తూనే) ఇక్కడికి గాతుండా అక్కడే చచ్చిపోయినా ఒక్క యేనువు యేడ్చి ఊగుకుండుము.

సా: (వస్తూ) మూర్ఖం! నీకిది రెండోసారి చెప్పడం. నన్నెన్నన్నా పడతానుగాని సౌభాగ్యాన్ని పలెత్తుమాటంటే సహించను. మాకులేని బరువు నీకెందుకు? ఆడదాని జీవితాన్ని అర్థంచేసుకోకుండా కత్తుగట్టుకు. సౌభాగ్యం, లోపలికి నడు.

సౌభా: వదినా! ఒకేసారి అందరికీ బగనై పోయాను వదినా. (వదిన చేతుల్లో సుఖండాదుకు వెక్కిరి వెక్కిరి యేడుస్తుంది.)

నూ: ఇంకా నింపాదిగా అంటున్నావా బరువై పోయానని. ప్రెసిడెంటుగారి చెళ్ళాం అన్న మాటలు అన్నయ్య వింటే యెంకాను. ఊరి తెట్టుకు చచ్చిపోతాడుగాని...

సా: మూర్ఖం...విం మాటలని నిండింట్లో. అంత కంతకు ఆవేశం యెక్కువై పోయి నోటి కెంత వస్తే అంతా అనేస్తున్నావు!

నూ: అవును వదినా! (ఏడుస్తూ) ఇల్లాంటిమాటలు అన్నయ్య చెబినిబడితే యింకేవన్నా ఉండా.

సౌభా: ఆమాట నిజమే వదినా. నేను బ్రతికడం అనవసరం వదినా! (సుఖం చూసుకు ఏడుస్తుంది.)

సా: ఎందుకుమ్మా! ఏడుస్తావు. వదిన చచ్చిపోయిందినున్నావా?

సౌభా: ఆ మాటనకు వదినా! నేను చచ్చిపోయినా యెవరికీ బాధకంపడు గాని నువ్వు చచ్చిపోలే మా అందరి బ్రతుకులు బజారుపాలే వదినా! తల్లికన్న యెక్కువగా సాకావు. నీ బుణం మే మెన్నిజన్మలకీ తీర్పుకోలేం వదినా. (ఏడుస్తుంది.)

సా: ఏడువకు. వదిన బ్రతికుండాగా నీ కేలోటూ రాదు. నడు లోపలికి. మూడేళ్ళ పిల్లవు. నా చేతులతో పెంచాను. నాకు బగవవుతావా తల్లీ.. (సౌభాగ్యాన్ని తీసుకు లోనికి వెళుతుంది.)

చం: ఏమిటన్నయ్యా! ఇవ్వొళ్ళ యిట్లా అయిపోయావు?

నూ: (మాట్లాడలేదు. తనేకదృష్టిలో ఉంటాడు.)

చం: అదికాదు అన్నయ్యా! నువ్వు నన్ను తిట్టినా సరేగాని వదిన చెప్పినదాంట్లో ఏమైనా అబద్ధం ఉందంటావా? ఆనాటిరాత్రి పాలడబ్బా లేనం

గుకు అన్నయ్య యెంత యేడ్చాడో జ్ఞాపకం ఉందా? డబ్బులు విరిగిం గానూ సంపాదించలేక రాత్రికి రాత్రి చిత్తుకొగితాలన్నీ అమ్మ పాల డబ్బా కొనడానికి ప్రయత్నించావు జ్ఞాపకం లేదా? బిడ్డకి మాత్రం కొనడానికి ముప్పావలా లేకపోతే అన్నయ్య తనకున్న పంచె చొక్కా తీసుకుచెల్చి మనకు తెలియకుండా పాతిగడ్డలు కొనేవాళ్ళకి అమ్మ ఒక రూపాయి తెచ్చేసరేకి ఆ బిడ్డ చచ్చిపోయింది జ్ఞాపకంలేమా! వదిన చెప్పినట్లు అన్నయ్య తెచ్చుకునే జీతంతో వాళ్ళు సుఖం గా బ్రతికకపోవరూ...మనకోసం వాళ్ళంత కష్టపడుతున్నారో గ్రహించలేవా అన్నయ్యా! వాళ్ళ సుఖాన్ని కించి తయినా చూచుకుంటున్నారా? కొంచెమేనా దూరం ఆలోచించకపోతే ఎట్లా అన్నాయ్!

సా: (వస్తూ కొవం గానే) చంద్రం! ఏమిటిది?

చం: ఏమీలేదు వదినా!

సా: చూడు బాబూ! రఘు ఎక్కడికి వెళ్లాడో తీసుకురా.

చం: వెడతా వదినా. (వీధిలోనికి వెడతాడు.)

సా: (లోనికి వెళుతుంది.)

నూ: (గిధిడై వున్న తిరిగి నిలుచున్నాడు. కొంచెం మృత్యుం కదిలింది. కళ్ళనీళ్ళు తిరుగుతున్నాయి.)

గోపా: బాబూ మూర్ఖం! ఆవేశం యెంత ఉంటే అంతా చూపించేస్తే యెట్లా చెప్పు బాబూ! అనవసరంగా అటు వదిన మనస్సుకు, ఇటు చెల్లాయి మనస్సుకు కష్టం కలిగించావురా... మీ వదినలాంటి యిల్లాలు యీ భూమిమీద ఉండటావా బాబూ! మీకోసం అప్రకృష్టలు పడ్డసంగతి మరిచిపోయావా బాబూ! తల్లి లేని పిల్లల్ని సాకి యింతవాళ్ళనిచెసిన వదిన చరిత్రలో ఎక్కడైనా కనిపిస్తుందా! అన్నిటిమాట అలా వదిలేయ్యి. ఇన్ని విషయాలు నీకు జ్ఞాపకం చేసిందిగాని ఒక్క విషయం జ్ఞాపకం చేసిందిమా చూడు. నీకు ప్రైఫాయిడ్ జ్వరం వస్తే మందులకి డబ్బులేకపోతే తన మంగళ్ నూత్రాలు అమ్మి.....

నూ: (ఏడుస్తాడు.)

సా: (గోపాలరావు మాటలోనే వచ్చి) మావగారూ!

గోపా: ఏవమ్మా!

సా : నా మనస్సేం బాగుండలేదు. ఇంతవరకూ మీ అబ్బాయి రాలేదు. మీ రొక్కసారి ఆ బడి దగ్గరకు వెళ్ళి చూచిందే.

గోపా : ఘరవాలేనమ్మా! పిచ్చితల్లీ! వచ్చేస్తాడమ్మా అబ్బాయి.

సా : ఏదో ఆందోళనగా ఉంది. ఒక్కసారి వెళ్ళి రాకూడదు.

గోపా : వెడతానమ్మా. (వీధిలోనికి వెడతాడు.)

సా : (లోనికి వెళుతుంది.)

నూ : (క్షణం సేపటికి వెనక్కు తిరిగి త్రోవై యీ చివర కంటాచచ్చి ఒకసారి లోపలికి చూచి చరచర వీధిలోనికి వెడతాడు.)

సా : (లోనుంచి సూర్యం వెడుతూండగానే వచ్చి) సూర్యం!

నూ : (వీధిలోనుంచే) ఎందుకు వదినా!

సా : ఇలారా!

నూ : (తలవంచుకునే వస్తాడు.)

సా : ఎక్కడికి వెళుతున్నావు?

నూ : మనస్సేమీ బాగుండలేదు వదినా! కాస్తేపు అట్లా తిరిగి వస్తాను.

సా : బాబూ! (ఏ సున్నా) నీ మనస్సును కష్టపెట్టాను. పాపిష్టిదాన్ని. ఇవ్వాలి లేచిన వేళావిశేషం యేవిటోగాని ... నిన్ను అనవసరంగా బాధ పెట్టాను కను.

నూ : (నిడుపు దిగమింగుతూ) లేదు వదినా! నీయఖం చూడలేను వదినా!...నన్ను కాస్తేపు ఎక్కడికేనా పోనియ్యి వదినా!

సా : నువ్వు వెళ్ళడానికి పిలులేదు సూర్యం, నువ్వు వట్టి ఆ వేసేపరుడవు. వెడితే ప్రెసిడెంటుగారితో చెబులాట పెట్టుకుంటావు. ఎందుకో నా కుడి కన్ను అదురుతోంది. నా కేదో భయంగా ఉంది. నువ్వెక్కడికీ వెళ్ళకద్దు.

నూ : నిన్ను అడ్డమైన మాటలు అని అనవసరంగా కష్ట పెట్టాను వదినా...

సా : లేదు బాబూ! నేను కష్టపెట్టుకుంటానా? కష్టపెట్టుకునేదాన్నియితే మిమ్మల్ని పెంచగలనా? నా చేతుల్లోపెంచిన బిడ్డలమీద నాకు కోపం ఉంటుందా చెప్పు బాబూ! నిన్ను బ్రతిమాలు కుంటాను నువ్వెక్కడికీ వెళ్ళొద్దు.

నూ : కాదు వదినా! అన్నయ్యకోసం వెడతాను వదినా!

సా : అక్కలేను. మీ బాబాయి వెళ్ళానుగా...ఇట్లా చూడు ... నా మీద ఒట్టువేసికొని చెప్పబాబూ! ఈగోజు మొదలుకొని ఎప్పుడూ సాబా గ్యాన్ని ఏవీ అనని చెప్పబాబూ! అసలే కుళ్ళిపోతోంది. నీ మాటలతో మరి యేడ్చేస్తోంది. ఊరుకో బెట్టేసరికి నా పెద్దలు దిగొస్తున్నారు.

నూ : అల్లాగేలే వదినా! దానికిమాత్రం యేం తెలుసు. అన్నయ్య యీ సంసారాన్ని భరించలేక అడ్డమైన బాధలు పడుతున్నాడన్న ఆ చేదనలో ఏవేదో అనేశాను. దాని మనసుని తీర్చి పెట్టెను...నువ్వు చెప్పినట్లు ఏ ఉద్యోగమేనా చేసుకుని తొందరలో అన్నయ్యకు సాయ పడడం మంచివనుకుంటాను వదినా! లేకపోతే అప్పులవాళ్ళతో బాధలు ఎక్కువైపోయి అన్నయ్య ఏ అఘాయిత్యానికేనా...

సా : బాబూ...

నూ : నూలుబిడిచి చాలాసేపయినట్టుంది. ఇంకా రాలేదన్నయ్య.

సా : చూచాస్తానని వెళ్ళిన మీ బాబాయి కూడాయంకా రాలేదు.

నూ : రఘు బట్టలకోసం వేచి పెట్టాడన్నావుగా. రెడీమేడ్ షాపులో ఒట్టుల కొనుక్కుం వడానికి వెళ్ళాడేమో.

సా : ఏ బాకీ తీర్చకపోతే యెవ్వ రూగుకుంటాను బాబూ! క్రొత్తబట్టలు ఎల్లాతెస్తారు. లేకపోతే మిమ్మల్ని యింటికే రానివ్వసన్నాను షెడీల్ని రఘుమీ అన్నయ్యని. ఆ మాటకు ఏం బాధ పడుతున్నాలో.

నూ : వాడికేం తెలుసు వదినా! కుర్రాడు.

సా : రఘుకోసం వెళ్ళిన చందంకూడా అక్కడే ఉండిపోయాడే. అటలకి వెడతానంటాడు రఘు. ఎవళ్ళతో ఏం పేచీలు తెచ్చిపెడతాడోనని నా భయం.

నూ : ఘరవాలేదు వదినా! చందం తీసుకువస్తాడు.

[వీధిలో] పోస్టు!

నూ : (వీధిలోనికివెళ్ళి ఉత్తరం తెస్తూ) బావదగ్గర్నుంచి వదినా!

సా : నిజంగా.

నూ : నిజంగా నే వదినా!

సా : ఎన్నాళ్ళకీ (లోపలికి చూచి) సౌభాగ్యం...
(సూర్యంతో) చదువు బాబూ యేం రాశారో
మీ బావ... ఇప్పటికే నా దాని కట్టలు గట్టెక్కి
యే మో.

[చంద్రం, రఘు వస్తారు.]

చం : ఎక్కడినుంచి అన్నయ్యా కవరు?

నూ : బావదగ్గర్నుంచిరా.

చం : బావదగ్గర్నుంచే ... ఇంకేం ... అక్కయ్యని
మెడ్రాసు తీసికొస్తాడు బావ... అంటే. నాకు
తెలుసు. నేనూ వెడతాను మెడ్రాసు.

రఘు: అత్తయ్యతో నేనూ వెడతానే అమ్మా!

సా : అలాగేలే. చదువు బాబూ సూర్యం!

నూ : (చగువుతాడు).

శ్రీయుతులు కేశవరావు బావగారికి మీ బావ
మరది ఉమామహేశ్వరరావు వ్రాయునది. నే
నింతకాలంవరకు మీకు జాబువ్రాయడానికి
కూడా సిగ్గుపడ్డాను. నేను యీ సిస్టీలులో పైకి
వచ్చేవరకు మీకు నా జాడా జవాబు తెలియ
కూడదనే నా సంకల్పం నేటికీ నెరవేరింది. నే
నిప్పుడు రమూ పిచ్చర్ను అనే సంస్థలో నెలకి
నాలుగువంసల రూపాయల జీతంమీద రదుయి
తగా కుదిరాను. ఒక చిన్నయిల్లు అద్దెసు తీసుకు
న్నాను. వచ్చే ఏకాదశి బుధవారం మీచెల్లెలు
సౌభాగ్యన్ని యిక్కడికి తీసుకురావడానికి
బావుందని చెప్పారు. నేను సోమవారం బయలు
దేరి వస్తున్నాను. మీ చెల్లెల్ని పంపడానికి
సిద్ధం చేసారని ఆశిస్తాను. ఇల్లు

ఉమామహేశ్వర్.

సా : (ఆనందంతో) అమ్మా! సౌభాగ్యం! నీకట్టలు
గట్టెక్కియమ్మా! సౌభాగ్యం (లోనికివెళ్లి)
సౌభాగ్యం సౌభాగ్యం అంటోంది.)

చం : బావ నెగ్గించుకున్నాడు మొత్తంమీద.

నూ : బావ పట్టుమాట ఎల్లాఉన్నా అన్నయ్యభారం
కొంత తగ్గించింది సౌభాగ్యం. (గోపాలరావు,
చక్రధరరావు వగర్బుకుంటూ వచ్చారు.)

చక్రధర } : అమ్మా! బాబూ సూర్యం! ఘోరం!

సా : వివిటి మావగారూ!

గోపా: ఏవుందమ్మా కేశవ య్యా చీటివ్రాసి (సావిత్రి
కిమ్మా) డ్రాయరుమీదపెట్టి ఆ స్కూలు గది
లోనే ఉరిపోసుకు చచ్చిపోయాడు.

సా : (చేతిలో కాగితం చేతిలోనే ఉంది. కెవ్వున
కేక పెట్టి శిలాప్రతిమలా నిలబడింది.)

రఘు: అమ్మా! (అని కావాలిందుకున్నాడు.)

నూ } : (అన్నయ్ అంటూ చక్రధరరావుతో పరు
సాభా

గతారు. అన్నిలెట్లు ఆరిపోతాయి. కను
రెప్పులు కూడా వాల్చుకుండా కళ్ళనీరుకొడునూ
శిలాప్రతిమవలెనున్న సావిత్రిమఖంపై స్వామి
లెట్లు పడుతుంది. తెరలో ఉత్తరం కేశవ
రావు గొంతుతో చదవడం వినబడుతుంది.)

సావిత్రి! నిన్ను పెళ్లాడానన్న మాటేగాని
ఒక్కనాడు సుఖపెట్టలేకపోయాను. అప్పుల
వాళ్ళు యీనాడు అనరానిమాటలన్నాగు. బడి
పంతులు అందరికీ లోకువేనని యీనాడు అర్థ
మైంది. శేపు రఘు పుట్టినరోజు, క్రొత్తబట్టలు
కుట్టించలేకపోయాను. సూర్యం అర్ధరూపాయి
అడిగాడు. ఇవ్వలేకపోయాను. ఎప్పుడూ ఏమీ
అడగాని రఘు ఈరోజున క్రొత్తగుడ్డలకోసం
శేవీ పెట్టినందుకేనా కుట్టించలేని అసమర్థుణ్ణి.
రఘు చెప్పినట్లు యింటికిరావడం యిష్టంలేకే,
ఏ ఉద్యోగానికి నా జీవితాన్ని అంకితం
చేశానో, ఆ ఉద్యోగంలో ఎదుగు బాగుకూ
లేక ఎప్పుడు చూచినా గొర్రెకు బెత్తెను
తోకే అన్నట్లు నా జీవితాన్ని నాశనంచేసి
నన్ను పీల్చి పీల్చి చేసిన యీ బడిలో
యీ నాలుగు గోడలమధ్య నా జీవి
తాన్ని అంతం చేసుకుంటున్నా. పగవాడికేనా
యీ బడిపంతులు ఉద్యోగం వద్దని చనిపోయే
టప్పుడు భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నా. నిన్ను
ఒక్కతొడమైనా సుఖపెట్టని నిర్భాగ్యుణ్ణి చని
పోయేముందు నీకేం సందేశ మివ్వగలను. సర్వం
నీకే తెలుసు. 'కేశవ.'

(స్పాట్ లెటుకూడా ఆరిపోతుంది. చీకట్లో
తెరజారుతుంది.)

[సమాప్తం.]

నాగార్జునమతం జౌపనిషదమే !

శ్రీ హరీత శివశర్మ

బౌద్ధం ఎప్పుడు పుట్టింది? ఇది చరిత్రకారులు తేల్చు వలసిన సంగతి. అయితే గౌతమబుద్ధునికి ముందు బౌద్ధం అంటూ ఒక మతం వున్నదన్న సంగతి మాత్రం నిర్వివాదమైన విషయం. నూ త్రప్పిటకద్దీర్లు నికాయంలో మహాపదాననూత్తంతంలో బుద్ధుడైన సిద్ధార్థ శాక్యుడు చెప్పినట్లు ఒక కథ వుంది. అందులో గౌతముడు తనకుమారుడు బౌద్ధసర్వాన్ని ప్రపంచించిన కొందరు బుద్ధుల అపదానము లేక అపదానములను తన శిష్యులకు తెలియజేస్తాడు. అయితే ఆ బౌద్ధం స్వరూపం ఎట్లావుండేదో మాత్రం మనకు తెలియదు. భాగవతంలో “నగ్న వేషములు కలుగు జైనులు, భూరికాషాయ వస్త్రం బులు ధరియించు బౌద్ధులు, జటాశిఖాస్మధారులగు కాపాలికుల” ప్రసక్తివుంది. భాగవతంలో ఈ సంగతిని గౌతమబుద్ధునికి ఈవల ఎవరో ప్రక్షిప్తంచేశారని వాదించినా, గౌతమబుద్ధునికి ముందే బౌద్ధం అంటూ ఒకటి వున్నదని చెప్పడానికి ఉపపత్తులు లేకపోలేదు. శ్రీ రాయప్రోలు లింగనరాయణమూర్తిగారు వ్రాసిన కళ్యాణ కామిది అనే గ్రంథానికి తొలిపలుకుపలుకుతూ పండిత ప్రవరులైన శ్రీ శివరామశాస్త్రిగారు ఇట్లా వ్రాస్తున్నారు. “మహాపీరునికంటెను, బౌతమబుద్ధునికంటెను, పూర్వము బౌద్ధము కలదు. గౌతమబుద్ధునికి పూర్వము ఇరువదిఇరువులు బుద్ధులు గలించినట్లు బౌద్ధగ్రంథములు చెప్పును. మరియు ఇరువదినాలుగవ మైత్రేయబుద్ధుడవతరించగలడని జాతకకథలలో చదువుదుము. వ్యాస సమకాలికుడు క్రతుచ్చంద్రుడను బుద్ధుడున్నట్లు లంకావతార నూత్రాలయందు కలదు. ఈ రీతిగనే ఋషభుడాదిగా ఇరువదిముగ్గురు తీర్థంకరులపిదప మహాపీరుడు, బ్రహ్మనూత్రములు, ఈ ప్రాచీన జైనబౌద్ధ దర్శనములను ఖండించును...మరియు తత్త్వసంగ్రహమున శాంతరక్షితుడు ప్రాచీన బౌద్ధమునకు వేదమే ప్రమాణమని వ్రాసెను.”

శ్రీ శాస్త్రిగారి ఈ వాక్యాలవల్ల రెండు సంగతులు తెలుస్తున్నాయి. (1) గౌతమ బుద్ధునికి పూర్వం బౌద్ధం వుంది. (2) ఆ బౌద్ధమునకు శ్రుతి అంటే వేదము మూలము, కాగా గౌతమబుద్ధుడు

ఇందులో తెచ్చిన విప్లవము, దానిని, వేదమునకు దూరము చేయుట, అవైదికము చేయుట. ఇది భారతదేశ తత్వశాస్త్రచరిత్రలో కొత్తవిషయము కాదు. వేదకాలంలో కూడా వేద ప్రమాణాన్ని అంగీకరించనివారు వున్నట్లు చరిత్రకారులు చెబుతూనే వున్నారు. పైగా ఇటీవలి కాలంలో వీరశైవ మతస్థాపకుడైన బండారు బసవనదండనాయకుడు గూడా శైవ మతాన్ని అవైదికంచేసి నెలకొల్పిన ఉదాహరణలు వున్నాయి. బౌద్ధంలో శాక్యబుద్ధుడు తెచ్చిన మార్పు ఇటువంటిది.

బౌద్ధాన్ని అవైదికంచేసి గౌతమబుద్ధుడు చెప్పిన ధర్మస్వరూపం ఎటువంటిది? దాని తత్వం ఏమిటి? ఈ మొదలైన ప్రశ్నలకు వారు వీరు వ్రాసిన గ్రంథాలలోంచి గాక నూటిగా పిటకాల్లోంచే గౌతముడు చెప్పిన మాటలనే ఉట్టంకించడం ఉచితం. గనుక, వినయ పిటక మహావగ్గంలోంచి (మహా పంఠ రాశుల్ సాంకృత్యాయన వారి హిందీఅనువాదం.) ధర్మ చక్రప్రవర్తన విభాగాన్ని ఇక్కడ ఉట్టంకిస్తున్నాను: “విత్తంబి! సాగుకే! యహో దో అతియాః సేవన సహీ కర్మీ చాహియే! కాస్మే హో? జో యహో కాన్, గ్రామ్యు, అనాడీ మనుష్యంకే (యోగ్య), అనార్య (-సేవిత్), అసర్థోసే యుక్త కామవాసనాఙంమే లిప్త హోనా హై; బౌర్ జో దుఃఖ్ (-మయ), అనార్య (-సేవిత్) అసర్థోసే యుక్త ఆత్మపీడా మే లగనా హై! ఇన్ దోనోం హీ అతియోంమే నజాకర్ తిథాగత్ సే మస్యమహర్ణఖోజ్ నికాలా హై, కి)అంఖ్—దేనేవాలా, జ్ఞాన్-కరా నేవాలా అభిజ్ఞానకేలియే, పరిపూర్ణ జ్ఞాన్ కేలియే బౌర్ నిర్వాణ్ కేలియే హై! యహో కాన్ సా మస్యమ్ మార్గ్ (మస్యమ ప్రతిపదం అని అర్థం) తథా గత్ సే ఖోజ్ నికాలా హై; (జోకి) వహో యహీ ఆర్యఅష్టాంగిక మార్గ్ హై; జైనేకి—తీక్ దృష్టి, తీక్ సంకల్ప, తీక్ వచన్, తీక్ కర్మ, తీక్ జీవికా, తీక్ ప్రయత్న, తీక్ సమృద్ధి, తీక్ సమాధి యహో హై భిక్షంబి మస్యమ్ మార్గ్ (జీవకో).

నాగార్జునమతం ఔపనిషదమే !

“యహ్ం భిక్షు! దుఃఖోఽర్యో (=ఉత్తమ్) సత్యహ్ం—జన్మభీ దుఃఖోఽహ్ం, జరాభీ దుఃఖోఽహ్ం, వ్యాధి భీ దుఃఖోఽహ్ం, మరణోభీ దుఃఖోఽహ్ం, అపి యోంకా సంయోగో దుఃఖోఽహ్ం, (పియోంకావియోగో భీ దుఃఖోఽహ్ం, ఇచ్చాకర్మపర్ కిణీ (నీజ్) కా సహీ మిల్నాభీదుఃఖోఽహ్ం, సంక్షేప మే సారే శాతీక్ అశాతీక్ పదార్థ (పాంచఉపాదానస్థం) హీ దుఃఖోఽహ్ం; భిక్షు! దుఃఖో—సముదయ (=దుఃఖో కారణో) ఆర్యసత్యహ్ం, యహ్ం జో తృప్తాహ్ం—ఫిర జన్మనేకీ, ఖుకో హోనేకీ, రాగ—సహితో జహో తహో ప్రసన్న హోనేకీ—క్షేనేకీ—కామతృప్తా, భవ (జన్మ) తృప్తా, విభవతృప్తా భిక్షు! యహ్ం—దుఃఖో నిరోధో ఆర్యసత్య; శోకి ఉపీ తృప్తా కా సర్వథా విరక్తహో, నిరోధో=త్యాగ=ప్రతి నిస్సర్గ్=ముక్తినిలీనహోనా, భిక్షు! యహ్ం—దుఃఖో నిరోధోకి ఔర్ జానేవాలా మార్గ్ (దుఃఖ—నిరోధ—గామిని ప్రతిపదం) ఆర్య సత్య; యహ్ం ఆర్య అష్టాంగిక్ మార్గ్ హ్ం,భిక్షు! జన్మతక్కి ఇన్ చార్ ఆర్యసత్యోం కా ఉపరోక్తప్రకార నేయధార్మి కుద్ద జ్ఞాన్ దర్శన నహుత్య; తిజ్ తక్ భిక్షు! మై నే యహ్ం దావా సహీ కియా - దేవోం సహితో, మారో సహితో, బ్రహ్మ సహితో, (సభీ)లోక్ మే, దేవ-మునవ్య-సహితో, సాధు-బ్రాహ్మణో-సహితో, (సభీ) ప్రాణియోం మే అనుపమ్, పరమ్ జ్ఞాన్ కో మై నే జాన్ లియా! బిక్షు! జన్మ ఇన్ చార్ కా ఆర్యసత్యోంకా (ఉపరోక్త) ప్రకారనే...శుద్ధ జ్ఞాన్ దర్శన హోగయా, తిజ్ మై నే బిక్షు! యహ్ం దవాకియా...! మై నే జ్ఞాన్ లో శేఖా! మేరిముక్తి అచల్ హ్ం! యహ్ం అంతిమ్ జన్మహ్ం! ఫిర అజ్ అవాగమన్ సహీ!”

దీనికల్ల ఆర్య అష్టాంగిక్ మార్గ్ మూ నాల్గు అర్య సత్యాలను ప్రపంచింపడమే గాక, గౌతమబుద్ధుడు తాను ప్రపంచిస్తున్న మార్గం మధ్యమమార్గం అని గూడా చెప్పుకున్నట్లు విశేషం అవుతున్నది.

అంతేగాక గౌతమడు ప్రతీత్య సముత్పాద వాదాన్ని గూడా ప్రపంచింపాడు. ఈ ప్రతీత్య సముత్పాద తత్వం అర్థం అయిన తర్వాతనే తనకు జ్ఞాన దర్శనం అయినప్పుడు, నిరంజరా నదీతీరంలో ప్రధను బుద్ధపదం, ప్రథమాభిసంబోధం ప్రాప్తమైనప్పుడు, వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాటి రాత్రి ప్రథమయామంలో ఈ ప్రతీత్య సముత్పాదాన్ని గూర్చిన అనులోమ, ప్రతిలోమ దర్శనం ఆయనమనస్సులో ఆడింది. దాన్ని

ఆయన మననం చేశాడు. వినయపిటకం మహావర్గంలో ఈ విషయం ఇట్లా ప్రతిపాదత మైంది: “తేన సమయేన భగవా ఉరువేలాయం నజ్జా నేరంజరాతీరే బోధిరుఖ్కు మూలే పథమాభిసంబుద్ధో! అగ్గఖో భగవా బోధిరుఖ్కు మూలే సత్తాపాం ఏకపల్లంకేన నిసేది, విముత్తి సుఖపటి సంవేది. అగ్గఖో భగవా రత్తియా పతమం యామం పటిచ్చ సముప్పాదం అనులోమ, పటిలోమం మనసా కౌసి, అవిజ్ఞా పచ్చయా సంఖారా, సంఖార-పచ్చయా విజ్ఞాణం, విజ్ఞాణ-పచ్చయా నామరూపం, నామ రూప-పచ్చయా—సడాయతనం, సడాయతనం పచ్చయాఘస్సో, ఘస్స-పచ్చయా—వేదనా, వేదనా, పచ్చయా—తజ్ఞా, తజ్ఞా-పచ్చయా ఉపాదానం ఉపా దాన-పచ్చయా—భవో, భవ-పచ్చయా—జాతి, జాతి-పచ్చయా - జరామరణం, సోక-పరిదేవ-దుఖ్కు— దోమృతస్సు పాయాసా సంభవంతి, ఏత మేతస్స కేవ లస్స దుఖ్కుఖ్కుందస్స సముదాయో హోతి!...

“అవిజ్ఞాయత్తేవ అసేస విరాగ—నిరోధా— సంఖార-నిరోధో, సంఖార-నిరోధా-విజ్ఞాణ నిరోధో, విజ్ఞాణ-నిరోధా-నామరూప నిరోధో, నామరూప నిరోధా-సడాయతన నిరోధో, సడాయతన నిరోధా-ఘస్స నిరోధో, ఘస్సనిరోధా వేదనానిరోధో, వేదనా నిరోధా—తజ్ఞానిరోధో,—తజ్ఞానిరోధా ఉపాదాన నిరోధో, ఉపాదాన నిరోధా భవనిరోధో, భవ నిరోధా—జాతనిరోధో, జాతి నిరోధా—జరామరణం— సోకపరి దేవ దుఖ్కు - దోమస్సు పాయాసా నిరు ఝంతి, ఏవమే తస్స కేవలస్స దుఖ్ఖ ఖిందస్స నిరోధో హోతి!”

బ్రహ్మనూత్ర చతుస్సూత్రీ శంకరభాష్యం లో ఆదైవతిపు నిగ్ధయావత్తూ వున్నట్లు, ఈ ధర్మ చక్రప్రవర్తన సూత్రంలోను, ప్రతీత్యసముత్పాద సూత్రంలోను గౌతమని జ్ఞానం అంతా ఇమిడివుంది.

భగవంతుడైన గౌతముడు చెప్పిన ఈ ప్రధాన తత్వం ఆధారంగా, ఆయన నిర్వాణం చెందిన అనంతరం కొన్ని వందల సంవత్సరాల లోగానే శాక్యపుత్రీయ జ్ఞానంలో బహుశాఖలు ఏర్పడ్డాయి. హిందీ వినయపిటక పీఠికలో త్రిపిటకాచార్యులయిన రాహుల్ సాంకృత్యాయనుల వారు ఈ విషయాన్ని గురించి ఇట్లా నెలవిస్తున్నారు:

“క్షౌద్రవర్గంలోని సప్తశతీకౌస్కంధంవల్ల బుద్ధ నిర్వాణం అనంతరం 100 సంవత్సరాల తర్వాత జ్ఞాన

బిక్షువులలో రెండు నికాయాలు (సంప్రదాయాలు) ఏర్పడ్డట్లు తెలుస్తోంది. అందులో ప్రాచీన పద్ధతిలో దృఢ పక్షపాతులను స్థవీరుని అన్నారు. వినయ విరుద్ధంగా కొత్త పుంతను అనుసరించినవారిని మహాసాంఘీకులని అన్నారు. పాలీ కథాపక్షం-అర్థకథా, దీపవంశము, మహావంశము మరికొన్ని ఇతిరంగంథాల ప్రకారం బుద్ధనిర్వాణం అనంతరం 220 సంవత్సరాల తిర్వాత అశోకసమ్రాట్టు కాలంలో మహాసాంఘీకులలోను, స్థవీరులలోనుగూడా చిన్న, పెద్ద శాఖాభేదాలు మొత్తం 18 దాకా ఏర్పడ్డాయి. కథాపక్షం-అర్థకథ ప్రకారం ఈ 18 శాఖాభేదాలు ఇట్లా వున్నాయి. అంటూ ఆ 18 శాఖా భేదాలను, ఇట్లా పేర్కొన్నారు. 1. స్థవీర వాదులు; (2) వాత్సీపుత్రీయులు; (వీరినే వృజీపుత్రకు లనిగూడా అంటారు.) (3) ధర్మోత్తరీయులు (4) భద్రయాణీకులు; (5) షణ్ణాగరికులు (6) సమ్మతీయులు (వీరంతా స్థవీర వాదులలో వాత్సీపుత్రీయ శాఖకు చెందినవారు) (7) మహీశాసకులు (8) ధర్మగుప్తికులు (9) సర్వాస్తివాదులు (10) కాశ్యపీయులు (11) సాంతాంతికులు (12) నూత్రవాదులు లేక సాంతాంతికులు (వీరంతా స్థవీరవాదంలో మహీశాసక శాఖకు చెందినవారు.) (13) మహా సాంఘీకులు (14) ఏక వ్యావహారికులు (15) గోకులికులు (ఈ రెండుశాఖలు మహాసాంఘీక నికాయంలో ప్రధానశాఖలు.) (16) ప్రజ్ఞప్తివాదులు (17) బాహులికులు లేక బాహుశ్రుతికులు (ఈ రెండు శాఖలు గోకులిక శాఖలో అవాంతరశాఖలు) (18) చైత్యవాదులు (వీరు బాహులిక శాఖలో అవాంతరశాఖకు చెందినవాళ్లు).

వసుమిత్రప్రణీతమైన అద్భుతశాస్త్ర నికాయ గ్రంథంలో—ఇది చైనాభాషలో వుంది—వున్న ప్రకారం ఈ 18 శాఖల జాబ్బుల పట్టిక ఇంకోవిధంగా వుంది. ఇందులోగూడా స్థవీరవాదులు స్థవీర వాదులే. మహాసాంఘీకులు మహాసాంఘీకులే. స్థవీర వాదులలో ఏడు అవాంతర శాఖలు ఏర్పడ్డాయి. ఆశాఖలు-(1) మైమనతులు (2) వాత్సీపుత్రీయులు (3) ధర్మోత్తరీయులు (4) భద్రయాణీయులు (5) సమ్మతీయులు (6) షణ్ణాగరికులు (7) సర్వాస్తివాదులు. ఈ సర్వాస్తివాదులలో తిరిగి మూడుశాఖలు ఏర్పడ్డాయి: (1) మహీశాసకులు (2) కాశ్యపీయులు (3) సాంతాంతికులు. మహీశాస

కుగ్లోంచి ధర్మగుప్తులు విడిపడ్డారు. మహాసాంఘీకులలో నాలుగు అవాంతరశాఖలు పొటమరించాయి. (1) శిచులుక్ (ఈ మాటలకు ప్రజ్ఞప్తివాదులన్న అర్థమేమోనని మహాపండితరాచుల్ సాంకృత్యాయనులు భావిస్తున్నారు) (2) లోకోత్తరవాదులు (3) ఏక వ్యావహారికులు. (4) గోకులికులు. శిచి-లున్ శాఖలో చైతీయులనే అవాంతరశాఖ ఏర్పడివుంది. [మూ. మహా పండిత్ రాచుల్ సాంకృత్యాయక్-వినయ పిటక పీఠిక.]

ఇట్లా మొదటినుంచీగూడా శాక్యపుత్రీయ జాన్మంలో విభిన్న శాఖలు ఏర్పడుతూవచ్చాయి. గౌతమునుచెప్పిన ధర్మాన్ని వీరు తమ తమ శాఖనుబట్టి వ్యాఖ్యానిస్తూవచ్చాడు. అయితే వీరిలో వాత్సీపుత్రీయులుతప్ప తక్కినవాళ్ళంతా పున్లనాస్తి-అనాత్మత్వ-నైరాత్మ్య-పున్లజ్మాన్యవాదాన్ని అవలంబించారు. పున్లనాస్తికాయం అంతాగూడా పరమాణు రూపమైన శరీరపదార్థం. ఈ పదార్థ ధర్మాలను వీరు ఆస్రవ, అనాస్రవధర్మాలక్రింద, సంక్షేశ వ్యావహారిక ధర్మాలక్రింద, కుశల అకుశల ధర్మాలక్రింద విభాగించారు. ఈ సంక్షేశ వ్యావహారిక ధర్మనిరోధమే శాంతి, నిర్వాణము అవుతుందన్నారు. అందువల్ల వీరి దృష్టికి సంసారం అంతా గుఱుకశ్యలమై కన్పించింది. అకుశల ధర్మాలవల్ల సంసారం అనుశయమౌతుంది. కుశలధర్మాలవల్ల సంసారక్షయం అవుతుంది. ఇవిగాక చిత్తమహామికా ధర్మాలుగూడా కొన్నివున్నాయి. అంతేగాని ఆత్మఅంటూ లేదు. పున్లనాస్తిత్వం సంగతి విమిటంచే సంసార ప్రవాహంవల్ల ఏర్పడుతుందని వీరు అంటారు.

గౌతముని జ్ఞానానికి ముందు సాంఖ్యాదిమతాలు కొన్ని వున్నాయి. అయితే ఈజ్ఞాదులు ఆవాదాలను ప్రోత్సహించారు. ప్రకృతి లేక ప్రధానాన్ని ఒప్పుకోలేదు. అంతరంగిక మనోవిజ్ఞాన ధర్మాలు ఎట్లా అనిత్యాలో, బాహ్యమతనం సర్వమూగూడా ఆట్లాగే అనిత్యం అన్నారు. నాకించితోస్తాయి, యంత్రం పృథక్-ఇట్లా వాదించారు. తమవాదాన్ని సమర్థించుకోడానికి హేతుప్రత్యయవాదంపేరుతో శాక్యపుత్రీయ బుద్ధుడుచెప్పిన ప్రతీతినిసమత్వాదవాదాన్ని తెచ్చుకొని అందులోంచి తుడికొక్కతావాదాన్ని విజ్ఞానవాదాన్ని, సర్వాస్తివాదాన్ని ఆఖరికి శూన్యవాదాన్ని సృష్టించుకుంటూ వచ్చారు. జగత్తులో ఏదీ

నాగార్జునమతం ఔపనిషదమే !

స్థిరంకాదు. ఏదీ నిలవదు. ధర్మ ప్రవిచయంవల్ల ఇక్కడ ఏమీ మిగలడంలేదు. ఇట్లా వాదించారు. పై 18 విభాగాల జాబ్బులలోను ఒక్క వాటినిపుత్ర మనక మనకగానైనా, ఏదో ఆస్తికాయం వున్నదని భావించారు.

పైన పేర్కొన్న 18 శాఖల జాబ్బులు పీస యాన విభాగానికి చెందినవాళ్ళు. ఆ తర్వాత మహా యానం పుట్టుకువచ్చింది. పీసయాన జాబ్బులో బుద్ధుడు నిర్వాణంలో అంతమైపోతాడు. పైగా అందులో బుద్ధుడు మానవుడు. మహాయానులు ఇక్కడ చేయవలసిన మార్పులు చేశారు. బుద్ధునికి దైవత్వం చేకూర్చారు. నిర్వాణంలో బుద్ధుడు రూపుమాని ఖాళీని వీరికి ఇవ్వడం కాలేదు. అందువల నిర్వాణాన్ని పుష్కలంచేసి, చైతన్యవంతంచేసి, అందులో బుద్ధుణ్ణి అధిష్టపించారు. అంతేకాదు. పుద్గల శూన్యత్వాన్ని మహాయానులు అంగీకరించలేదు. ఎవరి మోక్షాన్ని వారు చూచుకోవాలనే సూత్రాన్ని వీరు కొట్టివేశారు. తత్స్థానే ప్రపంచోపశమత్వాన్ని అద్యయస్థితిత్వాన్ని తెచ్చిపెట్టారు. పీసయానంలో లోపించి పరమార్థం మహాయానంలో ధర్మకాయం గా అవతరించింది. దీన్నే వీరు ఆనపేక్షాస్వభావము, సర్వధర్మశూన్యత అన్నారు. షర్ బర్ తీన్కి అనువాదంలో ఇది 'A Reality shorn of all Relations, reality in itself' అయింది. సర్వసర్వాలు శూన్యాలయితే, వీటికి, ధర్మ రాశికి, లేక ధర్మకాయానికి సామానాధికరణ్యం ఎక్కడ అంటే, ఏ ధర్మానికి ఆ ధర్మం శూన్యమే అయినా, ఈ సర్వధర్మ సమాహార స్వరూపంగా ధర్మకాయం వుంటోందిగనుక, అందులో ఈ సమానాధికరణ్యం లేక వికాధికరణ్యం ఏగ్గుడు తోందని మనం పూహించుకోవాలి. ధర్మకాయానికి బుద్ధ సర్వాలని గూడా నామాంతరం వుంది. బుద్ధునికి ఒక విరాట్ స్వరూపాన్ని చెబుర్చి, ఆ స్వరూపంలో ఈ ధర్మాలకు మహాయానులు అభేదాన్ని చెప్పారు. దీనికి ముందువున్న జాబ్బులో పంచస్కంధాలు, 12 ఆయతనాలు, 18 ధాతువులు మొదలైనవి వున్నాయి. వాటిని వీరు పూర్తిగా తిరస్కరించలేదు. వాటిని గూడా గ్రహించి, వాటికి స్వభావశూన్యతను చెప్పారు.

ఈ మహాయానంలో గూడా ప్రతీత్య సముత్పాదం వుంది. కాని ఇక్కడ దీని అర్థం కొంచెం గా మారింది. మాధ్యమికకారికలలో మొదటి అర్థ శ్లోకా

లను పఠిస్తే ఇందులో పేరుచేసిన మార్పులు ఏమిటో తెలుస్తాయి. మొదటి జాబ్బులో సర్వసర్వాలు స్వతంత్రాలు. యదార్థాలు. ఈ ధర్మంలో సర్వసర్వాలు పరస్పరాపేక్షలు గనుక శూన్యాలు. మొదటి రకం జాబ్బులో చెప్పిన ప్రతీత్య సముత్పాద వాదానికి, ఈ రెండోరకం ప్రతీత్య సముత్పాద వాదానికి తేడా ఇది. దీని తర్వాత గ్రహించవలసింది అజాతవాదం. సాంఖ్యులకు, వైశేషికులకు, జాద్దులలోని సర్వాస్తివాదులకు, వీరికి ఇక్కడే తేడా కన్పిస్తుంది. అంతేగాక మహాయాను లందరూ సంవృత్తి సత్యాన్ని, పరమార్థ సత్యాన్ని అంగీకరిస్తారు. జగత్తు సంవృత్తి సత్యం అనే విషయంతో ఎవరికీ చేపిలేదు. కాని పరమార్థం ఏమిటో చెప్పడందగ్గరే ఇందులో కొంత క్లిష్టత కన్పిస్తుంది. శూన్యవాదుల్లో నాగార్జునాదులకు, అసంగుడు, వసుబంధువు ఆదిగాల తాత్వికులకు ఇక్కడే తేడా కన్పిస్తుంది. అజాత వాదాన్ని అంగీకరిస్తే, సంసారానికి, నిర్వాణానికి, వ్యవహారంలో భేదాన్ని చెప్పివా, పరమార్థంలో సామానాధికరణ్యాన్ని అంగీకరించాలి. అంటే "సర్వం ఖలిదంబ్రహ్మ" అన్న మంత్రార్థానికి దగ్గరగా రావాలి. మహాయానులు శూన్యం పేరుతో, బ్రహ్మవాదానికి ఎంత చేగవల్లాకి వచ్చారో, "బ్రహ్మ" అనే శబ్దాన్ని తమ తాత్విక పరిభాషలో చెప్పుకోకపోయినా, నిర్వచన వ్యవహారంలో, బ్రహ్మ పదార్థ నిర్వచనంలో ఉపనిషత్తులు వాడిన మాటలనే, కొద్ది మార్పులతో, (కొంత అర్థ భేదంతోనే అనండి) ఎట్లా వాడుకున్నారో ముందు చూపిస్తాను. మొట్టమొదటిసారిగా శూన్య వాద జాబ్బాన్ని పాశ్చాత్య ప్రపంచదృష్టికి తెచ్చిన షర్ బర్ తీన్కి తన Buddhistic logic అనే గ్రంథంలో శూన్యవాద పరమార్థాన్ని గూర్చి వ్రాస్తూ "There is no substantial difference between them (అంటే సంసార and నిర్వాణ); The absolute Nirvana is nothing but the world viewed sub - specieaeternitatis" అన్నాడు. దీన్నే కొందరు మహాయానులు పరినిష్పన్న స్వభావం అని వ్యాకరించారు.

లంకావతారంలో జగత్తును మాయ అని గగన పుష్పం అని, అనడం వుంది. మాధ్యమిక కారికల పై వ్యాఖ్యానంలో చంద్రకిరీ గగన పుష్పం, ఖర విషాణం, కూర్మగోమ ప్రాకారం, మొదలైన మాటలతో అర్థ బోధ చెయ్యడం వుంది. వ్యావహారిక జగత్తు యొక్క అనిత్యత్వాన్ని, అశాశ్వతత్వాన్ని చెప్పే

విషయంలో వైదికులకు, శూన్యవాద శాస్త్రజ్ఞులకు అట్టే తేడాలేదని దీనివల్ల తేటతెల్లం అవుతున్నది.

మహాయానంలో బుద్ధుడు అవతారాలు ఎత్తడం గూడా వుంటుంది. భగవద్గీతలో కృష్ణుడు వినిఘంగా, ధర్మగ్లాని కల్గినప్పుడు లోకసంగ్రహార్థం అవతారం ఎత్తుతానని చెబుతాడో, అదేవిధంగా లంకావతారంలో బుద్ధుడు లోకసంగ్రహార్థం అవతారం ఎత్తుతూవుంటాడని వుంది. (అందుచేతనే బుద్ధుడు, నిర్వాణాస్థితిలో శాశ్వతంగా వుండవని వీరు అంటారు—అది అసలు ఆయనయొక్క పరమధామం. కాదంటారు.) బాల పృథ్వీనులను రక్షించడానికి బుద్ధుడు వీరి తత్వంలో అవతారాలు ఎత్తడం జరుగుతుంది.

శాద్ధం ఎత్తిన రెండో అవతారం తాలూకు కొన్ని లక్షణాలు ఇక్కడ వివరించాను. ఈ అవతారంలో ఒకభాగాన్ని నాగార్జునాదులు తమ గ్రంథాలలో వివరించారు. ఇందులోగూడా ప్రతీత్య సముత్పాదవాదం, అవ్వీ ఎట్లావున్నాయో పైనచూచాము.

ఈనాడంలోవచ్చే ప్రతీత్య సముత్పాదవాదాన్ని ఈయన కొత్తగా సృష్టించారా? అసలు బుద్ధుడు చెప్పిన ప్ర సముత్పాదవాదమేనా కొత్తదా? లేకపోతే బుద్ధునికిపూర్వం వున్న తాత్విక దర్శనాలలో వున్నదా? ఈ మొదలైన ప్రశ్నలు చాలా వున్నాయి. గౌతముని శాద్ధంమీద, ఆయనకు పూర్వంవున్న సాంఖ్య, జైనాది మతాల ప్రాబల్యం ఎక్కువగా చెల్లినదన్న విషయం, శాద్ధుల గ్రంథాలలో ఎక్కడపడితే అక్కడే కన్పిస్తుంది. అట్లాగే ఉపనిషత్తుల వాసనగూడా శాద్ధ గ్రంథాలలో బాగా పరిమళిస్తూ వుంటుంది. సిద్ధార్థబుద్ధుడు అచారకాలా ముడనే సాంఖ్యాచార్యునివద్ద శుశ్రూషచేసినట్లు వినయాది పిటకాలలో వుంది. బాదరాయణుని బ్రహ్మ సూత్రాలను దృష్టిలో పెట్టుకొనే భగవంతుడైన గౌతముడు దీర్ఘనికాయంలోని బ్రహ్మజాల సూత్రాంతాన్ని చెప్పి వున్నాడని అనిపిస్తూ వుంటుంది. ఇటువంటి విషయాలను అట్లావుంచి, ప్రకృతానికి వచ్చి, నాగార్జునుని శూన్యవాదం ఏమిటి? ప్రతీత్య సముత్పాదవాదం ఎక్కడినుంచి వుట్టుకు వచ్చింది? మొదలైన విషయాలను పరిశీలన చేద్దాము.

సాంఖ్యంలో మహత్తత్వాది వివరణం వుంది. ఇప్పుడు మనకు దొరికే సాంఖ్యకారికేత్యాది గ్రంథాలు ఇటీవలి వే అనుకున్నా, వాటిలో

వున్న మహత్తత్వాది వివరణం బుద్ధునికి పూర్వం నుంచీవస్తున్నట్లు ఒప్పుకోకతప్పదు. భారత భాగవతాదిగ్రంథాలలో దీని ప్రసక్తివుంది. అంతేకాక, భాగవతంలో దేవహూతికి కపిలాచార్యులు తత్వజ్ఞానము, భక్తియోగము ఉపదేశించిన ఘట్టావుంది. ఇందులో ప్రసక్తిమేర సాంఖ్యధర్మం చాలా పూర్వ కాలంక్రిందటిది అని పండితులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. దిగ్విజయేన శ్రీ శివరామశాస్త్రిగారు “బాదరాయణుడు ఖండించిన కపిలాచార్యుడు కలి ద్వాపరసంధి కాలమునకు చాలాపూర్వుడు. మోక్షధర్మ పర్వమును చూచినచో కపిలని ప్రాచీనత్వము తెలియును” అన్నారు. మరియు కపిలవాస్తు నిర్మాతయగు కపిలబుషి ఒక్కడున్నాడు. ఆయన సాంఖ్యమును చెప్పిన కపిలడుకావచ్చునని ఓ.లైన్బర్ట్ మొదలైన పండితులు అనుమానించారు. కాబట్టి సాంఖ్యం, ఎనివిధాలుగామాచినా, గౌతమునికంటే ముందువున్నట్లే తేలుతోంది. ఇదిలేలేతే, గౌతముడుచెప్పిన ప్ర సముత్పాదానికి, ఈ సాంఖ్యతత్వంలోని మహత్తత్వాది వివరణమునకువున్న సంబంధం విజ్ఞాలకు విధిగా గోచరిస్తుంది. అయితే శాద్ధుల ప్రతీత్యసముత్పాదపద్ధతి కన్నా, మహా వివరణం ఉన్నతమేమిదిగా గోచరిస్తుంది. శాద్ధుల ప్రతీత్య సముత్పాదంలో అవిద్య లోంచి సంస్కారం, సంస్కారంలో ఇంకోటి—ఇట్లా పుట్టుకువస్తాయి. కాని అవిద్య ఎందులోంచి వుట్టింది? అంటే, శాద్ధంలో “అ” దగ్గరనుంచి “క్షి” దాకా చదివినా జఞాబు కన్పించదు. నాగార్జునులవారుగూడా ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పినట్లులేదు. ఇట్లా ఇది ఒక పీకీవాదం (Dogma) క్రింద తయారై పోయింది. ఇట్టిదీన్ని తెచ్చి, నాగార్జునులవారు సర్వస్వప్రీతి, సృషి ధర్మాలు పట్టించి, సర్వధర్మశూన్యతను సాధించడానికి పూనుకున్నారు. పైగా అన్నిరకాల శూన్యవాదులు ఈ పతీత్య సముత్పాదవాదాన్ని పట్టుకొని తమతత్వాలకు పట్టించుకుంటూ, అందులో “ప్రతీత్య” అన్నదానికి ఎవరిఅర్థం వారు చెప్పుకున్నారు. నాగార్జునులవారి అర్థాన్ని చంద్రశ్రీతన ప్రసన్నపదా వ్యాఖ్యానంలో నాగార్జునాచార్యుల నారి ప్రణామశ్లోకంలో “ప్రతీత్య సముత్పాదం” అన్న మాటలకు భావ్యంవ్రాస్తూ “ఏతి ర్గత్యర్థః | ప్రతి ప్రాప్త్యర్థః | ఉపసర్గవత్ ధాత్వద్ధ వివరిణమాత్ | ప్రతీత్య శబ్దోఽత్ర ల్యబస్తః ప్రాప్తా వశేషాయాం వర్తతే | సముత్పాద్యః పదిః ప్రాదుర్భావార్థ ఇతి

నాగార్జునమతం ఔపనిషదమే

సముత్పాదకజ్ఞః ప్రాగుర్భావే వర్తతే | తతశ్చ హేతు ప్రత్యయా పేక్షో భావానుత్పాదః ప్రతీత్యా సముత్పాదార్థః" అని వివరించారు, ఇతరులు "ఇతి ర్మమనే వివాళః ఇతా సాగవ ఇత్యాః | ప్రతి వీపాన్యః | ఇత్యేవం తద్ధితాంత మిత్యకజ్ఞం వ్యుత్పాద్య" అని చెప్పి, ఆ చెప్పినవారి మతాన్ని ఖండించారు. ఈ భాష్యంతో ప్రతీత్య సముత్పాదమంటే నాగార్జున, చంద్రకిర్తల అర్థం ఏమిటో మనకు అర్థం అవ్వలేదు.

ఈ రకమైన హేతుప్రత్యయాపేక్షాపాపమైన ప్రత్యుత్పాదసముత్పాదవాదంతో నాగార్జునులవారు తమ ప్రాసంగిక కూన్యవాదాన్ని స్థాపించారు. గౌతముని అనంతరం బులుబుజీరిన పుద్గల కూన్యవాదజ్ఞాధానికి దీనికి తేడావుంది. గౌతముని జ్ఞాధానికి, దీనికిరూడా తేడావుంది. గౌతముడు పరమార్థాన్ని ఒప్పుకోలేదు. వీరు పరమార్థాన్ని ఒప్పుకుంటారు. అనపేక్షాస్వభావమే గాక పరమార్థం. అది ఏమిటో ఎక్కడా స్పష్టంగా లేదు. సర్వభావాలు పరస్పరాపేక్షములు గనుక స్వభావంచేత కూన్యాలు అంటారు. ఇదీ నీఃస్వభావం అంటే. ఈ భావాన్నే విగ్రహవ్యావరీనిలో నాగార్జునులు ప్రదర్శించారు. మొదటి జ్ఞాదులు పుద్గలకూన్యతను, నైరాత్య్యాన్ని చెప్పగా, నాగార్జునాదులు ధర్మనైరాత్య్యాన్ని, సర్వధర్మకూన్యత్వాన్ని, స్వభావకూన్యత్వాన్ని చెప్పారు. కూన్యత అంటే అభావం (లేకపోవడం) కాదు. ఇతరేతరాభావం; పరస్పర అపేక్షత. జగత్తులో పరమార్థం లేదు గనుక, అది కూన్యం అని భావం. అంతేగాని జగత్తు లేదనిగాని, జగత్తు కూన్యమనిగాని మాన్యమికుల భావం కాదని వ్యాఖ్యాతలు అంటారు. అందుచేతనే లోకాన్ని సంవృతి సత్యంగా మాన్యమికులు ఆమోదించారు. సంవృతి అంటే చైన ముసుగు అని, సంవృతి సత్యాన్ని అంగీకరించారు గనుక, ఆముసుగులోపల ఏదో పరమార్థంవున్నట్లే నాగార్జునాదులు ఆమోదిస్తున్నారని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ తమ భారత తత్వ శాస్త్ర చరిత్రలో ఉద్ఘాటించారు. అయితే ఆ పరమార్థం ఏమిటో మాత్రం మనకు స్పష్టంగా ఎక్కడా నాగార్జునాదుల గ్రంథాలలో గోచరించదు. నిర్వాణం పరమార్థం అనుకుంటే, దాన్నిరూడా నాగార్జునులు కూన్యమే అన్నారు. చంద్రకిర్తి "ఉపాయభూతం సంవృతి" అని "ఉపేయభూతం పరమార్థం" అని అన్నట్లు

డాక్టర్ కృష్ణరావు వ్రాశారు. అది అంగీకరిస్తే, "ప్రమాణం సంవృతి, ప్రమేయం పరమార్థం" కావలసివస్తుంది. ఈ ప్రమాణ ప్రమేయాలనుగూడా నాగార్జునులు, చంద్రకిర్తి ఆమోదించలేదు. పరుసురాముడి గండ్రగొడ్డలి వంటి తర్కాన్ని పెట్టికొని, నాగార్జునులవారు తృణాత్మణి గూడా కొట్టివేశారు. తర్కం ఆయన్ను మ్రింగి వేసింది. దీన్ని గూర్చి ఆయన మాన్యమిక కారికలు నాల్గో ప్రకరణంలో విచారించినట్లు గూడా వుంది. ఇటు వంటి తర్కాన్ని పెట్టి సర్వధర్మాలను కొట్టివేసినా నాగార్జునులకు ధర్మకాయంలోను, ధర్మరాశిలోను విశ్వాసం వున్నదనే డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ భావిస్తున్నారు. ధర్మకాయం అంటే సర్వధర్మాల రాశిభూత స్వరూపం. నైదికుల విశ్వరూపం వంటిది. దీన్నే మహాయానులు (నాగార్జునుల వారుగూడా మహాయానులే) పరమార్థం అని, ధర్మత అని అంటారు. బుద్ధునికి దీనికి ఆభేదాన్యకసాయం చెబుతారు. ఇట్లా వ్యాఖ్యాతలు చెబుతున్నది, నాగార్జునులు చెప్పింది, దగ్గర పెట్టుకుమాస్తే అంతా అర్థంగా తయారై ఏమిటో తెలియని స్థితిగూడా ఒకటి ఏర్పడుతోంది. అగునాతమైన వ్యాఖ్యాతలను తీసి అవతల పెడితే, పూర్వమైన వ్యాఖ్యాతలు కూన్యవాదాన్ని నిరధిష్టావదంగా లేల్పివేశారు. లేల్పి ఇట్లా పూర్వపక్షం చేశారు.

"నిరిధిష్ఠాన విభ్రాంతే రిభావా దాత్వ నోఽస్తితా,

కూన్యస్యాపి ససాక్షీత్వా దన్యహ నోక్తి రన్యతే."

ఈ శ్లోకం తాత్పర్యం ఇది: "స్వరూపములేని కూన్యము, భ్రాంతికి ఆధారముగా నుండు రామి చేతియు, ఆధార వస్తువు నాశ్రయింపని భ్రాంతి, సంభవింపమి చేతను జగత్కల్పనకు ఆధారపడు ఆత్మగల డని అంగీకరింపవలెను. ఇదియునుం గాక కూన్యవాది చేతను, కూన్యమునకు సాక్షిభావముగా వర్తింపుచుండెడి తన నాత్మనుగా నవత్వ మంగీకరింపవలెను. అట్లు కూన్యమునకు సాక్షిభావముగా వర్తింపుచుండెడి తానైన ఆత్మ ఉన్నట్లంగీకరింపవలెని యెడల కూన్యమని చెప్పటయు, జ్ఞాదుడవకు నీ మతమందు సిద్ధింపకు అనగా సాక్షీత్వముతోనుండియే కూన్యమని చెప్పుచున్నాను గాని, తాను లేనియెడల కూన్యమని చెప్పటకు సాన్యముగాదని యభిప్రాయము,"

[వేదాంత పంచదశ చిత్రదీపంలో 74 వ శ్లోకము. తాత్పర్యము మంత్రి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి గారిది. ఈ గ్రంథము 1895 లో ప్రకటితము.]

ఇట్లు బహువిధాలుగా ఖండన మండనములకు గురియైన నాగార్జునులవారి శూన్యవాదం వెనుక దాగి వున్న రహస్యం ఏమిటి? నాగార్జునుల వారు తాను చెబుతున్న సంవృతి సత్యం అనే తెరవెనుక ఏమి పరమార్థాన్ని దాచి అట్టే పెట్టారు? శత్రుదుర్భేద్యమైన తర్కం అనే కోటలో ఆయన నిక్షిప్తం చేసి వున్న పరమసత్యం ఏమిటి? డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ ప్రభృతి భారతీయ వేదాంతులే గాక, బౌద్ధతర్కాన్ని మొట్టమొదటి సారిగా పాశ్చాత్యులకు పరిచయం చేసిన రష్యన్ తాత్వికుడు షర్ బర్ తీన్కీ, ఆయన అనంతరం వచ్చిన పాశ్చాత్య పండితులు కొంతమంది నాగార్జునులకు ఉపనిషత్తులయంగును, వేదాంత శాస్త్రములయంగును వున్న అభిమానాన్ని, ప్రీతిని గూర్చి వెల్లడించి వున్నారు.

ఈ విషయాన్నే హర్ష మిత్రుల వారు తమ ఖండన-ఖండభాద్యాది గ్రంథాలలో పేర్కొన్నారు. అదీ గాక నాగార్జునులవారి శూన్యవాదానికి అద్యయవాదం అన్న పేరుకూడా ప్రసిద్ధంగా! పైగా ఆయన మృగవికారికలలో చేసిన సంబుద్ధి ప్రార్థనాన్ని చూసిగా ఈ విషయం గోచరిస్తుంది. (ఇంగులో శూన్యవాద పరమార్థం యావత్తూ వున్నదని ప్రపన్న పదలో చంద్రకీర్తి భాష్యం చూస్తే తెలుస్తుంది.)

“అని రోధ మనుత్వాద

మనుచ్ఛేద మశాశ్చ్యుతం,

అనేకార్థ మనానార్థం

అనాగమ మనిర్గమం,

యః ప్రతీత్యోపముత్పాదం

ప్రపంచోపశమం శివం”

ఇది ఆయనచేసిన ప్రార్థన. ఇందులో వున్న చాలా మాటలు మన ఉపనిషత్తులలోవి. బ్రహ్మపదార్థ నిర్వచన జరిగేప్పుడు ఉపనిషత్తులలో ఇటువంటి మాటలే వినిపిస్తాయి. ఇంగులో ముఖ్యంగా చూడవలసింది, “ప్రపంచోపశమం శివం” అన్న వాక్యం. అవాక్యం, వాక్యం ఉపనిషత్తులలోంచి దిగుతుంది.

మాండూక్యం ఏమంటోందో చూడండి. “నాన్రః ప్రజ్ఞం, నబహిః ప్రజ్ఞం, నోభయతః ప్రజ్ఞం, న

ప్రజ్ఞానఘనం, నప్రజ్ఞం, నా ప్రజ్ఞం, అదృష్టం, అవ్యవహార్యం, అగ్రాహ్యం, అలక్షణం, అచింత్యం, అవ్యపదేశ్యం, ఏకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం, శాస్త్రం శివం, అద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మాన విజ్ఞేయః.”

ఈ మంత్రాన్ని నాగార్జునుల వారు చేసిన సర్వమైన వాదాన్ని పరిశీలనచేస్తే అసలు ఏమిటో తేలిపోతుంది.

అంతేగాక—తైత్తిరీయం బ్రహ్మవల్లీలో

“అసన్నేవ సభవతి, అంద్రప్రప్యేతి వేదచేత్ , అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద, సస్తవేనం తతో విదు రితి, తిన్ద్రేవ ఏవ శరీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, అధాంతోమ ప్రశ్నః, ఉతా విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య కశ్చిన్ గచ్ఛతి, ఆహో విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య కశ్చిత్స మస్మ తాఉ, సోఽకాయత బహుస్యామ్ ప్రజాస్తా యేతి, సతపాఽతస్యత, సతప స్తత్వా, ఇదగ్ం సర్వ మస్య జతి, యదిదం కించ, తత్ప్రప్యేతి తదేవానుప్రావిశత్ , తదను ప్రవిశ్యే, సచ్ఛత్యచ్ఛాభవత్ ” ఇంతవరకు వైదికుల గోల అనుకున్నా, ఈ క్రింద పంక్తులు చూడండి.

“నిరుక్తం చానిరుక్తంచ, నిలయనం చానిలయ నంచ, విజ్ఞానంచా విజ్ఞానంచ, సత్యంచా నృతంచ సత్యము భవత్, యదిదం కించ, సత్యత్య మిత్యాచక్షు తే, తద ప్యేష శ్లోకోభవతి.”

ఈ మంత్రంపై శంకరులు వ్రాసిన భాష్యాన్ని చూస్తే శూన్యవాదం పుట్టుక సంగతి, అందులో ఇమిడి వున్న రహస్యం సంగతి తేలుతుంది.

ప్రథమ బౌద్ధులు విఫేదారిని వెళ్ళిగొట్టిన బ్రహ్మ పదార్థాన్ని నాగార్జునాదులు దొడ్డిదారిని (ముసుగు వేసి) తెచ్చిబాద్ధంలో ప్రవేశపెట్టారు.

“అపర ప్రత్యయం శాంతం

ప్రపంచైః అప్రపంచితం,

నిర్వికల్పం అనానార్థం

ఏ త త్తత్త్వస్య లక్షణం.

అప్రమీణం అసంప్రాప్తం

అనుచ్ఛిన్న అశాంతం,

అనిర్వచనం అనుత్పన్నం

ఏతన్నిర్వాణ ముచ్యతే”

(మా. మా. కా)

సు ధా ల హ రి

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటావధాని

[గతనంచిక తరువాయి]

పడమటి కొండపై మణులు పర్విన ఛత్రము పోల్కినున్నయ
స్పృహ వని జూచుచుందురు నవోధలు ప్రోడలు విశ్రయక్తతా
పడతులు భీతితో నయనపర్వముగా నతిదైన్యమొప్పు నా
తడు నళినీప్రియుం డిడుత దత్త్రియసాళికి మాకు ధైర్యమున్.

రోదసినిండ రేయి నవరోధము లేక చరించు చీకటికా
మోది తదీయరక్తముననో యన నెల్లెడ రక్తకాంతు లా
సాదన జేయు దేనికయి సంధ్యలలో ద్విజు లర్హ్య మిత్తు ర
య్యాదిమ దైవతేజమునకై ఘటియింతుము మా నమస్సులన్.

ఆదిత్యులకు రక్ష, యంబురాశులయందు దలమున్నలిడెడు జంతులకు నావ,
యనలు జన్మస్థానమైన నద్యంతంబు, లూహింపగాలేని యుత్సవంబు,
తనయందు ద్రిగుణంబు లనుగమించుట జేసి వానికిని దురీయమైన మూర్తి,
తుందిలంబు జగన్మందిరంబున బ్రాకు తరుణాంశకార సంతతికి మిత్తి,

శ్రమ యెఱుంగక మూడులోకముల నొకట
దామ్రమొనరించు చతురిమ దాల్చునట్టి
పద్మినీప్రాణవల్లభు పరమతేజ
మెలమి నీక్షించి మమ్ము రక్షించుగాక !

సర్వసుపర్వ లభమున సామవచస్సుల సన్నతింప గం
ధర్వులు స్వీయసద్గుణ వితానము గాథలుగా బరింపగా
బర్వి రుజార్తులన్ వెదకి వారల దుర్గతి బొపు భాస్కరా
ఖర్వరుచిప్రభావము జగమ్ములసీడ దొలించు గావుతన్.

జాడ్యబాధితులైన జనుల సంజీవియై తప్త సువర్ణము ద్రవ్వరించి
జాంఘిక సమితిలో జంఘాలమై పద్మ సంఘమ్ములకు మహోత్సవము గొలిపి
ప్రాణికోటులకు జీవప్రాపకంబు కర్మసంచలనంబు గడలుకొలిపి
జాబ్బల్యమాన దివ్యజ్యోతియై వార్ధి యుదరంబులోనుండి యుబికివచ్చి

యబ్బుడాదిగ గల్లు నన్యగ్రహముల
కాంతిపుంజనముద్భవకారణమయి
నకల జగదేక రక్షాప్రసక్త మైన
యనఘతేజము మాకు జయమ్ముగూర్చు.

గోవులతో బ్రభాతమునగూడ గమించి రుచ్చిప్రచార సం
భావనగూర్చి సాయమున వానిని గేహములందు జేర్చుచున్
దావమనన్ జగద్వృజిన దైన్యముగాల్చి శివంకరమ్ములొ
గోవిభు గోసహస్రము లకుంతజయమ్మును మాకు గూర్చుతన్!

నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నిశాచరముఖ్యులందరున్
నరునగనిల్చి దేనికి బ్రణామ మొనర్తు లుపస్సులందు న
య్యరుణుని దివ్యబింబ ముదయాది వసించి యవిద్య నాద్యమున్
విరిచి శ్రితాళికిన్ రుచిర విద్యఘటించి జయమ్ముగూర్చుతన్.

ఆవనజాననాయువు క్షణాత్మకమై చను కాలచక్ర మే
దేవుని లీలయంచు వినుతించిరి వేదపురాణ కోవిదుల్
భావవికార పట్కమును బ్రత్యహ మెవ్వ డెనంగజేయు ఛా
యావిభు ఊత డిందదిశయందు బ్రభాతమునన్ జెలంగెడిన్.

అరసి ప్రభాతవేళల హిమాంచిత భంగుర భాసురాంకముల్
చెరచెర శాత్రవాగ్రహముచేవలె నెఱ్ఱిగ వానవాళపై
బరగుచు ధర్మనాశకుల పాపము బ్రద్దలొనర్చునట్టి భా
స్కరుని మయూఖపాళి త్వరగా నడగించు మదీయ యత్మున్.

ద్విజులకు విశ్రమంబు, సుఖదీప్తిని గాముకలోకపాళి, కం
బుజముల నిద్ర, చెంగలువపూవులకున్ హరునంబు గూర్చుచున్
బ్రజల భరమ్ము నంతయు గృహమతి దాలించి యంతరభికిన్
విజయము నేయు భాస్కరుడు వేగమె మీకు శుభమ్ము గూర్చుతన్!

చిరుపల్లంబుల కిందగోపములకున్ సిందూరపున్ గాంతిలో
గురుపాదంబయి నిల్చి ప్రోడలకు గుల్కుంగూర్చు జైవాత్మక
స్ఫురణన్ బ్రౌద్ధుట మాపి సాయమగుచో బొల్పొందగాజేయు భా
స్కరుతేజం బడగించుగాత మది నాచ్ఛాదించుదుఃఖంబులన్!

ప్రాతరుదంచదుస్రముల బ్రాగ్గిరి గుంకుమ పూత బూసి య
దైవతము మూడులోకముల దార్చుచు జక్రములన్ గ్రసించు న

సు ధా ల హ రి

య్యాతన మాన్చి ధ్వాంతమను నభి మునింగినవారి నెత్తుచున్
బాతరలాడు బింబమది మా హృదయాంధ్యము బాపుగాపుతన్!

ప్రకృతి రంజితమైన బ్రహ్మమూలముతోడ నమలాత్మయను పాదునందు బుట్టి
బంగారు తీవలపగిది మయూఖంబు లఖలదిక్కుల శాఖలై వెలయగ
నావరించుచునున్న యరుణిమఁజల్ల వ పుష్పవిలాసము బ్రోది నేయ
నతివినీలంబైన యాకాశమే మత్త బంభర చయముగా బరిధవిల్ల

ధర్మ ధనకామ మోక్షముల్ తగినయట్టి
ఫలములుగ వెల్లు సూర్యకల్పద్రుమంబు
శ్రీనివాసము మము గటాక్షించి మాకు
వాంఛితార్థము లొసగి కాపాడుగాక !

పక్షుల గూండ్లనుండియు స్రవంతులనుండి తుపారపాతమున్
జక్షులనుండి నిద్దర నుపస్సుల వే దొలగించి సాయమా
నాక్షణమందు వానిని దయామతి నెప్పటివోట జేర్చుచున్
రక్షయొనర్చు సూర్యుని కరమ్ములు మా శ్రమ బాపుగాపుతన్!

ఈవల చీకటిన్ మలపి యిండ్లకు లోపలనున్న దానికై
పై విలసిల్లు రంధ్రములబట్టి ప్రవేశ మొనర్చి మాపుచున్
జీవుల యంగపాళికి గృశించిన వానికి మోదమిచ్చు ఛా
యావిభు నుస్రజాలము లనంతశుభమ్ముల మాకుగూర్చుతన్!

అండజపాళి నింగి వలయంబులు గట్టి పరిభ్రమింఁ గా
గండరగండడై యసుర గర్వమడంచుచు వానవాశపై
నుండి పయోజ పండముల నొక్కమొగిన్ వికసింపజేయు సూ
ర్యుండు దయాభి పాండువును రూపడగించుచు మమ్ముబ్రోవుతన్!

అఘ జాలములకుబై నలరువాడనుచు వేదము లే మహాత్మునామము నుతించు,
నక్షులకెవ్వాని యాననంబుగ గొండ రంబుజసాహచర్యము విధించి,
రెవని నామము జపియించువో బెదవుల మాలిన్య మఖలంబు మాయమగునొ,
బంగారు రంగుతో బరగిన కేశమ్ము లెవనిచేహము నిండ నింపెనంగు,

నత డహస్పతి సర్వ భూతాంతరాత్మ
సర్వలోకైక బంధువు సర్వసాక్షి
సూర్య నారాయణుడు కృపాశోభితుడయి
మమ్ము రక్షించుగాక శుఖమ్ములొసగి!

[పండితరాయల కృతికి తెనుగు]

కాశీఖండము : కావ్యత్వము

శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి

[గతసంచిక తరువాయి]

గుణనిధి తనతండ్రి, క్రోధావేశ మంతటి దగుట యెఱిగియే తిరిగి యింటికి, బోవక యెంచినయొ బోవలయు ననుకొనునప్పటి కాతని హృదయమున నిర్వృద్ధ మారంభమైనది. దుర్వ్యసన దూషితులై యొడలెలుగక తిరుగువారికి గుదికి గలుగునది నిర్వృద్ధమే. ఇట్టి నిర్వృద్ధమే తండ్రి యాచార్యమండయ్యనని తెలిసి నంతనే గుణనిధి కేర్పడినది. ఆతపస్వుటి తన దురవస్థను గూర్చి దీనముగ నిట్లు వాపోవదొడగెను.

ఏమిసేయును నెచ్చటి కేనువాడ
ధనము నిప్పుచ్చురంబు విద్యయు హుళకీర్
పెట్టినాగెడి నాచేయి భిక్షుసేయి
నెట్లుసేరుచు? దైవంబ యెఱుగు నింక.

మఱియు నాతని కాహారము లభింపకునికి వత్సల యగు మాతృదేవత తలపునకు వచ్చినది. దానితో దానామెకు దూరమెతినని, తమ్మలమున దటస్థించిన దురవస్థ కిట్లు దురసిల్లెను.

అరుణ గర్భ సిద్ధింబ ముద
యాద్రపయిం జనుచేర గిన్నెలో
బెరుగును వంటకంబు వక
పిండియలం గుడువంగ బెట్టు ని

గర్భర కరుణాధురీణ యగు
ప్రాణము ప్రాణము తల్లి యున్నదె
హరహర! యెవ్వరింక గడు
పారసి పెట్టెద రీప్సితాన్నముల్.

గుణనిధి, బాల్యమున దాను విద్యనేర్వనందున గలిగిన దురవస్థనుగూర్చి యిపుడు వాపోవదొరకొనినాడు. తనకల్పినదురదృష్టనమనున ధనము, విద్యయు సర్వథా లోపించినవి. బ్రాహ్మణ్యులైన ఖైక్షు మాచరింత మన్నను ఆత్మాభిమాన ముడిగినది. పెట్టినాగినవాని చేయి భిక్షుక నాగుటయెట్లు? ఇకమీద ఆకలివేశ కళన మబ్బుట యెట్లు? యీ ప్రశ్న వచ్చినంతనే యనుశయము పొలుమరించినది. తనతల్లి కడుపార జలిదియన్నము దినబెట్టెడి దృశ్యము పొడగట్టినది. ఇచట సంస్కృత మూల మిట్లున్నది

శ్లో. సదా నభృదితే భానా
ప్రమా ర్యే మృష్టభోజనమ్,

దద్యా దిద్యాత్ర కం యాచే
యా చేహ జననీ నమే.

“అనుదినము ప్రాణైక్కుండ నా తల్లి కడుపు నిండ భోజనము పెట్టచుండెడిది. ఇపుడా తల్లి నాకు లేదు. అన్నమెవరి నడిగెద?” నని యీ శోకభావము. ఈ భావము శ్రీనాథుని రచనలో కరుణరసభావ సమన్వితమగుట కనువగుతే లిలో లలితమధురభావ సమంచితమై పాడిగినది. శివరాత్రి మాహాత్మ్యమున దనదుర్వర్తనముచే నగరనిర్వాసితుడైన శుకుమారుని సెత మివద్యముతోడనే విలపింప జేసియున్నాడు. కావున శ్రీనాథున కీ పద్యముపై మక్కువయొక్కవయని చెప్పక చెప్పవచ్చున్నది. మఱియు శ్రీనాథుని నాటి తెలుగునాటి చలిదిభోజనపు బరిపాటి నీపద్యమెంతయు మధురముగ జీతించి పెట్టినది. ఇపుడు కాంపిల్యపురవాసియైన గుణనిధి తెలవాటు సరికి గిన్నెలో నన్నముపెట్టించుకొని పెరుగుపోసికొని ఊరుగాయలు సంజానొనుచు చల్లియన్న మారగించు నచ్చాండ్రుడైనాడు. శ్రీనాథుడెదియొయొకతీరున తననాటి యాండ్రావనిలో జూపట్టెడిపరిపాటులను బాటవలయెరుట బెట్టకమానడు. అట్టిశిల్పనిర్మాణమున కిదియొక తార్కాణము.

ఈ తీరుగ గుణనిధి తొలుతటి వర్తనములో కావ్యసామగ్రి సమున్నేతమనకు వలయు గీర్త్యవ దేశము గావించి, ఆ గుణనిధియే కుబేరు డగుటను దెలుపు తరువాతివృత్తాంతమున కుపక్రమించుచు, ఉదయగిరినుండి బయలుదేరిన యరుణగర్భ సిద్ధింబము నస్తాదికి గొనబోయినాడు శ్రీనాథుడు. సంస్కృత మూలమునందీ సంధ్యావర్ణనము లేకున్నను గావ్యత్వము సిద్ధించుటకై యేత దుపక్రమము గావించియున్నాడు శ్రీనాథుడు. మూర్ధభగవానుని వర్ణింపవలపెట్టిన పట్టు లందెల్ల మయూరుని సూర్యశతకమునందలి మధురో దాత్రిభోమములను జతగూర్చుచునే యుండును. ఈ ప్రకరణమునందీ క్రిందివచన మెంత హృదయంగమముగ గొనసాగినదో పరికింపుడు.

“వెండియు ధాతారకూట పాటల కోమలాతపం బైనట్టి వాసరంబు పలుకంబాతె. అస్తాదిగింటి కూటంబున దిరవికచ నిచుల కునుమ మంజరీ పుంజంబునుం

కాశీఖండము: కావ్యత్వము

బోలె మిహిరబింబంబు చూపట్టె. చరమధరాధర ధాతు దారాప్రవాహంబునుం బోలె సంధ్యారాగంబు గగన ఘండలంబు నాకమించె. చెత్తవృక్షమంబులు నిద్రాణ ద్రోణకాక కాకారావ కోలాహల కులకులాయ మానంబులయ్యె. అంధక రివు కంఠరామాల కాలకూట చ్ఛాయాశ్రేణి పాణింశమంబై యంధకారంబు బ్రహ్మాండ గోళంబు నాకమించె. రజనీ కుక్తి ముక్తా ఫలంబులు చుక్కలు వొడిచె. భవిష్యద్వాసరకరకర ప్రహేళికంబులుంబోలె బ్రదిపంబులు భవనాంతరంబుల వెలింగె.”

ఈ వచన రసభోగిణిలో ప్రదోషారంభమున భూనభోంతరముల గానవచ్చెడి ప్రకృతివిహిసవైచిత్ర ముధురోదాత్తముగ జిత్రంపబడినది.

ఇల్లువెడలినచ్చిన గుణనిధి కానాడు మాపటి దాక భుక్తిలభింపకబోవుటచే బేరాకలిచిచ్చు పెచ్చు రెగినది. ఆనాడు శివరాత్రి యగుటచే బురబాహ్య ప్రదేశమున శివలింగస్థానమున కైవుడొకడు జాగరణము చేసి నాల్గజాములు నీశ్వరున కుపహారములు సమర్పించు వాడై ధూపదీపనై వేద్యా ద్యుపచారయోగ్య పదార్థము లాయత్తము చేసికొనియుండెను. వానిలో నైవేద్య యోగ్య పదార్థములను శ్రీనాథు డీ విధముగ నాయత్తి పఠపించినాడు.

మరిచ ధూళిపాళి పరిచితంబులు మాణి
బంధాశ్మలవణ పాణింశములు
బహుళ సిద్ధార్థ జంబాల సారంబులు
పటురామతామోద భావితములు
తింత్రణిక రసోపదేహ ధూర్ధరములు
జంబీర నీరాభివంబితములు
హైయంగవిన ధారాభిషి క్తంబులు
ఓలిత కుస్తుంబరూల్లంఘితములు
శాకపాక రసావళీషాడబములు
భిక్షుభోజ్య లేహ్యంబులు పానకములు
మున్నుగాఁగల యోగింబులు సమృద్ధి
వెలయగొనివచ్చె నొండొండవివిధములుగ.

పరమేశ్వరోపహార యోగ్యమయిన యీ పదార్థ ములలో గొన్ని మరియపుబాడి చల్లినవియు, సైంధవ లవణము గలిపినవియు, అపకెట్టినవియు, ఇంగువవాస నతో గూడినవియు, చింతపండుపులుసు పెట్టినవియు, నిమ్మకాయరసము పిండినవియు, కమ్మని నేయి సోసి నవియు, కొత్తిమీర వేసినవియునగు శాకపాకము లుండెను. ఇవియునుగాక వివిధ రసభరితభిక్షుభోజ్య

లేహ్యములు, పానకములు నచట సముపసితములై యుండెనట. పరమశైవు లాగమోక్షవిధిని మంత్రితాస్త్ర సమృతముగ బరమేశ్వర సమర్పనమునకై సమకూర్పు పదార్థజాతమిది. ఈ పదార్థసంయోజనము శ్రీనాథుని భోజనప్రియత్వమునకు నిదర్శనమునగాక, శ్రీ శంకరభగ వత్పాదుల రచనలతో శ్రీనాథునకుగల పరిచయమును దలపింపజేయుచున్నది. ఈపద్య మాచార్యస్వాముల వారి మృత్యుంజయ మానసపూజోపహారములను స్మరింపజేయుచున్నది.

శ్లో. రాజాన్నం మధురం నితాంతమృదులం

మాణిక్య పాత్రేస్థితం

హింసూశీరక సస్యరీచిమిళితై

శ్యాకై రశేకైశ్చుభైః,

పాకం సమ్యగపూపమాప సహితం

సద్యోఘృతే నాప్లతం

శ్రీ మృత్యుంజయ పార్వతీప్రియ విభో

సాహితీనం భుజ్యతాం.

శ్లో. నాగర రామతయుక్తం

సులలిత జంబీరనీరసంపూర్ణం,

మధితం సైంధవసహితం

పిబ హర మృత్యుంజయ క్రతుగ్ధంసిన్.

మఱియు బ్రేసనపద్యమున శ్రీనాథునకు బరమేశ్వరు నెడగల భక్తిభావముతోపాటు మంత్రితాస్త్ర పరిపాటి పరిజ్ఞానము తెల్లమగుచున్నది. ఇట్టి పదార్థ సంయోజ నము గుణనిధి ఛార్య ప్రవృత్తికి సముద్బోధకమైనది. “అప్పుడు భూసురప్రవరుండు నాసికాపుట కుట్టి కుటుంబిడుగు పక్కొన్నగంఢం భాస్మాణించి, యాయన్నంబు నా కెబ్బంగి సమకూడు నొకో? యని యప్పరిమళింబు సవ వట్టుకొని పోయి శంభు భవన ద్వారంబునం గూర్చుండి, నృతగీత వాద్యంబులు ప్రవరిల్ల సరిప్రాప్త పోవునందాక వీక్షించుచు, జాగ రంబునేసి, యంతంతసాగి ప్రజలు చొక్కమవంగి యుండ దా నయ్యవనరంబున.

కట్టాయితంబుగా గట్టి మండలంబున

దీర్చి దట్టచేల ద్రిండుగట్టి

తలుపు గిట్టనకుండ దరిమి కొంచెంచైన

యోరవాకిట దెహ మెయ్య జొనిసి

మునివ్రేళు లొయ్యెయ్య మోపి చుప్పడుగాని

పరిపాటి బవంబు బట్టియుడచి

దీపాంకురచ్చాయ దెలివి చాలనియట్టి

కోనచీకటిలోని కోనరజాచి,

పశ్చిమములం దపూప నూపములతోడ
ననటి పండులతోడ నాజ్యంబుతోడ
దధిపయఃక్షేద్రబహుపదార్థములతోడ

ధవళ కలహస్సు మీక్షించె గుణినురుడు.

జూదమునం దారి లేతిన వాడు చౌర్యమునం
దెంతటి చాతుర్యమును గాన్పింప జేయునోయను
విషయ మీపద్యమున జిత్రంపబడినది. చౌర్యముకూడ
నొకకళయే. ఇది కావ్యముగావున నాచౌర్యమును
గూడ సర్వాంగ సుందరముగ జిత్రించి యున్నాడు.
భూసురుడు చికర గన్గొనిన పదార్థజాతము పరమేశ్వ
గోపహార యోగ్యముగుటచే నివటి చౌర్యప్రవృత్తి
గూడ గుణనిధికి సుకృత సంపాదకమే యయినది.
తన చౌర్యము సఫలముగుటకు గావించిన యీ దీగసం
యోజనముకూడ నాతని కుత్సమగతి ప్రాప్తిసాధనమై
నట్లు మున్ముందు వ్యక్తమగును.

ఈ విభముగ విశేషయత్నముచేసి, పక్ష్యాన్న
పాత్రముచేత గైకొని వచ్చుచుండగా దైవవశమున,
నాతని కాలిచే లొకని శరీరము దాకగా, వాడు
'దొంగ దొంగ' యని కేకలు నె చెను. వెంటనే తలవ
రులు మూగి గుణనిధిని బట్టిచంపిరి. పిమ్మట వానిని
గొనిపోవుటకు యనుదూతలు శివదూతలుకూడ వచ్చిరి.
యనుదూతలు గుణనిధి తొలుతనుండియు గావించిన
దోషముల నిల్పగడించిరి. "వీడు కులాచార విహీ
నుడు. పితృవాక్య పరాజుష్టులుండు. సత్యకౌచ పరి
భ్రష్టుండు. శివనిర్మాల్మ్యపహర్త. వీనియందు ధర్మతే
శించేనియు లేదు." అనిరి. ఆ పలుకులు విని శివదూతలు
"శివధర్మ మతి సూక్ష్మము. శివధర్మము లేకమేని
నిద్దించిన నది మహాపాపాపద్రవము చేరనీయగు. ఇతడు
చేసిన పుణ్యకర్మంబు వినుడు" అని గుణనిధి కచ్చిన
సుకృతంబు నిట్లు వక్కాణించిరి.

అశన మబ్బకయున్న నెనను శివరాత్రి

యోరంత్ర ప్రార్థన నుపవసించె

నోగిరంబు హరింప నొనవెట్టుకొనియైన

వేదనంతకుఁ జేసె జాగరంబు

పాత్రావలోకనోపాయంబునకు నైన

వెలయించె దీపంబు వెలుగఁబాఱ

జూడనొలకయైన జూచెనీశ్వరుమాళి

బరులుచేసినయట్టి ప్రసవపూజఁ

జచ్చె విధిమూడియైనను జంద్రధరుని

నగరిమీసాల బెంద్రోవ నట్టనడుము

నూత్నదృష్టి విచారించి చూచినప్పు

డింతకంటెను ధర్మంబు లెవ్వగలవు?

శివధర్మమునందలి ధర్మసూక్ష్మ మీ పద్యమున
వివరింపబడినది. ఏతాదృశ శివధర్మస్వరూప నిరూపణ
మీ యుపాఖ్యాన ప్రధాన ప్రయోజనములలో నొకటి.
శాంతరస పరిపాదక సామగ్రిలో ధర్మ ము తమమైనది.
ఇట్టిధర్మము నాచరించుటచే సంప్రాప్తమైన సుకృతము
వలన గుణనిధి ముఖునటిజన్మమున గళిం గంగుడై
జన్మించి, తండేశముం దంతటను నిలువరకు నీశ్వరా
యతనంబుల దీపకళికలు నిలిపించి, తత్పుణ్య ప్రభా
వంబున దదన సరజన్మమున విశ్రవస్సునకు సుతుడై
లంకాధిపతియై క్రమముగ గుభేరుడై శివుని నెచ్చెలి
కాడై నిధిపతియై యలకాధిపతి యయ్యెను. ఇది
యీ కుభేర వృత్తాంతమునం దనుసార్యమైన యితి
వృత్తము.

ప్రపూర్వజన్మమున గుగ్గోదగవ్యసనమునకు జీవి
తము నంకితముచేసిన యజ్ఞదత్తి వైశ్రవణుడెట్లు
కాగలిగినో?—యని సహజముగ బొడమెడి సంశయ
మును తరువాతి వృత్తాంతము పరాస్థము చేయును.
ఈ తరువాతి యితివృత్తమును దీగ్ని దిద్దినప్పటికి
శ్రీనాథుని చిత్రవృత్తి మంత్రతామ్ర రహస్య పరి
జ్ఞాన పగిల్చుతమై చంద్రశేఖరపదపద్మ ధ్యాన
నిమగ్నమైనది. పార్వతీపరమేశ్వర దివ్యరూపాను
భావములను స్వభావనానుకూలగతిని జిత్రంప సము
కట్టినాడా యీశ్వరార్చన కళాశీలుడు. ఆ సంవిధాన
మరయుదము. కళింగాధిపతి తరువాతి జన్మమున విశ్ర
వస్సును మహాకి బుత్తుడై జన్మించి, కాశిలోన
విముక్తక్షేత్రమున బదివేల వత్సరములు నిర్మి మేష
దృష్టితో జంద్రశేఖరు నీక్షించుచు చర్యము నెముకలు
నాడులు ఊణించిపోవునట్లు పార్వతీపతి సుద్దేశించి తప
మాచరించెను. అతని తపశ్శ్రేయ్యాక్రమమున జ్ఞానావస్థితికి
బరాకాష్టయైన నిదిధ్యాసస్థితి నిరూపింపబడినది.
కళింగాధిపతియై దీపదానము లఖండముగ జేయుటచే
వైశ్రవణుడైన కారణమున నిపు డుపక్రమించిన తప
శ్శ్రయందును నాతడు దీపభావమును యోజించి
నాడు. గజాసుర సంహారియగు పరమేశ్వరుడు ప్రతి
తో దయాగు చేయబడిన వత్తి, పార్వతి దీపాధార
మైన స్తంభము. విశ్వాన తాత్పర్యసమన్వితమైన
భక్తి చమురు. అవిచ్ఛిన్నమైన ధ్యాన ధార సముజ్జ్వల
తరమైన దీపజ్వాల. కామకోధాద్యంతశ్చక్రరూప
పాతకము లా దీపజ్వాలలో గూలెడి మిడుతలు. ఇట్టి
సామగ్రిని సమకూర్చుకొని అప్రతిమ ధైర్య సంపత్తి
గల యజ్ఞదత్తి, విమలమైన విజ్ఞానదీపమును వెలుగ
జేసెనట. ఈ తీర్థైన విజ్ఞానదీపము వెలుగుచుండ నాతడు
శివున కభిషేకపూజల నీ క్రిందివిధముగ సమకూర్చి
నాడు.

కాశీఖండము: కావ్యత్వము

విమల విజ్ఞానదీపంబు వెలుగుచుండ

శాంతి ధారాజలంబుల జలకమార్చి

భవుని భూజించె భావ పుష్పముల భక్తి

నతి విశుద్ధ మనోవృత్తి యాజ్ఞ దత్తి.

“అవిద్యంబున యాజ్ఞ దత్తి విజాతీయ ప్రత్యయా వ్యవహిత సజాతీయ ప్రత్యయ సంతానరూపంబైన నిదిధ్యాసంబున నివాతనిష్క్రంపదీపంబునంబోలె బెద్దకాలంబు కాలకంఠ మంగళ జ్యోతిర్లింగ మూర్తి సంతరంగంబున బూజనీయుచుండిన, నా ఖండేందు మాళి ప్రసన్నుండై వరంబు వేడు”మనెను. నిదిధ్యాస మనగా జ్ఞానమునకు సంబంధించిన అంతఃకరణ వృత్తి ప్రవాహ మెవతెగకుంక చిత్తమున బ్రవహించుట. అట్టిస్థితిలో జిత్తము సేకతానముగ పరిమేళ్యరాయ త్తము నేయుట. ఇట్టిస్థితి యేగ్గుడినపుడే పరజ్యోతి స్సాక్షాత్కారము గల్గును. విజ్ఞాన విభవమున కిదియే చరువసీను. యాజ్ఞ దత్తి కట్టి జ్యోతిర్లింగ మయ పారమేష్వర స్వరూప సాక్షాత్కారము గల్గినది. కాని యరనిమితిత సేత్రంబులు తెలచిచూచునది కా దివ్య రూపమును గాంచలేక, అంజలిఘటించి, శరణువేడు కొని “దేవా! మీ శ్రీపాదపద్మంబులు దర్శించునట్టి సామర్థ్యంబు కల్గుననేయవే! యిది నాకు వరం”బనిన ద్రిశేత్రు డాతనికి దివ్యదృష్టి యొసగను. తద్వల్ల ప్రసాదమున గృతార్థుడై యాతడు మేలుకొంచిన తొలుచూపునండే, పరమేష్వరుని వామభాగమున ౭దు నాకేండ్ల ప్రాయమున భార్యతి యాతనికి గానవచ్చెను. అప్పటి యాదివ్యసౌందర్య మతినిలక్షణమైనది. పర్యతరాజపుత్రి శరీరకాంతి ఉత్పలదలకోమలమై మనో హరమైనది. ఆమె శ్రవణములందు కుండలములు, కరాం గుళుల సంగళీయకములు, హస్తముల గంకణములు దాల్చియుండెను. ఇతరావయవములందును గాంతులు తులకించెడి మాక్షిక రత్నాభరణము లొప్పుగా నా జగ న్నాత శంకరుని సమీపింపవచ్చు నప్పటి విలాస మమోఘము.

వసుళోఫలాను కౌరులయి

వట్రువలై మెఱుగారు క్రొత్తమా
క్షికులపే రొకింత తుల

కింపగ, వీనుల ఘోమరత్న క
ర్ణికలు చలింప నందియల

క్రేంకృతి గంకణమేఖలాభ్యసించి

బకటము నేయ మందగతి

భాస్వర నవ్యవిలాస మేర్పడెన్.

అసమబాణ పునరీవనోదగంబు

రాగజలధి విధూదయారంభ వేళ

సకలజగదేకసౌభాగ్య జన్మభూమి

శంభు డాయంగ వచ్చె నావైలకన్య.

ఈపట్టున శ్రీనాథుడు జగజ్జనని సౌందర్యమును శాంతరసభావాభివ్యక్తి కనుగుణముగ చిత్రించిపెట్టి నాడు. ఈ వర్ణనము శ్రీ శంకర భగవత్ప్రస్తుతుల మానసిక పూజావసరమున బరదేవత కల్పించిన భూషణజాలమును దలపింప జేయుచున్నది.

శ్లో. మంజీరే పదయో ర్మిధాయ రుచిరాం

విన్యస్య కాంచీం కబౌ

ముక్తాహార మురోజయో రనుసమాం

నక్షత్రతూలాం గళే,

కేయూరాణి భుజేషు రత్నవలయ

క్రేణిం కరేషుక్రమా

త్రాటంకే తివ కర్ణయో ర్వినిదధే

శీర్షేచ చూడామణిం.

నవరత్నముయైన యంగళీయకము యాజ్ఞ దత్తి వైశ్ర వణుడగుటకు మూలమైన కారణమున గాబోలు జగజ్జ నని సర్వావయవ సమున్మిత విభూషణగా వర్ణింపబడి నది. శ్రీనాథుడు సామాన్యముగ శ్రీసౌందర్యమును వర్ణించు ఘట్టములలో నెవటైన కచకుచనితింబా భోగములను వయోవసానరూపముగ వర్ణింపక మానడు. కాని యిచట దత్తవ్యక్తియేలేదు. ఇది శాంతరసము చర్యణస్థితి నందవలసిన ఘట్టము. శృంగార రస భావనావాసన యేపాటియైన బొడచూపినదో నది శాంతిమునకు విరోధిరససామగ్రి యగును గావున ప్రధాన రసరసిపోషణదృష్టితో తద్విస్మర్ణనము గావించి నాడు. అదియునుగాక నిట యాజ్ఞ దత్తికి సాక్షాత్క రించినది పర్యతరాజపుత్రి. కావున నామె కూహాతీత మైన సౌందర్యమును సమకూర్చుటకై యాజగజ్జననిని మన్మథపునరీవనోదగముగా, సకలలోక సౌభాగ్య జన్మభూమినిగా, ప్రణయజలధికి జండ్రోదయారంభ వేళగా జిత్రించినాడు. శ్రీనాథుని రచనలో దివ్య త్యముతోగూడిన సౌందర్యమును వర్ణించిన ఘట్టము దీనిని మించినది వేటొక్కటిలేదని యనవచ్చును.

ఈ విధముగ నా జగజ్జనని పరమేష్వరుని డాయ

వచ్చి, కాలాన్మృతితశరీర మునుచుకేసర సుకుమారంబు కస్తూరికా స్థానక ముద్రాభిముద్రితంబు నైన తన భూజంబు భుజగాభరణభూషితంబైన ఫాలలోచను భుజం బొరయునట్లుగా నిలిచిన జూచి యాజ్ఞ దత్తి చిత్తంబునం దీర్ఘ్య వహించెనట. ఇచటి యీర్ష్యా క్రమ మాతని భక్తి తత్పరతయందలి యుదాత్తతకు నిదర్శనము. ఈ భావముకూడ నిచట మధురొదాత్త ముగ జిత్రింపబడినది.

ఎవ్వతె యొక్కో యీ యిందుబింబానన
జగదేక సౌభాగ్య జన్మధూమి ?
కమలాయతాక్షి నాకంటె నగలముగా
నెటుచేసె నొక్కోతా సీతపంబు ?

పరమేశు డీతింబఫలపాలభార
ననుమీఱు మన్నించినాడు మేలే ?
భాగ్యంబు గాకేను బాలేంగుకేఖరు
కృపగాంచె నీ రాజకీరవాణి

యనుచు గ్రేగంట నీరసం బావహింప
గినుపు గిలికించితము నాత్మ గీలుకొనగ
సవతి నీక్షించు ప్రాధదోషయనుబోలే
బ్రాహ్మణుకు చూచె బర్వతరాజతనయ.

భర్తృవాలభ్యమును జూఱగొనజాలిన సవతిని
ప్రాధయనతని గినుపుతోడను కిలికించితముతోడను
చూచినట్లు యజ్ఞదత్తి పర్యతరాజతనయను వీక్షించె
ననుటలో సీర్వాభివము హృద్యదాత్రిముగ జిత్రింప
బడినది. సాధారణముగ రాజతనయలకు సవత్తులతోడి
సంబంధ ముండుట, భర్తృప్రేమ విషయమున సీర్వా
భాజనలగుటయు సహజ మను విషయమిట వ్యక్తమైనది.
మఱియు యజ్ఞదత్తికి తన తపశ్చర్యయొడగల ప్రత్య
యము, నిజభక్తి భావమునెడగల విశ్వాసము నభివ్యక్త
మైనవి. సవత్నీ విషయ కేర్వాభావ సమున్నేదము
కలహకారణముగాక మానదు. ఇచట యజ్ఞదత్తికి
జనించిన యార్ద్రగూఢ, నాలుమగలైన పార్వతీ
పరమేశ్వరుల సమీప గొంతకలహము తేగుటకు గారణ
మైనది. అట్టికలహమున కుపక్రమింపజేయుచు,
పార్వతికి బరమేశ్వరునెడగల ప్రభుత్వము నభివ్యక్తి
కరించుటకై ఆ జగజ్జననిని సకలజగదధిపాత్రినిగా శ్రీ
నాథుడు నిరూపింప సుమకట్టినాడు.

కృత్యపంచకము సాగింపలే జే యింతి
ప్రాపులేక కృతాంత భంజనుండు
నిండుచందురుని జండ్రకవోలే నే భాసు
పంచబాణ విరోధి బాయకుండు
నేలేమ శశిమాళి కిచ్చాక్రియాజ్ఞాన
శక్తియొ కల్పించు సకల జగము
నే గంధగజయాన హృదయ మువ్వెఘ్నార్చి
భవుని మై జక్క సాబాలుగొనియె
మహిత హృల్లేఖికో మహామంత్రమునకు
నేవరారోహ ముఖ్యాధిదైవతంబు
సకల జగదధిపాత్రి యాశైలపుత్రి
విభున కిట్లని మధురోక్తి విన్నవించె.

మంత్రతాస్త్రసమృత్తమైన కుతులందు పరదే
వతాస్వరూపము బహుభంగుల వివిధ ప్రభావసమన్విత
ముగ నిరూపింపబడినది. వానిలో లలితా సహస్ర
నామాదిస్తుతులందు దుద్దిప్తులైన పరదేవతా విభవములు

కొన్ని యాపద్యమున గ్రథితములైనవి. సీసములో
రెండు నాలుపదములలోని విషయము కుమార
సంభవమునందలి “సమాదిదే శైవధూం భవిత్రీం
ప్రేక్షాశరీరాద్ధరారాం హరస్య” అను కాలిదాసోస్తులను
సృరింపజేయుచున్నది. ఇట్టితరుణమున గావించిన భావ
విశ్వాసము శ్రీనాథునకు పరదేవత యొడగల భక్తిభావన
కము చేసినది.

అట్టి ప్రాభవముగల పార్వతి విభునితో విన్న
వించుచు, “త్ర్యంబక! వీడెక్కడి దురాత్ముడు?
నన్ను మాటి మాటికి గ్రేగంటజూచుచు, వికారములు
గవ్వణచుచున్నాడు. అబద్ధములాడుచున్నాడు. నీవు
వీనిపై గృహగలిగి యిట్టి చనవిచ్చుటచే నీ యవలక్ష
ణము లేర్పడినవి. నా సౌందర్యమున కీతడు మదిలో
నిష్కారణముగ నీరసపడుచున్నాడనెను. దానికి బర
మేశ్వరుడు మందహాసమునేయుచు నిట్లనియె.

“మనమునయంగు నీ నెగులు
మానుము పర్యతపుత్రి! వీడు నీ
తనయుడు; నందను లృచు వి
ధంబుల భార్తృము లాదరించినం
గినియునె తల్లి భావమున?
గిల్పరికించిన దేవతావలం
బన గతి భావమై పరగు
భావన కొశల మీ ప్రకారమై.”

ఇంతవఱకు నిది మూలానుసృతమైన భావము.
పిమ్మట శ్రీనాథుడు ప్రకరణోచితముగ భావమును
బాడిగించినాడు. ఇందలి రహస్యమును బరికించిన
దేవతాశ్రయ వర్తనము చిత్రిపుత్రియు గలవాని భావ
నాకాశల మీవిధముగ నే యుండును. అనగా పరమే
శ్వరాలంబన భావనాసమున్మిషితములైన భావ విశేష
ములు బాహ్యదృష్టికి వేఱుగా గానవచ్చినను, నవి పరి
గ్రాహ్యములేగాని వర్జ్యములు గావు. బాహ్యదృష్టి
కీర్వా ద్యేషాది సంకుచితభావములుగా గానవచ్చినను
నవి, దేవతాలంబనము లగుటచే భక్త్యాది భావవ్యక్త
సన్నములేయగును—అనుట. ఇది శ్రీనాథుడు తన్ను
గూర్చి తానెఱిగించిన కీటు. తన కావ్యరచనలో
గానవచ్చేడి వివిధ రసాశ్రయభావములు, దేవతాలంబ
నము లగుటచే పరతత్త్వ సాక్షాత్కార పర్యవసన్న
మలేగాని యవ్యములు గావనియు, ఈ కీ లెఱుగ
కుండ తన్నన్యధా భావింపవలదని యొక హెచ్చరిక
చేసియున్నాడు. ఈ కీ లెఱుగకున్న పరమేశ్వరా
లంబన గతిభావనా నివిష్టమతియై పరమభక్తుడై శ్రోతృ
వక్తలకు కుభానంద పరంపరావహమైన కౌవ్యములకు
ప్రప్తయైన శ్రీనాథు డఖండ పరమేశ్వర భక్తుడుగా
నెఱుగ బడుటెటు ?

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

“నిన్ను చూస్తే తందా మనిసిస్తుందోయ్!” అన్నాడు డాక్టర్ చిలుకూరి నారాయణరావు గారు ఒక నాడు పెంట్రల్ స్టేషనులో బండెక్కుతూ నన్ను చూచి. “అంతటి అపరాధం ఏమిచేశానండీ?” అని ప్రశ్నించాను విధేయతతో. “అపరాధమూ? మహాపరాధమే చేశావు. సంస్కృత ప్రాకృత సాహిత్యాలకే ద్రోహం తలపెట్టావు. గాథాసప్తశతిలో తెలుగు పదాలు చేరామని వ్రాశావు. ఈ ప్రతిలోగున్ని ఎవరు సహిస్తారు?” అన్నారు ఉండేకతో.

“భాషల విషయంలో అనుభూతి ఎంత సహజమో ప్రతిలోమంకూడా అంతే సహజమండీ. రాజకీయ ప్రాబల్యం, సాహిత్య ప్రాచుర్యం, మత ప్రాధాన్యం—ఈ కారణాలతో వ్యాపించిన సంస్కృత భాష విభిన్న సంఘాలతోను, జాతులతోను సంబంధం ఏర్పడినకొద్దీ, వాటి భావాలను, వాటి భాషల పదాలను గ్రహించుకొంది. అన్యభాషా పదాలనూ, సంప్రదాయాలనూ సంతరించుకొనకపోయిఉంటే సంస్కృత సాహిత్యం ఇంత విస్తరించి ఉండేదేకాదని విమర్శకులు అంటున్నారు. సంస్కృత ప్రత్యయాలతోను, ఉపసర్గలతోను ఇతర భాషాపదాలు వేచం మార్పుకొని సంస్కృతంలో లీనమైన వనడానికి తంత్రవార్తిక కారుడైన కుమారిలభట్టు వాక్యాలే మనకు నిదర్శనం. జైనబౌద్ధ మతాలద్వారా దక్షిణ భారతదేశంలో వ్యాపించిన ప్రాకృతభాష కూడా సంస్కృతంవలెనే ఆ దేశభాషల సంప్రదాయాలనూ, శబ్దసముదాయాన్నీ తనవిగా చేసుకొనకపోలేదు. కానీ,.....” అని గుక్కతిప్పకోకుండా అంటున్నాను.

“ఉండవయ్యా. నన్ను మాట్లాడనీ. బండి ఎక్కు. కూచోని మాట్లాడుదాం. బండి కదిలేసరికి దిగునువుకానీ,” అన్నారు ఆయన.

బండి ఎక్కాను. ఆయన ద్రావిడభాషా శాస్త్రజ్ఞులపై ఒక్కడోపుగా విరుచుకుపడి “ఎవరయ్యా వాటిని అన్యభాషాపదాలన్నవారు? ఏమిటి వినగమనం?” అన్నారు. “ఇదేమిటండీ? ప్రాకృత కావ్య వ్యాఖ్యాతలందరూ ఆలాటి పదాలను ‘ఇతి దేశీ’ అని

నిర్దేశిస్తూనే ఉన్నారకదా? వారు దేశ్యాలను ప్రాకృత ముద్ర వేదామనే వ్యామోహం లేనందున ‘దేశీ’ అని ప్రత్యేకంగా పేర్కొన్నారు. రోలంబ, రింఛోళి, తాలూరాది దేశీపదాలు ప్రాకృతంలో చేరిపోగా, వాటిని సంస్కృత పదభ్రాంతితో సంస్కృత మహాకవులు కూడా గతానుగతికంగా ప్రయోగించగా, ‘మేదినీ’ మున్నగు సంస్కృత నిఘంటువులు స్వీకరించి సంస్కృతముద్ర వేశాయి. ‘రోలంబశబ్దం సంస్కృతేషి కేచిద్దతానుగతికతయా ప్రయుంజంతే” అని ఆచార్య హేమచంద్రుడు దేశీపదకొకమైన ‘దేశీ నామ మాలలో (7-2) చర్చించాడు.” అన్నాను.

“పదకొండో శతాబ్దంలో పుట్టిన ఆచార్య హేమచంద్రుడా నీకు ప్రమాణం? శ్రీ నామమాల అనే తన దేశీ నిఘంటువులో హేమచంద్రుడు తద్భవాలనదగిన అమితబోధనా, పురిల్ల దివో వంటి పదాలనూ దేశీపదాలన్నాడని దానిని రెండవసారి సంస్కరించిన శ్రీ పరమపు వెంకటరామానుజస్వామి గారు పీఠికలో తెలిపారు మాచావుకమా?” అన్నారు ఆయన వెటకారంగా.

“మాడకేమండీ? ఆచార్య హేమచంద్రుడు తన కాలంలో సంస్కృత ప్రాకృత సాహిత్యాలలో యుగపురుషుడు. 1088 లో జన్మించి జీవించిన 84 సంవత్సరాలూ తర్క, వ్యాకరణ, జైనవేదాంత శాస్త్రాలలోను, అలంకార సాహిత్యాలలోను ప్రామాణికమైన ఉద్గ్రంథాలు రచించిన వాగమతాసనుడు. అలాటివాడు ప్రమాణం కాకపోతే మరెవరు ప్రమాణమండీ? హేమచంద్రుడు ప్రాకృత సాహిత్యంలో కనిపించిన దేశీపదాలను ఎంతో వివేచన చేసికానీ తన దేశీ నామమాలలో చేర్చుకోలేదు. తన ఈ నిఘంటువులో తనకు ముందున్న దేశీ పదకోశకారులు—అభిమాన చిహ్న, గోపాల, దేవరాజ, ద్రోణ, ధనపాల, పాద లిపాచార్య, రాహులక, శీలాంకారులను ఉదాహరించి కొందరి మతాలు ఖండించి, మరికొందరి మతాలు సమర్థించాడు.

“దేశీ దుస్పందర్బా ప్రాయస్సందర్భితాపి దుర్బోధా,

అచార్య హేమచంద్రః

తత్తం సందృశతి నిభజతిచ."

(దేశీ పదాలను అన్వయించడం కష్టం. అన్వయించినా అర్థంచేసికొనడం కష్టం. అలాటివాటిని హేమచంద్రుడు అన్వయించి సుబోధం చేశాడు.) అని గ్రంథాదిలో చేసిన ప్రతిజ్ఞను నిర్వహించుకున్నాడు. "ఇప్పటి దేశీ నిఘంటుకారులపే, వాటి వ్యాఖ్యాతలపే ఎన్ని తప్పులని ఎన్నును? (అధునాతన దేశీ కారాణం, తద్వ్యాఖ్యాతృజ్ఞానం క్రియంతః సమ్మోహః సరిగణ్యం తే. 8-12)" అని విసుక్కున్నాడు కొన్నిచోట్ల. తన సారతర దేశీ దర్శనంతో వాస్తున్నానని, తన నిఘంటువులో సారపా టుండవని 'తిజిస' శబ్ద వ్యాఖ్యాన సందర్భంలో స్పష్టపరిచారు. (తిజిసం చ వృత్తివిశేష మాచక్షుతే. అస్మాభిస్తు సారతర దేశీ దర్శనేన తిజిస శబ్దో మధుపటలార్థో వ్యాఖ్యాతః. తత్రయైక్తాయుక్తస్య బహువృత్త్యానః ప్రమాణం. 8-12) అంతేకాక దేశీ నామమాలలో పదాలన్నిటినీ ఆకారాదిగా—మొదటివర్గంలో అక్షాది పదాలు, అనేకార్థాలు; ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ వర్గాలలో కచ్చట తపవర్గాది పదాలు, వాటి అనేకార్థ పదాలు. సప్తమవర్గంలో రలవకారాది పదాలు, వాటి అనేకార్థాలు; అష్టమవర్గంలో సహజపదాలు క్రమబద్ధంగా ఇచ్చాడు. ఇలాటివాడు కాక మరెవరండీ ప్రమాణం? అన్నాను.

"సరేకాని, హేమచంద్రుడు చెప్పిన దేశీ పద నిర్వచనం అతివ్యాప్తంకాదా?" అన్నారు ఆమన. అతివ్యాప్తం ఎందు కవుతుందండీ? వాడు స్పష్టంగానే చెప్పాడు.

"దేశవివేస పసిద్ధి ఇ

భణ్ణమాజా అనంతయా హుంతి,

తమా అజా ఇ పాఇతి

పయ్యట్ట భాసానిసేపజి దేసీ."

అని—(దేశవిశేష ప్రసిద్ధిమైనవి అనంతంగా ఉంటాయి పదాలు. వాటినుంచి అనాది ప్రాకృత ప్రవృత్తి భాషావిశేషమే దేశీ) అన్నాడు కదా. అయినా,

'వాచస్పతే రపి మతిః

సప్రభవతి దివ్యయగ సహస్రేణ,

దేశేషు యే ప్రసిద్ధాః

తాఞ్శిద్ధాన్ సర్వతః సమచ్చేత్తమ్."

(దివ్యయగ సహస్రం శ్రమించినా వాచస్పతి అంత వాడుకూడా ఆయా ప్రాంతాల్లో ప్రసిద్ధమై ప్రాకృ

తంలో చేరిపోయిన దేశీపదాలను ఏర్పి కూర్చడం కష్టం) అని ఎంతో విషయంతో స్పష్టీకరించాడు. దీనిని బట్టి తెనుగు, తమిళ, కన్నడాది దేశభాషా పదాలను ఎంతో శ్రమపడి, వాటి పుట్టు పూర్వోత్తరాలు తెలుసుకొని కోడికరించాడనడం విస్పష్టం." అన్నాను.

"అక్కడేనయ్యా కలిగింది అపోహ. హేమచంద్రుడూ అపోహపడ్డాడు. దానినిబట్టి శ్రీ రామానుజ స్వామిగారూ అపోహపడ్డారు. దేశీ నామమాల 'గ్రాసనీ' లో కొన్ని దేశీపదాలకు మూలమంటూ తెలుగు, తమిళ, కన్నాటాదిపదాలు ఇచ్చారు. ద్రావిడ భాషా కుటుంబం అన్నదే తేదు. అంతా సంస్కృతం నుంచీ వచ్చిందే." అన్నారు ఆయన. "శ్రీరామానుజ స్వామిగారు తెలిపింది కాక మరెవరినీ తెలుగు తమిళ పదాలు కనుక్కున్నానండీ నేను దేశీ నామమాలలో." అన్నాను. ఆయన విన్న వినిపించుకోకుండానే, "ఏవీ? చెప్ప. ఇదెరిసి ఖండిస్తాను," అన్నారు. "వినండి!" అంటూ మొదలుపెట్టాను.

అట్లే=దేవర భార్య, పతిభగినీ, పితృవ్యసా అని మూడర్థాలిచ్చాడు. ఇది పూర్తిగా తమిళపదం. నేడిది అన్నభార్య—వది నె—అనే అర్థంలో తమిళ దేశంలో వ్యవహారంలో ఉంది. తర్వాత వది నె గారు (పతిభగినీ) అనే అర్థంలోను వ్యవహృతిమైంది.

ఉడు=తృణ పరివారణం—తృణావరాచాచ్ఛదనం అన్నాడు. ఆవరణంలో ఆశ్రయం ప్రధానంగా వ్యనిస్తుంది గనుక ఇది వీడు అనే తెనుగుపదంనుంచి కాని, ఉడు—గరించు అనే ద్రావిడ దాతువునుంచి కాని నిష్పన్నమై ఉంటుంది. ఉడువు, ఉడుగర తెలుగు.

ఉసలం=పీసం అన్నాడు. ఇది ఉసులుకొను అనే తెనుగు క్రియనుంచే పుట్టిఉంటుంది.

ఓఆవలో=బాలాతపః. ఉదయపు ఎండ. ఇది బాలాతప శబ్దభవం కావచ్చు కాని, దేశీ పదమన్నాడు గనుక వెయ్యిలో అనే తమిళపద భవమా అన్న అనుమానం కలుగుతుంది. ఓలఇట్లే=దయితీర్మాతా. ఇది వలచు అనే తెనుగు ధాతువునుంచి వచ్చిందనుకుంటాను. ఓలంకి=ఘనృత్యుణం—అంటే దాగుడుమూతలు. ఓలంగుక్కుళ్ళో అనే తమిళ దాతువు దీనికి మూలమై ఉంటుంది. ఓసిఓ=అబలః. ఇది ఓసి లోడునుంచి వచ్చిందేమో! ఓసిఓ=తమిళపదం.

కలింజం, కిలింఛం (కిలిం-చిఅం)=లఘుదారు. చిన్నకర్ర, పుడక. కిలిం-చిఅశబ్దానికీ కిలిచ్చిఅం అనే రూపాంతరమూ ఉంది. హేమచంద్రుడు కలింజం, కిలింఛం అనే పదాలకు లఘుదారువు అన్న అర్థం

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

చెప్పాడు కాని గాథాన ప్రశ్నలలో (1-80) కిలింఛిల కంటకేణ అని ప్రయోగం కనిపిస్తుంది. కిలింఛిల కంటకం చిన్నముల్లు. ఈ కిలింఛిలం క్రమంగా కలింజం, కిలిందం అని మారి చిన్నపుడక అనే అర్థంలో రూఢమైఉంటుంది. మనకు సన్నని, నీడ మైన అనే అర్థాలలో క్రించు, కించు శబ్దాలున్నాయి. తమిళ కన్నడ భాషలలో కిలి, కిలింజల్, కిలిచ్చల్, కిలిశబ్దాలకు సన్నని, సన్నగాచేయు, చించు అనే అర్థాలున్నాయి. కొంచెం, కెల, కిల పదాలు అల్పార్థకాలు. కలింజ, కిలింఛ పదాలకు పైన ఉదాహరించిన ద్రావిడ పదాలకాగల సామ్యాన్ని బట్టి అవి వీటికి మూలమైఉంటాయి. వీటిని గతానుగతికం గా సంస్కృత పదంతెలుగు ప్రయోగించగా, త్రికాండశేషకారుడు కిలింజకం కిలింజం అని సంస్కృతముద్ర వేసి నూత్నపదార్థపు అని వ్యాఖ్యచేశాడు. కీలం=స్తోత్రం. ఈ పదం ముందు చెప్పిన ద్రావిడ పదవర్గంలోదే.

కుమ్మళం=మాను. కుములు అనే తెలుగు పదానికి దిద్దగలా లేదా? కుండుఱ=కృళి. దీనికి కుండు, కండు అనే తెలుగు, కన్నడపదాలు మూల మనుకుంటాను.

చట్టా=దాగుహ ప్రతి. కర్రగరిటె, తెడ్డు, చట్టు అం—అని గాథాన ప్రశ్నలలో (2-62) ప్రయుక్తమైంది. చట్టువం అనేపదం గరిటె, తెడ్డు అనే అర్థాలలో తెనుగు తమిళులలో ఉంది. “చట్టువం బొకచెత బట్టి ఖడ్గము సంగ దగిలించి” (భార విరా. 1-211) “ప్రక్షుభితం తైన పసిడి చట్టువమున నన్నింబు నునిచి నెయ్యలిఘరించి.” (కాశీ. 7-147) చిన్న మట్టి కర్ర పాత్రలను కన్నడంలో చట్టుకి అంటారు. దారుహస్తం అని హేమచంద్రుడు అర్థం చెప్పాడు గనుక దీనికి చట్టుపదంతో ఏదైనా సంబంధం ఉండేవా! మొదట కర్ర గరిటెకు వ్యవహారంలో ఉన్న ఈపదం తర్వాత గరిటె సామాన్యానికి వ్యవహారమై ఉంటుంది.

చారో=ప్రేమాలవృత్తి. సారచెట్టు. ఇది (సార-చార) తెనుగిని వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు. చుడులి=ఉల్కా. కొరివి. చుడు (కొల్లు) అనే ద్రవిడపదం దీనికి మూలం.

జంబువో, జంబులో=వేతన. జంబుగడ్డి. కన్నడంలోను, కన్నడ పరిసరప్రాంతాలలోను ఒకరకం రెల్లుకు వ్యవహారంలో ఉంది.

తజ్జాయం=చర్చి. తడిసింది, చలనిది. తనియు తనువు, తింపు తెనుగులోను, తణ్ణన, తింపు కన్నడంలోను ఉన్నాయి. ఇది తమిళులజన్మ పదం.

తాలారో=ఆవర్త. నుడి. తలయతి తలం దర్శయతీతి తాలారః—అని కల్పశబ్దానుసారం ఉత్పత్తి. తాలారశబ్దం గాథాన ప్రశ్నలలో (187) ప్రయుక్తమైంది. ఈ శబ్దం దేశీయ వ్యాఖ్యాత లందరూ అన్నారు. తిక్క, త్రిప్ప, తిరుగు, తలారు అనేవి తెలుగులో భ్రమి వాచకాలు. తలారు శబ్దానికి మరలు తిరుగు అనే అర్థాలున్నాయి. “క్రేపులం దిలచి తలారింపక” (భాగ. 10 సం) అని ప్రయోగం. తలారుకు తాలారకూ పోలిక ఉంది. తాలు శబ్దానికి తిరుగు, తాలించు, తాలబోయు అనే అర్థాలున్నాయి. కనుక తలారు శబ్దమే తాలారు శబ్దానికి మూలమై ఉంటుంది.

తిణిసం=మధుపటలం. తేనెతెట్టు. తిణిసపదం దేశీయపదమని హేమచంద్రుడు చెప్పిన చర్చను ఇది వరకే తెలిపాను. తేనె, తేనె, తేనె, జన్ను ద్రావిడపదాలు. తిణిసం ఈ తేనె నుంచి వచ్చి ఉంటుంది.

పడుజాతికా=తెగుణి. ఇది పడుచు, యువతి అనే తెలుగు సంస్కృత పదాల కలియకతో ఏర్పడిందనుకుంటాను. పలం=పలపం స్వేదన. ఇది పాలను అనే తెలుగుపదం మారురూప మనుకుంటాను. పిలిరీ=గండు తృంజంత్వేణం. ఇది పురు, పుల్లు పూరి అనే ఈ తమిళ తెనుగుపదాలనుంచి పుట్టిఉండదా? పేండజు=పండజు. పెండి. దీనికిమూలం పెండి అనేపదమై ఉంటుంది. పెండి అని దక్షిణాంధ్రుల వ్యవహారం. కనుక ఇది పెండి, పెండి నుంచి వచ్చిఉంటుంది. పాణో=వ్యసదః. పాణశబ్దం గాథాన ప్రశ్నలలో ప్రయుక్తమైంది. “పాణి పువ్వు బోడులము” (హరిశ్చంద్ర. ఆ-2.) పాణిలోని అంత్య సికారం రూపుచేడి పాణమాత్రం మిగిలి ప్రాకృతంలో చేరింది.

ఫలహీ=కార్వానవృత్తి. పత్తి, పత్తిచెట్టు. ఈ పదం గాథాన ప్రశ్నలలో నాలుగుసార్లు ప్రయుక్తమైంది. “ఫలహీ కార్వానవృత్తే— అని కులబాలశేఖరి వ్యాఖ్య. హేమచంద్రుడు దీనికి వలహీ, వనదీ అనే పర్యాయాలకూడా ఇచ్చాడు. తెనుగు ప్రతీతి ఫలహీగా మారిందని నానమ్మకం. ప్రతీతి పూర్వరూపమైన పలుతి పలుతిఅయి అంత్య ద్విత్వాక్షరం ఉండి పలకడంలో కలిగిన ప్రయత్నంలో మొదటిపకారం మహాప్రాణమై ఉంటుంది. పంది భోండీ అయినట్లు— పలుత్తి, ఫలహీ అని. పత్తికా శబ్దంనుంచి పత్తిఅయి ఉంటుందని, ప్రపత్తికా శబ్దంనుంచి ప్రత్తి పుట్టిఉంటుందని మీరు (శ్రీ నారాయణరావుగారు) చేసినవాదం సహేతుకం గా కనిపించదండీ. పత్తికాశబ్దం నుంచి పత్తియ-పత్తి కావడానికి వీలున్నా అర్థంకోసం

లాక్షణికంగా నానాభాగలూ పడవలనివుంటుంది. ప్రపత్తికాశబ్దంనుంచి ప్రతిజనేరూపం అనలేకొదు. తెనుగు సంప్రదాయానికి ఉపసరనిధానమే విరుద్ధం. ప్రతికాసుంచి ప్రతిజ కావచ్చుకాని "ఫలహీ"ని ఏదీగం గానూ సాధించలేదు. ఇంద్రవాచక ఫల-ఉచ్చిల్ల ఇబ్బాలు రెండూ వేర్వేరునీ, ఉచ్చిల్లకబ్బు ఉత్పన్నులకో శలశబ్దంకాదని; దేశీశబ్దాలకు ఉపసర్గ సంబంధం వుండ దనీ హేమచంద్రుడు ఉచ్చిల్లపద వ్యాఖ్యలో (1-95) చర్చించాడు. (సహి దేశీశబ్దానాం ఉపసర్గ సంబంధో భవతి) ఫలంనుంచి ఫలఅయినా ఫలీఅయినా ఫలహీ అని అంతర్వహితార్థం ఎక్కడనుంచి సాధించగలం?

బోధదరం-పుష్క, పెద్దది. ఇది బోధ, బోధు అనే పీనారకశబ్దాలకు దగ్గరగా లేదు? భుండిరో=నూకరః. పంది. దీనికి భుండో బుందో అనేవి రూపాంతరాలు. గానాస ప్రశ్నలలో భోండి (5-2) అని ప్రయోగం. ఈ మాటలు వినినవగానే మనకు పంది అనే తెనుగుమాట మన కుకు తిట్టడంలేదు? ప్రాకృతంలో ఇ-విలకు, ఉ-విలకు పరస్పర వినిమయం సహజంగమక భోం డ శబ్దాన్ని గ్రహించినట్లే. తెలుగువ్యవహారంలో పనాది అకారం ఎకార ఒకారాలుగా మారుతుంది. గడ్డ-గడ్డ. గరిట - గరిట. మ గ డు - మొ గ డు. "మొగడ్డాచ్చి పిలిచెను బోయికచ్చెర సామి." పప్పలు-బోప్పులు. కన్నడంలోను ఇలామారడం కన్దు. ఇలాగే పంది బొందిఅయి, తవర్తిం బవర్తింగా మారి, బొంది అని ఊడిపలకడంలో చేయవలసిన ప్రయత్నాన్ని బట్టి ఆదివర్ణం మహాభాణంగా పరిణమించి భోండి అయిఉంటుంది. ఇది ఈకారాంతం కావడం వల్ల ప్రీతిగమని భ్రమపడినందున భోండ్, భోండ్ శబ్దాలు కల్పించబడాయి. భుండిగో - పదంలో పంది ప్రాచీనరూపం తొంగిమాస్తున్నది చూడండి. పందికి పూర్వరూపం పండి. ప్రస్తుతిం తమిళంలో పన్ని. రేఫ సహిత నకారాన్ని ఉచ్చరించడంలో ద్విఉచ్చారణ విరచితమిది; ద్వి గూడా అవుతుంది. పన్-రెండు=పండ్లెండు. పండ్లెండు మలయాళరూపం. పన్నెండు తెనుగువ్యవహారరూపం. పన్ని పంది అయింది తెనుగులో. పన్ని అనేరూపం వ్యవహార చ్యుతమైంది. పన్ని నేడు తమిళ వ్యవహారంలో ఉంది. కనుక పండి పదం ప్రాకృతంలో బుందో, భుండో, భుండిరో, భోండి అనే పెక్కురూపాలతో చేరిందని ఊహించడం అసంబంధం కాదు.

మండిల్లో=అపూపః. భిక్షునిశేషం. ఇది తెలుగు కన్నడాల మండిగలు కాదు? మలట్ట=గర్వః. ఇది మొరటు, మోటు, మోటు శబ్దాల పకృతి అనుకుంటాను. చాకందో=అమ్రుః. మామిడి. దీని పుట్టు

పూర్వోతరాలు చాల ఉన్నాయి. మరొకమారు చర్చిద్దాము.

హాలీ సో=రాసకః. మండలేన (ప్రీ)ణాం నృత్యం. మనకు, కన్నడంవారికి హాలీ అనేపదం ఉంది. ఇది మున్నకు పర్యాయం. చిన్న వరులానికి అలి అంటారు కొన్ని ప్రాంతాలలో. గోలిలనుకూడా అలి కాయ అంటారు. అలి కాయలంటే గుండని గుట్ట. బొంగరా లాటలో నేలమీద గుండని గీటుగీచి దాని చుట్టవ ఒక బొంగరాన్ని ఉండుతారు చూచారా? అలా గీచే గుండని గిరిని అలి అంటారు. అలాగే పిల్లలు ఒకరిచేయి ఒకరుపట్టుకొని గుండ్రం కావడం కట్టి నిలవడాన్ని అలి కట్టడం అంటారు. కనుక ఈ అలే హాలీ సో అయిందేమో! హాలీ సం నుంచే అలి కా మాడదా అని ఎదుగు ప్రశ్న వేస్తారాకదూ? కావచ్చు. కాని హేమచంద్రుడు దీన్ని దేశీపదంగా పరిగణించాడు కనుకనే ఈ శ్రమంతా.

హుడ్డా=పగః. పండెం. ఇది ఒడ్డు అనే తెలుగు పదం నికృతే అయి ఉంటుంది.

హేరంబో=మహిమః. గున్న హేరు. ఇది ఎరు మై (మై-క. ఎను-య-తె.) నుంచి వచ్చి, సంస్కృతంలో చేరి అన్యార్థి వాచనమైందని క్లిప్తత తన కన్నడ నిఘంటువులో వ్రాశాడు. హేమచంద్రుడు దీనిని దేశీ అంటున్నాడు గనుక ఎరుమైనుంచి ఇది వ్రాకృతంలో చేరి ఉండవచ్చు.

హోరణం=వస్త్రం. ఇది బోరునై, బోరణం-అనే ద్రవిడపదాలనుంచి వచ్చి ఉంటుంది. బోరునై అంటే కప్పకొనే వస్త్రం. ఇంకా ఎన్నో ఉన్నాయి ద్రవిడ పదాలు-ఇలా చెబుతూ బోయాను. బండి అరక్కోణంలో ఆగినవ్యడు గాని తెలిలేను, ఎంతసేపు అయిందని. మరొక సమస్య వచ్చింది; టిక్కెట్టులేక నే బండి ఎక్కాను.

"మాచావా? నీకినే శిక్ష. తెల వారుజూము బండి ఎక్కి మద్రాసు చేరుకో. తర్వాత హోరణోగ్రిగా బోటాడుదాం. ద్రావిడ భాషావాద సన్నిపాతం ముందుకొచ్చింది మీ కందరికీని. స్వాస్థ్యం కలుగాలంటే కొంతకాలం పడుతుంది." అన్నాడు ఆవేదవతో ఆయన.

నేను బండిదిగాను. బండికదింది. సాహిత్యంలో అభిప్రాయ భేదాలను వ్యక్తిగత క్షేమంగా భావించుకొని పగపట్టే ఈకాలం ఎక్కడ? అభిప్రాయ భేదాలు వేగ; అభిమానాలు వేగ. అభిమానాదరాలకూ, మానవత్వానికి సాహిత్యంలోని మతభేదాలు అడురావనే ఆ సహృదయ విమర్శక పరిశోధకగ్రాణి ఎక్కడ? అలాటి ఉదాత్త హృదయుడు మరొకడు నాకు కనిపించలేదు.

—రామచంద్ర.

మాధవవర్మ : ఆతని సంత

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

[గతసంచిక తరువాయి]

మాధవవర్మ సంతతివారిలో సాహిత్య పోషకుడుగా పేరు ప్రఖ్యాతులు గాంచిన ప్రథముడు తమ్మరాజుని కుమారుడు బసవభూపాలుడు. అనంతము కుమారుడు గంగయామాత్యుడీ బసవభూపాలునికి మంత్రియై మన్ననలు పొందెను. దగ్గపల్లి గుగ్గయ తాను రచించిన నాచికేతూపాఖ్యానమును, సంఘమల్లయ్య ఘంట సింగయ్యలు తాము రచించిన ప్రబోధ చంద్రోదయమును బసవరాజు మంత్రి గంగయామాత్యునికి అంకితమిచ్చియున్నారు. దూబగుంట నారాయణ కవి బసవభూపాలుని యాస్థానకవి. అతడు తాను రచించిన పంచతంత్రమును బసవరాధీశున కంకిత మొసంగెను. పంచతంత్రమునందు బసవభూపాలుని వంశవారోక్రమ మిట్లు తెలుపబడినది.

మాధవవర్మ వంశమునకు కొమ్మవనీశుడుదయించెను. అబ్బలదేవుడు, సింగభూపతి, వల్లభ నృపతి అనువారు కొమ్మమహిపతి పుత్ర, పౌత్ర, ప్రపౌత్రులు. వల్లభరాయని తనయుడు తమ్మభూపాలుడు.1 ఇతని యాత్మజుడే పంచతంత్ర కృతిధర్త, బసవనృపాలుడు. బెజవాడ శాసనమునందు మాధవవర్మ వంశములో మొదట పేర్కొనబడిన రాజు కంఠమరాజుకొని కొమ్మవనీశుడు కాడు. శాసనము ననుసరించి యితని తనయుడు అన్నలదేవుడు కొని అబ్బలదేవుడు కాడు. కొమ్మ, అబ్బల నేమనామములు ప్రామాదికములనుటకు సంశయింపఁబడలేదు.

గంగయామాత్యుడు ప్రబోధ చంద్రోదయమునందు ఇట్లు వర్ణితుడయినాడు:

మాధవవర్మ భూమండలేశ్వర వంశ
జలధికి నేరాజు చందమామ
యేరా జాదీనుల మెలమి విధేదిం చెడ
గపటాహితి మదాంకర ముడంగ
గజపతి సురథాణి గడి దుర్గములకల్ల
నే రాజు వజ్రంపు బోరుతిలపు
మహిమచే నేరాజు మఱపించె నలధిగీ

రథ పృథు మాంధాత్య రఘుకమణుల
నట్టి సుణశాలి తమ్మరాయని కుమార
వీర బసవత్తుమాచక్ర విభోనిచేత
మన్ననల గాంచి మించిన మహితుడితఁడు
మనుజమాత్రుండే గంగయామాత్య వరుఁడు.

బసవ భూపాలుడును, ఆతని మంత్రి గంగయామాత్యుడును, వారికి తమ కృతులంకితమిచ్చిన దగ్గపల్లి గుగ్గయ్య, నంది మల్లయ్య, ఘంట సింగయ్య, దూబగుంట నారాయణకవులును సమకాలికులని పేర నుడవనక్కరలేదు. పై పద్యములోని గజపతి సురథాణి యనుదానికి గజపతి వంశజుడైన నృపాలుడు, మహారాజుని యర్థము. సురథాణి సులతాను పద విశ్రుతి.

ప్రబోధ చంద్రోదయ ద్వితీయాశ్వాసాదిని కృతిపతియైన గంగయామాత్యుని సంబోధించుచు నంది మల్లయ్య, ఘంట సింగయ్య లిట్లు నడివియున్నారు:

శ్రీకరవీక్షణి దానవ
శీకర నరసింహ నృపవశీకర నయవి
ద్యాకరణ చతుర్దశి వి
ద్యాకర ధీరంగమతి యనంతయ గంగా!

పూర్వోదాహృత పద్యముల యన్వయముకొంత చర్చకు తావిచ్చినది.

శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తమ కవుల చరిత్ర ప్రథమభాగము ద్వితీయ ముద్రణమునందు బసవభూపాలుని గురించి ఇట్లు వ్రాసి యున్నారు:

“గంగయామాత్యుని ప్రభువైన బసవనృపాలుడు కొంపటి రాజ్యమును గజపతుల కివించుకొన్న తరువాత వారి గడిదుర్గముల కిగ్గతొడియి పగులైనవళితాల్తోత్తర భాగమున నుండిన నామంతరాజు. బసవమహిషుని సచివుడైన గంగయామాత్యుడు ప్రబోధ చంద్రోదయము కృతినంపకముండే దగ్గపల్లి గుగ్గయ్య చేత రచియింపబడిన నాచికేతూపాఖ్యానమును గృతి

నండిన...1465 వ సంవత్సర ప్రాంతమునగు శ్రీనాథుని ముద్దుమరదియైన దుగ్గన కవితేత నాచికేతూపాఖ్యాన మీతని కంకితము చేయబడెను. అటు తరువాత 1470-75 సంవత్సర ప్రాంతమున నీజంట కవులు ప్రబోధ చంద్రోదయము నీతని కంకిత మిచ్చిరి. పెసరద వాయాన్య సువంశాబ్ధి చంద్రుడైన2 మన గంగామామాత్యుడు ముంగు జైమిని భారత కృతిపతియైన సాళువ నృసింహ నృపాలుని సలిపుడై యుండినట్లు ప్రబోధ చంద్రోదయ ద్వితీయాశ్వాసాది పద్యములన తెలుగవచ్చును. "పీరు (వరాహ పురాణ కర్తలు) తమ ద్వితీయ గ్రంథమైన వరాహ పురాణమును కృష్ణదేవరాయల తండ్రియైన తుళువ నరసింహరాయని కంకిత మొనర్చిరి. ఈ యాశ్వర నరసింహరాజప్పటికి రాజుగా క జైమిని భారత కృతిపతియైన సాళువ గుంప నరసింహరాయని దంపనాభుడుగా నుండెను. ఈశ్వర నరసింహరాయలు 1487 వ సంవత్సరమునందు కర్ణాటాధీశ్వరుడయ్యెను. అతడు రాజుకొకముందే వరాహపురాణ మతని కంకిత మొనర్చబడినందున 1487 వ సంవత్సరమునకు పూర్వమునందనగా 1480-85 సంవత్సర ప్రాంతములయందు వరాహపురాణము రచియింపబడి యుండును." (పుటలు 688-41).

దగ్గపల్లి దుగ్గనసుగరించి వ్రాయునప్పుడు వారు "అటు తరువాత నీకపుత్రే తమ వరాహపురాణమును 1503 సంవత్సర ప్రాంతమునగు రాజ్యపాలనము చేయుచుండిన కృష్ణదేవరాయని తండ్రియైన నరసింహదేవరాయనికి కృతి యిచ్చిరి." (పుట 611) అని చెప్పి యున్నారు.

దూబగుంట నారాయణకవిని గురించి వ్రాయు సందర్భమున పంతులుగారు బ స వ భూపరునిగురించి యిట్లు నుడివి యున్నారు: "... బసవనృపాలుని కాలము 1470-80 సంవత్సర ప్రాంతమునయు స్పష్టమగుచున్నది.....1460 మొదలు 1490 వ సంవత్సరమువరకు నుండిన యనంత సుమాత్యుని కాప్త ప్రభువైన తమ్మయ బసవ భూపాలుడు 1470-80 వ సంవత్సర ప్రాంతములయందుండిననుటకు సందేహము లేదు." (పుట 654).

శ్రీ శేకుమర్ల అచ్యుతరావుగారు విజయనగర సామ్రాజ్యమందలి ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రనునందు బసవభూపాలుని గురించి యిట్లు వ్రాసియున్నారు:

"బసవ భూపాలుడు క్రీ. శ. 1460 సం. ప్రాంతములలో రాజ్యముచేసి రంగరంగ తైరవుడనియు, రసిక శిఖామణియనియు, మహా విద్వాంసుడనియు, మనుచరిత్ర ప్రియుడనియు నింకేమీమోయ నేక సుగుణములకు నెలవనియు గవులచే ప్రస్తుతింప బడినవాడు. ఈతడు కళింగ భూపతులగు గజపతులకు కుడిభుజముగా నుండి వారి దుర్గములకు వజ్రపు కవాటముగా నుండెనట. ప్రథమమున విజయనగర సామ్రాజ్యములో సామంత రాజుగానుండి యొకవంక 'దన ప్రభువుల దౌర్బల్యార్థస్థయు, మరియొక వంక గజపతుల నిరాఘాటాపహసము జూచి గజపతుల పక్షమునజేరి వారి కుదయగిరి రాజ్యమును స్వాధీనపరచి తాను బలమైన సహాయుడుగా నుండె'నని తలంచుట సరియైనదని తోచుచున్నది. బసవ భూపాలుడు విద్యప్రియుడును, గవీశ్వరులకు బట్టుగొమ్మయు నగుటచే నతనికాలమునగ దాండ్రకవిత్యము బాగుగ విలసిల్లినది. ఈ మహనీయుడు మనుదరిత్ర ప్రియుడని నల్లింపబడినాడు...కావున ఈతడు కృష్ణదేవరాయల కాలములోనూడ నుండెనా?" (పుట 107).

వారే నంది మల్లయ్య, ఘంట సింగయ్యలను గురించియు, ప్రబోధ చంద్రోదయమును గురించియు వ్రాయు సందర్భమున బసవరాజుగులనుగురించి యిట్లు నుడివి యున్నారు:

"మాధవవర్మ వంశస్థుడైన యీ బసవరాజు ఉదయగిరిరాజ్యము నేలచు కళింగాధిశ్వరులైన, గజపతులకు సామంతుడై వారి పక్షమున దినమానద్బలమును వినియోగించుచుండెను. బసవరాజు తేకయతనితండ్రినుగు తమ్మరాజు యుదయగిరి రాజ్యమును గజపతులకొరకు జయించి దానిని వారి స్వాధీనములో నుంచెను. సాళువ నరసింహరాయలు విజయనగరరాజుల పక్షమున నా ప్రాంతదేశమునంతయు లోబరుకొనినను ఉదయగిరి దుర్గము మాత్ర మాతనికి కైవసము కాలేదు; కాబట్టి బసవరాజు గజపతులకొకగొప్ప ప్రాంతరక్షకుడుగా నుండెనుఈ మంత్రిశ్వరుడు బసవరాజు నొద్ద ప్రధాన సచివుడుగా నుండిన చెందలూరి గంగయ మాత్యుడు రాజనీతియంద సమాన ప్రజ్ఞగలిగి యుదయగిరి రాజ్యమును దమకు ప్రబల శక్తువులైన విజయనగరరాజులకు లోబడకుండా గాపాడుటయేకాక యారాజుల దండనాయకుడైన సాళువ

మాధవవర్మ : అతని సంతతి

నృసింహరాయలను దనకు వసునిగా జేసికొనెనట. “నృసింహస్వపతివశీకర నఁచునిద్యాకరణ” అని ప్రబోధ చంద్రోదయమున జెప్పబడినది. ఈ వశీకరణ విధాన మేదో యిదమితమని గ్రంథమున లేదుగాని సాళువ నృసింహరాయ లొకానొక సమయమున యుద్ధములలో జీవగ్రాహముగా పురుషోత్తమ గజపతికి జిక్కినట్లు గ్రంథాధార ముండుటచేతను రాజనీతి కోవిదుడగు గంగయ్య తననయనైపుణ్యమున నిట్లు నృసింహరాయ లను పట్టించె నేమోయని యూహింపదయియున్నది.కం. పిరేళిలింగం గారు ఈ విషయమును గురించి వేరభిప్రాయమును గనుపఱచినారు. ఆయన తన యాంగ్రకపుటచరిత్రములో సందిమలయ్య, ఘంట సింగయ్యలను గురించి వ్రాయుచు “నృసింహ స్వపతివశీకర నఁచునిద్యాకరణ” అను విశేషమును గురించి యీ క్రింది విషయముగా నూహించినారు. ‘గంగయామాత్యుడు ముంగు జైమినిభారతకృతిపతి యైన సాళువనృసింహరాయలయొద్ద సచివుడై యుండినట్లు నెరుగవచ్చును. ఈ యూహ సరికొదని నాకువోచుచున్నది. విలయన గజపతులయొద్ద మంత్రిగా

నున్న కాలములో గృతినందినగ్రంథములో శత్రు రాజునొద్ద దాసుమంత్రిగా నుండినట్లు వ్రాయించు కొనునని యూహించుట యసంగతమని తోచుచున్నది. కనుక నృసింహరాయలను జీవగ్రాహముగా బట్టించు టయే గంగమంత్రియొక్క నయనిద్యాకరణ మహత్వ మని నిర్ణయింపవచ్చును.” (పుటలు 215-16.)

దూబగుంట నారాయణ కవిని గురించి వ్రాయు సందర్భమున శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు తెలుకవి తరంగిణి (సం. 6)లో బసవనృపాలుని గురించి యిట్లు వ్రాసియున్నారు. “కృతిపతియైన బసవభూపాలు జేప్రాంతమునకు రాజుగా నున్నదియు గ్రంథమును బట్టి నిర్ణయింప సాధ్యపడలేదు...తనకృత్యపాలుని శాసనములు ఉదయగిరి పైని గన్నడుమంట్టుచే నాతని నివాసము ఉదయగిరియని నిశ్చయింపవచ్చును. ఒక శాసనములో (ఆ శాసన మేదియో కవితరంగిణికి రైలు తెలుపలేదు) ‘బసవనృపాలుడు ఉదయగిరి నేలి నట్లుండుటచేత కృతిపతి నివాసము ఉదయగిరియనుట నిశ్చయము” (పుట 87). “ఈ బసవనృపాలుడు గజ పతులకు సామంతుడై యుదయగిరిప్రాంతమున నున్న

రచయితలు కావలెను

హిందీ, ఉరుదు, పంజాబీ, బెంగాలీ, అస్సామీ, బెరియ, తమిళ, తెలుగు, మళయాల, కన్నడ, మరాఠి, గుజరాతీ, సింధి భాషలలో స్వతంత్ర రచయితలు లిక్టాన్ లిమిటెడ్ వారికి కావలెను. ప్రకటన సమాచారములు తెలుపుచూ, కథలు వ్యాసములు, యీ రచయితలు వ్రాయబడగోరుదురు. వీరికి మంచి ప్రతిఫలము ముట్టజెప్పబడును. అనుభవపరులైన రచయితలు, తమ రచనల సమూహాలతో దరఖాస్తు చేయవలెను.

ఫోన్ }
246011 }

చీఫ్ కాపీరైటర్,
లిక్టాన్ లిమిటెడ్

డుగల్ హౌస్, రోడ్ 3, బాక్ బేరిక్ల మేషన్-బాంబాయి-1

వాడనియు, నారాయణాచారి యుద్ధయగిరి సమీపము నంగున్న దూబగుంటనివాసియనియు నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును.”

బసవభూపాలుడు (క్రీ. శ. 1450-1500 సంవత్సరముల నడుమనున్న వాడనియు. 1470 ప్రాంతము దూబగుంట నారాయణాచారిచే పంపితంత్రమును కృతినంది యుండుననియు శ్రీ శేషయ్యగారు వ్రాసియున్నారు. వీరునందిమల్లయ్య, ఘంటసంగయ్యలు రచించినప్రబోధచంద్రోదయ రచనాకాలమునుగరించి చర్చించు సందర్భమున తస్యింధద్వితీయాశ్వాసాదిని కృతిపతిని సంబోధించుచు వ్రాయబడిన “శ్రీకర వీక్షణ దాన శ్రీకర నరసింహస్వపవీకర నయవిద్యాకరణ...” అను పద్యమునుగరించియు, గంగయామాత్యునిగరించియు నిట్లు వ్రాసియున్నారు.

“(ఈ) పద్యమునుబట్టి పెసరనారాయణస్వయంకౌశిలచంగ్రుడైన మన గంగయామాత్యుడు మంగుజైమినిభారతకృతిపతియైన సాలవనృపాలుని సచివుడై యుండినట్లు లెదగవచ్చును” అని శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారు కవులచరిత్రమున వ్రాసియున్నారు. శ్రీ బేరుమళ్ళి అచ్యుతరావు పంతులుగారి యూహనంగీకరింపక ‘నరసింహస్వపవీకరనయ విద్యాకరణ’ అనువాక్యమునకు వేరొకరీతిగా నర్థమును జెప్పి యున్నారు. ‘సృసింహరాయలను జీవగ్రాహముగా బట్టించుటయే గంగయంత్రయొక్క నయవిద్యాకరణ మహత్వమని నిర్ణయింపవచ్చును’ అని శ్రీ అచ్యుతరావుగారి భిప్రాయపడియున్నారు. వీరి యభిప్రాయమే సమంజసమైనది. గంగయమంత్రి పుగళాక్షుడు గజపతియొక్క మంత్రియగుడు; సాళువ సృసింహరాయల మంత్రియగుడు. ఇతడు బసవనృపాలుని మంత్రి. ఈ బసవనృపాలుడు గజపతికి సామంతుడైనట్లును ఉదయగిరిని జయించినట్లును పైని వ్రాసిన సీసపద్యములోని ‘ఏ రాజుదయశైల మెలమిని ధేదిం చె, గపటాహిత మదాంధకార ముడఁగ, గజపతి సురథాణి గడినర్గముల కెల నేరాజు వజ్రంపు బోరుతల్పు’ అను వాక్యములవలన చెలియుచున్నది. సాళువ సృసింహరాయని జీవగ్రాహముగా బట్టికొనుటలో బురుషాక్షుడు గజపతికి బసవనృపాలుడు విశేషసాహాయ్యము చేసియుండును. ఆ ఘనకార్యమును సాధించుటకు గంగయమంత్రి బుద్ధిగాతుర్యము ప్రధానకారణమై యుండును. ఈ భావమే ‘నరసింహస్వపవీకరనయ విద్యాకరణ’ అనువాక్యములో నూచింపబడినది. పురు

షాక్షుడుగజపతి (క్రీ. శ. 1366 మొదలు 1396 వరకు రాజ్యముచేసినవాడు. సాళువ నరసింహరాయలను 1367 ప్రాంతమున పట్టుకొనియుండును. క్రీ. శ. 1370 ప్రాంతమున ప్రబోధచంద్రోదయము నీకవులు రచించి యుండును. సాళువ నరసింహరాయలు గజపతితో సంధి చేసికొని విడిపడియుండును. గంగయామాత్యునకు బిమ్మబిగ (నాది మల్లయ్య, ఘంటసంగయ్యలు) గుళువ నరసింహకుమారుని నాశ్రయించి సాళువ నరసింహనాయకుని జీవితకాలములో శ్రీ వరాహపురాణమును రచించి యుండువచ్చును. గంగయామాత్యుడు గనపతులయొద్దగాని, సాళువ నరసింహరాయలయొద్దగాని మంత్రిగా నుండియుండెనేని ప్రబోధచంద్రోదయములోగాని, నానికేతూపాఖ్యానములోగాని యీ విషయము చెప్పబడకుండ నుండును.” (పుటలు 134—35)

శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు పుగళాక్షుడు గజపతి (క్రీ. శ. 1468 మొదలు 1497 వరకు రాజ్యమేలినట్లు వ్రాయుటకు బగులుగా పొరపాటున (క్రీ. శ. 1366 మొదలు 1392 వరకు నేలినట్లు వ్రాసి యున్నారు. శ్రీ అచ్యుతరావుగారును, శ్రీ శేషయ్యగారునుకూడ ప్రబోధచంద్రోదయ ద్వితీయాశ్వాస ప్రథమ పద్యమున వచ్చు నరసింహస్వపతి సాళువ నరసింహరాయలే యనియు, శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారును వీరునుగూడ బసవనృపాలుడు గజపతుల సామంతుడై వారి గడిదుర్గులను పరిపాలించెననియు చెప్పియున్నారు. అంతేకాక వీరందఱు బసవరాజును, అతని సచివుడు గంగయమంత్రియు అంకితముగైకొన్న కృతులకాలమునగూడ వేరువేరు విషయాల నిర్ణయించిరి.

తమ్మరాయని కుమారుడైన బసవభూపతి గజపతి సామంతుడేనా? అతడేనా ఉదయగిరి గుర్గమును సాధించినది? అట్లయిన దాని నెవ్వడు సాధించెను? ఎవరి పక్షమున సాధించెను? అతని కాలమేది? పూర్వోక్తకవి, వాఙ్మయ చరిత్రకారులు చెప్పిన ఈ విషయములంగీకార్యములగునా? కాదా? ఈ విషయములన్నియు విచారణీయములు. ఇంగుడు మంగు కటకము గజపతుల చరిత్ర కొంత సంగ్రహముగ చెలిసికొనవలసి యున్నది.

(సకేషము.)

1. కవుల చరిత్ర (మొదటి భాగము), పుట 612.

2. గంగయామాత్యుడు పెసరనారాయణస్వయంకౌశిలచంగ్రుడైన మంగుజైమినిభారతకృతిపతియైన సాలవనృపాలుని సచివుడై యుండినట్లు లెదగవచ్చును” అని శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారును, శ్రీ అచ్యుతరావుగారును, శ్రీ శేషయ్యగారును వ్రాసియున్నారు. అతడు కాశ్యపగోత్రుడు. అతని యత్నివారు పెసరనారాయణస్వయంకౌశిలచంగ్రుడు మాడ్గల్గిగోత్రులు.

కలగూరగంప

భామ కలాపం శ్రీ తుమ్మలపల్లి సీతారామరావు

త్రై ల్యుతికంలో ప్రతిభావంతులై భగవత్కామ్రు
కోవిదులైన భాగవతులకు పుట్టిన ఇల్లు కూచిపూడి
గ్రామం. వీరు భాగవత నాటకములు అడుటవల్ల భాగ
వతులని వ్యవహరించబడినారు. ఆంధ్రదేశంలోని యీ
గ్రామంలోనే నాట్యకళోదయం కావటానికి స్థానికు
లొక విశిష్టాంశం చెబుతారు. క్రీస్తుశకం 11 వ శతా
బ్దంలో జీవించిన నారాయణ యత్యింగుడు, ఆయన
శిష్యుడు సిద్ధేంద్రయోగి 'పారిజాతాపహరణ'ను సే
రసభావనముల సితమై, నాట్యాభినయోపయుక్తమైన
శృంగారరూపకం వ్రాశారట. వీటినే భామకలాప
మన్నాడు. సిద్ధేంద్రయోగి కూచిపూడి గ్రామంలోని
బాలకులలో నెలకొనివున్న సహజగానాభిని వేళును
గుర్తించి ముగ్ధుడై వారికి భావగాతాభినయాలలో
శిక్షణమిచ్చి, వారిచేత పారిజాతాపహరణ కథను,
శంకర భగవత్పాదులయెగుట ప్రయోగము చేయించా
డట. తదారభ్య నాట్యకళాసేవకు తమ జీవితమును
అంకితము గావించుకొనిన ఆ గ్రామీణులకు ఆయన
కులదైవత్వమే, సకలాభీష్టసిద్ధి కలిగిస్తున్నాడని, వారి
విశ్వాసం. ఈ గ్రామంలోని బ్రాహ్మణ కుటుంబముల
వారు గడిచిన అయిదు శతాబ్దములనుంచి తమ మగపిల్ల
లకు ఏడవ ఏట చెవులుకుట్టించి, కాలికి గడ్డెట్టించి,
స్నానికొలయములో నాట్యవిద్యలో తొలిశిక్షణ ప్రారం
భించుట వంశపారంపర్యంగా యిట్టివిధమున, అమిత
శ్రద్ధాభక్తులతో అనుసరించబడుతున్నది. వీరికి భాగ
వతులనే పేరు సార్థకమైనది. వీరు ప్రసరించెడి నాట
కములు భాగోతము లని వ్యవహరించబడినవి. నృత్య
రూపకములైన యక్షగాన ప్రయోగములలో వీరు
సిద్ధహస్తులు. కూచిపూడి నాట్య సంప్రదాయమునకు
విశిష్టతను సమకూర్చిన నాట్యాలలో భామ కలాపం
ప్రకృష్టస్థానం వహిస్తున్నది.

భరతముని పేర్కొనిన రస సూత్రములలో ప్రధాన
మైన శృంగార రసం చిహ్నితేది భామకలాపము. భాగ
వతములోని పారిజాతాపహరణం ఇందలి యితి
వృత్తము, ఈకలాపములో కలహోతరీత, గర్విత అయిన
నాయిక సత్యభామ విప్రలంభ శృంగారమును, శృంగార
రసాలంబనములైన విభావానుభావ సాత్విక వ్యభిచారి
భావాలన్నీ నాట్య గానాభినయములలో వ్యక్తము
గావిస్తుంది. ఇందు నాయిక వ్యాకులతజేంది సఖితో
తన దుఃఖమును, మనోభావములను నివేదించుకొని
నాయకుని వద్దకు సాంత్యన వననముతో రాయబార
మంపుతుంది. అంతకుపూర్వము నాయకుడు కడు అను
కూలుడై ప్రేమతో వర్తించిన ముగ్ధులలను నాయిక
తలచుకొని, ప్రకృత విమరుషరిసీతులవన కలిగిన
హృదయ విదారకమైన దుఃఖమును వెల్లడిస్తుంది. కలా
పములో కథాసంవిధానమునకంటే రసస్పృగకమైన
భావచిత్రణ పైవుణి సామాజకులకు ఆలంకారిక చైత
వమును సాక్షాత్కరింప జేస్తుంది. రసోదయ రసా
స్వాదనానందానుభవము సామాజకుల సహృదయ
చిత్తకృత్తిమీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

కూచిపూడి భాగవతులలో పురుషులే స్త్రీ
పాత్రలు ధరించవలెనని సిద్ధేంద్రయోగి ఆదేశమైట్టు
కనపడుతుంది. అంగువలన ఈ గ్రామములో నాట్య
కళను అభ్యసించిన వారందరూ తమజీవితములో ఒక
సారి అయిన భామవేషం కట్టివుంటారు.

ఆహార్యము

సత్యభామ సౌందర్యగర్విత. ఆమెకు విశువార
ముల సామర్థ్యమున్నవి. ఆకాలములో స్త్రీలు ధరించిన
అన్ని ఆభరణములతోను భామ వేషమును అలంకరిస్తారు.
శిరోభూషణములలో చిన్నజడ, పెద్దజడ, రాగిడి,
నూర్యడు, చంద్రుడు, పాపహరిణి, చంద్రవంక,
తమలపాకులు, కేళికె, తురాయి, కమ్మలు, పాపటచెర్లు,
బులాకి, నత్తు, ముక్కుపుడక, పట్టెడ, పతకములు

చిలకతాడు, తాయిత్రులు, బిళ్ళలమొలతాడు, దంక కడియములు, పోచీలు, కంకణములు ప్రధానమైనవి.

భామజడకు ఒకప్రాచీనగాథ ఉన్నది. ఇది అపూర్వశిల్పి అయిన మయూనిచేత నిర్మించబడినదని, దీనిలోని బిళ్ళలు నక్షత్రములకు సంకేతాలని అంటారు. సౌందర్యవతి అయిన స్త్రీకి జడ గర్వకారణము అలాగే, సౌందర్యరాశి అయిన సత్యభామకథా ప్రారంభమునకు ముంగు తనజడను తెరపైనుంచి ప్రేక్షకులకు కనపడునట్లు చేసి, దాని మాహాత్మ్యమును వర్ణిస్తుంది. అంతేగాదు తన భరతశాస్త్ర ప్రవీణతను, అధిగమించగలారు ప్రేక్షక సందోహము నంగుండిన యెడల తనను జయించవచ్చునని సవాలుచేయుట అని దీని అంతరార్థముగ భావించబడుతున్నది. అట్టి విషయన ఎవరేని ఎదిర్చి జయించిన, జడను ఖండించుట పరాజయ చిహ్నముగ పరిగణించబడెనని తెలుస్తున్నది. కాని యిట్టి ఉదంతములు కానరావు.

పాత్రలు

నాయక-సత్యభామ. దూత-చెలికతై, సమ వయస్కులరాలు. దీనిలో వంతపాలు పాడుటకు నియుక్తుడైన బ్రాహ్మణుడు హాస్యాస్రవులు, లౌకిక విజ్ఞాన జన్యమైన నర్మాలాపములు పునరుతాడు : ఇతనిని నూత్రిధాగుడని చెప్పకొనవచ్చును. ఇతడు, పాశ్చాత్యనాటకములలోని విదూషకునివంటి వాడు కాదు : కథాసంవిధానకర్త. ఈయన నృత్యగానాభి నయములలో నిష్ణాతుడై సమయస్ఫూర్తి, వాక్పాట్యము గలిగి ఉండవలెను.

శ్రుతి, మృదంగము, వాయుకెద్దపూర తంత్రీ వాద్యము, సుశబ్దముగల తాళములు, మంచి గజ్జెలు, భామకలాపమునకు ఆతోద్యోగములు.

కథాసంవిధానము

జడవర్ణన అనంతరము, యవనికను తొలగించగా, భామ సకలాభిరణభూషితయై ప్రవేశిస్తుంది. ప్రవేశించి నే ఆమె తన జనన వృత్తాంతమును, ప్రకృతిదైన్య స్థితికిగల కారణము దురువులో యిలా ఆపించి చెప్పవలెను.

ఆనందభైరవి - చాపుతాళం

భామ నే! సత్యభామ నే

భామ నే పదియారువేల క్రొతులు లందరిలోనా రామకో, గోపాల మూర్తికి -

ప్రేమదాన నకు సత్య|| భా||

అట్టహాసము చేసి సురల -

నన్నై గలిచిన పారిజాతము

చెట్టు తెచ్చి నాగుపెరటా -

ఘట్టిగా నాటించుకొన్నా||

కూరిమి సతాజన్మ కూతురై యిందరిలోనా

చాల మగనికి బాసి తాళగ వయ్యారి సత్య||

వారి జాషీ ద్వారకా నివాసుని కాగింటిలోనా

కూరిమి పెనగొనిరతుల గూడినా వయ్యారి సత్య||

ఆ వెనుక సత్య తన విధుని పేరు సగలో జెప్పు

టకు బిడియపడి, ఆయన గుర్తులు వర్ణిస్తుంది. చంద్రో

దయచుతో ఆమె విరహ మగ్గులమై తన హృదయాన్ని

వెల్లడిస్తూ చంద్రుని, మలయమాగుతమును, పక్షిజాతు

లను దూషిస్తుంది. భామ తన వెతుకు, శ్రీకృష్ణునిపాడ

మిన కినునకు గల కారణమును చెలికతైకు, తెలుపుతుంది.

“జడతలు ప్రారంభించిన యాగ విన్వంసక

కార్యక్రమాలకు గోపకలందరును భీతారులై, ఆపద

నండి తమను గాపాడుటకు వేరుపైవములేదని శ్రీకృష్ణుని

శరణుజూచిరనియు, అంతట ద్వారకావాసుడు తన

చిటికెనప్రేలిపై గోవర్ధన పర్వతమునెత్తి, వారల

గాపాడెననియు, ఒకనాడు ఆయన ప్రజ్ఞతోబలికను.

‘స్వామి! పదునాల్గు భువనములను తమ

వక్షిలో నుంచుమని, చిటికెన ప్రేలు మొనచే

గోవర్ధనమెత్తుట ఎక్కువా, లేక అట్టి మిమ్ముల నన్య

దీను వక్షోజాగ్రముల నెత్తుట ఎక్కువా?’ అని ప్రశ్నిం

చితిని. సఖీ! జవాబుచెప్పకయే మొగము సగము

జేసికొని శియ్యదిగి ఎచ్చటికో పోయెనమ్మా! ఏమిసేతు

చెలీ!”

అటపిమ్ముల కనునములు, దిశలు పరికించి

నాయకునకు తన విరహార్తిని వెల్లడిస్తూ కమ్మ

ప్రాస్తుంది.

“శ్రీమద్రమా మానినీ మానసాంభోజ మకరంద

పాన మిళిందాయున మానసులైన భూలోక భువ

నాలోక సువర్లోక తపోలోక నాగలోక సత్యలోక జన

లోక నిఖిలలోకాలోక సంగతీణ విచక్షణులైన నూన

బాణ విజయద్రువాంక మీనాంక జనకులైన శ్రీ

గోపాలకృష్ణ పాద పంకేరుహంబుల సన్నిధికి, సత్య

భామామణి యను యోషారత్నంబు, కరకమలంబుల

ముకుళించి, నిజవదన చంద్రబింబంబుపై హస్తంబుల

నిడి యత్యంత విరహకౌంతయై, అగణిత సాష్టాంగ

దండశత్రామంబు లాచరించి ప్రాసుకోనన విజ్ఞాపన :-

కలగూరగంప

“తను కటాక్షంబువలన నిచ్చట కుళము, అచ్చట తను నిత్యోత్సవ, పక్షోత్సవ, మాసోత్సవ, సంవత్సరోత్సవాది వైభవమును అతులిత కరుణా సముద్రులై వ్రాయించిన నన్నుగ్రహించి ప్రార్థించుచున్నాను. త|| పద్మంబులు తిమిరగ్రస్తంబులై నూర్చోదయంబును గోరుచందంబున, నా హృదయంబులు భవదీయ పాదారవింద ధ్యానంబు జేయుచున్నది. పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగింపదగినా? నే పగదానైనాతివా? తను కటాక్ష కుళాన్యంబుచే నా శరీరంబు కుష్మీందూతం బయ్యెననుటకు మదీయాంశుతీయక రత్నంబు హస్తకంకణం ఒగుటయు, హస్తకంకణంబు గ్రేవేయం బగుటయు, గ్రేవేయంబు మేఖుగాద్యాభరణం బగుటయు సాక్షిభూతంబులు. నరకాసురుని యుద్ధంబునకుమెచ్చి యత్యంత విరరణరంగంబున, నను గాఢాలింగనము జేసి నన్నంక మగ్నంబుననిడి నా గురుకుచంబులు మీ నఖాగ్రంబులచే మీటుచు, భామమనోహరీ! త్రిలోకాభిరామా! నిను బాయ సుమీ యటంచు బాసలుజేసి, కేలు కేలున గీలించి, తమిగొల్పి మరువం దగునా? తమరు నిరవస్థ నిరతిశయ సాధారణ సౌందర్య చాతుర్య గాంధీర్య వాత్సల్య పరిపూర్ణలనియు, ఉత్పత్తి స్థితి లయకౌరవాది కర్తలనియు, దుష్టనిగ్రహ, శిష్ట పరిపాలకులనియు, మజ్జనకుండగు సత్రాజిత్తు, నూర్యుని యను గ్రహప్రసాద లబ్ధుడైన, శిశుంతికమణి సహితంబుగ నను సమర్పించిన దినంబు మొదలుకొని, నా యం దత్యంతాసురాగులై, నన్నతులితముగ, చతురరతుల కుఖియింపజేసి, దీపింప ప్రవర్ణమానంబుగా, మరువం జాలని మహేంద్రనీల మరకత మాణిక్య వజ్ర వైడూర్య గోమేధిక పువ్యరొగ ప్రకాశిత కనకకవాటంబులును, కుంభకుండ్య గవాక్ష వేదికా సోపానంబులు నగు పద్మల నమర్చిన పచ్చపగడంపు తరణికోళ్ళి, దోమతెర పట్టె మంచముపైన, చాసీతి బంధనాన చమత్కృత్యను బంధంబుల తృప్తిలంజేసి యిప్పు డా రుక్మిణీపతి యందు, పూర్ణానుగ్రహంబువై నా యం దింత నిర్దయత్వంబు విహింపదగినా? నను మాను మరుండు విరిశిరముల పుంఖానుపుంఖంబులుగా నేయుచుండె. నే జూడ తోచక మనోజ మనోజా యనుచు, మ్రొక్కుచు స్రుక్మియన్న నాయెడ ద్రిమ్యునియగు పద్మాని వేడివెన్నెల గాయంచుండెను. అత్తరి నాచిత్తంబు తత్తరిల్లినది. అత్యుత్తమంబైన

శయ్యాతలము కత్తులబోనై దోచినది...నవరసరసిక శిఖా మణి! నా విన్నపం బాలించి నన్ను కృతార్థురాలం జేయ ప్రార్థించుచున్నదాన. అట్లున సారథీ! యదుకు లాంభోధి చంద్రా! తుభ్యం నమస్తే, నమస్తే, నమస్తే నమః.

“క. చిత్తజాని బాధ కోర్వక
తత్తరపడి వ్రాసినాను తపో యుష్ప
చిత్తమున గినియకను ప్ర
త్యుత్తరమును బంప నేనుచుంటి ముకుందా.

“శ్రీమతు భానులేజునకు
చిల్కలరాజుకు వన్నెకానికిన్
భామిని విన్నపంబు నిను
బాసిన నాటికి నేటికింక యా
కామును పుష్పబాణములు
గ్రమ్ముక వేసెను తాళజాల యిం
కేనుని విన్నవించు నిక
ఏమి లిఖించును దూతికామణి!

చిరునామా:
“క. శ్రీరమణీ నాయకునకు
మారజనకునకు ననంత మంగళ నిధికిన్
నారాయణునకు సతత
ద్వాంధ్రకవాసునకు హరికి వైకుంఠసుకుకా.”

సౌందర్యగర్విత.అయిన సత్య యీ లేఖలో పొంగుమరచిన భావములలో సంభోగ విప్రలంభ శృంగార రసానుభూతులే గాక, శ్రీకృష్ణుని దివ్య మహిమను గూడ నుగ్గడించి, ఆయనయందలి దైవత్వ మును గుర్తెరిగిన తెరగు స్ఫోరకమాతున్నది.

దూతికను నాయకుని కడకు బంపిన సత్య, ప్రియూగమున సందేశమునకై, విరహోత్పిండయై నిరీక్షిస్తుంది. దూతిక రాకకు తనవైనందుకు, సత్య ఆమె చిత్తవైర్భాగ్యమును శంకిస్తుంది. ఆమె చిట్టచివరికి దూతికతో కలిసి కృష్ణుని సన్నిధికి జేరుతుంది. రుక్మిణీ సదనమందున్న ద్వారాకావాసుని సన్నిధికి జేర బోయిన సత్యకు తన సవతితో వాక్కులహము ప్రారంభమై, తుదిని ఇరువురు సమాత్వాసం పొందుతారు.

ఆపస్తంబ సత్య స్వీయనాయకానుగ్రహం కోసం ఉంది.

విశిష్టత
భామకలాపమును ఆడి పాడి అభినయించెడి నటునకు నృత్య, గానాభినయ తాళపరిజ్ఞానము,

అలంకార సూత్ర పరిచయము, అపారలౌకిక విజ్ఞానము లెన్నగ నుండి తీరవలెను. అందువలన నే భామకలాప ప్రయోగము నటుని ప్రజ్ఞా విశేషమునకు వరపురాయిగ పరిగణించ బడుతున్నది. భామకలాపములో నాయి కయే ప్రధాన భూమిక. విభిన్న విషయ చిత్రణ, వివిధవిషయములను ప్రకృత స్థితికి సమన్వయించుట, ప్రధానతనమునకు ఆలంబనములైన విభావాను భావ స్థాయి భావాలను అభినయమునందు ఒప్పించి, సుమన స్సులైన సామాజికులకు రసానందానుభవము కలిగించుట, భామ కలాపముయొక్క విశిష్టగుణములు.

భామ కలాపములో పేర్కొనబడిన వన వివే రము, చంద్రిమావణ, మన్మథ, మలయానిల, పశుపత్యౌ దుల దూషణ మొదలగు ఉదంతములు ప్రబంధ సంప్ర దాయము ననుసరించుచున్నవి: శకునావశేకునములు, అసమయముల నిరూపణ, రచనకు దిశా నిర్ణయము, వశీ కరణ కుపకరించెడి ఒపధి ప్రక్రియలు, వీటి విరుగుఁబు జాతీయమైనది; కాస్తాధారములు కలిగినట్టివి. వీటివల్ల అపారమైన లౌకి: విజ్ఞానము స్పృశక మాతున్నది.

నాట్యాభినయాయుక్తమైన దరువులు కూచి పూడి నాట్య సంప్రదాయమునకు ప్రత్యేకతను నిరూ పిస్తున్నవి. ఇటీవలగువులు భామకలాపంలోను, యక్ష గానములలోను ప్రకృత స్థానం వహిస్తున్నవి. భామ కలాపములో వృత్తములు, ద్విపదలు, కందార్థములు ఉన్నవి. వీటిని గానముచేయుటకు రక్తిరాగములైన కాంభోజి, ఆనందభైరవి, ముఖారి, శంకరాభరణము, నాదనామక్రియ, మోహన, శ్రీరాగము, కల్యాణి గ్రహించబడినవి. ఇవివాక.హామరి, సుగ కాంభోజి, పంతువరాళి, మారువ, పున్నాగ, నాటకురంజి, శేనుప్రి, దర్బాది, కీరవాణి మొదలైన రాగములు కూడ ధారాళముగ నుపయోగించబడినవి.

భామకలాప ప్రయోగముజేసిడి నటునకు దీర్ఘ కాలశిక్షణమువల్ల నే కాశల మలవశగలదు. నాట్యగానా భినయమునకు దావలమైన యీనాట్య విన్యాసము కూచిపూడి నాట్యసంప్రదాయమునకు తల మానికము వంటిది. ఉదాత్త భావగర్భితమైన యీ నాట్య నిశ్చేషము తరతరములనుండి కూచిపూడి భాగవతులకు ముంజేలి ముకురమై, సామాజికులకు వారి మానసికమైన అంతఃకుల ననుసరించి రసానుభూతిని గలిగించుచుండి నది. కాని యీ భాగవతుల కుటుంబములలో యిటీవలి కాలంలో నాట్యాభినయకళపట్ల విర్బుడిన విము

ఖత్వమువల్ల, బాలకులకు నాట్యగద్యలో శిక్షణమిచ్చేడి యాచారము వెనుకబడినది. కాగా, అభినయ పరిపుష్టమైన భామ కలాపమును ప్రయోగించగల ఆచార్యులు, సాధకులు సకృత్తుగా కనపడుతున్నారు. వీరి నాట్య సంప్రదాయమునకు సంబంధించిన సాహిత్యము విశేష భాగము లిఖితప్రతులలోనే ఉన్నది. క్రిందటితరముల వారిలో, వీరిలో కొందరు పండితులుండినా, క్రమ క్రమముగ యీసంకీర్తి వారిలో విద్యాగంధగు, శాస్త్ర పరిచయము లోపించుటవల్ల, యీనాట్య సంప్రదాయమునకు సంబంధించిన లిఖితపుస్తకములలో లేఖక దోషములు కనపడుతున్నవి. ఇటువంటి బహుశిష్టాభివృద్ధి ములతో వీరి ప్రయోగములు జరుపబడుతున్నవి. సామాజికులు యిట్టి ప్రదిర్బరములను కూడ సాదరబుద్ధితో జూచి, యీనాట్య సంప్రదాయమునకుగల పూర్వ ప్రతిష్ఠ దృష్ట్యా సంతృప్తి జెందుతున్నాడు.

ప్రాచీనమైన ఆంధ్రుల నాట్య సాహిత్యమును పరిష్కృతముజేసి, గ్రంథములు ముద్రించుటకు దోహదము గావించి, యీ నాట్య పునగద్ధరణమునకు సుసంఘటిత విధానమును రూపొందించవలసిన బాగ్యత ఆంధ్రప్రదేశ్ సంగీత నాటక అకాడమీ యందున్నది.

మోటిఫ్ భావనాంకురమే

శ్రీ అమంచర్ల గోపాలరావు

మోటిఫ్ (Motif) అనునది ఫ్రెంచి (French) పదము. మోటిఫ్ కు ఆంగ్లములో మోటివ్ (Motive) అనే అర్థము. కాని కళాపరిభాషలో ఫ్రెంచిలో మోటిఫ్ అను పదమునకు ఆంగ్లములో మోటివ్ అను పదము పూర్తిగా అన్వయించదు. నేటివరకూ కూడా కళాపరిభాష ఆంగ్లమున కూడా సంపూర్ణముగాక వృద్ధి ఆగుచునే ఉండుటచేత, అనేక ఫ్రెంచి పదములను కూడా వాడుట జరుగుచున్నది. మోటిఫ్ అనే పదమును కూడా అట్లే ఆంగ్లములో వాడుచున్నారు. కాని షెల్డన్ షెనీ (Sheldon Cheney) అను ఒక అమెరికా విమర్శకుడు, ఈ పదమునకు బదులుగా “మోటివేటింగ్ ఫ్రాగ్ మెంట్స్” (Motivating fragments) అని సంపూర్ణముగా ఆంగ్లాన్నే వాడినాడు.

ఈ మోటిఫ్ అనేపదమును ఆధునిక పాశ్చాత్య విమర్శకులు వాడినట్లే, నేను కూడా శిల్ప పరిభాష

లోనే వాడినాను. కాని నాటకపరిభాషలో కాని, కవితా పరిభాషలో కాని నేను వాడలేదు. ఆ పరిభాషలలో కూడా ఈ పదము వాడబడుచున్న మాట సత్యము.

తా. రా. గారు అనేక ప్రాచీన, నన్య ఆంగ్ల నిఘంటువుల నుంచి మోటిఫ్ అను పదమునకు నాటి వరకు ఉన్న నానార్థములను విశదీకరించినారు. ఆ అర్థములలో ఒక నవ్య నిఘంటువులో కనుపించు అర్థము లిది :

"A Constituent feature of a composition. An object or a group of objects forming a distinct element of design."

ఈ అర్థములు శ్విపరిభాషకు చెందిన అర్థములే. ఇచేగాక తాను నిఘంటువులలో వెతికి శోధించిన సర్వఅర్థములను వారు శోధించి, మోటిఫ్ అనుపదము నకు "మూలభావన," "ప్రధాన భావన," అనడం సమంజసమని, సలహా ఇస్తూ, "మరొక విద్వాంసుడు కల్పనాధాతువు" అనడం ఎంకా బాగుంటుంది అన్నా రని వ్రాసి, ఈ విషయమై నన్ను "పరిశీలించాలని మనవి చేశారు."

"శూన్యతాబోధితో బీజం,

బీజాత్ బింబం ప్రజాయతే

బింబేచ న్యాసవిన్యాసా..."

అని ఒక ప్రాచీన నూత్రము. యోగి ఆంతర్యములో, పరమాత్మ రూపము నందుకొను క్రమము నీ నూత్రము నూచించినది. మన ప్రాచీనులు శిల్పిని సయితము మహాయోగి అనుటచేతను, అట్టి మహాయోగులయిన శిల్పులు దైవ స్వరూపములనే రచింతురని శుక్రని వాక్యముననుసరించి, ఉత్తమ కళాకారుని ఆంతర్యమున, దైవస్వరూపములు రూపొందు క్రమమును సయితే మీ నూత్రము నిర్వచింపగలదు.

శిల్పి, ఆత్మజ్ఞానాశ్లేషమయిన శిల్పము, శిల్పి ఆంతర్యములో ప్రథమమున బీజముగా రూపొందుచున్నది. ఇదే ఆదిన వచ్చు భావము. తర్వాత బింబ భావన (Conception). బింబమునకు తర్వాత ఉదయించు న్యాసవిన్యాసము లన్నీ కల్పనా విశేషములు. శిల్పి ఆంతర్యమున కల్పన (Composition) పూర్తి కాగానే, శిల్పి చేతులందు తయారగు శిల్పము రచనా

భాగము. (Execution) నిజమయిన అప్రేరిత (Spontaneous) శిల్పాలలో, భావన, కల్పన, రచనలు ఏకముగా ఒకేసారి ఉద్భవించిన కన్ప గను.

దివ్య శిల్పముల కుపక్రమించిన మన ప్రాచీన శిల్పి, ఒక సమాధి స్థితియగు శిల్పమునకు భావమయిన బీజాన్ని శూన్యతనుంచి స్వీకరించి, తర్వాత ఆ బీజమును భావన చేపెడివాడు. కాని ఆదినుండి నేటివరకు దాదాపందరు పాశ్చాత్య కళాకారులు శూన్యమునుంచి గాక ప్రకృతి ఖండములనుంచే, తమ భావనలకు అవసరమయిన బీజములను స్వీకరించుచున్న మాం వాస్తవము. అందుచేత వీరి భావనలు, శూన్యమునుంచి గ్రహించిన బీజములనుంచి గాక, ప్రకృతియందలి మూలరూపముల నుంచి గ్రహించినవగుటజేసి, మెల్లన్ పేసీగారు, ఆ భావనలకు మూలములయిన రూపములను "మోటివేటింగ్ ఫ్రాగ్ మెంటు" (Motivating fragments) అని, కొందరు విమర్శకులు మోటిఫ్స్ (Motifs) అని, అనుట సంభవించినది. అందుచేత, భావనలు అంకురించిన రూపములగుటం జేసి, నేను వాటిని "భావనాంకురములు" అని అన్నాను.

కాని, ఈ భావనాంకురమును "మూలభావన" అనిగాని, "ప్రధాన భావన" అనిగాని అనుటకు వీలులేదు. ఎందుచేతననగా, బీజమునుండి భావన అయిన తర్వాత, ఆ భావనా విన్యాసము కల్పనాభాగమే అగును. అందుచేత మూలభావన అని, అంత్యభావన అని వేరుగా నుండవు. భావనకు మూలము భావము. భావనకు తర్వాత కల్పన. ఆ పయిన ఈ బీజమును "కల్పనాధాతువు" అనుటకుకూడ వీలులేదు. ఎందుకనగా, కల్పనకు ముందు భావనయే. "మోటిఫ్" అనునది ఈ భావనకు సయితము పూర్వరూపమైన ప్రకృతి యందలి చిత్రకారుని ఆకర్షించి, అతని మననమునకు పాత్రమయిన బీజరూపము.

ఈ కారణముగా మోటిఫ్ ను నేను "భావనాంకురము" అని అన్నాను. నిజముగా నేను శిల్ప పరిభాష ఆంగ్లాలకు వలెనే మనకుకూడా అత్యవసరము. అందుచేత, ఈ విషయము తా. రా. గారు మంచి పండితుల నెవరినయినా విచారించి, తగుపదములను సహేతుకముగా వివరించుచు నాకందజేసియుండ ఆ పదములను వాడుటకు నా కెట్టి అభ్యంతరముండదు.

గ్రంథ విమర్శనము

అంశము

‘సాటో వోచే’

[SOTTO VOCE]

[ఆంగ్ల వ్యాససంపుటి. రచన: “విశ్వేశ్వర” (శ్రీ ఎన్. రఘునాథన్) ప్రచురణ కర్తలు: బి. జి. పాల్ అండ్ కో, 4, ఫ్రాన్సిస్ జోసెఫ్ వీధి, మద్రాసు-1. డెవిడ్ ఆక్టోబర్ సైజు 252 పేజీలు. మేలిరకం ప్రతి: నెల: రు 5 లు; మూయలు కాగితం అట్ట ప్రతి: వె: రు 4 లు.]

శ్రీ భాసా సుబ్బారావు సంపాదకత్వాన ఇది వరలో నెలువడిన ఆంగ్ల వారపత్రిక “స్వతంత్ర” పాఠకులకు, ఇప్పుడు నెలువడుతున్న “స్వరాజ్య” పాఠకులకు ‘సాటో వోచే’ అనే శీర్షిక చిరపరిచితమైనది. వర్తమాన ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ పరిణామాలను, తదితర విషయాలను విమర్శిస్తూ వారం వారం ఒక్కొక్క వ్యాసం ‘విశ్వేశ్వర’ అనే మారుపేరుతో వ్రాసి ఈ శీర్షికను నిర్వహిస్తున్న శ్రీ ఎన్. రఘునాథన్ పేరు కూడా పాఠకులకు సుపరిచితమైనదే. ఇది 1946-47-48 సంవత్సరాలలో వ్రాసిన దాదాపు నూటఅరవై చిన్న వ్యాసాలను చేర్చి ప్రచురించిన గ్రంథం.

శ్రీ ఎన్. రఘునాథన్ “హిందూ” పత్రికలో బహుకాలం ప్రధాన సంపాదకీయ బాధ్యతలు నిర్వహించి పత్రికా రచనలో విశేషానుభవం గడించిన వారు. ఈ గ్రంథంలో హిందువులైన వ్యాస పరంపరను చూపుతూంటే ఆంగ్ల భావమీదా, సారస్వతం మీదా రచయితకున్న అసమాన ఆధిపత్యం ద్యోతకమవుతుంది. సజాతీయమైన మన సత్సంప్రదాయాలంటే వారికి వున్న గౌరవాభిమానాలు, నేటి సమాజం ఎదుర్కొంటున్న వివిధ కష్టపనుస్థలమీద వారికి వున్న స్థిరమైన భావాలు ఈ సంపుటికి రచయిత స్వయంగా వ్రాసుకున్న సమగ్ర పీఠికవల స్పష్టపడుతున్నాయి. సమాజంలో నూతన వికాసం, ఆధునికత అన్నవి క్రమానుగతమైన సహజ పరిణామం ద్వారా రావాలిగాని, హడావిడిగా చేసే శాసన నిర్మాణంవల్ల రావని రచయిత విశ్వాసం.

వి ఒక్కటి సాధారణంగా రెండు మూడు పేజీలకు మించకపోయినప్పటికీ ఆ సంక్షిప్తపరిధులలోనే

ప్రతి వ్యాసానికి ఒకవిధమైన నిండుతనాన్ని, పొంకాన్ని సాధించడంలో రచయిత సహజసిద్ధమైన ప్రజ్ఞ గోచరిస్తుంది.

“పాసగ ముత్యపు సరుల్ పోషించిన లీల దములోన దొరయ్య శబ్దముల గూర్చి...” అనే కవి నూత్తి ఒక్క తెలుగుకీగక ప్రతి భాషా రచనకూ వర్తిస్తుంది. శ్రీ ఎన్. రఘునాథన్ రచనలో కూడా ఈ శిష్టలక్షణం కొట్టవచ్చినట్లు కనింస్తుంది. భావగాంభీర్యం, దానికి తగిన ఉదాత్తమైన భాష, ఈ రెండింటినీ మించిన విషయ ప్రాధాన్యం పీటిలో వున్నాయి. చమత్కారంగా, వ్యంగ్యంగా, మృదు విమర్శతో ప్రతివాక్యం తీర్చిదిద్దినట్లు వుంటుంది.

ఒకచోట: The State growst suddenly generous under the spur of fancy, like an old man who has taken a second wife, offers subsidies for any thing and every thing digging wells in Cuddapah, buying ractors for levelling Eastern Ghats; అని చమత్కరిస్తారు.

ఇలాంటి ఉదాహరణలు ఎన్నైనా ఇవ్వవచ్చు.

ఆంగ్ల భాషాభిమానులు, కళాశాల విద్యార్థులు, అధ్యాపకులు తప్పక జాగ్రత్తగా పఠించవలసినపు స్తకం. గ్రంథాంతాన చక్కని టిప్పణులూడా చేర్చువున్నది కొబ్బటి పోనం అంత కష్టంకాదు. త్వరలో తమ మిగతా వ్యాసాలుకూడా శ్రీ ఎన్. రఘునాథన్ ఇదేవిధంగా పుస్తకరూపంలో ప్రచురిస్తే బాగుంటుంది.

—శ్రీ—

కుమార రుద్రదేవి కవి

[రచయిత: శ్రీ అనుముల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి; పుటలు: 92; నెల: రెండురూపాయలు; ప్రాప్తి స్థానం: సాహిత్య సంసత్, జనగామ, వరంగల్ జిల్లా.]

అనేమి దైవ గుర్తింపితిమో తెలుగులో పలువురు పూనుకుంటే నెక్కొని భారత రామాయణ భాగవతాలు పూర్తికాలేగు. రామాయణాన్ని నలుగురు—భాస్కరుడు, మల్లికార్జునభట్టు, కుమార గురదేవుడు, అయ్యలార్యుడు—పూర్తిచేశారు. వీరిలో భాస్కరుడు

గ్రంథ విమర్శనము

హుళక్కి భాస్కరుడా, మంత్ర భాస్కరుడా, అనే చప్పు చాలకాలం జరిగింది. తుదకు ఇద్దరూ వేరవేరి నిర్ణయమైంది; హుళక్కి భాస్కరుడే ఈ రామాయణ రచయిత అనీ నిర్ధారమైంది. ఇక మిగిలిన భట్టు “ఇది శ్రీ మదవ్యభాషాకవి మిత్రుల పవిత్ర భాస్కర సత్కవిత్వత మిగిలిన భట్టు ప్రణీతమైన” అని చెప్పుకోవడంవల ఇతడు హుళక్కి భాస్కరుని కుమారుడై ఉంటాడని ధ్రువపడింది.

“అమర హుళక్కి భాస్కర ము
చకవి చెప్పగనున్న యుద్ధకాం
డము తరదయి చెప్పే ప్రక
టప్రతిభావలు డెప్పులొగ్గ స
త్తమ సుతు డెయ్యోగర్దుకు గృ
తసితి నాగ్యలు మెచ్చునట్లుగా”

అని అయ్యలొగ్గుడు యుద్ధకాండంతంలో చెప్పుకోవడంవల అతనిని గురించిన అనుమానమేమీ లేకపోయింది. ఇక మిగిలినవాడు కుమార రుద్రుడే కవి.

ఇతడు అయోధ్యాకాండరచించాడు. అయోధ్యా కాండంత గద్యంలో “ఇది సకలకవితా విశారద శారదాముఖ ముకురాయమాణ సారస్వతభట్టుబాణ నిశ్శింకవీర మరయకుమార కుమారగుద్రదేవ ప్రణీతమైన” అని ఇతడు చెప్పుకున్నాడు. ఈ అయోధ్యా కాండకర్త అయిన కవి యెవరు, మరయ యెవరు— అన్న విచారణ చేసినవారులేరు. శ్రీ అనుముల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ఈ ప్రశ్నలను తుణ్ణిగా దర్శించి కుమార రుద్రదేవుడు రుద్రమదేవి రాజ్యపరిపాలనలో యువరాజుగా ఉన్న ద్వితీయ ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తేనని, సాహితీమరస రుద్రమదేవి సేనాపతులలో ఒక్కడు, ఆ మొదల ఇలటపు అలుడు, ప్రతాపరుద్ర నరపతి జనకుడు అయినవాడేనని సిద్ధాంతీకరించారు.

స్వర్ణీయులగు శ్రీ శాస్త్రిగారిని ఎరుగని తెలంగాణా సారస్వత ప్రియులంకాదు. వారు కవులు, విమర్శకులు, పండితులు, శ్రీ సురవం ప్రతాపరెడ్డిగారితో కలిసి పరిశోధనలు జరిపినవారు. అన్నిటినిమించి నిరాడంబర జీవులు, తెలంగాణా ప్రపంచజ్ఞకులలో ఒక్కరు. శ్రీ శాస్త్రిగారు తమసిద్ధాంతాన్ని అపరిహర్యమైన వాదపటిమతో స్థాపించారు. వీరివాదంలోని ప్రధానాంశాలివి :

కుమారశబ్దం యువరాజత్వం ప్రకటించే బిరుదు. “యువరాజుస్తు కుమారో భర్తృదారకః” అని నిఘంటువు మాడ్చివున్నది. “రాజా భట్టారకో జీవః—అనిః దా నిఘంటువు. కుమార శబ్దపూర్వకమును, దేవశబ్దంతమును నైన రుద్రనామము రాజకుల సాధారణమైనది కాని అన్యముకాదు.”

1291 జూన్ నెలలో వేరుబడిన పానుకంటి శాసనంలో ‘కుమార రుద్రదేవ మహాగాజులు’ అనిమాత్రం ఉండడం, తర్వాత 1298 ఏప్రిల్ నెలలో వరంగల్ జిల్లా గణపవరంలో వేరుబడిన శిలాశాసనంలో “శ్రీయ మహామండలేశ్వర ప్రతాపకుమార గుద్రదేవ మహాగాజులు” అని కుమారపదానికి ప్రతాపబిరుదం చేర్చడం, పిదప 1800 సెప్టెంబర్ నాటి ఆంధ్రూర్ శాసనంలో “శ్రీమతు కాకతీయ ప్రతాపరుద్ర మహా రాజులు” అని కుమారపదం విస్తరించడం పరిశీలించగా, అసలుపేరు రుద్రుడని మాత్రమే ఉండి, మాతామహి అయిన రుద్రమదేవి రాజ్యకాలపు చివరిగోజులలో యువరాజై, రాజార్థ కార్యనిర్వహణతో ప్రతాప బిరుదాంతుడై, కొంతకాలానికి స్వతంత్రుడై ప్రతాప రుద్ర దేవుడనే ప్రఖ్యాత నామధేయం వహించినట్లు తోస్తుంది.

సాహితీమారుడు సాధారణుడైన గుర్రపువాడు కాదు. ‘సాహితీ’ శబ్దం అశ్వసైన్యాగ్రస్తుడైన మంత్రని సూచించేది. ‘నిశ్శింకవీర’ బిరుదం అప్పటి వీరులు రాజుల నుంచి పొందుతున్న అప్రూచి బిరుదం. సోమశేవరాజీయాన్ని బట్టి మరస అశ్వాధికారిగా కాకతీయసాసనంలో ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. మాదయ సాహితీ పలనాటిశాసనంబట్టికూడా ఇది నిరూపితమవుతున్నది. భాస్కరుని, కుమార రుద్రదేవుని ఏపద్యాలను బట్టి, చాటువులనుబట్టి మారన్న మహావీరుడు, మన్యగ సుందగుడు, దానకర్ణుడు ననడం యాధునువుతుంది. వేములవాడ భీమకవి చెప్పిన

“చక్కదనంపు దీవియగు
సాహితీమరడు మారుకై వడిం
జొక్కిపడంగలాడు చల
ముం బలముంగల యాదకుశ్యపుం
జొక్కినృపాలు డుగ్రహం
చూడుకల మంటలురాల జూచినన్
మిక్కిలి రాజకేళురని
మిదికిజోయిన రిత్తపావు నే”

అనే తిట్టు చాటువునుబట్టి, ఇతర చరిత్రాధారాలు బట్టి మారన్న కరీంనగర్ జిల్లాలోని రామగిరిపాలకుడు, దేవగిరి యాదవరాజు మిత్రుడుఅయిన చాళుక్య చొక్కరాజుతోపోరాడి మరణించిఉంటాడు. ఈతడు బుద్ధయశువారుడని, కాదమాంబా కుమారుడని అయో

సరిక్రాంత సాంకేతికశాస్త్ర గ్రంథములు

వ్యవసాయము-ఇంజనీరింగు-వైద్యమువృత్తి విద్యలు వై గ్రంథములు కేటలాగు ఉచితము.

ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

ధ్యాకాండ రంగుత తెలిపాడు. కనుక మారన అనా మకు జేమికాదు. రుద్రుడుచే భర్త పీఠభగ్రుడు చాళు క్యరాజు కావడంవల్ల ఆమె బిడ్డ ముగ్ధుడగుచాళు క్యులు పుట్టినింటివారు అవుతారు. కనుక మారన్న చాళుక్య వంశంవాడు కాదు.

ఇక భాస్కరుడు ఒక్క అరణ్యకాండం, యుద్ధకాండంలో కొంత రచించినా గ్రంథం యావ త్తుకూ అతని పేరే రావడానికి కారణం భాస్కరుడు ప్రతాప రుద్రాస్థాని. “సకల సుకవి జనవిమల యశ స్కరుడు.” వయస్సు చెల్లినవాడు. రామాయణంవంటి బృహత్కావ్యం ఒక్కరితో ముగియడని తన మహా దైన మల్లికార్జునునికి కొంత, యువరాజుదశలో శిష్యు డుగా బహుశ ఇన్న రుద్రదేవునికి కొంత పంచియిచ్చి తాను కొంత రచించి ఉంటాడు. ఇది నలుగురు చేసినా, అంతకుముందు రంగనాథ రామానుజం ద్వీపద ఉండడం, ఎర్రాప్రెగ్గడ రామాయణమూ ఉండడంవల్ల తర్వాతివారు దీనిని భాస్కరుని పేర వ్యవహరించి ఉంటారు.

ఈవిధంగా శాస్త్రి గారు మూర రుద్రదేవకవి ప్రతాపరుద్ర దేవుడేనని, మారయ సాహితీ ఆనువ తండ్రి అని నిరూపించారు.

శాస్త్రిగారు సప్తతి పూ రించేసి, ఇటీవలే పరమ పదించారు. వారు జీవించిఉంటే ఇలాటి అపూర్వ పరి శోధన గ్రంథాలు ఎన్నో వెలువడేవి. సాహిత్య చరిత్రకారులకు, పరిశోధకులకు అత్యంతోపయోగకర మైన ఈ పరిశోధనగ్రంథాన్ని ప్రచురించిన ‘సాహిత్య సంపత్’ జన గామ — వారు అభినందనీయులు.

శ్రీ కావదేను గానామృతం (ద్వితీయ భాగం)

తెలుగు గడ్డపై తమిళులు అడుగుపెట్టారు; కొంత కాలానికి తమ మాతృభాషనే మరచిపోయారు. బుం

దేల్ ఖండంనుంచి తీవ్రియులు వచ్చారు. మనలో చేరి పోయారు. కాయస్థులు వచ్చారు. తమభాష మరచి, మనభాష నేర్చుకొని మనకన్నా పెద్ద తెలుగుపండితు లయారు. కానీ, మనం మాత్రం ఎక్కడికి వెళ్లి నా మనభాషను, సంస్కృతిని వదలం. అదే మన విశిష్టత. దానికి తార్కాణం నేటి దక్షిణాది తెలుగువా రంద రూను, అలాటివారిలో ఒక్కరు తూత్తుకుడి వాస్తవ్యు లైన శ్రీ కేశవవల్లి సేతురామయ్యగారు.

ఈయన సంగీతంలో అభిరుచి కలవారు. చక్కని కృతులు రచించారు తెలుగులో. వాటిని సంగీతం ప్రధానంగమక — తమిళుల ఉపయోగంకోసం తమిళు లోనే ముద్రించారు. అలాటి 99 కీర్తనల సంపుటే ఈ ‘శ్రీ కామధేను గానామృతం.’

దీనిలో మొదట కీర్తనలు, తమిళులో తాత్పర్యం, తర్వాత అంగ్లంలో అనువాదం ఇచ్చాడు. మచ్చు కోక కృతి :

రాగం : మలయమారుతం - తాళం : జంప

నెనరుంచి ప్రావరాదా !
నెర నమ్మినవాడె గాదా ? ప.
కనకశైలముపై వెలయు నీ
మనసుకు తెలియని జేయన్నది ? అను. ప.
ఘన పాపప్రపంచమున ఈ
మనసుచెంకి బాధ చాలదా ?
కనికరింపవే చనవున నన్ను
వనిత కామధేను సన్నుతజేవి.

వాడుకాని వాడులో ఉండి, మాతృభాషకు, కర్నాటక సంగీతానికి నేపథ్యున్న శ్రీ సేతురామయ్య గారు ప్రశంసాపాత్రులు.

పుస్తకం పుటలు : 49. వెల : రూపాయి,
ప్రాప్తిస్థానం : గ్రంథ కర్త, 94, గ్రేట్ కాలన్
రోడ్, తూత్తుకుడి.

లిటిల్

లివ్ కో డిస్కనరీ

(ఇంగ్లీష్ - ఇంగ్లీష్ - తెలుగు)

- * 628 పేజీలు
- * ధర రు 3:50
- * పోస్టుద్వారా రు. 4.65

లిఫ్ కో

అంగ్ల స్వబొధి

(తెలుగులో)

- * 504 పేజీలు
- * ధర రు. 3.00
- * పోస్టుద్వారా రు. 4.00

LIFCO, Madras-17; M. Damodaram & Co., Appah Bldgs., Madras-1;
Venkatrama & Co., Vijayawada & Branches ; and Higginbothams' Rly. Stalls.

పండితరాజ పంచామృతము

[రచయిత: డాక్టర్ బూర్గుల రామకృష్ణరావు గారు. పుటలు: డెమ్మీ 166. వెల: 2-50. ప్రాప్తి స్థానం: ఆంధ్ర రచయితలసంఘం, హైదరాబాదు.]

[పాచీనార్థశాస్త్రాచార్యులు పేర్కొన్న పరిపాలకుల అర్హతలలో బహుభాషా పాండిత్యం, వివిధ లిపి పరిశీలన పాటగుం లేకపోలేదు. నిజానికి పరిపాలకుల కివి పరిపాలన కళానైపుణ్యంతో సరిపూసం గా తూగగలమాత్రాగూ ఉండాలన్నా తప్పలేదు. తెనుగు మాట తెన్నుడుకంతా బాలగా ఉన్ననాడు మన పరిపాలకుల పాలన ప్రాధిమ్య, మహామంత్రుల మంత్ర మహిమ అలాటివి.

“అన్నయ మంత్రి శేఖరద

మామృదుషా సనదాన భూమి భృ

తస్మిన్ధికి నృదిన సముచి

తంబుగ మేమ మహీమరేంద్ర రా

జ్యోన్నతి సంతతాభ్యుదయ

మొందగ బారసిభాష వ్రాసినన

గన్నుల పంతులై యమరు

గాకితమందలి వర్ణ పద్ధతులే -”

అని శ్రీ నాథుడు మేమధూపాల మంత్రవరీణ్యుడైన అన్నయను వర్ణించాడు.

డాక్టరు బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు హైదరాబాదు ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఈ అన్నయ్య మంత్రని తలపించేవారు ఇప్పుడు కేరళ పాలకులుగా, అన్నిటా కృష్ణరాయలను తలపిస్తారు. (బహువాక్యో విదుడైన కృష్ణరాయలు-దేశభావలగు తెలుగు లెస్స, అన్న అభినివేశంలోనే ‘తమిళోతంగం’ అని, ‘కన్నడ కన్నూరి’ అని, ‘మలయాళం మణిప్రవాళం’ అని ముక్తకంఠంతో అన్నాడు.) రావుగారి మూర్తి చిన్నదైనా కీర్తి బహు దొడ్డది. వీరికి వచ్చినన్ని భావలు నాను, నేనుకూడా ఏ ప్రధానీకి, ఏ పరిపాలకునికి రావని ఘంటాపథంగా చెప్పవచ్చు. తల్లిబానైన తెనుగు, తెనుగు తోబుట్టునైన కన్నడం, వైష్ణవ సంప్రదాయంతో విధిగా వచ్చిన తమిళం, పాలనావశ్యకతతో వలచి వచ్చిన మళయాళం, తెనుగుపనజాలాన్ని ఎంతో కొంత సొంతం చేసుకున్న మరాఠీ, జాతీయభాష చిన హిందీ, హిందీకిసవతిచెల్లెలైన ఉర్దూ, ఉర్దూను ముంచెత్త

డానికి అనుపదం ప్రయత్నించిన ఫార్సీ, ఫార్సీతో పాటు ఇస్లాం అలజడిలో వచ్చిన అరబ్బీ, విశ్వవిజయానికే పూనుకున్న ఇంగ్లీషు, ఎన్ని ఆటమోట్లు వచ్చినా చెప్పుతరగని సంస్కృతం-అహమహమికతో నాలుక చివర నాట్యమాడే దశభాషా విశాంధులు వీరు హైదరాబాదు శాసనసభలో ఎవరు విభాషలో ప్రశ్నిస్తే వారి కాభాషలో సమాధానం చెబుతూ “ఇంతింతై వటుడింతయై”లాగ మాస్తూ మాస్తూనే త్రివిక్రము డయ్యేవారు వీరు. ఇంతటి సారస్వత పాఠోధినుంచి వెలువడినదే ఈ “పండితరాజ పంచామృతం.”

ఇది జగన్నాథ పండితరాయలు వ్రాసిన లహరీ పంచకౌనికి బ్రహ్మీలహరి, కడణాలహరి, సుధాలహరి (సూర్యస్తవం), అమృతలహరి (కౌళిందీస్తవం), పీయూషలహరి (గంగాస్తవం) ఈ ఐదింటికి అనువాదం. వీటిలోని పీయూషలహరిని ఇదివరకు శ్రీయుతులు తిరుపతి వేంకటాచులు, ఆశోండ్రి వ్యాస మూర్తిశ్రీ, పండితారాధ్యుల నాగభూషణకవి, మోగల్ల రామకృష్ణకవి, పింగళి బ్రహ్మకాంతం గార్లు అనువదించారని ఈ పంచామృత షీట్‌లో శ్రీ ఈయణ్ణి వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు తెలిపారు. అమృతలహరిని శ్రీ కొమాండూరు కృష్ణమాచార్యులు తెలిగించారు. సుధాలహరిని శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు తెలిగించారు ఇటీవల నే.

డాక్టర్ రామకృష్ణరావు గారు “మృదితమలైన మూలపాఠములందు గొన్ని యచ్చుతప్తవులని తోచిన వానిని” సవరించి అనువదించారు. అనువాదం మూల విధేయంగాను, తెనుగు రూపమే అనవగినంత మధురంగాను ఉంది. వారుచేసిన సవరణలు ఇవి:

లక్ష్మీలహరిలో 15 వ శ్లోకం మూడోచరణంలో “లసజ్జాను జ్యోత్స్నాత్మితరణి పరిణదం” అన్న వాక్యంలోని తరణి అనే పదానికి సరణి అని సవరణ. ఈ శ్లోకంలో కవి జలధిజ ఊరయ్యగ్లం వర్ణించాడు. అది పిక్కుల వెలుగు వెన్నెల తీరుతో రూపొందినదట. సను లేఖకుడు పారపాటుతో తగావ్రాసిఉంటాడు. జేవనాగరిలో ఈ పారపాటుకు అవకాశంఉంది. చక్కని సవరణ.

లక్ష్మీలహరిలోనే 22 వ శ్లోకంలో “మను స్యాంతధ్యాంతం కిమపి చ నితాంతం గమయతు” అన్న పాదంలోని గమయతును శిమయతుగా సవరించారు. జేవనాగరిలో గళలు వ్రాయడంలో పారపాటు సహజం.

కనుక సవరణకూడా సహేతుకమే. కాని గమయతు అనే క్రియకు 'పాదేబట్టు చేయని' అని అర్థం చెప్పవచ్చును గనుక గమయతు అని ఉన్నా తొలిలేదనుకుంటాను.

సుధాలహరి 16 వ శ్లోకంలో చేసిన సవరణలు చాలవృద్ధి మైనవి. "నద్యంతా నా మతర్క్యం త్రిగుణ మయత్యూ యస్త్రయాణాం తురీయం" అనే పాదంలో నద్యంతానాం అన్నదానిని త్రయ్యంతానాం అని దిద్దారు. దానితో కటికీ తెరిచినట్లయి శ్లోకానికంతా వెలుగు వచ్చింది. దేవనాగరిలో నకు త్రకు, య్యకు ద్యకుగల పోలికతో ఈ లేఖక ప్రమాదం ఏర్పడి ఉంటుంది. సవరణతో వేదాంతాలకుకూడా తర్కింపరానిది అన్న చక్కని అర్థం కుదిరింది. కాని ఈ పాదంలోని "త్రిగుణమయత్యూ యస్త్రయాణాం తురీయం" అన్న వాక్యానికి "సత్త్వముఖ్య గుణతం దగి మూర్తులు మూటి కవ్వలై" అని అనువాదం. త్రిమూర్తులకు ఉన్నది ఒక్కొక్క గుణమే. భానులేజం త్రిగుణమయం కావడంవల్ల త్రిమూర్తులకు అతీతంగా తురీయమూర్తి అయిందనే మూలభావం అనువాదంలో స్పష్టం కాలేదు.

సుధాలహరిలోని 80 వ శ్లోకం తిప్పలకుప్పగా ఉన్నదని కావ్యమూలవారే సవరించడం వదులుకొని, రెండవపాదం "నిన్యూకే ప్వాసనార్థం ఖలుసహచర తాం శేత్రయోః పుండరీకం" అని ముద్రించారు. డాక్టరు రావుగారు కప్వాసనార్థం అనే పాతాంతర పరిశీలించి "కప్వాసన మార్పాః" అని పొండిత్యస్ఫోరకమైన గొప్పసవరణ చేశారు. అనువాదకుని మనవిలో ఈ సవరణ చెబుడానికిగల కారణాలను చర్చించారు. ఛాందోగ్యానికి ఆనందగిరి టీకను ఉదాహరించారు. కప్వాసనంఅన్న పదార్థంపై పెద్దగాధే ఉంది. రామానుజులు విశిష్టాద్వైత ప్రచారానికి పూనుకొనకముందు యాదవప్రకాశులవద్ద శిష్యులుగా ఉన్నప్పుడు 'కప్వాసనం పుండరీకాక్షం' అన్న వాక్యం వ్యాఖ్యానిస్తూ గురువుగారు కపిపృష్ఠం అని కప్వాసానికి అర్థం చెప్పగా, రామానుజులు చెపులు మూసుకుని, కంపిత తి కపిః సూర్యః, తిస్య ఆనం అని సవరించినట్లు చెబుతారు.

డాక్టర్ రావుగారి అనువాదానికి ఒక్క మచ్చ తునక:

కీలాలైః కుంకుమానాం నిభిలమపి జగజ్జాల మేత న్నిన్దిక్తం

ముక్తా శ్చోన్మ త్తభృంగా విదలిత కమలక్రోడ కారాగృహేభ్యః, ఉత్సృష్టం గోసహస్రం బహుల కలకలః శ్రూయతే చ ద్విజానాం భాగ్యైర్వృద్ధాదారకాణాం హరి హయ హరితా నూయతే పుత్రతత్త్వం.

తెనుగు:

అడ జగమెల్ల గొంకుమర

సాంచితిధారల సిక్తమయ్యెనా

విదలిత పద్మబంధములు

వీడి విముక్తమలయ్యె గుమ్మెదల్

వదలెను గోగణము ద్విజ

వాక్కులనాదము సంకులించెడికా

ద్రిదశల భాగ్యమా నుతుడు

దివ్యజీ ప్రాప్సతియందు బుట్టగన్.

గ్రంథం చివర మొదటి అనుబంధంలో శ్లోక ప్రతీకానుక్రమణిక, రెండవ అనుబంధంలో పద్య ప్రతీకానుక్రమణిక, మూడవ అనుబంధంలో ఇంగ్లీషులో మూకులచూరు బిల్లియాగ్రఫీ ఇవ్వబడ్డాయి.

అనువాదకులు డాక్టరు రావుగారు, వారి పద్మబిద్ధ పూర్వతత్వ సందర్భంలో ఈ గ్రంథం ప్రచురించిన ఆంధ్ర రచయితల సంఘంవారు అభినందనీయులు.

రా. చ.

పశ్చాత్తాపము

[రచయిత: డాక్టర్ నేలమూరి వేంకట రమణయ్య. ప్రకాశకులు: విద్యాసాగర్ కార్పొరేషన్ (ప్రైవేటు) లిమిటెడ్. పుటలు 108. మూల్యం రూపాయి.]

"అపర బాపి ప్రాపయిన యన్నకు ప్రత్యుపకారమూనగా కా పురుషుండు కోరు....." అని ఉత్తర రామాయణంలో ఉన్నది. ఆలాంటి మహాోపకారికి అపకారం చేసినవానిని ఏమనాలో చెప్పలేదు. ప్రాణదానంచేసి కంటికి రెప్పలాకాపాడి సామ్రాజ్యం కట్టబెట్టి చిరంతనమైన యశస్సు సమకూర్చిన మహాోదారుని కన్నులు షేకలించిన వ్యక్తి ఎంతటి పాపండుడు? మానవులలో లెక్కించదగినా? ఇంతటి దారుణానికి ఒడిగట్టినది కృష్ణదేవరాయలేగాని అన్యులుకారు. కృష్ణరాయని స్మరించి గర్వించి పులికిచే

గ్రంథ విమర్శనము

తెలుగునాటి రాయల అపరాధాన్ని మన్నించలేదు. రాయల కీర్తిపద్యములు ఈ కళంకాన్ని మరుగుపుచ్చలేకపోయినవి.

నేరానికి శిక్ష తప్పదు. కాని ధర్మరక్షకుడైన రాజే అపరాధానికి ఒడిగట్టితే శిక్షించేవారు ఎవరు? ఐనా శిక్ష లేకపోలేదు. అంతరాత్య విధించే శిక్ష ఇది. ఇది రాజు విధించగలిగిన శిక్ష లన్నిటికన్న దాగుణమైనది. రాయలవారు ఈలాంటి శిక్షకు పాత్రులుకాక తప్పలేదు. దానితో రాయల పాపానికి నిష్క్రమణి లభించినది. ఈ నిష్క్రమణి విధంగా లభించినది 'పశ్చాత్తాపము' హృదయంగమమైన విధంగా వివరిస్తున్నది.

వీరనరసింహరాయల ఆజ్ఞా ధిక్కరించి కృష్ణదేవరాయల కాపాడి సామ్రాజ్యాభిషిక్తుని జేసినాడు మంత్రి తిమ్మరసయ్య. కృష్ణదేవరాయలకు పట్టమహిషి తిరుమలదేవవలస కలిగిన తిరుమల దేవరాయలు బాల్యంలోనే మృతిచెందినాడు. తిమ్మరసయ్య ఆ బాలునికి వివము పెట్టించి చంపించినాడనే యవగాను నమ్మి తిమ్మరసయ్యను చెరసాల ద్రోసివారు రాయలు. కన్నులు పెకలించినారు తిమ్మరసు కుమారుడు తిమ్మదండ నాయకుని కూడా బంధించగా ఆతడు చెరసాలలోనే ప్రాయోపవేశముజేసి ప్రాణము విడిచినారు. తిమ్మరసయ్య మాత్రము రాయల అనంతరమువరకు జీవించినాడు.

చివరికి రాయలవారు ఆత్మసాక్షిగా వాస్తవము తెలుసుకొని తిమ్మరసయ్యను అర్థించి తుమభిక్షపొంది సంతృప్తహృదములై పరమపదించినారు.

సహజంగానే విజయనగర సామ్రాజ్యచరిత్రపట్ల మహాసక్తి కలిగిన తెలుగువారు ఈ పుస్తకాన్ని ఆదరించగలరు. కథాసంవిధానము, ఆవేశముతో కూడిన రచనా పద్ధతి, కథాసంవిధానానికి తగిన నడక, సజీవమైనభాష ఈ ఆసక్తిని పోషించగలవనకంలా సంజీహంలేదు.

ఒక్కచూట. ఇంతవరకు తెలుగు సాహిత్యంలో చారిత్రకమైన కథలు లేవనడం సబబుకాదు. అన్ని విధాలా చారిత్రకము లనడానికి అర్హమైన కథలే ఉన్నవి. కేవల చరిత్రజ్ఞానము కలిగినవారు కల్పనాశక్తిలేకుండా కథలు రచించగలిగిరి కారు. చారిత్రక జ్ఞానమునకు తగిన కల్పనాశక్తికూడా కథా రచనకు అవశ్యకమని చెప్పక తప్పదు. లేకపోతే ఇప్పటికే రక్షకట్టి ఉండేదికాదు. శ్రీ రమణయ్యగారు

ఇంకా ఈలాంటి కథలు రచించి సాహిత్యానికి కూడా ఇతోధికమైన సేవ చేయగలరని ఆశిస్తున్నాను.

—కామరాజు.

ద్రువ విజయము

[రచయిత: శ్రీ వంగీపురము కృష్ణమాచార్యులు, పుటలు: 15. వెల: మూడురూపాయలు. ప్రాప్తిస్థానం: శ్రీ వి. రామన్, 50 జనరల్ ముత్తయ్య మొదటి వీధి, హైహుకాకేట మదరాసు 1, లేక శ్రీ ఎస్. ఎస్. రామన్, మురళి, పశ్చిమయప్ప హాస్టల్ రోడ్డు, నేతుపట్టు, మదరాసు-10.]

ప్రాచీన వస్తువును రూపకీకరించి నేటి సహృదయులను మెప్పించడం కష్టం. కాని శ్రీ కృష్ణమాచార్యులు ద్రువచరిత్రను ఎనిమిదంకాల నాటకంగా ప్రాచీన సంస్కృత నాటక లక్షణసారంగా వ్రాసి కృతకృత్యులయ్యారు. వస్తువును భాగవత, విష్ణుపురాణాలనుంచి తీసుకున్నారు. ద్రువుని తపస్సుకు విఘ్నం చేయడానికి ఇంద్రుడు రంభాశ్వపరసరను పంపడంలోని అనుచితత్వాన్ని గురించి విష్ణుపురాణానుసారంగా మాయామనీతి పాత్రను కల్పించారు. ఒక గంధర్వుడు సునీతి రూపంతోవచ్చి నెనరుమాపి తపస్సునుంచి అతని మనస్సును చెదరేట్లు చేశాడు. ఈ మార్పుతో నాటకానికి ఎంతో అందం వచ్చింది. ఉపాధ్యాయంలో శ్రీ అనంతకృష్ణ శర్మగారు రన్నెట్టు "ఈరచన ఒకడుడు కులులేక నటనపతనములు రెంటిని అనుకూలముగా పద్య గద్యములను అపాత మధురముగా నడిపినాడు."

నాటక లక్షణాలను రచయిత గ్రంథపరిచయంలోను, అనుబంధంలోను వివరించారు. ప్రాచీన నాటక స్వరూపం తెలుసుకొనడానికి ఇది చాల తోడ్పడుతుంది. తపోనిష్ఠుడైన ద్రువునికి నారాయణుడు ప్రత్యక్షమయిన ముఖచిత్రంతో నాటకం చక్కగా ఉంది.

గ్రంథ స్వీకారము

నన్నెదోడుని కవిత్వము

రచయిత: శ్రీ వేదము వెంకటరామశాస్త్రి పుటలు: 250. వెల: రూ 6. ప్రాప్తిస్థానం: వేదము వెంకట రామశాస్త్రి అండ్ బ్రదర్స్, 4, మలి కేత్వర స్వామిగుడి సందు, లింగిచెట్టివీధి మదరాసు-1

గజేశ్వరీయము

రచయిత: శ్రీ కన్నెపల్లి సాంబశివ రఘురామ స్వామి. పద్యకావ్యం. పుటలు: 174, వెల: 2 రూపాయలు.

మ న వి మా ట లు

మౌలికతను మదింపు చేయడం కష్టమే. దానిని మదింపు చేయడానికి సూక్ష్మతర పరిశీలన, కొద్దిగా ఔదార్యం ముఖ్యలిమిఖ్యమైన అర్హతలు. అప్పుడే ఆ మాలికత ఏరూపంలో ఎంత మోతాదులో ఉండునో గుర్తించి గారవింపడం సాధ్య మౌతుంది.

విశ్వసౌందర్యం మన కన్నెగుంటే వేయరేతులుగా విరుస్తుండడం చూచిన తర్వాత కూడా మన కల్పనలు, జల్పనలు మాలిక మైనవనడం వెర్రికాదు? ఉపస్థుపయ తిలకించి మన కళాకారుల కుంచెలు వెల వెల బోవు? అనవరతం ప్రకృతి చినిపించే మధురస్వనాలకు మన గాయకుల గొంతులు గడ్డకట్టిపోవు? కాలం తెలిపే కరకు సత్యాలకు మనకవుల, ద్రష్టల దృష్టి జిగేలు మనదా? అనుకుణం, అనులిప్తం పుట్టుకువచ్చే ప్రాణి కోటి మన శాస్త్రజ్ఞులకు సవాలుకాదు? క్రమం తప్పక తిరిగే గ్రహవారం, శింశుమారం మన పరిపాలకులకు పరీక్షగా లేవు? ఇలా చూస్తూపోతే, అంతా అనుకరణమే, అంతా అనురణమే, అంతా అనుసరణమే.

కాని, ఆ అనుకరణంలో నే ఉంది స్వీయరణం; ఆ అనురణంలో నే ఉంది స్వీయసరణం; ఆ అనుసరణంలో నే ఉంది స్వీయసరణం. ఈ అనుశీలనం సామీత్యరంగానికి, అంగులోను ఈ శతభానికి మాత్రమే అన్వయించి నేటి కొన్ని ప్రాత్రలను పరిశీలిస్తే వాటిలో పాతప్రాత్రల పోలికలు, చాలికలు కనిపిస్తాయి. అంతమాత్రాన అవి మాలికాలు కాకపోవు. గిరిశంలో శకారుకు గిరిశీలు కొడుతుంటాడు. మధురవాణిలో

వసంతనేన వాణి వినిపిస్తుంది. ప్రతాపగుడియ యుగంధరునిలో కథాసరిత్యగరయాగంధరాయణుడు, భాసుని యాగంధరాయణుడు భాసిస్తాడు. అంత మాత్రాన ఇవి వాటికే నక శ్మనగలమా?

ఇక పరిశోధనలో ప్రతి సందర్భంలోను అధూతంగా ఉన్న కొత్త విషయాలు పుట్టుకురావు. తనవకు తెలిసిన విషయాలను పరిశోధకుడు నూతన పద్ధతిలో క్రొడీకరించడమో, క్రొడీకరించిన విషయాలను నూతన దృక్పథంతో వ్యాఖ్యానించడమో, సమన్వయించడమో కూడ మాలిక మైనవే. డబ్బు విలువ సంగతి చూడడానికి కొత్తదా? “అర్థోస్తు నః కేవలం యేనైకేన వినా గుణాః తృణావ ప్రాణు స్సమస్తా ఇమే” అని భర్తృహరి రెండువేల యేండ్లనాడే తెలిపాడు. కాని, దానిని కొత్తపద్ధతిలో పరిశీలించి నూతన సిద్ధాంతాలను ఆవిష్కరించి అపూర్వాధిక వ్యవస్థలను దారిచూపాడు పలువురు.

కవి తను విన్నది, కన్నది, అనుభూతి పొందినదీ కల్పనా భావనా సాధనలతో రంగరించి కవితగా తీర్చిదిద్దితే, పరిశోధకుడు తను క్రొడీకరించినది తర్కానుగుతం చేసి పోతపోస్తాడు. కళాకారుడు కన్నదే ఒకచడిగా కైవాడం చూపి కళకు రూపు కల్పిస్తాడు. అదే అనుకరణ, అదే మాలికత; అదే అనురణం, అదే మాలికత; అదే అనుసరణ, అదే మాలికత.

కనుక నే, మాలికతను మదింపు చేయడం కష్టం.

భారతి

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు	కాజువల్	కాంట్రాక్టు
4 వ కవరు పేజీ		
2 రంగులు	... రు. 125/-	రు. 100/-
ఒకే రంగు	... రు. 100/-	రు. 90/-
2 లేక 3 కవరు పేజీ	...	
ఒకే (నలుపు) రంగు	... 90/-	75/-
లోపలి పేజీలు	...	
పూర్తి పేజీ	... 70/-	60/-
అర్థ పేజీ	... 35/-	30/-
పావు పేజీ	... 20/-	15/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

సం॥ నకు వరుసగా 12 ప్రకటనలు చేయువారికి కాంట్రాక్టు రేట్లు వర్తించును.

* కవులు, కళాకారులు, రచయితలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒకకాలం ఇందికి తేవకు రు. 2/- చొప్పున ప్రకటించబడును.

చందా వివరములు

సంవత్సర చందా	...	రు. 12-00
6 మాసముల చందా	...	రు. 6-00
ఏడి ప్రతి	...	రు. 1-00

మేనేజరు, భారతి,
మద్రాసు-1.

